ANUL VIII. — No. 339

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică, 5 Iunie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Nervozitățile în jurul lui Anatole France

Zece ani după moartea lui Sainte-Beuve publica A. J. Pons, unul din secretarii dispărutului, o colecție de mahalagisme savuroase cu titlul de perfidă modestie: **Saint-Beuve et ses inconnues.** Toate măruntele glorii şi profite sexuale pe care disciplina burgheză le categoriseşte ca inavuabile erau concentrate aici, cu o solicitudine demnă de metoda nemilos curioasă a răposatului însuşi, — un Sainte-Beuve **en pantoufles** care a scandalizat cât trebuie şi a făcut fericit un public ce se credea, mai tare decât cel de astăzi, obligat să manifeste pudoare ofensată, şi avea prin urmare cu atât mai mare aptitudine de a sorbi, în ascuns, suculența veşnică a suggestiilor literare pe temă de realități erotice. Dar secretarii dela anii 80 se împiedecau în oarecare delicatețe: aşteptau să se răcească bine mortul înainte de a vărsa în public mizeriile lui ascunse—: zece ani însemnează că Pons avea un tact răbdător perfect elegant. Şi apoi întreaga tratare e de o malțiozitate foarte politicos, reținută. Este evident însă că pe când Anatole France trăgea de moarte, devotatul său Jean-Jacques Brousson trebuia să fi isprăvit aproape corecturile. Câteva săptămâni după îngroparea eroului cartea izbucnea, şi o celebritate groasă era garantată secretarului pentru un an de zile.

Literații de astăzi n'au pasiunea stăpânită. Când un parodist cunoscut a publicat un **à la manière de Brousson,** secretarul, aprins de proaspătă glorie, s'a înfuriat ca un tiran oriental. Literații de astăzi au personalitatea suveran iritabilă. Pe urma biografului scandalist, care-l desgolea pe France ca simplu maimuțoi priapic, diverşi tineri de temperament au anulat, în lapidare broşuri, valoarea lui literară, impacientați evident chiar de durata indiscretă a însăşi persoanei scriitorului. Tinerii trebuie să se agite; contrarul ar fi boală, sau poză naivă ori perversă. Tineretul francez de astăzi care se agită mai mult piruetează în sens conservator: e monarhist, catolic, aristocrat, intransigent patriotic — pentru a da figură actuală trecutului, cel puțin în forma unor elegante agresive. Acest tineret se irită contra lui France pentru opinii sociale, mai exact poate: din juvenilă neurastenie politică.

Bernard Fay, pamfletar posomorât şi ciudos, constata acum în urmă, că laşitatea a fost calitatea „esențială" a vinovatului de care vorbim. Prin laşitate Fay pare că înțelege o lene vastă şi profundă a întregei ființe, în conspirație cu o sensualitate cotropitoare. Pentru a descoperi acest fond hidos al lui France criticul tânăr s'a inspirat din amintirile de curând publicate ale doamnei Pouquet, fiica vitrigă a doamnei Caillavet... Ce ar fi fost France fără această prietenă autoritară? Fay, ajutat de doamna Pouquet, răspunde fără greutate: pentru **Crinul roş** — „ce roman qui n'est pas l'un des moindres ni des moins tipiques dans l'oeuvre du romancier"—doamna Caillavet a dat lui France şi intriga şi principalele incidente. Aici chiar începe numaidecât neînțelegerea: noi cetitorii bătrâni, dăm în general la o parte această istorie de salon; o socotim „tipică" nu pentru France, dar foarte „tipică" pentru romanele banal mondene. Este logic, şi prețios din punct de vedere teoretic, faptul că acest roman a fost scris sub speciala stăruință a unei doamne.

In artă, gustul care se numeşte feminin este anticamera suspect elegantă a gustului prost.

In cazul care ne interesează, se poate face o specială verificare: pe doamna Caillavet nu o satisfăcuse magistratura de inspiratoare, atât de scumpă vanităților feminine; ea a confecționat un roman, şi l'a publicat ascunzându-şi numele cu straşnică grije, şi nesocotind dezaprobarea, complectă şi cordială, a artistului care avuse, de data aceasta, el, rol consultativ. Trebuie să fie considerabilă iritația tinerilor, de vreme ce unul dintre cei mai răsăriți, cum e Fay, se osteneşte să treacă la activul unei diletante meritele artistului, atât cât binevoieşte să i le acorde. Să luăm seama: Fay e plin de bunătate maternă pentru romanele, fără îndoială perfect mondene, ale lui Bourget... Acei care nu sântem agitați de pasiunile literaților tineri socotim mai profitabil să ne bucurăm că France a fost în stare să se apere de estetica saloanelor, decât să calculăm efectele terapeutice ale zelului feminin asupra lenei acestui artist. Se vede că Fay a simțit singur excesele ardorii sale în favoarea femeii inspiratoare, de oarece găseşte de cuviință să cheme în ajutor alte două zâne din trecutul literaturii franceze: pe doamna de la Sablière, care purta grije de masa şi îmbrăcămintea lui La Fontaine; pe doamna de la Fayette, care „îmblânzea şi umaniza verva prea bogată şi prea aspră" a lui La Rochefoucauld, — pentru a ne explica mai puternic, cum, fără doamna Caillavet. France n'ar fi fost în stare să descopere în ființa lui „prea fin şi prea sărac înzestrată singurele calități care puteau să-i procure un vast auditoriu."

Fay se arată cavaler ireproşabil, după vechea şi nobila tradiție franceză. Istoria literară, mai flegmatică, rămâne refractară acestui cavalerism care aminteşte pe Victor Cousin, adoratorul postum de umoristică memorie al doamnelor depe vremea Frondei, şi va clasa fenomenul printre efectele bizar indirecte ale unei antipatii simple şi totale pentru ideile lui France. Dar mai bizară, poate, decât această necumpănită prețuire a influenței feminine este următoarea concluzie: „France este produsul unei oarecari culturi universitare şi al unui oarecare mediu monden". Pentru Dumnezeu! Care scriitor parizian nu este produsul unei oarecari culturi universitare şi al unui oarecare mediu monden?... Fără îndoială, antipatia, caşi simpatia de altfel, poate duce pe un om deştept la cele mai neprevăzute distracții. Dar Fay nu ne lasă să respirăm.

El stăruie astfel: „cartea doamnei Pouquet ne arată că, încă din timpul gloriei complecte şi al maturității lui France, spirite virile şi libere, ofensate de atitudinea lui, se depărtară de dânsul". Aceasta se dovedeşte, crede Fay din scrisorile „admirables et touchantes" ale lui J. M. Coulangheon. — Cine a fost J. M. Coulangheon? A fost un „noble jeune homme"; şi Fay exprimă deosebită recunoştință doamnei Pouquet pentru a fi pomenit cum se cuvine pe acest „precursor al posterității". Cel întâi tânăr care s'a supărat pe Anatole France!... De sigur sunt tot felul de glorii; e sigur, tot atât, că şi proclamarea lor atârnă de ciudate combinații de cauze şi motive.

Gloria lui J. M. Coulangheon de exemplu, pe care acum o întemeiază Fay cu ajutorul delicat al doamnei Pouquet, n'ar fi deplin asigurată fără concursul postum al lui France însuşi.

Tinerii, printre cei din frunte, aprigul şi inteligentul Fay, au făcut bine să denunțe, chiar cu asprime, cât de orb a fost France față cu originalitatea unor mari artişti din vremea lui. Totuşi această judecată e necomplectă, dacă nu ne amintim că artistul acesta a respins categoric obligația de imparțialitate la care pretind sau la care sunt impuşi criticii declarați la rubrica acestei meserii. Sainte-Beuve beneficiază de reputația unei inteligențe literare incomparabil mlădioasă. A fost cumva acest critic predestinat şi consfințit, măcar atât de drept şi de inteligent față cu Balzac, cu Flaubert, cu frații Goncourt, cât a fost France cu simboliştii? — Intrebarea mea nu are alt scop decât să arate că, până acum, zgomotul ostil al tinerilor nu-i decât semnul unei iritații ideologic sentimentale, din care lipsesc doar numai motivele curat literare.

Dar s'a rostit şi universitatea asupra mortului acestuia turburător. Profesorul Giraud demult încă scrisese despre France, cu mai multă chibzuință fireşte, toate negațiile pe care tinerii le descopăr astăzi cu exagerată indignare. Deunăzi, acest profesor făcea socoteala glasurilor care s'au ridicat, după moarte, contra sau în favoarea omului mai mult decât a scriitorului. Fără să uite dezaprobările moralistice şi politice cu care-l întâmpinase în viață, profesorul îşi acentuează acum mai tare admirația literară: „farmec subtil, indefinibil — darul stilului, şi acest dar e aproape tot în literatură— dacă stilul său e adeseori postiş, trebuie să mărturisim că postişul dus la o astfel de perfecție aparține geniului— Anatole France este incomparabil în arta, bine cunoscută clasicilor, de a topi în propriul său stil forme împrumutate dela alții". — Giraud, criticul rău dispus de altă dată, repetă astăzi, laudele admise totdeauna de universitarii caşi de publicul favorabil autorului. Aceste judecăți sunt aproape tot atât de uzate caşi fraza că Anatole France e sceptic şi discipol al lui Renan,—formula pe veci a celor cu totul de pe dinafara literaturii. E totuşi util să se noteze că astăzi un profesor, care altminteri se apropie de duşmăniile tinerilor — a tinerilor pe care i-a dăscălit poate — consimte să laude astfel.

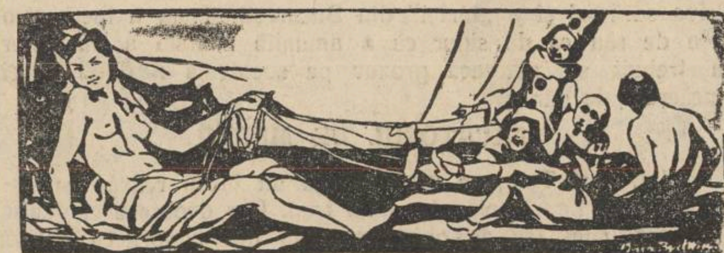
Există un fel de comic, placid şi care abia pare că vrea să fie observabil: acest comic este una din noutățile cu deosebire sigure şi solide ale artei lui France. E altceva decât tradiționala ironie fină a Francezului — tradițională până la banalitate —: este o distanță estetică nouă de unde agresivitatea este exclusă: ridiculul e implicat, iar nu scos cu zgomot la iveală. Inovația este considerabilă în estetica rizibilului. Dar aceste sunt amănunte pe care cei agitați contra lui France nu le pot lua în seamă. Mai caracteristică e neatenția acestora pentru imparțialitatea lui artistică. Clerici, militari, evrei, aristocrați, financiari, profesori, servitoare, regalişti, francmasoni, mame de familie, fete publice camuflate, parlamentari, excroci, vagabonzi, procurori—France ni-i prezintă cu neobosită îngăduială, cu o distribuție de lumină şi umbre atât de atentă şi dreaptă, încât e de bănuit că tocmai această anormală înțelegere şi toleranță, această supremă noutate a artistului, este unul din motivele care, nemărturisit, supără cu deosebire mulțimea oamenilor pe care-i mână pornirea simplistă de a lăuda şi ponegri, de a detesta sau iubi figuri literare tot atât ca şi pe cele reale.

Prin diversitatea tipurilor din aceiaş categorie socială — preoții, militarii, evreii din **Istoria contimporană** cu deosebire — Anatole France a înfățişat, cu excepțională linişte artistică, lumea de mijloc, a realizat natural şi subtil promisiunea atâtor şcoli sau individualități literare de a reprezenta viața de toate zilele fără intrigă teatrală, fără catastrofă enormă. Acest artist „de săracă înzestrare" şi „lipsit de imaginație" ne-a dat pitorescul istoric atât de splendid în eleganța lui autenticitate din **Komm l'Atrébate,** din **La rotisserie de la Reine Pédauque,** din **Viața Ioanei d'Arc.**

Fără îndoială, France a făcut multe mofturi, în arta lui, mai puțin în atitudinile lui politice. Dar nu de aici e gâlceava. Şi poate nici chiar dela persiflajul lui stăruitor, — poporul său e pregătit ca nici un altul pentru farmecul negării iscusite, ci bogăția de raționalitate neobosită pe care a revărsat-o peste stupiditățile patetice şi autoritare sperie fără scăpare mulțimea capetelor seci, exasperează pe infirmii inteligenței, ironic dotați de natură cu temperamente excesive. E păcat că oameni ca Fay ajung să facă jocul Trublionilor.

Dar situația nu e gravă. Şefii adorați ai tineretului, Maurras şi Daudet, acordă maistrului hulit o considerație deplin admirativă. Ei simt doar că arta lui France este un capital cu deosebire solid în tezaurul de glorie al spiritului şi deci al patriei franceze.

PAUL ZARIFOPOL

OSCAR SPAETHE — Sfântă bizantină

De demult

— INEDITĂ —

de N. N. BELDICEANU

Vara asta m'a dus întâmplarea prin locuri din copilărie pe cari nu le-am mai văzut de mult. Şi-am fost şi pela vama Torba care se zăreşte de departe, cu cumpăna ei boită în roşu, galben şi albastru, cu câteva case, cu acoperişurile de draniță şi cu cerdacuri umbrite de perdele de ederă.

In una din casele acestea triste, perdute în singurătatea câmpiilor, mi-am petrecut câțiva ani din copilărie la moş Zamfir, vărul mamei. Inchid ochii şi-l văd aşa cum era atunci: slab, ca dăltuit în piatră; scorojit, îmbătrânit înainte de vreme, în straele lui roase şi eşite la soare. Ii văd limpede ochii umiliți de câine flămând şi alungat de pretutindeni.

Veşnic îl vedeam încovoiat deasupra unui registru prăfuit şi ros de şoareci, la o masă din biroul vămei. In toată înfățişarea lui era parcă o osteneală mare, osteneală care i se vedea în felul cum îşi ținea picioarele în nişte scrabe scâlcite şi scorojite, în felul cum îşi ținea capul în piept, cum arăta cu ochii lui şterşi, pierduți undeva departe, în chipul cum îi atârnau brațele dealungul trupului deşirat.

Nevasta lui, Agripina, era de o frumusețe nemai închipuită. Inaltă, mlădioasă, cu nişte ochi mari şi negri, catifelați, cu genele lungi ca de mătase, — cari când le cobora aveau o tremurare leneşă ca la fiorul unei sărutări nevăzute, sprâncenile groase i se îmbinau la rădăcina nasului, drept, fața îi era albă-mată, buzele cărnoase, roşii ca o floare aprinsă; iar deasupra gurei mici, o umbră de puf.

Intotdeauna umbla îmbrăcată cu un capot albastru, cu mânecile largi, cari când îşi ridica mâinile ca să le încleşteze după cap, lunecau până în umeri, lăsându-i brațele goale, albe şi rotunde, ca brațele unei statui.

Dumneaei nu punea mânuțile dumisale pe nimic; vai, cum să le pue la muncă! Sta toată ziua răstignită pe un jeț lângă fereastră şi citea romanțuri senzaționale cu contese ftizice, cu marchizi îmbrăcați în brocarduri şi'n dantele, ori luând chitara şi sdrângănind din strunele discordate, prindea a țivili strident în hodorogeala chitarei, ca un păun.

Erau întotdeauna aceleaşi cântece, în cari era vorba de amoruri, de sărutări fierbinți, de îmbrățişeri nebune; şi le cânta veşnic cu aceleaşi tremurări de gene de pisică amorezată lulea, cu aceleaşi zâmbete tainice, cu aceleaşi priviri pline de înțeles, pe cari parcă le semăna în dreapta, în stânga, pretutindeni, unei lumi nevăzute; i se părea de bună seamă că străluceşte în lumina becurilor electrice a unui „Cabareu hailaif", în tunetele aplauzelor.

Fuma des, aruncând rotocoale albăstrii spre tavan, iar când intra în casă moş Zamfir, îi spunea oftând plictisită:

„Fă-mi o cafea neagră".

Dânsul, supus, umilit, aprindea maşina de spirt, făcea tăcut cafeaua şi i-o aducea pe mesuța de lângă fereastră, păşind ca o umbră.

Cucoana Agripina însă, agasată, bătea cu pumnul în pântecele chitarei şi-i striga:

„Da' mă rog, de ce nu binevoeşti să-mi aduci şi sticluțe cu rom?"

Moşneagul se întorcea grăbit, cu o tresărire de frică şi aducea romul.

„Acuma te poftesc să-mi dai muştele afară că mă inervează de-mi vine să țip".

Şi moş Zamfir se supunea resemnat, lua dintr'un cui coada de cal, coada „Bălanului" care-şi dăduse sufletul, — calul de călărie al duduei Agripina, — deschidea ferestrele, de la o parte perdelele pline de pânze de păianjeni şi începea a sburătăci muştele suindu-se pe scaune, pe canapele...; s'aburca în vârful picioarelor gâfâind cu sufletul la gură şi ştergându-şi sudorile, le gonea de pe bagdadie.

După ce isprăvea, se aşeza neîndemânatec pe un colț de scaun.

„Iar te-ai aşezat la odihnă? Ia fă-mi nişte țigări".

Moş Zamfir ofta şi se ridica de pe scaun, lua tabacherea depe poliță, se aşeza iar pe scaun, îşi punea tabacherea pe genuchi şi începea a răsuci țigară după țigară, cu spatele încovoiat ca sub o greutate mare.

La masă, el îi scotea bucatele, el îi turna vin în pahar, el îi tăia mărunt fripturile ca unui copil; şi ce era mai bun, înfulica întotdeauna cucoana Agripina.

***

Intr'o duminică, întorcându-mă dela scăldat, dela apa Moldovei, auzii în odaia cea mare râsete şi un sunet de pinteni. Intrând îl văzui pe căpitanul Bujeniță răsturnat pe scaun, picior peste picior, cu cisme de lac, şi gătit ca la paradă. Vorbea tare, îşi răsucea mustața neagră ca văcsuită cu lustru şi cârjoiată de două ori ca nişte coarne de berbec, îşi răsturna capul pe spate, râdea cu hohote mari şi clipea mereu dintr'un ochi.

Duduca Agripina era îmbrăcată într'un capot nou, trandafiriu; ochii îi păreau în ziua aceia mai adânci, mai aprinşi,

Continuare în pagina II-a

iar gura mai roşie; când vorbea, îşi cobora genele cu tremurarea lor leneşă, dulce; şi-atunci ochii ei aveau în umbră o lucire ciudată, o chemare pătimaşă, tainică.

Moş Zamfir sta pe o margine de scaun, cu înfăţişarea lui istovită, îmbătrânită...

De-atunci aproape în fiecare seară venea Căpitanul şi jucau până la miezul nopţii un joc vechi de cărţi, care se cheamă Malanca.

In serile cu lună, cucoana Agripina stetea în cerdac lângă domnul Căpitan Bujeniţă, când moş Zamfir îşi făcea în odaia de-alăturea, la lumina săracă a lămpii, socotelile vămei.

In colbul de argint al lunei, câmpiile se întindeau negre până'n zare. Nu departe, deasupra apelor Moldovei pluteau ca nişte fantasme neguri sidefii, iar în liniştea adâncă a nopţii, sunau mistic valurile şi paşii regulaţi ai santinelei care se plimba ca o umbră pe dinaintea barierei închisă, ce însemna pe zarea înstelată a Bucovinei o dungă de cărbune.

Intr'un târziu, căpitanul o rugă pe cucoana Agripina să cânte ceva.

„Adă-mi chitara, Zamfire", se auzi atunci glasul ei leneş şi tărăgănat.

Cuconul Zamfir i-a adus chitara din odaie şi s'a întors la socotelile lui.

Apoi, spre cerul stropit cu foc, porni o romanţă tremurătoare, iubire...

... Şi romanţa asta s'a repetat nopţi de-a rândul.

* * *

Trecuse vara şi începuseră ploile mărunte de toamnă.

Odată auzii într'o dimineaţă în odaia de alături un glas suerător şi înăbuşit în încleştarea beregatei:

„Nemernico... să pleci din casa mea, te ucid!"

După aceia se auzi o bufnitură, ca şi cum s'ar fi prăbuşit un trup pe podele. Am vrut să deschid uşa, dar n'am îndrăsnit; uitându-mă însă prin gaura cheei, văzui pe moş Zamfir galben ca un mort, ţinând într'o mână o scrisoare şi răcnind cu glas gâtuit:

„Nemernico... nemernico... nemernico..."

Ochii îi erau rătăciţi, vinele frunţii îi erau umflate.

Duduca Agripina, cu faţa răvăşită, cu ochii deschişi mari, se târa în genunchi cu palmele ca la rugăciune, cu capul răsturnat pe spate şi gemea:

„Iartă-mă... iartă-mă... iartă-mă..."

Văzându-i deodată la un pas de uşă, fugii tiptil, mă culcai în pat şi închisei ochii. In aceiaşi clipă se isbi ca o furtună uşa care dădea în cerdac şi... în liniştea aceia de dimineaţă se mai auzi apoi doar plânsetul înăbuşit al cucoanei Agripina.

Peste un ceas se opri dinaintea scărilor o căruţă ţărănească. Din ea cobori un moşneag cu faţa osoasă, îşi aşeză căciula jos în ceardac lângă uşă şi intrând în casă, întrebă cu glas gros:

„Ce calabalâc am de luat cucoană?"

Glasul sugrumat al duducăi Agripina răspunse:

„Lada asta".

Eu ascultam în odaia de alături cu inimă cât un purice şi nu îndrăsneam să ies.

Auzii zuruind nişte chei, scârţâind uşa dulapului unde îşi ţinea rochiile, în sfârşit mai auzii izbitura capacului unui cufăr.

După o jumătate de ceas, căruţa porni, iar printre pulberea albă care cernea de dimineaţă, o zării ca printr'o perdea fumurie, pe cucoana Agripina ghemuită la spatele moşneagului, sub un cortel de doc.

In ziua aceia moş Zamfir nu veni seara la masă, iar când s'a dus slujnica în biroul vămei să-l cheme, află că nu fusese la slujbă.

Se întorsese însă seara târziu. Eu aţipisem, când deodată mă trezii simţind că umblă cineva prin odăi. Prin uşa întredeschisă îl văzui prin lumina tristă a lămpii, cu ghetele pline de glod, cu hainele leoarcă de ploae, cu ochii arzând ca de friguri.

Târziu, prin cernerea rară a ploii, prin ceaţa somnului, mă trezi o trâmbiţare slabă de cocoş; dar paşii tot nu conteniseră. Când mă trezii mai bine, văzui că era aproape ziuă. Ploaia aproape contenise, — se auzeau numai streaşinile picurând cu răsunete melodioase şi pline de taină.

In odaia de alături, lampa tot ardea; dar paşii nu se mai auzeau. Credeam că moş Zamfir a adormit; auzii însă iar o mişcare; uitându-mă atent, îl văzui pe un scaun în umbră, cu coatele rezemate pe masă, cu capul în mâini, cu faţa mai osoasă şi mai îmbătrânită.

* * *

Trecuse o lună de zile şi moş Zamfir nu se mai schimbase. Seara, rămânea ceasuri întregi neclintit pe un scaun, cu ochii duşi departe şi cu o lumină mare în ei.

Intr'o dimineaţă plecă şi lipsi câteva zile. Când se întoarse, părea mai vesel. Imi spuse că ne mutăm la Bucureşti şi prinse a-şi împacheta lucrurile.

Iar într'o seară ne-am suit într'un vagon plin de fum, cu geamurile sparte, — înaintea căruia se perindau schelete de copaci, şi după o noapte de drum, ne-am coborît în larma şi furnicarul gărei de Nord.

După ce ne-am aşezat în două chicherniţe scunde şi mucegăite dindărătul gărei, moş Zamfir a căzut iar în toropeala lui obişnuită.

* * *

Afară ploaia bătea în geamurile lipite cu petece de gazetă, iar moş Zamfir stătea la lumina pustie a lămpii, cu ochii în gol ca un halucinat.

Flueratul locomotivei înspăimânta orice fire omenească. Mie îmi încreţise pielea pe trup şi mă îngroziseră până la lacrimi, atât ochii moşneagului, cât şi sgomotul locomotivei.

Deodată moş Zamfir se cutremură ca apucat de friguri, isbucni pe uşă şi dispăru în golul nopţii.

A doua zi dimineaţă moş Zamfir veni în zorii zilei cu o scrisoare în mână, vesel cum nu-l mai văzusem de multă vreme, deschise scrisoarea înainte de a se aşeza la masă, citi, se îngălbeni şi... căzu fericit pe scaun.

Din ziua aceia, moş Zamfir pleca în fiecare seară şi venea târziu, după miezul nopţei, împrăştiind un miros acru de băutură, duhoare iute ca fumul de tutun,... nu mai era om.

* * *

Intr'o duminică, întorcându-mă sub seară acasă dela gară, — unde îmi plăcea să mă duc din când în când, — într'o ruină de casă auzii un chiuit ţivlit de cântăreaţă. Prin ferestre zării lume pestriţată :haimanale, slugi şi femei pierdute, vopsite ca la panoramă. Lipindu-mi nasul de geam, am fost nevoit să casc ochii mari: pe-o scenă cu decoruri decolorate şi ferfeniţite, ţipa nevasta lui moş Zamfir, boită până'n ochi şi până'n urechi. Era îmbrăcată într'un capot care nu mai avea nici o culoare, iar sânii îi năvăleau din decolteu, ca nişte perne goale de puf. Aruncându-mi ochii într'un ungher, îl zării pe moş Zamfir ghemuit pe un scaun la o masă singuratecă, cu un clondir şi cu un pahar, într'o baltă de vin. Dormea horăind, cu gura căscată spre bagdadia neagră, plină de funingină.

Aici îşi făcea moş Zamfir veacul, în taverna asta, care trăsnea a basamac dela răspântia uliţelor.

N. N. BELDICEANU

Cum răspunde modernismul in extremis

Am schiţat concepţia modernă despre talent: afirmarea dreptului neţărmurit al expresivităţii depline şi dispreţul tenorilor talentaţi, care vânează aplauzele ieftine ca să fie la modă metamorfozându-se.

Să mai arăt, cu încă un exemplu, unde ajung închinătorii acestor talente? Iată un alt punct din „răspunsurile" d-lui Lovinescu. Am arătat în **Poetul Brătescu-Voineşti,** apoi aici, în primul capitol, o autorevizuire bagatelă a d-lui Lovinescu. Atunci de Ibsen! de Prometeu, etc., criticul scrisese: **„nişte zei învinşi sunt şi eroii d-lui Brătescu-Voineşti";** şi, în final, tenorul nostru exclamă: **„Eroii lui au un suflet mare. Ei sunt ca acei albatroşi, împiedicaţi în mers de aripile lor prea mari, despre care vorbea Baudelaire: ses ailes de géant l'empêchent de marcher..."** Apoi criticul îndruma pe scriitorii tineri spre d. Brătescu-Voineşti ca spre **„un model!"** Dar, autorevizuindu-se, acelaş critic afirmă că această literatură-model este „mediocră" şi polemizează cu cei care au văzut ceva mai mare în d. Brătescu-Voineşti. Uitând de tragicul din **Pană Trăsnea, Neamul Udreştilor** şi **Niculăiţă Minciună,** asigură că această literatură mediocră „nu poate da impresia mărimii" şi **„nu i-se poate aplică prin nici o latură atributul măreţiei".** Reţineţi bine: **„prin nici o latură."**

Autorevizuirea este evidentă. Dar criticul meu crede că a pune pe două coloane asemenea afirmări contrastante însemnează a face o afirmare **„ce dezonorează logica".** Şi iată acum talentul cu care luptă pentru onorul logicei. Mai întâiu, ca deobicei, trunchiază chiar fraza în discuţie şi afirmă că spunea numai atât: **„contestă că s'ar putea recunoaşte acestui scriitor atributul măreţiei",** când de fapt ea spunea că scriitorului nu i-se poate aplica **prin nici o latură** acest atribut. Dar nici după această autorevizuire a textului lucrul nu merge strună, căci iată cum o aduce din condeiu, ca să tăgăduiască evidenţa. „Din această contradicţie critica „ştiinţifică" a d-lui Caracostea trage concluzii categorice relativ la critica „impresionistă". Dar dacă, în loc de a fi mari, în sens de nobleţă şi dezinteresare, eroii d-lui Brătescu-Voineşti, ar fi fost de pildă, scelerați, atunci după logica d-lui Caracostea, d. Brătescu-Voineşti ar fi un scriitor „scelerat", tot astfel după cum din faptul că d. Caracostea, eroul meu favorit, e un suflet măreţ şi sublim chiar, ar urma că eu însumi sunt un scriitor „sublim". Iată deci activitatea de argumentare a d-lui Caracostea, lăsat la propriile sale puteri."

De unde rezultă, adaog eu, că nu d. Lovinescu a scris fraza: literaturii d-lui Brătescu-Voineşti „nu i-se poate aplica **prin nici o latură** atributul măreţiei" — după ce scrisese că „eroii acestuia sunt nişte zei învinşi".

Iată acum al treilea punct discutat în răspunsurile „Sburătorului". Păsul cel mare este chestia **conştiinţei profesionale,** cum scrisesem eu, cu blândeţe, sau **locul crimei şi al necinstei profesionale,** cum scrie şeful, când se năpusteşte asupra unui tânăr care ar fi căzut în vină asemănătoare: bagatela de a critica fără să fi citit. Cu binevoitorul concurs al lui St. Hock, Iagici, Farinelli şi al altor sfinţi ajutători (foarte potriviţi în discuţie), d. Lovinescu ţine să-şi convingă admiratorii că nu este identic cazul d-sale cu acela al d-lui Struţeanu. A vorbi deci despre Alecsandri, fără să-l fi citit, şi a-ţi face din această conştiinţă profesională punctul de greutate al „argumentelor" cu cari distrugi toată poezia poporană română, este, după d. Lovinescu, mai puţin compromiţător decât a vorbi despre d. Brăescu, fără să-l fi citit...

Cât priveşte problemele în legătură cu valorificarea lui Galaction, criticul se mărgineşte să exclame uluit: „modernism... ortodox", autorevizuindu-şi astfel concepţia „sincronismului" universal şi uitând că, tot cu aceeaşi ironie şi cu aceeaşi logică, ar putea să-l distrugă pe d. Blaga, de pildă, când acesta vorbeşte de o artă modernă care „înoadă firul cu fondul nostru primitiv bizantin"...

Apoi mă învaţă iarăşi ce este simbolismul. Şi afirmă că atunci când, vorbind de Galaction, subliniam **valoarea simbolului, caracterul larg simbolic** nu al uneia dar al mai multor bucăţi, şi când, vorbind de modernismul acestui scriitor, dedeam pilda lui **Hugo von Hofmannsthal,** făceam dovada că „am uitat de simbolism"... In sfârşit, Galaction are stilul lui G. Ohnet din Maître de Forges. Cine nu crede să deschidă „Sburătorul" din 1927, ca să vadă sborul d-lui Lovinescu spre o înţelegere critică superioară.

Restul răspunsurilor, fireşte, este obişnuitul **hocus-pocus** cu Hock, Iagici, Farinelli, — Farinelli, Iagici, Hock!

Iată cum ştie să dea replica fecundul critic.

Dar n'aş vrea să las pe cititorul distins, care m'a urmat până aici, sub impresia sumbră a acestor constatări. E nevoe de un final mai vesel.

Şi pentrucă cineva s'ar putea întreba nedumerit dacă autorevizuirile d-lui Lovinescu nu marchează poate paşii pe granit, în ascendenţă, către o comprehensiune superioară, voiu da ca lămurire un exemplu concludent. Vom controla astfel dacă schimbările la faţă ale criticului nostru sunt snobism sau conversiune adâncă şi o apropiere de maturitatea criticei moderne.

Ce piatră de încercare mai potrivită pot alege decât părerile actuale ale impresionistului nostru despre cel mai mare poet român?

După cum la vechii Greci spectacolul tragic era încheiat prin destinderea pe care o aducea drama satirică, voiu arăta în final un spectacol înveselitor: contribuţia „modernistă" a d-lui Lovinescu la înţelegerea lui M. Eminescu.

D. CARACOSTEA

Inspirată din poezia tragică a anticilor greci, dar pătrunsă de fiorul marelui războiu mondial,

ANTIGONA

lui

Walter Hasenclever

e o lucrare dramatică impresionantă şi extrem de interesantă din punct de vedere poetic.

Tradusă de d. ION SAN-GIORGIU, lucrarea aceasta a apărut în

Biblioteca „DIMINEAŢA" No. 79

Preţul 6 Lei

I. A. BASSARABESCU

UN OM IN TOATA FIREA

Edit. SOCEC

Preţul 50 lei

Din vremea tinereţii

Ghiduşiile lui „Tony"

Sunt oameni cari nu numai în mod firesc ci în mod fatal prind în special latura comică a lucrurilor şi a situaţiilor. Anton Bacalbaşa, sau „Tony" al nostru, era cu predilecţie dintre aceştia. Farsele şi ghiduşiile lui ar putea alcătui un volum. Am povestit şi voi mai povesti, câteva, dintre cele mai nostime ce-mi sunt la cunoştinţă.

IULIU CEZAR LA C.-LUNG

Mergeam într'o zi cu Tony spre Ploeşti. In vagonul nostru se urcă şi un negustor dintre aceia cari atrag şi amuzează prin exteriorul lor, din vârful capului până în tălpi. Ai zice că ei singuri provoacă intr'adins ceeace li se întâmplă, mai cu seamă când au nenorocul de-a da peste cineva în genul lui Tony.

Nepoftit, negustorul începu să ne întrebe unde ne ducem, cu ce afaceri, cine suntem. Tony s'a recomandat toptangiu de pielărie. Cum negustorul nostru, de fierărie paremi-se, era din C.-Lung, întrebă dacă aveam clienţi şi pe acolo.

— Pe Iuliu Cezar, strada Mare No. 14, răspunse scurt şi serios Tony.

— Iuliu Cezar! Iuliu Cezar! repetă pe un aer nedumerit câmpulungeanul.

— Da, Iuliu Cezar, unul uscăţiv cu barba şi mustăţile rase.

— Nu-i, domnule.

— Este, dacă-ţi spun eu!

— No. 14 zici?

— Aşa ceva.

— Nu este.

— Este.

— Stăi să ţi-i numesc eu pe toţi negustorii din str. Mare, că-i cunosc până la unul, pe degete, şi ai să vezi că nu-i.

Şi începu a-i înşira, un întreg pomelnic spus repede şi precis, parcă i-se băteau calicii la gură. De Iuliu Cezar însă nici pomeneală.

Se iscă o discuţie atât de vie încât ceilalţi călători căscau gura la noi, uitând de-ale lor.

In cele din urmă, când furăm în gara Ploeşti, se puse un rămăşag de 100 de lei între Tony şi negustor, rămânând să-şi scrie. Scoborind, îl lăsarăm pe om dus pe gânduri, cu un deget la frunte şi repetând mereu: Iuliu Cezar! Iuliu Cezar! strada Mare, magazin de pielărie...

PANORAMA DIN BERHECI

Intr'o zi ne aflam în restaurantul gării Ploeşti cu Gherea şi alţii. Beam ceai şi discutam. Iată că la masa din faţă se aşează un găligan, blond, cu o straşnică figură de nătărău. Tony l'a şi ochit. Numai iată-l că se scoală, se duce ostentativ către el, îl salută grav şi ceremonios şi-l întreabă:

— D-voastră sunteţi d. Ghizdăvaru, dacă nu mă înşel.

Mirat, omul răspunse că nu, că-l confundă cu un altul.

— Nu se poate, îi ripostă Tony, e cu neputinţă să mă înşel.

— Vă înşelaţi, domnule.

— Asta-i altă comedie! Nu ne-am cunoscut noi în anul trecut, pe când ţineaţi panoramă în dosul gării Berheci?

Uimirea găliganului creştea. Dar seriozitatea lui Tony, faptul că se afla în gară într'un grup numeros care se desfăta şi sta la taifas la una din mese, îl făcu să nu înţeleagă farsa. Plus felul lui din născare, bine înţeles.

Şi discuţia continuă aşa, cu afirmări dintr'o parte şi negări din alta, până ce Tony îi spuse ritos şi ferm:

— D-ta vrei să-ţi râzi de mine. Ei bine, eu am un mijloc să-ţi dovedesc că nu mă înşel, că eşti d. Ghizdăvaru, proprietarul panoramei din Berheci. Dacă m'aş înşela cumva după figură, din mers însă nu mă voi înşela. Fii bun deci şi plimbă-te niţel prin restaurant şi atunci tranşăm chestia la sigur.

Şi unde se puse tontul să măsoare de vre-o trei ori restaurantul cu picioroangele lui sub ochii noştri ai tuturora, cari ne năbuşiserăm cu şervetele la gură!

Apoi Tony:

— Iartă-mă, domnule, ai dreptate, nu eşti Ghizdăvaru, m'am înşelat. Altfel umbla ăla.

Găliganul, uşurat de asudat, se aşeză la masa lui fără să fi priceput că fusese victima unei farse.

CUCOANA BOSUMFLATA

Tot în tren spre Ploeşti. Iată că chiar în momentul plecării trenului o cucoană tânără, durdulie, nostimă, intră în grabă şi se trânti pe canapea foarte bosumflată şi amărâtă.

După câteva minute Tony o luă în primire.

— Şi ţi-o făcu, hai?

Cucoana îl privi cu mirare şi zise:

— Dar d-ta de unde ştii?

— Naţi-o bună! Dar cine nu ştie? Parcă aia îşi ţine gura? N'o cunoşti?

— Ei, şi ce-ai aflat?

— Natural ce-a vrut ea să spue, că de la d-ta încă n'am aflat nimic.

— De la soră-mea sau dela târfa aia din curte te-ai informat?

— De la amândouă.

Şi dă-i, şi dă-i pe tema asta, până ce Tony a descusut-o de-a fir a păr, descoperind întreaga chestie, aşa cum fac cărturăresele care ştiu să smulgă din gura clientelor naive tot ce trebue să le ghicească apoi.

Sfârşitul a fost că, de unde cucoana noastră mergea la Ploeşti ca să capete de-acolo ajutor de la o prietenă împotriva soră-sei şi a „târfei" din Bucureşti, Tony a încurcat-o aşa de rău că de sigur că o anumită mahala a Ploeştilor a trebuit să petreacă grozav pe socoteala a două femei încăerate de păr.

FACATORUL DE MINUNI

Intr'o zi Tony se aşeză lângă un ţăran bătrân ce aştepta, pe-o bancă, plecarea unui tren. Dar deoarece el venise la gară, cum fac de obicei oamenii din popor, cu câteva ceasuri prea de vreme, o vie şi lungă conversaţie se legă între ţăran şi Tony. Dela o vreme furăm şi noi intrigaţi. Dar iată-l pe Tony că mi-l ia pe ţăran de braţ, îl aduce în restaurant, comandă vin şi se pun mai departe la vorbă. Curioşi ne alăturarăm şi noi să vedem ce e la mijloc.

Or, era ceva extraordinar de interesant. Un sătean care, grav şi serios povestea de ce nu mai crede el în Dumnezeu! Pentru întâia oară în viaţă auzeam una ca asta.

Şi iată ce ne spunea el: Se înţelesese, într'o vreme, cu nişte călugări, să facă să se lase grea o icoană, care astfel devenea făcătoare de minuni. Lucrul nu se putea pune la cale decât cu el şi prin el, căci proceda în felul acesta: Avea ţăranul o pereche de cai murgi, pe care numai el pe lume îi putea deosebi, atât de mult se asemănau.

Iar căluţii de 20 de ani trăgeau unul numai în dreapta şi altul numai în stânga. Când îi înhăma drept, căruţa mergea bine; însă când îi schimba, nu mai mişcau din loc nici morţii!

Ne-am minunat grozav de acest ţăran, şi l'am cinstit până ce a pierdut trenul. Tony i-a pus însă în mână o hârtie de 20 de lei care l'a consolat.

I. TEODORESCU

G. D'Annunzio

Comoara săracilor

Povesteşte un poet:

„Erau odată, nu mai ştiu în ce colţ de lume, doi calici.

Iar aceşti doi calici erau atâta de sărmani că n'aveau nimic al lor, nimic din nimic.

N'aveau pâine de pus în covată, nici covată să pună pâinea în ea.

N'aveau casă în care să pună o covată, nici loc pe care să-şi facă un bordei.

De-ar fi avut casă, ar fi putut pune în ea covata.

Iar de-ar fi avut covata, fără îndoială că într'un chip ori altul, într'un ungher sau într'o crăpătură, ar fi putut găsi un dărăb de pâine ori măcar o fărîmă.

Dar, ne având nici câmp, nici casă, nici covată, nici pâine, erau săraci lipiţi pământului.

Dar nu se plângeau atâta de lipsa pâinii, cât de-a casei.

Pâine aveau destulă cerşind, iar uneori aveau şi puţină mâncare, chiar şi o înghiţitură de vin.

Dar, sărmanii, s'ar fi bucurat să rămână mereu nemâncaţi şi să aibă casă în care să aprindă câte-un vreasc, să stea de taină, potoliţi, în faţa jăratecului.

Ceeace, într'adevăr, este mai bine pe lume, mai bine decât să ai ce mânca, e să ştii că ai patru ziduri drept adăpost. Fără patru ziduri, omul e ca vita de pripas.

Aşa că cei doi calici se simţiră mai săraci ca totdeauna, într'o jalnică seară de Ajunul Crăciunului, jalnică numai pentru ei, că toţi ceilalţi, în acea seară, au foc în vatră iar ghetele înfundate în spuză.

Pe când se tânguiau şi tremurau pe drum, în noaptea neagră, dădură peste o pisică, miorlăind răguşit şi duios.

Era la dreptul vorbind, o pisică sărmană, sărmană ca ei, căci n'avea decât pielea pe oase şi numai câteva fire de păr pe piele.

De-ar fi avut multe fire de păr pe piele, fără îndoială că pielea i-ar fi fost mai puţin jupuită.

Dacă pielea i-ar fi fost mai plină de păr, nu s'ar fi lipit atâta de strâns de oase.

Iar dacă pielea nu i s'ar fi strâns în halul acela pe oase, ar fi fost desigur în stare să prindă şoareci şi n'ar mai fi atâta de slabă.

Dar, neavând păr şi având în schimb pielea pe oase, era o pisică amarnic de sărmană.

Cei săraci sunt buni şi se ajută între ei.

Calicii, aşa dar, luară pisica cu ei, nici gândiră s'o mănânce, ba îi dădură puţină slănină pe care-o cerşiseră.

Pisica, după ce mâncă, prinse a umbla înainte-le şi-i duse la o colibă părăsită.

Erau acolo două scăunaşe şi un cuptor pe care, o rază a lunei îl lumină o clipă şi apoi se făcu nevăzută.

Pisica se făcu şi ea nevăzută cu raza de lună, aşa că cei doi calici se pomeniră şezând în beznă, în faţa cuptorului negru, pe care lipsa focului îl făcea şi mai negru.

— Hei! — ziseră — de-am avea un tăciune! Că frig mai e! Ce bine-ar fi fost să ne încălzim puţin şi să spunem basme!

Dar, vai, nu era foc în vatră, căci ei erau săraci, săraci lipiţi.

Deodată se aprinseră doi cărbuni în fundul vetrii, doi cărbuni frumoşi, galbeni ca aurul.

Iar moşneagul îşi frecă mâinile , bucuros, spunând babei:

— Simţi ce mai căldură!

— Ba bine că nu, răspunse baba

Şi întinse palmele la foc.

— Suflă în el — adăugă. — Să iasă flacără.

— Nu — făcu moşneagul — se trece prea repede. Şi prinseră a vorbi de cele petrecute, fără părere de rău, căci se simţeau întăriţi de vederea celor doi tăciuni scânteietori.

Săracii se mulţumesc cu puţin şi sunt fericiţi. Calicii noştri se veseliră, până în adâncul inimei, de frumosul dar al lui Cristos-Copil, şi-i mulţumiră cu recunoştinţă.

Toată noaptea spuseră poveşti încălzindu-se, siguri acuma de-a fi proteguiţi de Pruncul Isus, căci doi cărbuni luceau mereu, ca doi bani noui şi nu se mai topeau.

Iar la revărsatul zorilor, cei doi calici care se încălziseră toată noaptea, văzură în fundul cuptorului sărmana

Nu la alt foc se încălziseră, ci la svâcnirea acelor ochi.

Iar pisica spuse:

Comoara săracilor este iluzia.

Trad. de ALEX. MARCU

Dr. YGREC : Pe urmele înţelepţilor

Fără a intra în amănuntele doctrinelor multiple şi diverse, pe care cugetarea sa activă şi ageră le-a frequentat şi viaţa de morală le-a experimentat, doctorul Ygrec călăuzeşte cititorul „pe urmele înţelepţilor" spre o concepţiune de **„idealism realism"**, cât mai apropiată de felul pe care ni-l impun preocupările noastre actuale în conceperea problemelor filosofice. Din primele pagini, adică din primii paşi făcuţi pe urma înţelepţilor, autorul pune cu o ascuţime stăruitoare antinomia fundamentală dintre spirit şi corp printr'o citaţiune din Bergson:

„...dacă există suflete de viaţă independentă — de unde vin ele?... Când? Cum? De ce intră ele în acest corp pe care-l vedem, sub ochii noştri, cum se naşte în mod firesc dintr'o celulă mixtă împrumutată corpurilor a doi părinţi?"

Şi iată apoi corpul şi sufletul, **cogitatio et extensio,** al lui Spinoza, în legătură cu alte existenţe, cu Dumnezeu şi cu natura, concretizate într'o imagină, împrumutată din cartea lui Ferrière **„Doctrine de Spinoza":** „omul ca valul mării!" Ca şi valul mării nu prindem decât aparenţele, suntem individualităţi (substanţe) deosebite unii de alţii, căci trăim în orizontul strâmt şi hotărnicit al vieţii noatre de toate zilele. Fondul, Permanentul, Totul-Tot, ne scapă..

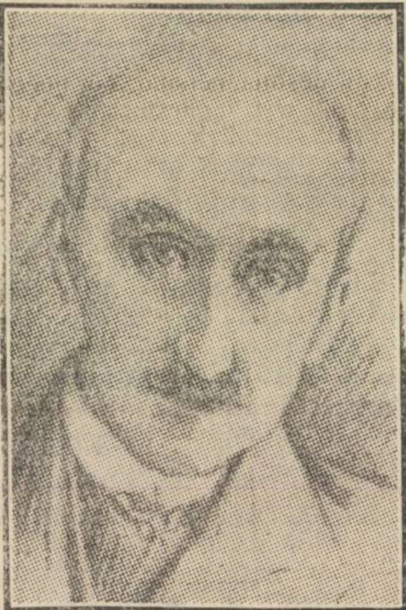
Dar ce este acest Totul-Tot? Este el substanţa unică, indivizibilă şi imobilă a Eleaţilor? Numenul lui Kant, realitatea intangibilă, pe când calităţile lucrurilor ce ne înconjoară, nu sunt de cât în noi? Sau are dreptate Spinoza când afirmă că **ordo et connexio rerum est ordo** et **conexio idearum,** adică un determinism riguros al naturii, căruia îi corespunde cugetarea noastră ?

Sistemele filosofice, ne spune autorul, nu sunt numai sinteza cunoştinţelor dintr'o epocă spre a desprinde lumina asupra „ascunsei lumii dezlegare", ci şi viziunea Universului de către un popor.

Germanii concep realitatea absolută fie în forţa fără întindere **a monadei** lui Leibnitz, sau în forţa interioară obligatorie, care e **imperativul categoric** al lui Kant şi care e singura realitate şi în sistemul de gândire al lui Schopenhauer, ca şi în „voinţa puterii" a lui Neitzsche sau în Ideea imaterială a lui Hegel, care printr'o lungă evoluţie devine Natura şi apoi Conştiinţa de sine însuşi, pentru a se realiza în Spirit gânditor.

La Francezi Descartes e dualist; după el Universul e format din două substanţe, materie şi spirit—dar Raţiunea dictează legile sale naturii. **Cogito ergo sum** este formula care va stabili **primatul raţiunii** în Filosofia Franceză până la Bergson.

Acesta şi Freud sunt gânditorii care caută să suie în susul apei, în potriva curentului raţionalist, revendicând drepturile instinctelor, sentimentelor, pornirilor neraţionale în constituirea valorilor şi a personalităţii.

H. Bergson

Pe alt tărâm concepţiile metafizice au dat posibilitatea valorificării idealurilor politice şi sociale în legătură cu istoria.

Filosofia lui Hegel determinând dialectic ordinea momentelor istorice ale Ideei în evoluţia ei, reprezentând Istoria ca evoluţia conştiinţii omeneşti şi Istoria gândirii în genere ca pe o vastă dialectică desfăşurată în trei etape: teza, antiteza şi sinteza !

Din sistemul lui Hegel şi-a scos Marx **metoda** de a prezinta **fiecare formă a existenţii aşa cum se arată în mişcarea ei,** ajungând însă la concepţia cu totul opusă că nu Ideea în evoluţie dă formele sociale, ci aceste forme şi în special producţia economică ar condiţiona naşterea, existenţa şi evoluţia Ideei. Engels a lărgit această concepţie stabilind că 1) factorul economic nu este unicul moment, ci momentul determinant în ultima instanţă a evoluţiei sociale 2) intervenţia într'o **inrâurire reciprocă** a politicii, filosofiei şi religiei şi a tuturor împreună asupra bazei economice cu cât se dezvoltă mai mult superstructura lor.

Şi după aceste peregrinări pe urmele înţelepţilor care este spectacolul pe care sufletul modern, sufletul autorului însuşi îl poate oferi cititorului şi şi-l poate oferi sie însuşi? De unde vine lumina care să-l ajute la dezlegarea ascunsei taine a lumii?

Realitatea ne e „dată", spectacolul universului se desfăşură în sufletul omului ca un dar al naturii şi al civilizaţiei, la care el n'a contribuit cu nimic. Realitatea se constată, nu se justifică, **senzaţiunea este absolutul.** Atât Mach, marele fizician austriac, cât şi Bergson, marele filosof francez sunt de acord asupra acestui punct. Deosebirea este numai în termeni şi concluziuni. Nici pentru unul nici pentru altul nu există opoziţie între psichic şi fizic.

S'a numit fizic, zice Mach, tot ce este **dat tuturor nemijlocit** în spaţiu. Cunoaştem acest „dat", adică senzaţiunile noastre analizându-le. A analiza senzaţiunile noastre înseamnă a găsi relaţiunile exacte ale unora cu altele, ordinea naturii, care nu e în definitiv de cât ordinea senzaţiunilor noastre. Psichicul e relaţia dintre senzaţiunile noastre şi organismul nostru, adică, după cum se exprimă Mach, ceiace ne este dat **nemijlocit** pentru fiecare din noi. Senzaţiunile, care pentru Bergson sunt imagini, pentru Mach sunt „elemente". In fond şi unul şi altul spun acelaş lucru, căci şi unul şi altul recunosc că Universul este un ansamblu de imagini sau elemente, dar că **pentru noi acestea** sunt **realitatea** însăşi. Pe când însă Mach se mulţumeşte cu sistematizarea aceasta a Universului; pe el îl interesează numai **raporturile** dintre „elemente". Dar Bergson după ce a dat **imagina** ca fond al existenţii se întreabă:

B. Spinoza

„De unde ies, cum se nasc şi la ce trebuie să servească aceste senzaţii elementare inextensive, care se dezvoltă în spaţiu? Trebuie să le socotim ca tot atâtea absoluturi, a căror origină şi scop, nu se pot afla.

„Propria noastră fire, rolul şi destinaţiunea persoanei noastre, rămân învăluite într'un mare mister."

Dar dacă autorul se resemnează în fine să admită cu Bergson că creerul nu e un organ de **cunoaştere** şi că omul nu poate dezlega enigmele vieţii şi ale existenţii, nici cu ajutorul inteligenţii şi cu „atât mai puţin cu ajutorul intuiţiei lui Bergson", el nu renunţă la **Ideal.** „Inteligenţa va servi pentru înobilarea, înfrumuseţarea şi desăvârşirea vieţii pe pământ!" termină doctorul Ygrec lunga sa peregrinare pe urmele Inţelepţilor.

Vulgarizarea sistemelor filosofice aşa fel în cât să răsfrângă în ea ceva din lumina în care timpurile noastre caută „ascunsa deslegare a lumii" este de sigur, o întreprindere din cele mai delicate şi mai spinoase. Doctrinele filosofice sunt de obiceiu un domeniu rezervat specialiştilor şi oamenilor anume pregătiţi pentru a le înţelege. A le pune la îndemână fiecăruia fără a le desfigura cere o artă şi o „frequentare" a filosofilor pe care abia o pot bănui cei ce au bătut aceste căi.

Problema materiei, problema cunoştinţii, problema vieţii şi a acţiunii se impun reflexiei filosofice a autorului pentru a fi redate apoi cititorului ca spectacolul unui om care **„gândeşte ştiinţa".** In ele nu numai subtitlul farmec şi poezia minunii acestui măreţ spectacol, ci şi, mai ales atitudinea unui înţelept care ştie găsi în acest spectacol reazim şi putere de voinţă, în momentele solemne ale vieţii.

Am recitit cartea doctorului Ygrec nu numai cu plăcerea rară a intelectualului de a regăsi redate într'o formă clară şi frumoasă, probleme gândite şi cercetate o viaţă întreagă, dar şi acel suflu de idealism care izvorăşte **nu** dintr'un vag şi dulceag verbalism, dar din realitatea plină de miez a cunoştinţii ştiinţifice şi din avântul profund al sufletului omului de azi, de a se ridica spre idealurile cele mai înalte ale omenirii fără a scăpa din braţe povara acestei realităţi.

Am înţeles, acum la sfârşitul vieţii ceiace am **presimţit** la începutul ei, de când eram împreună la primul congres socialist, că: adevărul nu izvorăşte din stâncă la o simplă lovitură de toiag, ci „se găseşte pas cu pas, colindând regiuni şi cercuri din ce în ce mai largi."

IZABELA SADOVEANU

IVAN BJARNE — Literatura suedeză

LOCAL DE PETRECERI

Doamna Orloff lua în fiecare dimineaţă câte-o ceaşcă cu cacao.

Exact la ora douăsprezece, în clipa când sirena dădea semnalul prânzului celor câteva sute de proletari estonieni, Maria — camerista Doamnei şi numai a ei — intra binişor cu o tavă pe care se aflau rânduite cu grijă ceşcuţa cu cacao, un pahar cu liqueur şi alte bunătăţi. Doamna avea obiceiul să înceapă ziua în acest chip plăcut, după ce mai întâi consuma o sticlă întreagă de **stout** englezesc dela ghiaţă. Medicul îi recomandase stout-ul şi cacaua, iar la nevoie şi-un păhăruţ de coniac, fiindcă începuse să se cam îngraşe.

Pe tăviţă se afla totdeauna şi corespondenţa ei particulară — acea a casei putea să fie lăsată şi în biurou — câteva scrisori şi câteva ziare („Gazeta Poliţiei", „Novoje Vremja", „Daily Mail", etc).

Scrisorile Doamnei aveau un conţinut cu totul deosebit, privilegiul femeilor care au trecut de patruzeci de ani, dar cărora nu le dai încă această vârstă.

Adesea d. Guvernator îi scria întrebând-o dacă nu i-ar face plăcere să ia împreună o masă pe bordul iahtului său; la liqueur (şi Wijnand Fokink îi trimisese o marcă specială, distilată în foi de trandafir cu o aromă delicioasă) vor putea discuta în voie despre fetiţa aceia de zece ani pe care Doamna Orloff i-o recomandase cu-atâta căldură.

Şeful Poliţiei îi scria câteva rânduri amabile, rugând-o să-i spună şi lui în ce colţ de cer a descoperit ţigaretele acelea minunate cu care îl servise; fireşte, voia să treacă şi săptămâna aceasta pe la dânsa pentru a se încredinţa încă o dată de calitatea lor.

Un agronom suedez, care într'o seară îi sărutase prin surprindere mâna, îi comunica numele şi adresa lui (locuia într'un superb castel la câteva zeci de kilomentri de oraş, unde era angajat pentru a interverti proporţia de douăzeci şi patru de cai faţă de şase vaci) mărturisindu-i că toate cele zece fete îl lăsaseră rece, pe câtă vreme Doamna...

Din partea bătrânului profesor, baronul de Sachtleben, primea în fiecare dimineaţă câte-o scrisoare aproape identică, în care îi propunea s'o ia de nevastă şi-i arăta la ce hărţuieli amuzante ar putea să se expună din partea nobilei sale familii, prin căsătoria lor.

Intr'adevăr, Doamna n'avea dreptul să se plângă de curierul ei de dimineaţă. O excita chiar; fiindcă o încredinţa că mai poate fi încă dorită.

După ce-şi luă cafeaua, aprinse o ţigară şi savură, întinsă pe divan, o jumătate de oră de linişte. Nimic din zgomotul şi din frământările casei nu pătrundea până la dânsa. Vara, fereastra cea mare care dădea spre grădină rămânea deschisă şi parfumul trandafirilor năvălea în odaie. Soarele strălucea pe tabloul din perete, „Torpiloare la atac", o marină pe care i-o dăduse Veretsjagin pentru un serviciu ce-i făcuse, şi pe fotoliile „Louis XVI" aduse direct dintr'un castel de pe Loara. Iarna, butuci de stejar ardeau întotdeauna în cămin.

Jumătatea aceasta de oră era de fapt pentru ea partea cea mai plăcută a zilei. Se distra urmărind alunecarea norilor albi prin înălţimile ameţitoare. Avea sensaţia că e iarăş fetiţă, călare pe-un maldăr de lână ce semăna cu-un mieluşel abia născut; sau i se părea că n'are decât cincisprezece ani şi că se joacă iarăş cu ţiganul ce cânta din vioară, şi care într'o seară, de mult, îi răpise virginitatea pe care nu-şi închipuise c'o va pierde cu-atâta uşurinţă. Iubise de-atunci o mulţime de bărbaţi, bruni şi blonzi, înalţi şi bondoci, — de care nici nu-şi mai aducea aminte. Dar nu se simţise fericită decât lângă ţigan. Il iubise fiindcă fusese cel dintâi, — şi ea ştia acuma că lucrul acesta nu e lipsit de oareare însemnătate.

Câteodată citea versuri: poemele lui Meredith, autorul ei favorit, — şi adesea se simţea mişcată până la lacrimi de femeile lui atât de curate şi de fine.

Trăia din plin.

Viaţa nu prea era pentru dânsa o povară atât de penibilă pe cât s'ar fi crezut. Dimpotrivă. Ii plăcea să-şi bea păhăruţul cu liqueur sau cu vodcă, aşezându-se astfel ca să nu aibă nevoie decât să întindă mâna pentru a se servi. Când degetele ei subţiri îmbrăţişau paharul cu vin sau când strângeau stylo-ul favorit cu care iscălea cecurile, ştia să facă abstracţie de tot ceiace nu contribuia la plăcerea clipei. Avea bunul obicei de-a uita foarte repede declaraţiile vânătorilor de ideal, care strigau şi gesticulau când veneau pe-acolo cu gulerul murdar şi cu pantalonii necălcaţi, în serile de primăvară.

Soarele îşi trimitea razele lui călduroase printre perdelele portocalii, şi doamna Orloff tocmai cetia un pasagiu din Nietzsche, un pasagiu minunat şi imposibil, — în maniera aceia directă şi extravagantă care e numai a lui Nietzsche, şi care alcătueşte cea mai mare atracţiune a cărţilor sale, — când Alexis, portarul, anunţă cam încurcat şi închinându-se până la pământ:

— Un domn roagă să fie primit!

Doamna puse cartea de-o parte:

— Să te ia dracu', dobitocule! Cum îndrăzneşti să mă deranjezi pentru un domn pe care nici măcar nu ştii cum îl cheamă, şi care îşi închipuie că sunt la ordinele dumnealui!?

Nici-un răspuns. Alexis încremenise lângă uşă, cu capul plecat, ferindu-se parcă cu umerii de loviturile unui baston nevăzut.

— Un domn aşteaptă în vestibul. A pus revolverul alături de dânsul şi ameninţă că-şi zboară creerii dacă Doamna nu-l primeşte!

Doamna Orloff zâmbi.

— Nu-şi zboară nimeni creerii într'o zi de vară atât de frumoasă; dacă vrea numaidecât, n'are decât s'o facă iarna, când serile sunt friguroase şi negre, — şi chiar şi-atunci ar fi o mare şi ireparabilă prostie.

— Spune-i că mă cobor peste-o jumătate de oră.

Asvârli repede cuvertura de pe dânsa, îşi puse pantofii de casă în picioruşele ei admirabil sculptate şi intră în odaia de tualetă unde baia era de mult pregătită.

Doamna Orloff era încă o femeie frumoasă. Şi lucrul acesta îl observa şi ea de câte ori îşi lepăda pyjamaua subţire de mătase albă şi se privea în oglinda uriaşă înţepenită între plăcile de faianţă ce acopereau pereţii. Pielea ei avea aceeaş strălucire marmoreană, dură şi albă ca adevăratele vase de Sèvres, — şi dacă sânii, cu sfârcurile ce păstrau încă trandafiriul tinereţii, nu mai erau destul de tari, lucrul acesta nu trebuia s'o nelinişteascâ prea mult. Işi vor reveni; ştia ea bine. Bătrânul poet danez care avea obiceiul să-i citească din Baudelaire în salonul de jos, o convertise la acelaş cult, şi'n ultimul timp ea îi jertfea în fiecare dimineaţă câte-un sfert de ora iui J. P. Müller.

Astfel şi-a redobândit mlădierea trupului, şi tot astfel şi-a ascuns şi cele dintâi sbârcituri neplăcute din jurul ochilor. Când începea mişcările, inflexiunile şi răsucirile, accelerând de fiecare dată ritmul, trupul ei părea trupul unei fetiţe. Nici-un pic de grăsime de prisos nu mai ascundea jocul muşchilor — şi în ciuda sitarilor şi-a prăjiturilor, cu care se ospăta zilnic din belşug, — nu avea nici o umflătură în jurul şoldurilor.

Dar sistemul era îngrozitor.

Din când în când doamna Orloff arunca o privire furioasă spre celebrul Danez a cărui statuetă se afla pe etajeră, şi se felicita că afară de mopsul englezesc care se uita la ea cu privirea lui stupidă, nimeni nu mai putea să-i audă gâfâitul. Perle de sudoare sclipeau pe rotunjimea frumoasă şi netedă care cu un an mai înainte fusese pântecele unei femei în plină maturitate.

Fiecare picătură de sudoare însemna poate o clipă de tinereţă câştigată. Merita deci osteneala să realizeze recordul din ajun, executând programul de cincisprezece minute în zece, în douăzeci de secunde, cel puţin, în fiecare zi.

Şi doamna Orloff băgase de seamă că sistemul acesta nu-i întinerea numai trupul, dar îi îngăduia să iubească cu acea deslănţuire de patimă adevărată pe care şi-o refuzase de-atâta vreme.

In săptămânile din urmă, în jumătatea de oră ce-o petrecea atât de plăcut în fiecare dimineaţă, asvârlise adesea ţigarea şi cartea, mărturisindu-şi cu un fior de plăcere că începea să dorească apropierea vre-unui bărbat care semăna mai mult cu ţiganul tinereţii ei decât toţi funcţionarii linguşitori şi decrepiţi cu care lua câte-o masă noaptea târziu şi cărora le împărtăşea din desmierdările ei repede uitate.

Ar vrea şi ea acuma să fie iubită pentru tinereţea ei redobândită; ar vrea să se mai lase o dată pradă patimei arzătoare aşa cum făcea odinioară, dar numai dac'ar întâlni un bărbat vrednic de dânsa, un bărbat tânăr — să aibă numai douăzeci de ani, mai degrabă mai puţin decât mai mult, — şi care îmbrăţişând-o, să-i dea impresia că are înaintea ei o viaţă lungă şi minunată, iar nu realitatea pe care n'o va mai putea suporta, după cele mai bune socoteli ale ei, decât cel mult şase sau şeapte ani.

Isprăvise cea din urmă mişcare obositoare. Sări veselă în baie şi începu să se joace aruncând stropi de apă pe mozaicul de faianţă. Apoi îşi puse capotul şi se privi în oglindă. Luă câţiva trandafiri dintr'un vas, şi lipindu-i de obraz, văzu cu satisfacţie că tenul ei încă se mai putea compara cu rozul delicat al petalelor.

— Nu sunt frumoasă, îşi zise ea visătoare; aproape toate fetele mele mă întrec. Am însă ceva care preţuieşte tot atât cât trăsăturile lor regulate, cât tinereţea lor: sunt o femeie cultă. Şi dacă în primăvara viitoare îmi voi realiza visul şi voi putea pleca încă o dată la Nisa şi la Monte-Carlo, hotelierii îmi vor spune „doamnă contesă", şi aceasta fără să se aştepte la vre-un bacşiş. Iată criteriul, tot atât de bun ca oricare altul — cel mai bun chiar, — după care trebuie apreciată frumuseţea femeii!...

Se înfăşură în capotul subţire şi se duse în sufragerie să ia o gustare. In casă era însă prea cald; se sufoca; i-se puse deci masa în grădină, într'un boschet de trandafiri.

Vinul rece de Mosella strălucea ca un soare topit.

(Doamna Orloff nu bea decât vinurile cele mai alese, — pe care însă nu şi le cumpăra singură, ci lăsa prietenilor grija să-i aprovizioneze pivniţa).

La cafeaua neagră, pe care o lua întotdeauna fără zahăr şi fără caimac, fuma ţigări de Crimeia, cu tuburi lungi de carton, pe care le adora.

Dela fereastra etajului al doilea se auzea glasul micuţei Marişka, fredonând o arie din satul ei.

— E ciudat, îşi spuse Doamna Orloff, cum mai are fata asta voce, când se îmbată şi zbiară în fiecare seară, ca o nebună! Azi-noapte chiar a trebuit s'o amendez cu zece ruble. Ordinea! ordinea mai presus de toate!...

Alexis, portarul, apăru din nou în uşă, dar Doamna îi făcu semn să se retragă şi porni spre **hall** cu un pas uşor şi tineresc.

Acolo, într'adevăr o aştepta cineva.

Doamna nu se putu stăpâni să nu surâdă când îşi aminti că Alexis îi spusese cu mare respect: „un domn".

Pe treptele scării dormea, cu capul pe mână, un băiat foarte tânăr — un copil aproape — şi profilul blond se contura pe stofa mânecii. In mâna dreaptă ţinea un revolver.

Doamna Orloff rămase pe loc, privind când revolverul, când figura tânără şi obosită a străinului. Işi aminti că-l văzuse dansând nebuneşte într'o seară din săptămâna trecută, dar nu-i dăduse nici-o atenţie. Acuma ar fi dorit din toată inima să se apropie de el, să-l alinte, să-l strângă în braţele ei puternice. Ce tânăr şi ce blond era! Şi Doamna se simţi deodată turburată: se temea să nu fi venit pentruca să-i spună cuvintele duioase pe care inima ei le dorea în clipa aceia; se îndrăgostise poate de vre-una din pensionarele casei şi voia numai să se înţeleagă cu dânsa în calitate de patroană.

După ce-l ameninţă cu pumnul pe Alexis, care se ivise o secundă în pragul uşii, se apropie în vârful picioarelor şi se aşeză alături de străin.

Tânărul dormea destul de greu; sforăia chiar din când în când, şi lucrul acesta o făcu să se gândească ce nepăsătoare poate fi tinereţea, fără ca printr'asta să-şi piardă din farmec. Un om mai în vârstă s'ar fi ferit să se lase surprins sforăind.

Ce vârstă ar putea să aibă? — şeaptesprezece sau optsprezece ani desigur, mai mult nu. Figura lui avea trăsături regulate; gura era poate puţin cam mare, buzele subţiri, dar funtea şi nasul erau bine desenate. Părul blond se resfira în dezordine pe frunte; şi doamna Orloff simţi că-i trebuie o extraordinară stăpânire de sine pentru a se împotrivi ispitei de a i-l zburli şi mai tare.

Visul plăcut al orelor de dimineaţă îi reveni deodată în minte: ...să fie tânăr, ...să aibă cel mult douăzeci de ani...

Doamna Orloff avu revelaţia că penibilele eforturi din camera de tualetă, ca şi plăcerea crescândă pe care o încerca cetindu-l pe Meredith, poetul bunătăţii şi-al blândeţii, fusese o orânduire a providenţei, o baie de purificare, pentruca să fie vrednică de-o fericire nouă prin această tinerească împrimăvărare, prin această iubire care nu aştepta decât un gest al ei pentru a se înfiripa... Şovăia totuş, — îl lăsă să doarmă, simţindu-se copleşită de gânduri.

— Vreau să'ncep să fiu mai bună! — îşi zise ea. Am s'o iert pe Marişka de amendă. Biata fată! Se'mbată fiindcă-i e dor de satul ei; e şi firesc să se ameţească din când în când pentruca să uite că viaţa ei nu e tocmai un vis frumos.

— Da, vreau să fiu mai bună. Am s'o las pe Maria să se ducă la înmormântarea tatălui ei, şi-am să-i plătesc şi trenul, dacă-mi va făgădui că are să se înapoieze degrabă.

Continuare în pagina IV-a

Tânărul suspină adânc, apoi se deşteptă şi se uită nedumerit în jurul lui. Deodată, văzând-o pe doamna Orloff, i-se svârli pe neaşteptate la picioare şi-şi răzimă capul de genunchii ei.

— **I love you, I love you!** — îngăimă el, strângând-o atât de tare de mijloc, încât trebui să se aplece spre dânsul. Profitând de această mişcare, el îşi înlănţui braţele în jurul gâtului ei şi începu să-i sărute gura, obrajii, ochii, părul.

Doamna Orloff se împotrivi câteva clipe molatec, apoi:

— Eşti... eşti... eşti nebun. Astâmpără-te... nebunule! — zise ea ameţită.

Apariţia discretă a lui Alexis o făcu să-şi recapete sângele rece.

— Doamna e chemată la telefon.

— Cară-te de-aici, zevzecule! Spune c'am plecat în oraş.

Şi adresându-se tânărului:

— Dumneata, vino cu mine!

Porni înainte spre salonul ei particular. Invitatul venea cu supunere după dânsa. Işi puse revolverul în buzunar şi aprinse o ţigară, simţind că trebue să-şi dea o ocupaţiune mâinilor pentru a căpăta un aer mai serios.

— Ia loc, te rog!

Il împinse uşor pe sofă şi se trânti pe un scaun în faţa lui, aşezând cu prudenţă o mesuţă între dânşii.

— **Whisky and soda?**

Tânărul zâmbi:

— Socotiţi că sunt destul de bătrân pentru asta?

Doamna se îndreptă râzând spre bufet şi scoase două păhărele.

— Ai şaisprezece ani?

— O! am douăzeci şi patru, doamnă!

— Imbosibil!

— Peste-o lună şi zece zile împlinesc douăzeci şi patru de ani.

Doamna Orloff râse:

— Eşti American, nu-i aşa?... În cinstea celor două zeci şi trei de ani, zece luni şi douăzeci de zile ale dumitale vom bea mai mult whisky.

— Doamnă...

— O! îi ador pe Americani!

Ea-şi aminti numaidecât că printre toţi bărbaţii care îi şoptiseră numele într'o jumătate de duzină de limbi, şi-i spuseră c'o iubesc, nu fusese nici-un American. Şi adăugă:

— Am cunoscut foarte puţini Americani. Cei pe care i-am întâlnit erau ca nişte unelte de muncă, uscaţi şi vânjoşi... Şi cum te cheamă?...

— O'Connor, doamnă. O'Connor, săpun alb ca fildeşul şi pudră de dinţi excelentă. Le cunoaşteţi, desigur...

— Fireşte! Şi-ai venit aci cu mama dumitale, care te răsfaţă şi-ţi satisface toate capriciile... Ei, haide, goleşte-ţi paharul cu un băiat bine crescut şi'ntoarce-te acasă la doamna O'Connor care trebuie să te-aştepte cu masa.

— Oh! ea mănâncă întotdeauna fără Teddy al ei. Dar dacă doriţi...

Dintr'o săritură fu dincolo de masă şi-i prinse capul între mâini.

— Şi-acum, ... şi-acum...

O sărută de câteva ori.

— Mă voi înapoia deseară!

Şi într'o clipă dispăru.

Doamna Orloff, simţi că-şi pierde luciditatea ei obicinuită. De-abia după ce-şi mai aprinse o ţigară şi-şi turnă înc'un păhărel de whisky, începu să cugete cu sânge rece asupra celor petrecute...

Dar oare merita să-şi piardă vremea cu-aşa ceva?

Era de necrezut: doamna O'Connor, văduva unuia dintre cei mai bogaţi regi ai săpunului din Lumea Nouă, a venit să viziteze oraşul în care s'a născut.

Pretutindeni era salutată de societatea rusă şi germană, ca şi cum ar fi fost cel puţin o prinţesă de multă vreme pierdută, şi'n sfârşit regăsită. E întovărăşită de fiul ei, un băiat tânăr şi frumos, care o tiranizează după poftă. De bună seamă, el frecventează toate localurile de petreceri, şi, cum era şi firesc, s'a amorezat de doamna Orloff, femeie de patruzeci şi patru de ani, patroana singurei case de toleranţă de mâna întâi, din localitate.

Doamna Orloff se credea nebună. Şi oare nu trebuia să fie socotită astfel după chipul în care primea declaraţiile de dragoste ale băieţoilor? Şi nici n'ar fi de mirare să'nebunească, după gimnastica pe care-o face de câtva timp pentru a întineri; ea merge până acolo încât vrea să fie bună pentruca să-şi poată închipui că e fecioară. Numai ideea că sânii ei nu mai seamănă cu nişte boboci de trandafir, are să-i sucească minţile. E'n stare să facă orice nebunii, — şi le face.

Doamna puse lucrurile la punct. Avea obiceiul să privească viaţa în faţă. Ce nebunie! Ar face cel mai bun lucru să isprăvească cu-această afacere cât mai degrabă cu putinţă. Un student oarecare, un impiegat de uzină, iată la ce visa ea — dar un fiu de milionar american!...

— Mă voi înapoia deseară! — a spus el.

Şi va veni, desigur. Făcea parte dintre acei oameni îndrăzneţi şi pasionaţi pe cari ea nu-i cunoştea, — şi purta în privire ceva ce mărturisea că moştenise dela un tată irlandez o încăpăţânare cu care va trebui să lupte acuma şi dânsa.

— Dacă se va înapoia, eu voi fi de vină. Dacă mă va strânge'n braţe, dacă va face din mine ceiace aş vrea eu să facă, eu aş fi socotită drept singura vinovată! Mama lui va răscoli cerul şi pământul, — căci povestea va stârni un scandal formidabil. E destul de senzaţională numai prin faptul că va fi cu neputinţă să fie tăinuită.

— Cuteza-voi oare să încerc aceste riscuri? In tot ceiace fac, depind de autorităţi, — şi-un singur cuvânt ar fi deajuns ca să-mi pierd capul.

Işi turnă încă un pahar de whisky, şi-şi mai aprinse o ţigară. Apoi începu să măsoare în lung şi'n lat odaia, până în dreptul ferestrei celei mari în care-şi zări figura mai întinerită şi mai însufleţită ca oricând.

Nu, nu vroia să renunţe la Teddy!

El întruchipa tot ceiace viaţa mai avea bun pentru dânsa. Era tânăr. Primise desigur o educaţie excelentă. Ştia prea bine ea cum îşi cresc Anglo-saxonii copiii! Universităţile lor sunt cele dintâi din lume — şi dacă se gândise câteodată la vre-un impiegat mai mititel, în fundul sufletului ei dorise întotdeauna ca bărbatul pe care i-l va trimite destinul să fie un gentleman desăvârşit, elegant, bine crescut, — în genul domnului Teddy.

Doamna Orloff avea de-o bucată de vreme o mare slăbiciune pentru excepţional, şi nu numai în privinţa tualetelor şi-a plăcerilor.

Cel pe care-l va iubi nu trebuia să ştie numai s'o sărute şi să-i satisfacă simţurile; ci, dacă va fi cu putinţă, să împărtăşească cu dânsa plăcerea de-a recita în pat „Les fleurs du mal" şi paradoxele alese ale lui Henry Lord. Ii era scârbă acuma că şi-a prihănit tinereţea cu palavrele meschine ale unei capitale de provincie.

Avea nevoie de-un duş spiritual pentruca să se poată primeni. Şi numai un tânăr cultivat putea să corespundă acestor exigenţe. Cei mai vrâstnici nu sunt decât nişte copii pe care trebuie să-i ocroteşti; şi-apoi, prea sunt corupţi. E drept, bărbaţii mai în vârstă sunt foarte pasionaţi; însă tinerii sunt cu mult mai impresionabili; vor să înveţe şi se cred prea puţin: ei ştiu că nu pot să placă dacă nu-s ascultători.

Doamna Orloff se trăgea şi ea dintr'o familie bună. Ultima ei iubire trebuia să îndeplinească aceiaş condiţiune.

— Teddy! — suspină ea, ca o şcolăriţă sentimentală, şi se opri în faţa oglinzii.

Simţia încă, în amândoi obrajii, arsura buzelor lui dulci şi umede, şi privindu-şi figura frumoasă în oglindă, şi-o salută cu admiraţie. Ar fi vrut, în clipa aceia, să fie iarăş sărutată, cu-aceiaş violenţă brutală, şi-i părea rău că în anii din urmă situaţia ei făcuse ca nimeni să nu cuteze s'o bată în momentele ei de neruşinare.

Teddy are să fie oare în stare s'o facă?

Doamna O'Connor trecu prin câteva clipe penibile când fiul ei îi destăinui povestea.

— De vreme ce mă numesc Letiţia O'Connor şi de vreme ce pe tatăl tău l-a chemat Patrick O'Connor, zise ea cu gravitate, socotesc că am dreptul s'o văd mai întâi cu ochii mei pe-această doamnă Orloff!

Teddy nu-şi ascunse bucuria:

— Da, da. Sigur că trebuie s'o vezi. Nici nu-ţi cer altceva, mamă. După ce-o vei cunoaşte, n'ai să te mai împotriveşti la căsătoria noastră.

Doamna O'Connor nu părea încredinţată de lucrul acesta:

— Bine, bine; vom vedea! — răspunse ea.

Şi Teddy ieşi în oraş să hoinărească şi să bea cea mai bună şampanie pe care o va găsi, pentruca să-i treacă mai repede cele patruzeci şi opt de ore în timpul cărora îi făgăduise mamei lui să nu se ducă pe la vila Victoria.

După o oră de gândire, doamna O'Connor găsise soluţia problemei: va proceda întocmai ca răposatul Patrick faţă de casele concurente: are s'o cumpere pe doamna Orloff. O va plăti, îi va cere o chitanţă, şi-apoi va pleca cu Teddy pentru a-l iniţia în afacerile tatălui său; era şi vremea s'o facă...

Campbell, secretarul ei particular, cu mutra lui de popă, păstra o expresie care arăta vădit ceiace gândea despre misiunea lui, şi se înapoiè roşu la faţă şi cam cu chef, sub influenţa excelentului porto pe care-l băuse în timpul tranzacţiunii.

Da, doamna Orloff o va primi pe doamna O'Connor la ora cinci.

Cel dintâi gând al doamnei Orloff fusese să dea un răspuns nepoliticos; se răzgândise însă, în ultimul moment. Incercase deodată dorinţa de-a o vedea pe mama lui Teddy, pentru a savura diplomaţia ce va desfăşura formulându-şi cererea ei delicată.

Cu o oră încă, înaintea întâlnirii, se plimba prin apartament, în prada unei aşteptări înfrigurate.

Incordarea spiritului ei nu venea din teama că nu va învinge în lupta ce urma să aibă loc; mânuia prea bine armele pentru a nu fi sigură de izbândă. Era cu totul altceva: o vagă nesigurănţă în privinţa satisfacţiei pe care i-o va procura victoria aceasta, o nelinişte, o făcea să umble nervos prin odaie şi să asvârle ţigările una după alta, abia aprinse.

Năprasnica năvală a tânărului American în viaţa ei, îi trezise o ambiţie nouă, de care îşi dădea seama acuma cu spaimă; îşi mărturisea, oarecum contrariată, că resimţea nevoia să fie bună; că nu încerca deloc dorinţa de-a o mâhni pe mama care trebuia să vină, deşi voia să-i răpească cea din urmă nădejde de iubire.

Işi strânse buzele, — şi în clipa când intră mama băiatului, era pregătită să pareze orice atac al adversarei. Totuş, faţa ei uşor pudrată căpătă instinctiv o expresie nepăsătoare şi veselă, ştiind că poartă o rochie cu care-i şade bine.

Băgă de seamă că o cam zăpăcise pe Americancă, — o femeie de statură mijlocie, greoaie şi prost îmbrăcată, aşa cum prevăzuse.

Doamna O'Connor îşi redobândi însă repede cumpătul.

— Aş vrea să ne putem înţelege, zise ea întinzându-i mâna, ştim amândouă despre ce e vorba.

In clipa aceea doamna Orloff ceti în ochii bătrânei o nelinişte şi o teamă care o tulburară fără să-şi dea seama de ce. Se înclină numai, arătând astfel c'a înţeles; i-ar fi fost cu neputinţă să articuleze vre-un cuvânt.

— Teddy mi-a mărturisit, continuă doamna O'Connor, că vă iubeşte. E un băiat atât de curat şi de naiv, încât nu-mi ascunde aproape niciodată tainele lui. — **Well!** îl stăpâniţi, şi eu, care sunt mama lui, am venit să vă rog să mi-l înapoiaţi. Sunteţi mult mai în vârstă decât el, — şi înţelegeţi, nu-i aşa? că-mi făcusem cu totul altfel de planuri în privinţa lui...

— Da, înţeleg! — izbuti să răspundă doamna Orloff. Dar vocea ei părea rece şi lipsită de convingere.

Doamna O'Connor îşi aminti de milioanele ei, şi temându-se că altfel nu va putea izbuti:

— Fixaţi preţul! — zise ea. Plătesc oricât!...

Doamna Orloff se ridică şi se apropiè de dânsa. Avea impresia că va pufni deodată'n râs. Să fie isteria? Dar se linişti numaidecât, băgând de seamă că femeia din faţa ei avea ochii plini de lacrimi, — şi înţelese că fusese gata să săvârşească cea mai mare prostie din viaţa ei.

— Puteţi pleca, şopti ea blând. Vă făgăduiesc că nu-l voi mai revedea niciodată pe Teddy. Şi, adăugă ea cu răceală — e gratuit!...

Doamna Orloff se învârti multă vreme prin casă, fără să se poată apuca de nimic, copleşită de gânduri.

Devenise oare acuma mai bună — cu-adevărat bună? Ce-a făcut? Şi-a părăsit cu nesocotinţă norocul, a pozat în zână binefăcătoare şi i-a redat unei mame îndurerate copilul pierdut, — întocmai ca'ntr'un roman sentimental. Pentru ce raţiune? Nici ea nu ştia.

Zdrobită, se privi în oglindă. Chipul pe care-l întâlni o surprinse: nu semăna deloc cu-acela pe care se aştepta să-l vadă. Era chipul unei femei comune, îmbătrânite, care părea că n'a fost niciodată frumoasă, dar care mai păstra ceva din farmecul de odinioară în ochii ei negri şi pasionaţi ce nu-şi pierduseră nimic din strălucire. Apropiindu-se mai mult de oglindă, începu să distingă limpede mii de găurele în obraz, — porii, care la douăzeci de ani nu se zăresc deloc, iar la patruzeci sunt atât de pronunţaţi. In colţul buzelor avea deasemenea câteva cute pe care nu le băgase de seamă mai'nainte, câteva dungi şovăelnice, dar destul de evidente pentruca nici-o gimnastică din lume să nu le mai poată ascunde.

Doamna Orloff avu sensaţia c'a fost amăgită de cineva care a vrut s'o măgulească mai întâi, şi-apoi i-a schimonosit viziunea.

Intrând, mai târziu, în odaia de baie, zări statueta inventatorului celebrului sistem pe care-l practica, şi pricepu că el era înşelătorul.

Da, da, — el, de-acolo, de pe etajeră.

Sistemul n'o făcuse numai să-şi recapete mlădierea trupului, înlăturându-i grăsimea de prisos, şi nu-i redase numai o parte din graţia de altădată, — făcuse ceva mai mult chiar: i-a redeşteptat simţurile adormite de ani, a făcut-o să-şi închipuie că e iarăş tânără, că poate să mai iubească şi să fie iubită numai pentru dânsa. A făcut-o să creadă că a devenit mai bună. Zâmbi amintindu-şi că-şi închipuise că va redobândi inocenţa sufletească a unei fete.

Luă statueta în mâini şi-o cântări o secundă. Reprezenta un vraf de himere care o făcuseră fericită o primăvară şi-o vară întreagă, şi-apoi au înşelat-o. Doamnei Orloff nu-i prea plăcea să fie păcălită.

Incetişor, şi fără cea mai mică părere de rău, o ridică şi-o sfărâmă de podea.

Apoi, porni repede şi hotărîtă spre biurou să înscrie în registru amenda de zece ruble pe care o dăduse. Nu era admisibil s'o lase pe Marişka nepedepsită să se îmbete şi să facă scandal în fiecare seară...

In româneşte de **AL. N. BIAZ**

A apărut în editura „CUGETAREA":

ANATOLE FRANCE

IN FLOAREA VIEŢII

Traducere de DELAFRAS

PREŢUL LEI 58

Richard Wagner

In nici un alt nume nu se poate rezuma mai elocvent desvoltarea muzicei moderne decât în acela al lui Richard Wagner. Dacă creaţiunea clasică a lui Beethoven, titanicul maestru al sunetelor, reprezintă culmea la care au ajuns sensibilitatea şi rafinamentul melodic al epocilor de până la el, Wagner oglindeşte în sunete felul de a simţi al omului modern, complex, tumultuos şi volitiv. Dar nu a fost numai un rezumator, ci un inventator în stil mare, un creator de-o originalitate extraordinară. Părăsind muzica absolută şi consacrându-se întreg scenei muzicale, propovăduieşte şi realizează marea misiune artistică ce şi-a dat-o vieţii lui: înlocuirea operei cu drama muzicală.

Reforma lui constă în aceea că-şi deduce melodica sa nu din legile pur muzicale, ci din sensul cuvintelor, al acţiunii şi situaţiilor poemului dramatic care-i servă ca text, — subordonând astfel Opera, condiţiunilor generale ale Dramaticei. A mai adaptat apoi orchestrei de operă, structura Simfoniei şi, mai ales, a creat simbolica muzicală — „Leitmotivul", din care face un puternic mijloc expresiv al psihologiei situaţiilor şi al intenţiilor dramei.

Dotat şi cu un ales talent literar şi poetic îşi scrie singur înălţătoarele lui texte în versuri şi în proză, făcând să se nască din acelaş isvor emoţia cuvântului şi a melodiei, iar puternicul lui simţ de pitoresc dă o impunătoare strălucire feeriei scenariilor lui. Drama muzicală realizează sinteza vie a celor trei arte: muzica, poezia, plastica.

Wagner s'a născut la Lipsca în 22 Mai 1813, ca fiu al unui funcţionar de poliţie. A făcut liceul şi a luat serioase lecţii de muzică şi contrapunct. O mare parte a vieţii lui a dus-o greu. A trăit câţiva ani în mizerie la Paris, făcând gazetărie, copiând note muzicale, compunând valsuri şi galopuri de comandă pentru a putea trăi, dar face acolo cunoştinţa rodnică a lui Berlioz, Liszt, Mayerbeer. Acolo scrie şi prima lui operă mai valoroasă „Rienzi", care se dă ceva mai târziu la Dresda (1842) aducându-i întâiul succes şi locul de capelmaistru de Curte. A rătăcit apoi mulţi ani ca dirijor şi capelmaistru prin diferite oraşe: la Magdeburg, Könisberg, Riga (Rusia), etc. Participarea lui la mişcarea revoluţionară din 1849 face să fie exilat. A trăit atunci un şir de ani în Elveţia, unde a compus cea mai mare parte a scrierilor lui teoretice şi de luptă precum şi cele mai de seamă drame muzicale ale vieţii sale, (zise din perioada a 3-a) care aveau să aducă în curând o revoluţionare a lumii muzicale.

Operele lui de tinereţe, în care îşi caută încă drumul sunt: „Feele" (1833), „Rienzi" etc. Abia cu „Olandezul sburător" (1843) începe acţiunea lui conştient reformatoare. „Tannhäuser" (1845) şi „Lohengrin" (1847), creaţiunile perioadei sale mijlocii, marchează ridicarea lui la un stil cu desăvârşire personal. Dar „Tristan şi Isolde" (1862) şi „Maeştrii cântăreţi din Nüremberg" (1868) reprezintă, ca opere de artă unitară, culmea creaţiunii wagneriane. Teoriile maestrului despre drama muzicală şi despre domeniul ei cel mai propriu: mitul şi legenda, îşi găsesc întruparea artistică mai ales în „Ciclul Nibelungilor", cu formidabila tetralogie „Rheingold", cu „Walkiria", cu „Siegfried" şi cu „Amurgul Zeilor". In ultima lui operă „Parsifal", măreţul şi gloriosul bătrân îşi exală parcă sufletul purificat, într'un cânt de credinţă şi renunţare, mistic şi sublim.

Toată viaţa lui Wagner a fost o luptă aproape supraomenească, mai întâiu cu sine pentru limpezirea concepţiilor lui personale, şi apoi, împotriva stării de lucruri consacrate, pentru aducerea la triumf a acestor concepţii renovatoare.

Deşi renumele lui de compozitor dramatic era demult definitiv stabilit, totuş abia cu vreun deceniu înainte de sfârşitul vieţii, norocul vine să-i poleiască orbitor amurgul. Graţie protecţiei regelui-mecenat Ludovic II al Bavariei şi a propagandei entusiastelor societăţi wagneriane, i s'a creeat putinţa — într'o măsură cum puţinor artişti le-a fost dat — să-şi întrupeze desăvârşit visele lui: pentru reprezentarea ideală a dramelor lui muzicale se pune, în 1872, piatra fundamentală a faimosului „Festspielhaus" din Beyreuth lângă München. Are bucuria să mai vadă jucate, în atmosfera unică a acestui templu-teatru, principalele lui creaţiuni şi a mai trăit să vadă şi reprezentarea solemnă a lui „Parsifal", în 1882.

Fiind suferind, se retrase la Veneţia şi muri acolo în palatul Vendramin, la 13 Februarie 1883, în vârstă de 70 de ani. E înmormântat în Beyreuth, în grădina vilei sale „Wahnfried".

In numărul pe săptămâna aceasta al „Lecturii", găsim romantica povestire nuvelistică a lui Wagner — prea puţin cunoscută: „Pelerinajul meu la Beethoven", în care el însuşi ne redă peripeţiile tragi-comice ale pelerinajului său pe jos din Germania de nord la Viena, pentru a vedea pe maestrul Simfoniilor, şi apoi înălţătoarea întâlnire şi convorbire între aceste două genii. In cursul acestei convorbiri, de remarcat, în deosebi, magistrala explicare a Simfoniei a IX-a, făcută de chiar Beethoven lui Wagner.

Colţul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „HASEFER" din strada Eugen Carada (fost Karageorgevici) recomandă următoarele cărţi interesante:

IN LIMBA FRANCEZA

Georges Clémenceau: Au soir de la pensée. In două volume de format mare, având fiecare peste 500 pagini. Costul acestei opere monumentale a conducătorului destinului Franţei, lei 490.

General Danilow: La Russie dans la guerre mondiale — operă, prefaţată de mareşalul Foch. Volum mare de 560 pagini cuprinzând numeroase fapte necunoscute până azi, lei 300.

André Maurois: Vie de Disraeli. Este cel mai interesant volum din seria „vieţilor" cari apar la Nouvelle Revue Française. Vol. costă 84 lei.

Jean Izoulet: Paris, capitale des religions ou La Mission d'Israel; cu o prefaţă de Sylvain Lévy, 370 pagini, lei 160.

IN LIMBA GERMANA

Georg Brandes: a apărut ultima lucrare a marelui cugetător intitulată: **Urchristentum.** Preţul lei 170 broşat, frumos legat în pânză lei 250.

Georg Brandes amintiri: Die Jesussage, Voltaire, Julius Caesar, Goethe, Michel-Angelo, Kindheit und Jugend, Gestalten und Gedanken precum şi opera capitală de critică: Die Hauptströmungen der Literatur (3 volume mari).

CATEVA CARŢI FRANCEZE

C. F. RAMUZ: Aline, une simple histoire; **Stefan Zweig:** Amok; **Ossendovski:** Derrière la muraille chinoise — precum şi interesantele: Bêtes, hommes et dieux; De la présidence à la prison; L'ombre du sombre Orient; Serge Semenow (unul dintre scriitorii reprezentativi ai Rusiei de azi): La Faim; Maxim Gorki: Notes et souvenirs.

Preţurile noastre: calculăm francul 7—7.50 lei şi marca germană 38—39. In provincie nu putem trimite ramburs decât contra unui acont anticipat.

Atitudinea de ironie şi de sarcasm pe care vigurosul scriitor francez

OCTAVE MIRBEAU

o are în faţa minciunilor şi prefăcătoriilor vieţii, e accentuată la potenţial în puternica şi impresionanta povestire

UN OM SENSIBIL

pe care o publică într'o foarte îngrijită traducere, datorită d-nei Julieta H. Blazian, excelenta colecţie de popularizare

Biblioteca „DIMINEAŢA" No. 80

Preţul unui volumaş numai lei 6.

Impachetatorul

In dreapta uşii de ieşire, pe suprafaţa de cristal a unui dulap cu masă lung, manipulează împachetatorul. Tijgheaua lui se întinde, ca o balustradă de cor bisericesc între două amvoane, ocupate de bustul rigid al casieriţelor încasatoare. Impachetatorul circulă cu braţele desfăcute pe luciul de împachetat, ia o foaie de hârtie, o netezeşte familiar, ia un grup de obiecte şi cărţi, îl îngînereşte simetric în mijlocul coalei, ia cu mâna stângă marfa, şi, elegant, cu dreapta apucă o margine şi-o aduce peste marginea opusă. Intocmeşte în unghiuri şi zigzaguri căpătâiele, pe care le strânge într'un total de evantaliu. Ia din trei, grosimea sforii potrivită, încolăceşte de două ori, face nod, face ochi şi, ca un paj, dă cu surîs şi cu o genuflexie a umerilor, pachetul — şi zice: Vă mulţumesc.

Această operaţie de arhitectură împachetatorul o repetă cu vervă şi humor de câteva sute, sau mii de ori într'o zi, construind anual un imens monument de pachete, duse de domni subsuoară şi purtate de degetul doamnelor, la domiciliu. Incruntarea lui din primul moment, când ia contact cu marfa cumpărată, reprezintă ideea: împachetatorul caută, pentru a fi descoperită instantaneu, schema după care într'un singur şi acelaş pachet, rotundul să se poată alătura cu pătratul, ascuţitul cu concavul, tăişul cu mingea de cauciuc, hârtia sugătoare cu călimărul şi cu statueta imitaţie de bronz.

Dibăcia împachetatorului nu dă nici odată greş, obiectul fragil şi gingaş, întovărăşindu-se întotdeauna, fără pagubă, cu materialul contondent. Faţa i-se luminează îndată, ca şi cum pe cutia bărbiei lui, nerasă de patru zile, ai trage un chibrit — şi capul lui scapără de entuziasm. Iar după ce pachetul a fost definitiv clădit, cu sufletul şi cu priceperea lui, împachetatorul are satisfacţia unui voevod înălţător de schituri. Atunci, zâmbetul lui final reprezintă pictura exterioară şi salutul lui o târnosire şi o ctitorie.

De zece ani, de când împachetează, împachetatorul şi-a răspândit în toate casele marelui oraş, modelele pachetului ideal. La nici-unul din cele 20.000 de magazine, care vând luxuria şi confortul ambalate, cumpărăturile nu cunosc un pipăit atât de expert şi-o strângere geometrică mai amoroasă, de jur împrejur. Mâinilor lui onctuoase lucrurile cele mai variate îi se supun servile, ca şi cum fiecare obiect ar avea în interiorul lui un suflet de căţel: este probabil că dacă un sentiment de pudoare industrială nu le-ar restrânge psicologia, împachetatorul ar fi zilnic asaltat de unanimitatea articolelor de fantezie şi papetărie, scoborîte din rafturi şi strecurate din dulapuri şi cutii, cu intenţia de a-l săruta, manifestându-i un devotament incomparabil.

Impachetatorul nu-şi aminteşte să fi pricinuit vre-odată cel mai mic neajuns volumelor cu hârtie sensibilă, porcilor mici de gumă umflaţi pe la buric, clondirelor cu păreţii subţiri de cerneală Pelikan, vârfurilor de supozitor ale creioanelor groase, roşii şi albastre. Păpuşile care vin dela reionul jucăriilor îşi închid ochii de porcelan, îndată ce şi-au dat seama că intră în atmosfera împachetării; încrederea lor în părinte, în arhiereu, în apostol, este oarbă. Sute de tigri, de leoparzi, de crocodili şi elefanţi şi chiar fiorosul urangutan au trecut în pungi de hârtie, în salaş de foiţă, în cutii de mucava, fără să protesteze, necum să mănânce pe mântuitorul lor de viu; comportându-se faţă de el ca nişte cursuri de literatură, aprobată de Minister.

Dis de dimineaţă, la deschiderea vastei prăvălii, împachetatorul pregăteşte hârtia, ca un arhitect. După ce a examinat alunecuşul mesei, pe care, împinse scurt, vor trece patinând pe şale, pachetele către distribuitori, el îşi face categorii şi serii de formate şi calităţi. Depozitul se tencueşte dedesubt în blocuri No. 12, 6, sferturi şi optimi. Cutia de peniţe are numărul ei hotărît de centimetri pătraţi. Pachetul mare, de registre, agendele, vor fi înfăşurate în hârtie-celuloză, semi-lustruită, cu partea mată pedinlăuntru. Nimicurilor delicate le este rezervată mucavaua încreţită, a cărei catifelare e garantată de intervale de aer rotund retezate, imitate după naiul lui Pan, când, bine înţeles, corpul nimicurilor a fost prealabil îndeaproape învelit în flanelă şi rufărie de hârtie de mătase albă.

In primele şapte zile ale existenţii Dumnezeu a binevoit să facă totul şi să fie de toate mulţumit şi să vadă că bune erau toate câte a făcut. Inţelepciunea lui neasemănată a uitat totuş să facă hârtia, cu toate că ambalajul a intrat în vastul proiect. Cămila apăru primelor minute dela naşterea ei, împachetată în păr de cămilă şi cu un creştet în vârful spinării strict decorativ. Ariciul a fost imediat înfăşurat în sârmă ghimpată. Prevăzând negreşit cutia cu capac, Cel A-tot-puternic, a făcut colete rezistente la expediţie, variind, după tarif, între 200 şi una mie grame, cu scoica, stridia şi broasca ţestoasă, fără să abandoneze peştele şi racul înainte de-a-i prevedea cu o manta de ploaie, linoleum şi muşama. Insuş Regele animalelor, din care se trag încă şi astăzi cititorii şi autorii, a fost acoperit — evident, în mod economic, materia primă fiind pe atunci destul de rară — cu piele, iar în părţile în care era supus stricăciunii, cu piele şi păr. Ca un început destul de provizoriu, nu este el şi născocitorul sticlei, în care, mare însă naiv, în loc să împărţească lichidul în litri şi'n sute de centrimetri cubi, a crezut că poate cuprinde odată şi astupa un lac întreg şi un rîu întreg, sugându-le iarna în câte un singur flacon?

Hârtia trebui să o adaoge naturii ca un material indispensabil, omul, inventatorul şi al cernelii tipografice (negru de fum, ulei şi lac de copal) iar la hârtie trebui să adaoge sfoara, indispensabilă unui ambalaj bine făcut. Dimineaţa, împachetatorul îşi organizează şi sforile pe dimensiuni, ca nişte bice fără băţ.

Şi când totul a fost pregătit, el se imobilizează în mijlocul spaţiului ce-i protejează mişcările, între tijghea şi zid, cu pumnii răzimaţi în cristalul aşternut de-alungul suprafeţei mesei.

Işi aţinteşte ochii în fundurile treptate ale magazinului, aşteptând să se ivească, de undeva, clienţii şi contemplând distrat afişul unui om cu urechea mare, care poartă la ureche, peniţa monstruoasă a unui condei cu rezervoriu. Şi în pauza seculară care precedează clientela, pitit în cărţi şi testele, împachetatorul îmbucă şi dă pe nas cadaiful albastru de mătase al fumului unei ţigări.

T. ARGHEZI

Citiţi „Comoara cu poveşti"

„Comoara cu poveşti" nu trebue să lipsească din nici o bibliotecă şi din nici o casă. Până acum n'a apărut în limba română o carte cuprinzând aşa de multe poveşti, toate alese, şi fiind dela început până la sfârşit împodobită cu o frumuseţe de desene în culori.

Una sau mai multe femei?

In orele sale libere — şi erau destul de numeroase aceste ore libere — prietenul Ali Haidar Bei mă iniţia şi pe mine în tainele şi adânca înţelepciune cuprinsă în opera strămoşului său proorocul Mahomet.

Intr'una din zile, atacă chiar un subiect ce pare a pune o prăpastie de netrecut între cele două lumi — între lumea musulmană şi lumea creştină. E vorba de dreptul acordat de Mahomet credincioşilor săi de a lua în căsătorie cât de legitimă până la patru femei.

„Coranul, începu el, fiind scris, precum ştii, chiar de Alah însuşi...", dar prinzând din parte-mi un gest de îndoială asupra acestui punct, Ali Haidar Bei exclamă cu o nuanţă de supărare în voce: „A, faci pe semne, şi tu parte din categoria acelora care tăgăduesc origina divină a sfântului Coran. Sunteţi cu toţii în greşală şi săvârşiţi un păcat ce nu vi se va ierta. Admiţând chiar o clipă credinţa voastră absurdă că sfânta şi neperitoarea carte este opera personală a strămoşului meu, totuşi superioritatea ei, deci şi superioritatea religiei Islamului asupra religiei creştine stă mai presus de orice îndoială. Explicaţia este cât se poate de firească. Religia noastră a fost întemeiată vreo şase veacuri şi jumătate după religia voastră. Se ştie, însă, că orice invenţiune nouă este mai desăvârşită decât o invenţiune mai veche. Bunăoară, puşca de astăzi este mai perfecţionată decât puşca de acum cinzeci sau şaizeci de ani.

„Aşa fiind, continuă Ali Haidar Bei convins că spusele sale n'aveau cum să fie tăgăduite sau măcar clătinate, şi prevederile Coranului privitoare la căsătorie sunt, fireşte, mai înţelepte ,mai bine chibzuite decât dispoziţiunile similare din Evanghelie sau din alte legi ale voastre.

„Poligamia! Dreptul ca un bărbat să aibă mai multe femei! Dar dreptul acesta este în natură, se practică de toate fiinţele, inclusiv oamenii şi inclusiv voi creştinii, care vă lăudaţi cu monogamia, o laudă care nu e decât o minciună şi o făţărnicie.

„Prietene ,bărbat monogam nu există! afirmă sentenţios Ali Haidar Bei, iar cei care au căutat ca în articole de legi să răstrângă dreptul bărbatului la posesiunea unei singure femei, au dat dovadă de o necunoaştere totală a legilor firei.

„De altfel, poligami suntem şi noi mahometanii şi voi creştinii. Există, ce-i drept, în această privinţă o deosebire între noi şi voi, dar deosebirea este în întregime spre cinstea noastră. Noi, musulmanii, luăm făţiş în căsătorie mai multe femei şi le întreţinem în mod onest cu cheltuiala noastră proprie. Voi, creştinii, sunteţi poligami cu nevestele prietenilor şi cunoscuţilor voştri, adică trăiţi cu femei cărora alţii le duc de grijă. De partea cui e cinstea şi dreptatea? E de prisos să mai insistăm asupra acestei întrebări."

Pe măsură ce îşi dezvolta argumentarea, prietenul Ali Haidar Bei se aprindea şi urca tonul. Une ori aveam chiar impresia că dă vina pe mine, ţinându-mă răspunzător de faptul că legislaţia creştină, interzicând poligamia, — cel puţin poligamia oficială şi făţişe — se prezintă în condiţiuni de vădită şi izbitoare inferioritate faţă de legislaţia mulsumană.

Fără să mă ştiu vinovat cu ceva, am căutat, totuşi, să găsesc şi eu ceva argumente în favoarea monogamiei. Morala, unitatea şi soliditatea familiei, buna armonie din sânul ei, faptul că, dată fiind proporţia cam egală între numărul bărbaţilor şi al femeilor dacă un bărbat ia, să zicem, patru femei, înseamnă ca alţi trei să fie osândiţi a nu putea lua nici una,... decât Ali Haidar Bei clătină din cap şi zâmbind cu un sentiment de milă de şubrezenia argumentelor mele, îmi tăie tot avântul şi îmi zise sfătuitor:

„Ascultă ,băete, şi ia aminte la glasul adevărului, la glasul realităţii. Te ai însurat şi ai luat de nevastă o femeie, care îţi este pe plac, adică o femeie frumoasă, cuminte, supusă şi ascultătoare. Dar două sau trei luni după căsătorie această soţie cade bolnavă. Din pricina aceasta ţi se turbură şi ţi se strică toată gospodăria. Nu e cine să îngrijească de casă, de mâncare, de tine însuţi. Ce te faci, nenorocitule?"

Nu mi-a fost greu să găsesc răspunsul. „Dacă nevastă-mea se îmbolnăveşte, chem un doctor, ca să o caute şi să o facă iar bine."

La auzul acestui răspuns, Ali Haidar Bei m'a înfăşurat într'o privire plină de compătimire. „Uite, zise el, pe ce căi rătăcite mergi, când nu cunoşti tainele înţelepciunei, cuprinse în dumnezeiescul Coran. Nu ştii, oare, că greşesc aşazişii doctori şi cărturari, când îşi închipue că boala are o cauză fizică şi omenească, pe când adevărul este că ea e o pedeapsă trimisă de Alah pentru păcate săvârşite de noi sau de părinţii noştri? Aşa dar, toată ştiinţa şi priceperea omului sunt neputincioase în faţa bolii, ele nefiind decât o simplă făţărnicie.

„Vine, însă, Coranul şi îţi spune: Dacă ţi s'a îmbolnăvit prima soţie, ia încă una, pentru ca să fie cine să ducă de grijă ţie şi casei tale. Vezi ce măsură de prevedere înţeleaptă!

„Insă, după câtăva vreme ai avut nenorocul ca şi a doua ta soţie să cadă bolnavă. Iarăşi supărări, necazuri, gospodărie răvăşită, slugi care te fură. Fii liniştit, căci sfântul Coran îţi spune: Ia încă o soţie! In chipul acesta, s'au făcut trei.

— Da, zic eu, trei femei în aceiaşi casă şi dintr'insele două bolnave la pat. O adevărată fericire!

— De bună seamă că e o fericire, îmi întări vorba Ali Haidar Bei, însă stai că nu s'a isprăvit. Trece aşa o vreme oarecare la mijloc şi s'a îmbolnăvit şi a treia ta soţie. Ce te faci?"

De rândul acesta n'am şovăit cu răspunsul: „Dacă am trei neveste şi toate sunt bolnave, îmi prefac şi eu casa în spital şi după aceea îmi iau lumea în cap.

— Nu, nu e nici o nevoe să-ţi iai lumea în cap, mă opri bunul meu prieten, apucându-mă de mână, ca şi cum m'aş fi găsit personal într'o astfel de situaţie.

Băete, iai încă o nevastă, te căsătoreşti pentru a patra oară şi ai scăpat de tot necazul.

— Dar dacă dă boala şi în aceasta din urmă soţie? Mai pot lua una a cincea?

— Nu, ai ajuns la limită şi trebue să te opreşti: Cumpătarea este una din virtuţile fundamentale, propovăduite de Coran. A te mulţumi deci cu patru femei, înseamnă a dovedi că eşti un om cumpătat şi virtuos. A trece peste acest număr înseamnă a da dovadă de stricăciune şi preacurvie, iar datoria unui adevărat credincios este să pue strajă poftelor şi să-şi înfrâneze pornirile.

„Iată, încheie biruitor Ali Haidar Bei, dovada strălucitei înţelepciuni a Coranului şi a netăgăduitei lui superiorităţi asupra cărţilor sfinte ale celorlalte religii.

Şi iată, adăugă el, cum un bărbat poate să ajungă a fi fericit şi mulţumit.

— Frumoasă fericire şi mulţumire! i-am obiectat eu. Să fii osândit a trăi între patru femei bolnave, fiecare dintr'însele având asupra ta drepturi şi pretenţii egale, şi să te speteşti muncind, ca să le întreţii şi să le mulţumeşti pe toate".

Ali Haidar Bei îmi aruncă din nou priviri de compătimire. „Vai, făcu el, cât de mărginit e omul, când mintea nu-i este deschisă şi luminată de adevărurile dumnezeieşti! Dece vorbeşti mereu de boală şi de nevoia de a-ţi trăi traiul între femei bolnave? Cine s'a îmbolnăvit azi, mâine se face bine. Aşa şi cu nevestele tale. Au fost bolnave câtăva vreme, ai avut necazuri şi neplăceri la început, dar după aceasta vine bucuria şi fericirea. Bolnavele s'au însănătoşit, odată cu sănătatea şi-au recăpătat veselia şi farmecul lor şi te-au despăgubit din plin de toate suferinţele şi supărările. Vezi, prin urmare, cât de mari, cât de nepreţuite sunt avantagiile poligamiei şi cum stă religia noastră mai presus de celelalte religii".

* * *

Ali Haidar Bei eşise biruitor pe toată linia. Nu-mi rămânea decât să plec smerit capul şi să subscriu la adevărurile dovedite de dânsul într'un mod aşa de convingător. Totuşi, n'am vroit să mă las bătut cu una, cu două. E adevărat că în situaţia noastră reciprocă era o deosebire esenţială. El era din familia proorocului, fiind strănepotul autentic al întemeietorului religiei, pe care o apăra cu atâta căldură şi putere de convingere. Era, prin urmare, direct şi personal interesat în cauză.

Cu mine, însă, cazul se prezenta cu totul diferit. Admiţând că dreptatea era de partea lui şi că religia lui Mahomet se prezintă în adevăr în unele puncte în condiţii de superioritate faţă de religia lui Crist, din faptul acesta nu putea decurge pentru persoana mea nici o vină şi nici o răspundere. Nu sunt în nici un fel coborîtor din familia Mântuitorului şi neam de neamul meu nu s'a înrudit — fie cât de departe — cu sfinţi sau mucenici. De aceea, nu mi-s'ar fi putut cere socoteală, dacă unii ar găsi ceva imperfecţiuni în unele prevederi ale credinţei căreia îi aparţin.

Cu toate acestea, repet că n'am vrut să mă recunosc de învins. Numai că nu era tocmai lesne să poţi ţine piept cu Ali Haidar Bei şi să-i răstorni adevărurile întemeiate pe argumente aşa de puternice. Dar după un timp de răsgândire, am găsit că argumentele sale în favoarea poligamiei sunt o armă cu două tăişuri. M'a tăiat el cu o lature, stai să-i răspund şi eu, folosindu-mă de latura cealaltă.

Aşa am socotit în sinea mea, dar veţi vedea îndată că m'am înşelat şi că am avut parte de o nouă înfrângere.

„Bine, zic eu întorcându-mă la cele ce spusese mai înainte prietenul meu, dacă boala vine de sus dela Alah, ea nu e trimisă numai femeilor, ci şi bărbaţilor.

— Se înţelege, îmi întări el vorba.

— In cazul acesta, într'o căsnicie lucrurile se pot petrece şi pe dos. In loc să se îmbolnăvească femeia, cade bolnav bărbatul. Şi cum bărbatul e acela care întreţine casa, iată că din pricina bolii lui, în casă intră lipsa şi sărăcia. Aşa fiind, nu e oare drept şi logic să-i dăm şi femeii voe de a lua un al doilea bărbat, tot păstrând pe cel dintâiu, după aceea un al treilea şi, în sfârşit, un al patrulea, până dă de unul care să fie sănătos?"

Ali Haidar Bei zâmbi din nou cu zâmbetul său în care intra atâta milă pentru ignoranţa şi nepriceperea mea.

„Vezi, zise el, în ce greşeli cazi, când n'ai cunoştinţă de cele scrise la Coran. Află, prietene, că la Coran stă scris că nu bărbatul a fost creiat pentru femeie, ci femeia a fost creiată pentru bărbat, pentru nevoile şi plăcerea lui, aşa că nu la soarta femeii ne vom gândi, ci toată grija noastră este să asigurăm bărbatului un traiu cât mai bun şi mai liniştit".

Hotărît, omul acesta avea răspuns la toate.

N. BATZARIA

„ZOOLOGICE"

TABLOU

O frunză — as de pică — în amurg
Işi face vînt c'un evantai de boare,
Şi picurii de asfinţit ce curg
Sting cei din urmă licurici din soare..

Eşind din subterane şi din ganguri
Aprinde noaptea candele de astre;
Iar stelele de bronz masiv sunt granguri
Ce dorm în cuibul miriştei albastre.

Semeţ, o floare de heliotrop
Şi-a arborat gigantica-i umbrelă:
Gelatinoasa lună e un strop
De radiu pe a cerurilor schelă.

Trec bufniţe cu ochi de somnambule
Inmormîntînd fîşii de adiere;
Cu glas strident, un greer noctambule
Burghiul dur ce sgîrie tăcere...

ALEXANDRU BILCIURESCU

J. CASSON

VIZITA

Cel dintâi gând care veni Margaretei după citirea scrisorii primită dela tatăl ei, a fost că nimănui pe lume nu i s'a mai întâmplat aşa ceva!

Era fata lui Michel Dubost. N'avusese noroc. La trei ani pierduse pe măsa. Timp de o lună cu soră-sa Leontina care avea patru ani, îşi petrecuse zilele la mătuşă-sa, iar seara se'ntorceau să doarmă acasă.

Dar într'o seară, tată-său n'a venit. Fetele tremuraseră de frică toată noaptea; astfel că de-aci înainte fetele dormiră laolaltă cu verişorii lor, de aceaşi vârstă. Cineva întâlnise pe Michel Dubost care spunea că nu poate trăi aşa, că va pleca... Avea douăzeci şi opt de ani. Era tâmplar. Totdeauna îi plăcuse să bea.

Doamne caritabile se ocupară de cele două fete şi le crescură la o mânăstire, la Bourges. Aci cunoscură pe sora Clotilda, care le iubi. La vârsta de zece ani Leontina muri. La început, Margareta uita noaptea că-şi pierduse sora, dar a doua zi dimineaţa rămânea ca uluită la ceasul când trebuia să se ducă s'o pieptene, ca deobicei Leontina.

La treisprezece ani vedea de vite, la o fermă. Tot timpul număra oile, de teamă să nu fi pierdut vre-una. La altă fermă a fost slujnică ,dar n'a putut rămâne din pricină că n'avea prea prea multă putere. Apoi a lucrat la Bourges, la fabrica de cartuşe, şi după ce s'a închis, la cea de la Vincennes. Aci fata a băgat de seamă că se pricepe la cusut şi s'a dus la Paris. A lucrat la o croitorie. Spre fericirea ei, căci altfel ar fi rămas toată viaţa lucrătoare de fabrică.

Avea douăzeci şi doi de ani — şi iată că se pomeni cu acea scrisoare. Ii scria tată-său. Nu murise, cum fata ar fi putut crede. Era la Paris şi voia să vie s'o vadă dumineca viitoare, la două. Ce ciudat! Niciodată nu s'ar fi gândit la o întâmplare ca asta!

O supăra în deosebi faptul că ea, în toate duminicile, se preumbla cu o prietenă Louise Durocher, iar seara luau masa împreună. Cu atât mai rău! Nu voi să-şi piardă duminecа. Nu spuse nimic prietenei. Şi-apoi tot ce pătimise în viaţă, i se trăgea de la tată-său. N'o să-şi schimbe acum obiceiurile pentru el. Era însă foarte curioasă să-l vadă cum arată.

N'a venit la două, cum spusese: era nerăbdător, desigur, căci a venit la unu şi jumătate. A stat mult pe gânduri să se hotărască dacă trebue să aducă un buchet de violete sau portocale; alesese portocale, pentrucă se mănâncă. Le dete fetei.

Era îmbrăcat ca un lucrător, în negru, cu o pălărie mare de pâslă. Era încărunţit de tot.

Când a pus portocalele pe masă, fata băgă de seamă mâinele lui groase, de lucrător. Erau atât de grele, că păreau a-l stingheri. Şi nu ştiu ce să mai facă cu ele, după ce luă loc pe un scaun. Incercă să le îmbine, dar degetele erau prea groase ca să încapă în intervalele degetelor de la mâna cealaltă. După o clipă, fără a rosti un cuvânt, îşi scoase pălăria şi vârî mâinile dedesubt, să le ascundă.

Margaretei îi veni să râdă.

Ea nu-şi putuse da seama niciodată cu preciziune de deosebirea care există între un tată şi alt om.

Era roşu, nebărbierit şi plin de zbârcituri. Fata n'ar fi voit să sărute un om atât de zbârcit şi de bărbos.

Ea nu-l prea făcu să vorbească. Şi cum se făcea că nu zărise potocalele pe care tată-său le pusese pe masă, el zise:

— Ţi-am adus două portocale.

Ea se prefăcu surprinsă şi zise

— A! Pentru mine!

Fata le luă şi le vârî într'un vas depe cămin. Nu se mai vedeau de loc. Bătrânul se mâhni. Era ca şi cum n'ar fi adus nimic.

Curiozitatea Margaretei fiind acum împăcată că văzuse pe tată-său, fata se simţi stingherită în faţa acestui om căruia n'avea ce-i spune. De altfel nici nu era prea mulţumită de el. Tatăl vorbi:

— Aşa dar a murit biata Leontina...

— Da, a murit, răspunse fata. De-acum cinsprezece ani, nu de eri.

Vroia amănunte.

— Şi cum a murit?

Fata spuse:

— Eu ştiu? Eram şi eu de nouă ani. Dacă vrei, scrie la mânăstire.

Dar nu păstră acelaş ton.

Din ziua în care primise scrisoarea tatălui ei fusese foarte neliniştită. Ii era teamă că bătrânul se va înduioşa, că va începe să plângă, iar odaia ei va deveni teatrul uneia din acele scene între un bărbat şi o femee, atât de penibile când unul nu împărtăşeşte sentimentele celuilalt. Ce-ar fi să-i zică „fata mea" şi s'o ia în braţe? Numai pentru a scăpa de o astfel de neplăcere, fata făcu tot ce-i stătu în putinţă să ocupe timpul.

Int[illegible] pe tată-său un lucru care, de altfel, o interesa: De unde luase adresa ei? El răspunse că a luat'o de la cumnată-sa — de la mătuşa fetei, adică. Intr'adevăr, Margareta îi scria totdeauna câte o scrisoare de anul nou.

După aceia bătrânul o întrebă ce face la Paris. El era ca mulţi alţii: lucra la metropolitan. Inainte lucrase vre-o zece ani la un patron, la Nevers. A făcut aluzie şi la trecut:

— Multă lume trebue să mă fi vorbit de rău. Nu-s chiar atât de stricat ,dacă am putut lucra zece ani în acelaş loc.

Fata fu bucuroasă când auzi bătând ora două jumătate căci trebuia să apară şi Louise Durocher, ca în toate duminecile. Până atunci fata dădu tatălui ei câteva amănunte asupra meseriei ei de cusutoreasă. Vorbi cât mai mult cu putinţă. Spuse chiar numele patroanei. Avea un nume foarte caraghios: o chema doamna Donkişot.

Louise Durocher veni la trei fără un sfert. Tatăl se purtă ca şi cum ar fi făcut o vizită de ceremonie. La apariţia fetei, se ridică. Işi răsturnă pălăria căci era stângaci şi nu se simţea bine la solemnităţi. Luând'o de jos, zise:

— Mi se pare că vă deranjez.

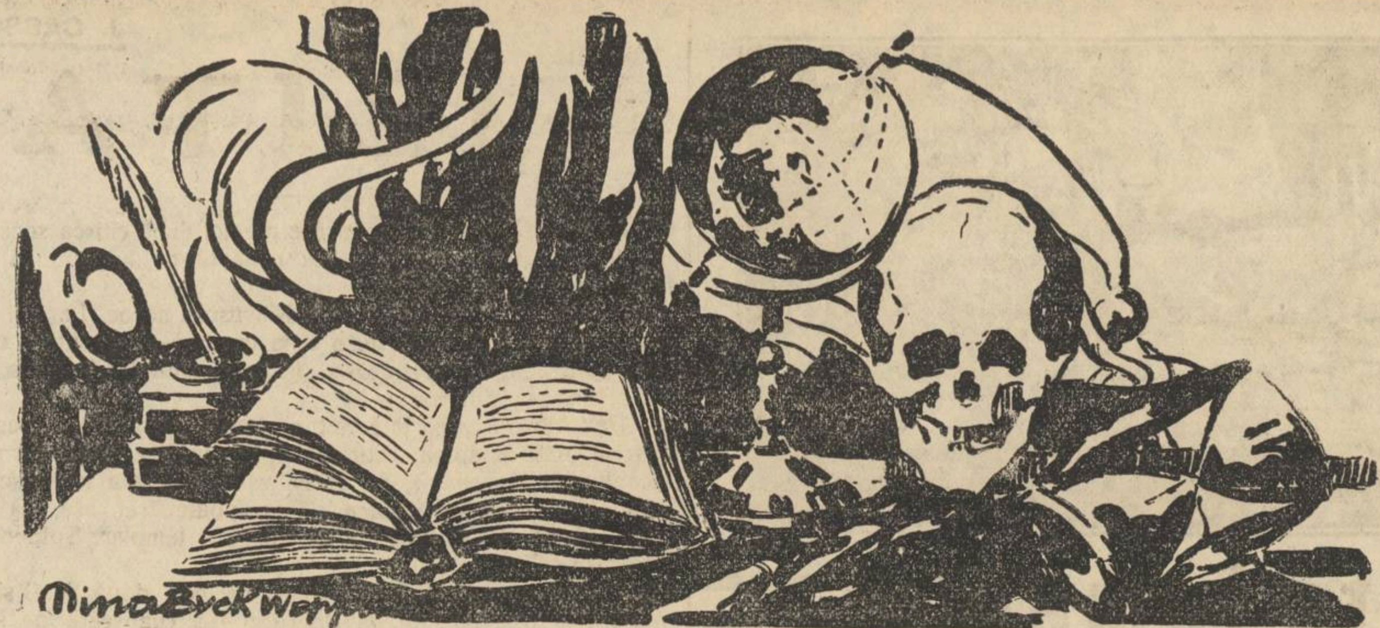
Fata răspunse:

— Louise şi cu mine avem obiceiul să ne ducem la primblare în fiecare duminecă după-amiază.

Bătrânul măsură cu luare aminte pe această Louise Durocher. Era blondă. Nu era îmbrăcată, precum se temuse, după ultima modă. Din potrivă, părea că se mişcă destul de încurcată. Se cunoştea că e lucrătoare şi avea spatele puţin încovoiat, ca toţi cei care muncesc.

La plecare, bătrânul spuse câteva cuvinte, aşa cum spune orice tată:

— E.. La revedere, Margaretto. Imi pare bine că te-am văzut. Petrecere bună. Mă cam temeam de felul prietenelor, dar văd că prietena ta e e o fată serioasă!...

CRONICA ȘTIINȚIFICĂ

Organizarea Științei

de Dr. A. L. HERRERA
Director al studiilor biologice la Institutul de Studii superioare din Mexic

Ceva de necrezut, cu toate astea adevărat: știința, care e organizarea întrupată, n'are o țintă, n'are un scop, n'are un orizont filosofic. Ne temem de-a nu generaliza prea mult, de a nu simplifica, de-a nu jigni prea mult fanatizmul religios. Asta-i cauza cauzelor. Marea majoritate a oamenilor de știință n'are nici o credință. E de nevoe însă să pară a avea sau cel puțin să fie neutră în această privință, ca să nu piardă salariile și onorurile guvernelor și ale universităților.

In fața unei societăți internaționale eu am propus științei o organizare și-o țintă, însă mi s'a răspuns că asta „e în afară de programul și de competința acestei societăți”. Atunci va trebui să ne mărginim la locuri comune, la banalități, la monotonele vulgarități ale disecărilor histologice, ale clasificărilor încâlcite și la descoperirea unor noi stele, fără nici o generalizare. De altfel în calea generalizărilor se ridică tot soiul de piedici. Iar societățile ilustre, cele cu mai multe mijloace, publică cele mai puține lucrări de înaltă doctrină și de unificarea naturei, mărginindu-se la simpla expunere a unor meticuloase cercetări, fără îndoială trebuincioase, fără nici un ideal însă, bună-oară, la amănuntele istologiei glandelor salivare ale țințarilor, studiu care a absorbit întreaga viață a unui om de știință, a cărui miopie intelectuală se apropie de-o absolută cecitate.

Eu cred că toate cercetările trebuie îndrumate spre unitatea naturei, spre universitatea vieței, și că trebuie nesocotite dogmele științifice și deosebirile dintre tot ce există, ca și mărginirile impuse cunoștinței.

E de mirare ca totul să fie organizat către un scop superior sau practic, armatele, tot soiul de societăți, federațiile muncitorești, comitetele de binefacere, guvernele și națiile, clanurile și cătunele. In Statele-Unite totul este organizat... Exploatarea clericală, cele mai diferite afaceri, au, ca și fabricele, ca și uzinele, o organizare chibzuită, cât mai desăvârșită. Iar împărțirea muncei într'un chip larg, filosofic, stabilirea marilor linii pentru studiarea și observarea naturei, întrunirea unor congrese pentru unificarea tendințelor spre generalizarea cunoașterei unității corpurilor „brute” și vii, să fie oare nebunie și vis?... Nici un congres nu s'a alcătuit încă în vederea acestei transformări a cugetărei contemporane. Iar enormele sume cheltuite pentru cercetări, pretutindeni, n'au în vedere coordonarea și orientarea acestor cercetări, din potrivă, pare natural, a le căuta pretutindenea limitarea.

Cât despre Plasmogenie, știința originilor vieței, și despre institutul ei special, întemeiat în 1906 de către regretatul dr. Jules Félix, șoseaua Vaterloo, la Bruxelles, nu se mai suflă nici un cuvânt. Veniturile acestui institut sunt necunoscute: ele se urcă la mai multe sute de mii de franci, socotesc. Acest Institut Internațional avea drept scop cercetarea originei protoplazmei, ceeace scandaliză pe partizanii dogmei lui Pasteur, cari persiflară prostește acest institut, care merită mai curând susținerea tuturor, institut consacrat cum e unui scop științific de-o foarte mare însemnătate. Așa dar, avem tot dreptul de-a afirma că astăzi fiecare Academie, Institut, Universitate, urmează curentul obicinuit spre căile bătute ale banalităților și ale cercetărilor dezordonate. Se pierde un timp prețios, așa că, bună-oară, cercetările și aplicările medicale n'au până acum nici o bază din pricină că nu se cunoaște mecanizmul și origina vieței în fundamentalele lor trăsături. Vai celui ce va căuta să pătrundă în asemenea taine: va fi izolat și urgisit în numele lui Pasteur.

Mi se va spune că progresul cere o deplină libertate de cercetare, libertate care îngădue să se înlăture marele risc, de-a se îndruma o întreagă organizare pe-o cale greșită. Firește eu nu sunt partizanul tiraniei mintale. Cer numai să se creeze o organizare independentă, care să fie orientată spre cele mai nobile și mai luminoase orizonturi filosofice și științifice. Imaginea unei nații bine organizate, înzestrată cu legi potrivite, trebuitoare pentru progresul ei.

De ce să nu se alcătuiască un Congres mondial și internațional, menit să hotărască idealul cunoștinței, să hotărască marile necunoscute și să propue chestiile filosofice fundamentale, urmărind ne'ntrerupt dezlegarea marilor probleme ale obârșiei, ale unităței vieței universale?

Ni se vorbește de relativitate, ceeace nu jignește de loc credințele și nu face pe nimeni să protesteze. Se pun la cale conferințe, în toate universitățile, despre subiectul acesta, alungându-se biata fizică în domeniul nălucirilor metafizice. Cu alte cuvinte se face un pas înapoi, pierzându-se tot terenul câștigat asupra sectatorilor, asupra partizanilor lui Aristot și ai sfântului Thomas, autorul acelei *Summa Theologica*. Lumea științifică a fost cuprinsă de o mare emoție fiindcă teoria relativităței se opune cunoașterei absolutului, ceeace contribue neînchipuit să se mărginească din cale afară cugetarea omenească, să se mărginească știința, care n'ar trebui să aibă nici o mărginire, nici chiar absolutul, dacă absolutul există.

Pozitiviștii, școală care a avut de altminteri o mare înrâurire, favorabilă, asupra progresului, cu toate slăbiciunile-i de doctrină, pozitiviștii și-au interzis orice scrutare referitoare la primele principii și la cauzele prime, între altele orice scrutare referitoare la natura materiei, privită ca unul din primele principii. (Vezi *Primele Principii* de Herbert Spencer). Iată însă că asupra naturei electronice a atomului și a materiei cunoștințele noastre au ajuns la un grad de preciziune foarte înalt, iar ignoranța presupusă eternă asupra acestei chestii, s'a prefăcut într'un mănunchiu de fapte și de dovezi materiale, ca fenomenele de dezintegrare prezentate de substanțele radio-active. Atomii, cum am zice, s'au disecat. Auguste Comte mai spunea că alcătuirea astrelor va rămânea necunoscută în veci și cu toate astea helium a fost descoperit în soare, înainte de a fi descoperit pe pământ...

Tot așa se zice că viața și obârșia ei nu vor fi nici odată pe deplin cunoscute și că nici odată nu se va produce în laborator o ființă viețuitoare. Iată însă că Plasmogenia dobândește, de pildă, celule fluorosilicice cari se divizează, se colorează, se conservă în balsamul de Canada, întocmai ca celule naturale și prezintă figuri de caryocineză, după cum am arătat în diferitele mele comunicări și scrieri.

Se întâmpină că aceste produse artificiale n'au vârsta și ereditatea milioanelor de ani cari corespund celulelor naturale. Firește că timpul nu-l putem fabrica: nu putem face ca pământul să se învârtească înapoi spre vârstele paleozoice. Și nimica nu-i mai absurd de cât de-a cere ca o celulă, într'un laborator, să nască bătrână. Asta ar fi tot atât de smintit ca și când am voi ca dintr'un ou de găină clocit, să iasă un cocoș cu pinteni, care să salute răsăritul soarelui cu un cucurigu răsunător.

Orice celulă artificială, primordială sau natural primitivă, trebuie să fie tânără, altfel neavând cum să nască. Ereditatea acumulată a celulelor artificiale va avea loc cu timpul, după un număr mai mare de culturi cu putință. Dar, mai cu deosebire, eu cer, dimpreună cu Leduc, Mary, Bütschli, Lehman, cer să se dea lumei libertatea de-a cugeta și de-a cerceta toate cele, chiar și origina naturală a vieței, fără ca cine-va să fie înrâurit, mai degrabă împiedecat de gloriile trecutului, și fără să se mărginească orbește la dogmele răsuflate ale lui Pasteur. Experiențele acestuia nu dovedesc de loc, că viața n'a avut un început în nemărginita natură, viața care n'a putut să fie găvozdită întreagă de către marele geniu francez în baloanele și bulioanele lui de laborator. Aceste experiențe arată, pur și simplu, că mediurile organice, derivate sau purcese din viață, ca bulionul, nu sunt în stare să producă ființe viețuitoare fără sămânța acestor medii. Ceeace se putea prevedea. Dar marea paleozoică și pământul paleozoic n'au fost formate din bulion. Cu ajutorul unor materii neorganice destul de vulgare, ca siliciul, silicatele, sărurile, gazele aerului, s'au putut imita înfățișerile, formele activitățile și chiar produsele de sinteză ale ființelor viețuitoare. Baudisch, Baly și alții, au dovedit-o prin experiențele lor cu razele ultraviolete.

Propun dar învățaților și fiosofilor să mediteze asupra foloaselor organizării științei spre unitatea naturei și generalizarea vieței la tot ce există.

Universul nu poate fi mort, după cum nu poate nici pământul să fie mort. De asemeni nici corpurile brute cari există pe suprafața pământului, nu pot fi moarte. Se calculează că în toate epocile geologice cel puțin vre-o 50.000.000 de diferite ființi superioare au existat. Iar toată această viață s'a dezvoltat fără să-și consume propria existență, îndurând numai schimbări de formă, de înfățișare, de la monstruoșii *Diplodocus* până la microbi.

Această viață este viața universală, este mișcarea în infinit, fiindcă toată activitatea fizico-chimică a organizmelor atârnă de mișcarea atomilor în tot felul de combinări. Uitați-vă, bună-oară, la mercurul atacat de amestecul cromonitric în amiba artificială a lui Beilstein, uitați-vă cum se zvârcolește ca o ființă vie, prin oxidare, printr'un soiu de metabolizm purces din nucleu în micile particule metalice văzute la microscop. Mai uitați-vă la rezultatele moderne ale fotosintezei: acidul carbonic, apa, nitratele, cari dau materiile organice produse de lampa de mercur a lui Bertholet, Gaudechon, Baudisch, Baly, etc., care imitează cu foarte mare fidelitate lucrarea biochimică sintetică a plantelor verzi. După Allen, Church și Baudisch, asta-i chiar calea de a explica formarea primelor organizme și poate de-a le fabrica în laborator.

Să nu uităm, în sfârșit, că în timpul din urmă s'au produs compuși artificiali, opticește activi, cu bază de săruri neorganice de cobalt, fără molecule de carbon. Werner a dobândit, într'adevăr, o combinare activă de cobalt cu o putere rotatoare de 47610. Și marele Pasteur făcea ca taina vieței să conste în producerea acestor corpuri opticește active, pe cari le credea produse numai și numai de materia vie.

Eu am căpătat un curios alcoosol silicic nestabil, prin triturare sau prin amestec de alcool și siliciu pur. Pui pe-o sticlă netedă, întinsă, și tot adaogi picături de alcool absolut, sau sufli cu un pulverizator: volatilizarea alcoolului determină structuri fin împânzite, ca cele ale protoplazmei, și figuri de caryocineză. Dacă amesteci siliciul cu apă și pui pe-o placă de sticlă, producând cu pulverizatorul curente de aer, apar figuri de nebuloase. *Jérome Alexander* a stăruit asupra naturei coloidale a nebuloaselor. *(Oil, Paint and Drug Reporter.* 100, William Street, New-York. Mai 21, 1923). De notat că siliciul reproduce în laborator cele mai mici amănunte ale celulei, cum și marile structuri astronomice. Altă dovadă a unităței naturei, unitate semnalată de cei dintâi filosofi ai Indiei.

Cu o orientare definită a științei, progresul va fi neîntârziat și sigur. Și-i neapărat să se întrunească un Congres internațional care să tragă concluziile filosofice ale științei și să fixeze bazele organizărei ei, să-i fixeze scopul fundamental: unitatea naturei și universalitatea vieței. A se da viață la tot ce există, a însufleți cu chipul acesta marele spațiu strălucitor de stele: iată unul din cele mai nobile scopuri pe cari trebuie să le urmărească știința.

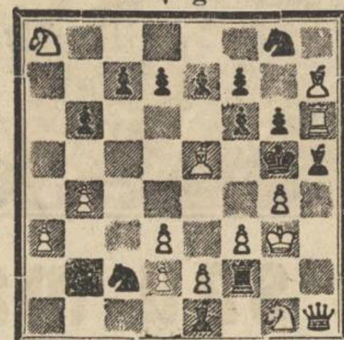
In românește de P. MUȘOIU

Cronica Șahului

PROBLEMA ANALITICA No. 4

de **Ing. L. Loewenton**, București
(inedită)

Negru (14 figuri)
Rg5, Dh1, Tf2, Cc2 și g8, Né1 și h5, Pb6, c7, d7, é7, f6, f7 și g6

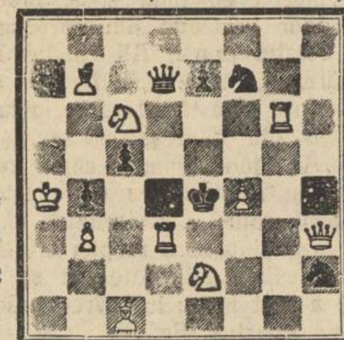

Alb (13 figuri)
Rg3, Th6, Ca8 și g1, Né5 și h7, Pa3, b4, d2, d3, é2, f3 și g4
Alb își retrage ultima mutare și dă mat într'o lovitură.

PROBLEMA No. 22

de **A. Mari**, Genua.
(Premiată la concursul revistei *„El Aljdrez Argentino”* 1926)

Negru (7 figuri)
Ré4, Dd7, Cf7 și h2, Pb4, c5 și é7

Alb (10 figuri)
Ra4, Dh3, Td3 și g6, Cc6 și é2, Nb7 și c1, Pb3 și f4
Alb joacă și face mat în 2 mutări

* * *

Rectificare. — La problema No. 20 a d-lui Isidore Fain, s'a omis a se adăuga un pion alb la f4.

PARTIDA No. 12

Jucată într'un concurs al „Clubului de Șah” din Budapesta, la 13 Decembrie 1926.

Alb: **L. Steiner.** *Negru.* **J. Michlò.**

Deschidere spaniolă

1. é2—é4, é7—é5; 2. Cg1—f3, Cb8—c6; 3. Nf1—b5, a7—a6; 4. Nb5—a4, Cg8—f6; 5. 0—0, d7—d6; 6. Tf1—é1, b7—b5; 7. Na4—b3, Nf8—é7; 8. c2—c3, 0—0; 9. h2—h3, Cc6—a5; 10. Nb3—c2, c7—c5; 11. d2—d4, Ca5—c6; 12. d4—d5, Cc6—b8; 13. Cb1—d2, Cb8—d7; 14. Cd2—f1, Tf8—é8; 15. g2—g4, albul începe un atac pe flancul regelui. Poziția, cam închisă, a figurilor negre, sugerează această idee care apare însfârșit, după o desfășurare monotonă de 14 mutări. E interesant și instructiv de urmărit planul de apărare, al tânărului și talentatului jucător ungur, care, în loc să caute lovituri pe flancul damei, găsește potrivită ideea unui contra-atac pe flancul regelui. 15...., h7—h6; 16. Cf1—g3, Cf6—h7; 17. Cg3—f5, Cd7—f8; 18. Rg1—h2, Cf8—g6; 19. Té1—g1, Né7—g5; 20. Cf3×g5, h6×g5!; 21. Nc1—é3, Cg6—f4; 22. Dd1—d2, g7—g6; 23. Cf5—g3, Rg8—g7!; Negrul a luat inițiativa și conduce partida până la sfârșit, cu măestrie. Utilizând linia deschisă h, își concentrează forțele și distruge pe rând punctele slabe, create de un atac prea slab susținut; terenul de acțiune al pieselor albe e din ce în ce mai restrâns și nici un contra-atac nu se poate întreprinde din cauza lanțului de fer format de pionii adversari. 24. Cg3—é2, Ch7—f6; 25. Rh2—g3, albul încă nu crede în pericolul ce-l amenință și în loc să schimbe calul dominant din f4, speră să utilizeze el linia h. 25...., Té8—h8; 26. Tg1—h1, luarea calului ar fi fost acum nerecomandabilă căci la N×C ar fi urmat gf+; Rg2, f3+!: R×f3 (forțat) T×h3+ și negrul e mult superior. 26...., Th8×h3+!!; sacrificiu frumos și hotărâtor; de aici încolo, alb are mutări forțate. 27. Th1×h3, Cf4×h3; 28. Rg3×h3 slab! dar chiar și în cazul când nu ar fi luat calul, albul ar fi avut o partidă pierdută. 28...., Dd8—h8+; 29. Rh3—g2, Nc8×g4; 30. Cé2—g1, (La Th1, Nf3+! duce imediat la mat) 30...., Dh8—h5; 31. f2—f3, Ta8—h8!; iarăși admirabil jucat; 32. f3×g4, Dh5—h1+; 33. Rg2—f1, frumoasă ar fi fost varianta Rg3, Th4!; Dé2, T×g4+; D×g4. C×g4; R×g4 și Dg2 mat! 33..., Th8—h2; 34. Dd2—d1, Dh1—g2+; 35. Rf1—é1, Cf6×g4; 36. Dd1—f3, Cg4×é3!!; Df3×é3, ducă lua dama, atunci T×D și câștigă 37...., Th2—h1 și alb a abandonat.

Soluția problemei analitice No. 3 (Loewenton)

Alb (7 figuri): Rh1, Da5, Cf3, Nc6, Pb2, b5 și é6. *Negru* (14 figuri): Ré8, Ta8 și g3, Cé1 și g2, Nh2, Pa7, b7, c7, d7, é7, f5, g4 și h3.

a) Mat în 3 mutări. b) cu pionul din b2 în c2, mat în 3 mutări.

Ideea din această problemă, se bazează pe existența *rocadei* negre. Cu pionul în b2, ea nu mai poate fi efectuată, din cauza *mișcării* regelui negru. Se observă că din cele două piese ce lipsesc, N a fost bătut pe locul inițial (c8) iar D, a trebuit să iasă în joc pentru a se sacrifica pe linia b. Matul e deci 1. Dc3, g4×f3; 2. Dh8+ și 3. D×T mat.

Cu pionul din b2 în c2, rocada *poate fi efectuată* pentrucă atât N cât și D, au fost luate depe câmpurilor lor inițiale. Mutarea întâia va fi deci Da1 cu varianta nouă 0—0—0; 2. D×a7 și Da8 mat.

Am primit soluțiuni corecte la această problemă dela: M. Rabinovici, M. Schleicher, *Dorohoi;* Paul Leibovici, Vasile Leonescu, *Iași*, H. Ianovici, Avram Rabinovici, *Piatra-Neamț;* I. Schlarko, *Timișoara.* Premiul de 100 lei, l'am acordat prin tragere la sorți d-lui M. Rabinovici, Dorohoi.

Către deslegătorii de probleme

Inștiințăm pentru ultima oară că soluțiile trebuesc trimese în cel mai târziu 15 zile după publicarea problemelor, iar la cele în mai mult de două mutări, trebue să ni se indice toate variantele principale.

Soluțiile care nu vor îndeplini aceste condiții nu vor fi luate în considerație.

ȘTIRI

Cu ocazia sesiunii *„Federației Internaționale de Șah”* (FIDE), care va avea loc la Londra, dela 17—30 Iulie 1927, se va organiza un concurs între echipele celor 16 state ce și-au anunțat participarea prin următorii delegați: *Anglia:* Atkins, R. P. Michell, Sir. G. A. Thomas și Yates; *Argentina:* Acuna, Grau Palau și Reca; *Austria:* prof. A. Becker, E. Gruenfeld, H. Kmoch ș. Hans Mueller; *Belgia:* Censer, Koltanovski, Lenglez și Wilden; *Cehoslovacia:* Gilg, K. Hromadka, R. Réti și Dr. Karl Treybal; *Danemarca:* Anderson, Giersing, dr. Krause și Norman-Hauser; *Elveția:* Grob, Hans Iohner, prof. Naegeli și Zimmermann; *Finlanda:* Lindros, Malmberg, Terbo și Tscherpunoff. *Franța:* Betheder, Chéron, Crépeaux și Muffang; *Germania:* Carls, J. Mieses, Dr. S. Tarrasch și Wagner; *Italia:* Monticelli, Romik, Rosselli de Turco și Sacconi; *Jugoslavia:* Dr. Azstalos, Vucowici, Kostici ș Dr. Vidmar; *Olanda:* Dr. Euwe, te Kolsté, Kroane și Weenink; *Spania:* Golmayo, Marin, Solea și Viladervo; *Suedia:* Haakansson, Iacobson, Nilsson și Nyholm; *Ungaria:* G. Maroczi. Dr. Nagy, A. Takacs, și Dr. Vaida

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

CURIOZITĂȚI

Literatura fără înțeles

Nu se vor găsi considerații critico-estetice în notițele acestea; ci numai câteva curiozități literare, câteva pilde de proză și versuri fără de înțeles. Colecțiile folklorice sunt înțesate de cântece duioase, mai cu deosebire de leagăn, care n'au nici un înțeles și sunt păstrate pentru valoarea lor muzicală. Dar nu vom cita nici unul dintre acestea. Lucru interesant e că mulți scriitori au publicat specimene de asemenea literatură. Pomenim tirada celebră pe care Goldoni o pune în gura eroului din *Poetul fanatic*:

Era di notte e non ci si vedea
Perchè Marfisa aveva spento il lume;
Un rospo con la spada e la livrea
Ballava il minuetto in mezzo al fiume.
L'altro giorno è da me venuto Enea
E m'ha portato un origlier di piume;
Cleopatra ha scorticato Marcantonio,
Le femmine son peggio del demonio.

care, în românește, ar însemna următoarele: „Era noapte și nu se vedea pentru că Marfisa stinsese lumina: un broscoiu cu spadă și livrea dansa menuetul în mijlocul fluviului. In altă zi a venit la mine Enea și mi-a adus o pernă de pene; Cleopatra a jupuit pe Marc-Antoniu, femeile sunt mai rele decât dracul”.

Exemple de acestea sunt multe. Dar adevărata capod'operă a literaturii fără înțeles e *„Adramiteno”*, faimoasa *Dragma anfibio per cagion di musica* a faimosului glumeț Stefano Giuseppe Antonio Gavuzzi, magistrat piemontez, — publicată în 1790, după ce mult timp circulase în manuscris. „Drama amfibie” se deschide cu o „furtună maritimă pe munții Capadociei, tunete, trăznete, fulgere, și văzându-se în depărtare nașterea ciupercilor”. Toate scenele sunt admirabil construite. Iată descrierea decorului din scena VI, actul IV: „Loc comun magnific în Templul Căsătoriei, cu altarul aprins înapoia statuiei Amorului, și pe acesta marele Culiseu al lui Holofern. Imbulzire, de Fecioare, Vestale, Pungași de buzunare, Vânturi subterane, și Epitalame somtuos îngrămădite pentru nunta lui Asinius cu Somarinda”.

In *„Adramiteno”* două personagii, după un duet pătimaș, „es împreună prin diverse părți”; un altul care „se ucide, apoi se ridică și fuge”, și așa mai departe. Merită deasemenea oboseală prezentarea câtorva personagii:

Adramiteno — reprezentat de Ottavio Gattorla, diletant de ureche la S. A. Litorale din Tripoli; personagiu care nu vede.

Ciborra, regina Asparagilor — reprezentată de d-na Lucia Sordella, trompeta Arsenalului din Lerice; personagiu care nu simte.

Somarinda, soție adoptivă a lui Ostilio — reprezentată de Marta Viscosi, virtuoză la Ridotto di Venezia; personagiu care nu crede, etc. etc.

Se înțelege în ce fel de versuri e scrisă această „dramă amfibie”. Unele, ca: „Sento un soave odor che non mi piace” au ajuns populare în multe părți din Italia.

Și Franța posedă câteva specii de astfel de literatură. Iată o cantonetă, cântată pe aria *Vive Henri IV!*:

Toute ainsi comme,
De même, parce que,
Car aussi bien que;
Si toute fois pourtant
Peut—être nonobstant
Et toujours, néamoins!

care e inferioară, însă, ca ritm și ca precizia rimei, acesteia:

Quando, talor frattanto,
Forse sebben cosi,
Giammai piuttosto alquanto
Come perchè bensi, etc

E demn de amintit începutul unei celebre poezii franceze:

Un jour qu'il faisait nuit, le tonnerre en silence
Par des éclairs obscurs témoignait sa présence.
Je dormais eveillé...

(Intr'o zi pe când era noapte, tunetul în tăcere prin lumini obscure își mărturisea presența. Dormeam treaz...)

Intr'o carte a lui Matteo Pagno, *„Bugiardello”*, apărută în 1558, se întâlnesc sonete de felul acesta:

„Io vidi un orbo che guardava un muto
Che predicava in mare à la campagna,
Dicendo aver veduto già in Ispagna
Una formica sonar un liuto”.

(Văzui un orb care privea un mut ce predica în mare la țară, spunând că văzuse deja în Spania o furnică ce cânta cu o vioară).

Ceeace e interesant de știut e faptul că la începutul sec. XIX a trăit un magistrat cu numele Ferdinando Incarriga, — care a publicat: *Anacreontiche su di talune scienze, belle arti, virtù, vizii e diversi altri soggetti* (1834) cu următoarea înștiințare: „Autorul a înțeles să concentreze în opt versuri (de două ori patru) subiectul fiecărei anacreontice”, etc. Iată o pildă:

Stronomia: *è scienza amena*
che l'uom porta a misurare
stelle, sole e glob' lunare
e a vedere che vi è là, etc.

(Astronomia: e știința plăcută care face pe om să măsoare stele, soare și globul lunar și să vadă ce e acolo, etc.)

A apărut:
CUVINTE POTRIVITE
(VERSURI)
de TUDOR ARGHEZI
Prețul 250 LEI
De vânzare la Fundația culturală Principele Carol, Str. Latină No. 10, București (Telefon 47/43).

CĂRȚI ȘI REVISTE

G. IBRĂILEANU: Scriitori români și străi ni

In revista „Gândirea" d. Tudor Vianu scrie un elogios articol despre ultimul volum al d-lui Ibrăileanu, „Scriitori români și străini."

Cu eleganța stilistică și maturitatea cugetării sale estetice, d. Vianu arată că originalitatea scrisului d-lui G. Ibrăileanu, în care publicul recunoaște pe unul din cei mai sinceri și mai siguri îndrumători ai săi, provine din faptul că reprezentarea și închipuirea de sine este aici aproape cu totul absentă.

„Scrisul d-lui G. Ibrăileanu este un rar exemplu de literatură fără vanitate. Conștiinciozitatea profesiei depășește la d-sa cu mult orgoliul profesiei. In critica literară, care rămâne totuș un gen al literaturii, d. G. Ibrăileanu introduce tonul acelei detașări de ființa proprie care caracterizează pe omul de știință. Neurmărind să se impună printr'o formă a originalității, d. G. Ibrăileanu cucerește cu toate acestea o originalitate și scrisul său se colorează cu un farmec special. Volumul **„Scriitori români și străini"** ne oferă prilejul nemerit pentru a ne opri o clipă în fața acestei trăsături.

„Preocupat de obiectul său, într'o măsură care îl face să se uite cu totul pe sine, d. G. Ibrăileanu este un analist. Sintetic este scriitorul activat de o voință vehementă și patetică. In gruparea sintetică a faptelor se rostește totdeauna o viziune exclusivă despre lume, care închide în sine și aspirația de a transforma această lume în consecință. Dar d. Ibrăileanu este un analist. Dibăcia sa se aplică să așeze în plină lumină, să epuizeze întreaga semnificație a unui detaliu. Două paragrafe din **Dumbrava minunată** a lui Sadoveanu, îl aduc de pildă să stabilească ingenioase raporturi între metaforă și personificare sau să precizeze înțelesul antropomorfizării în legătură cu scriitorul, cu personagiul său sau cu cititorul. Mici lucruri care ne-au putut scăpa la lectură, ne apar astfel pline de o nebănuită bogăție latentă. Această trăsătură s'a accentuat mai ales în activitatea mai nouă a d-lui Ibrăileanu, care se aplică mai puțin acum la discuția problemelor de îndrumare generală, în favoarea unei critici conduse de criteriul psihologic și estetic.

„Analiza nu poate fi susținută decât printr'o neostenită atenție. Atenția este apoi, prin natura ei, ritmică. Momente de încordare alternează în desfășurarea ei cu momente de slăbire. Această ritmică specială a atenției este foarte manifestă în scrisul d-lui Ibrăileanu. Căutând să-și îmbrățișeze cât mai desăvârșit obiectul, d. Ibrăileanu ne oferă imaginea unui om care se îndrumează către acest scop prin gesturile succesive ale unei adaptări continue. De aci mulțimea parantezelor, a reveriilor, a întârzierii asupra unui cuvânt care desvălue deodată o mină nouă de reflecție. Și în această activă, ingenioasă, sârguitoare desfășurare a gândirii, stă și farmecul scrisului d-lui G. Ibrăileanu, verva sa de dialectician."

ȘTEFAN ZWEIG: „Balzac-Dickens"

Deux grands romanciers du XIX-e siècle. Traducere în limba franceză de Alzir Hella și Olivier Bournac. Editura Simon Kra, Paris, 1927

Două studii consacrate ale cunoscutului scriitor austriac Ștefan Zweig: Balzac și Dickens. Ele sunt extrase dintr'un volum mai mare, spun traducătorii, „care ne arată prin întreitul exemplu al lui Balzac, Dickens și Dostoiewski, acțiunea romancierului ca un creator al unei lumi proprii, cu legile și ideile ei". Studiul lui Zweig despre Dostoiewski va fi publicat în curând, într'un volum aparte.

Mai întâi Ștefan Zweig stabilește o paralelă curioasă, dar ingenioasă, între geniul lui Napoleon și acel al lui Balzac. Arată câtă influență a putut avea epoca imperială asupra spiritului marelui scriitor. „Numai Napoleon, adaogă Zweig, a făcut să se nască în el dorința de a nu aspira decât la ansamblu, de a căuta cu lăcomie să prindă, nu o bogăție oarecare, dar întreaga plenitudine a universului, — însfârșit, această înfrigurată ambiție" Și ceeace Balzac a vrut, în literatură, să cucerească, n'a fost un baston de mareșal, ci coroana imperială. El a grămădit universul, pe care l'a stăpânit, în jugul grandios al „Comediei umane". Din această cauză personagiile lui sunt adevărate tipuri: „Personagiile lui sunt extrase, pasiunile lui sunt elemente pure, tragediile lui sunt condensațiuni".

Balzac a pătruns în toate lumile. Cele două sau trei mii de personagii constituesc o adevărată armată, pe care el a creat-o singur. Ca și el, aceștia sunt cuceritori, căci toți sunt soldați în războiul tuturor, contra tuturor; fiecare pornește să ia cu asalt norocul, soarta, fiecare are un Rubicon sau un Waterloo al lui. Sunt posedați de pasiunile lor, după cum Balzac a fost posedat de acelea ale operei lui. Oricât de monstruoasă ar părea, de fapt, această energie necesară pentru elaborarea acestei imense opere, cea dintâi impresie care se degajă este mai de grabă o impresie de magie decât una de muncă. Magician al voinței, Balzac a transformat visul în realitate, ceeace l'a făcut să scrie dedesuptul unui portret al lui Napoleon: „Ceeace n'a putut să înfăptuiască el cu spada, am îndeplinit eu cu pana". Inseamnă să-ți faci o enigmă formidabilă, adaugă Ștefan Zweig, întrebându-te cum a putut Balzac să-și adune o atât de bogată și minunată provizie de cunoștințe. Iuțeala viziunii sale era într'adevăr neîntrecută, ca o minune; știința lui intuitivă era incomparabilă. „O astfel de forță n'are nevoe de artă" scrie Zweig, și într'adevăr geniul lui era atât de uriaș, încât artistul, ordonatorul, compozitorul, nu mai sunt de loc vizibili. Opera lui, dacă ar fi fost terminată, ar fi descurajat pentru totdeauna prosperitatea· .pe când astfel cum apare,— fără altă pereche—este un stimulent extraordinar și exemplul cel mai măreț pe care-l poate întâlni o voință creatoare, în mersul ei către inaccesibil.

* * *

Oricât de vie ar fi ea, admirația lui Ștefan Zweig pentru Dickens, este mai puțin entuziastă. Nici un alt scriitor, observă el totuși, n'a fost atât de iubit de către o națiune, în secolul al nouăsprezecelea. Popularitatea lui fără exemplu s'a întins încă fiind în viață, în Germania, în America, în Canada, în Australia. Dikens a fost în afara oricărei legi comune. Atunci când geniul obișnuia să rupă cu tradiția, opera lui Dikens, din contră, este materializarea tradiției engleze, cea mai puternică tradiție din lume. Contra acestei tradiții au căzut învinși Byron, Shelley, Oscar Wilde; Dickens, ca un înțelept, s'a așezat în sânul ei comod. Opera lui este voința națiunii, devenită artă. El este singurul mare poet al secolului, ale cărui vederi intime coincid pe deantregul cu nevoile intelectuale ale epocei. „Pe când Shakespeare este îndrăzneala Angliei lacomă de ambiție, Dickens este prudența Angliei îndestulate".

S'a născut în 1812. In momentul când ochii lui au început să vadă, frământările lumii se liniștiseră. Victorioasă, bogata Anglie este mulțumită și nu mai vrea nici o schimbare. Dickens rămase prizonierul gustului burghez: „un Guliver modern printre Liliputani". Singura lui intenție morală a fost de a ajuta pe cei slab înzestrați de soartă. Nici odată n'a nutrit vreun scop revoluționar, și singura lui dorință era să aducă oarecari ameliorări ordinei sociale. Toți eroii lui, ca și el, sunt oameni modești. Dar meritul lui de neuitat a fost că a descoperit romantismul burgheziei, poezia vieții prozaice. El este idila Angliei.

Dickens era un geniu vizual, dar ochiul lui era ochiul unui englez rece, puțin strălucitor și ascuțit ca un oțel. Aceasta este gloria și tragicul geniului lui, de a fi rămas totdeauna între sublim și banal. El nu este eroic, ci sentimental. In felul acesta, anii de copilărie din romanele sale sunt de o frumusețe unică. De altfel, el a răscumpărat personagiile sale de lipsa lor de eleganță, prin umor. El a contribuit la sporirea veseliei și seninătății epocei sale, a poetizat un moment de pace a omenirii.

G. B.

GEORG BRANDES: Urkristentum. Erich Reiss Verlag *)

E o serie lungă de idei și impresii în jurul noțiunii ce servește de titlu. Tendința polemică a cărții e îndreptată în primul rând împotriva „teologiei liberale" care afirmă că, dacă eliminăm din evanghelii miracolele, ceia ce ne rămâne ar putea servi drept sursă istorică: „Ori ce povestire miraculoasă se compune din două jumătăți; prima e totdeauna un lucru obicinuit... Moartea cuiva, e o întâmplare care se petrece zilnic într'un oraș sau într'o țară. Dar în evanghelii ea ni se comunică pentru că altfel răposatul n'ar putea fi rechemat la viață prin mijloace magice. Prin urmare când anulezi această a doua jumătate rămâne neantul, care n'are nici un interes psihologic, cu atât mai puțin religios. Afară de aceasta, prima jumătate va dispare, în genere, de sub privirea observatorului, odată cu a doua."

Cu plăcere volteriană Brandes enumeră, ca atâția alții, diverse contradicții între spusele evangheliilor. Mai interesante sunt nepotrivirile faptelor și spuselor lui Isus cu timpul în care se crede că a trăit, ceia ce dovedește că, în mare parte, legenda lui s'a născut în alt timp și în alt loc decât afirmă ea însăși. Figura lui Isus ar putea avea ca origine simbolizarea Ierusalimului distrus, care „renaște din mormânt". In orice caz „figura lui Crist din evangheliile admise de biserică e compusă din diverse tipuri de Crist. Cel mai vechi din ele, cel energic și activ, e desigur anterior ideii de Isus. Figura următoare e aceia a profesorului de morală, a predicatorului. A treia alege și pedepsește, e un Isus hotărât și sever. Al patrulea tip e acel al mântuitorului în numele căruia sunt convertiți oamenii și ertați păcătoșii. Al cincilea e spiritul, sfântul duh. Al șeaselea și ultimul e Crist cel îndurător care privește cu milă pe femeia păcătoasă și vorbește cu hoțul pocăit ca cu un frate. Toate aceste imagini catolicismul le-a topit împreună, după cum prin fotografierea unui număr de plăci suprapuse se obține un portret".

Concluzia e: „Nu se poate scri o *Viață a lui Isus*. Izvoarele sunt prea nesigure. Cu cât studiezi mai mult evangheliile, cu atât tot ce e material în ele se reduce la simplă aparență înșelătoare, și tot mai mult i se impune ori cărui cercetător cinstit și pe care tradiția nu l'a tâmpit, convingerea că: creștinismul primitiv nu e datorit unei singure personalități; el a fost produs de forțe multiple, își are locul de zămislire nu mai puțin în Alexandria și Roma ca în Ierusalim și își datorește caracterul fundamental filozofiei cu nuanță religioasă a timpului său.

I. D. G.

*) De vânzare la librăria Hasefer.

RAHEL SANZARA: Das verlorene Kind. Ulstein Verlag

Fritz Schütt, figura principală a acestei povestiri, pare scăpat dintr'un roman de Dostoiewsky. E un băiat frumos, bun, blând și muncitor; pe moșia stăpânului el muncește cât trei, și e iubit de toți. Din când în când însă simte în el porniri năprasnice și sângeroase. La vârsta de optsprezece ani, subt imboldul unei astfel de porniri, atrage pe fetița stăpânului, un copil încântător de patru ani, într'un hambar părăsit, o omoară, și o violează apoi. Deșteptat din accesul de furie erotică, îngroapă cadavrul și reapare ca băiatul bun și blând. Nici o remușcare nu-i turbură liniștea.

După un an de cercetări zadarnice cadavrul copilului e descoperit din întâmplare și bănuelile cad pe Fritz. Chiar mama lui, care îl văzuse cu sapa cu care săpase groapa fetiței, depune împotriva lui. Fritz se simte sincer persecutat. Tot timpul procesului se apără foarte bine și are singur impresia că spune adevărul. Totuși e condamnat la cincisprezece ani închisoare.

In temniță ucigașul se simte mulțumit, muncește mult și se poartă bine, astfel că i se iartă ultimul an de pedeapsă.

Intre timp s'a petrecut o mare schimbare cu fostul stăpân, tatăl copilului ucis. Suferința l-a împietrit, nu mai simte nici durere, nici bucurie, numai dreptatea și judecata mai trăiesc în el. Urmând îndemnului acestora, el reia în serviciu pe ucigaș, după ieșirea lui din închisoare.

Fritz a rămas bun și curat la suflet. Chiar unele vagi păreri de rău îl turbură uneori. Până la moarte rămâne la fel: epoci lungi și senine, întrerupte de accese furioase, în care omoară animale în lipsă de copii.

I. D. G.

De ce nu avem roman?

In ultimul număr al „Vieții Românești" d. Mihai D. Ralea analizează cu vastele d-sale mijloace de investigație intelectuală și criticistă o interesantă problemă a contemporaneității: „De ce nu avem roman?"

Schița și nuvela au fost, o vreme, genurile preferate ale scriitorilor noștri. După războiu toată lumea s'a îndreptat către roman. Nevoia aceasta de a realiza și în mica noastră literatură romanul e stimulată mereu de succesul pe care-l are în toată Europa acest gen literar. S'a spus cu drept cuvânt că trăim epoca romanului, după cum feudalismul a trăit epoca epopeii, sau după cum vechea Eladă a trăit epoca dramei.

O întrebare firească, spune d. Ralea, se impune: Toate aceste sforțări făcute la noi, au dus ele la creații propriu-zise, sau numai la compoziții apropiate? Cu tot avântul, cu toată predilecția pentru roman, putem spune oare că am săvârșit această cucerire deplină pentru literatura noastră?

Chiar dacă am admite că unii din scriitorii noștri însemnați au ajuns la rezultate importante în această privință, foarte mulți, cei mai mulți dintre scriitorii mijlocii, își intitulează zădarnic compozițiile, cu subtitlul de „roman", fără să ajungă, nici măcar pe departe la caracterele acestui fel de literatură.

Brunetière a arătat că genurile literare își dispută, într'o perpetuă evoluție, predilecțiile publicului literar. Viața colectivă, într'un moment dat, selectează după credințele, moravurile și instituțiile sale economice, religioase ori sociale, anumite genuri. Există o strânsă concordanță între poetica timpului și structura sufletească a colectivității care o adoptă.

După ce relevă cum genurile literare se transformă unele în altele în decursul vremurilor, determinându-se reciproc în cadrul evoluției, d. Ralea arată importantul rol pe care îl joacă tradiția în apariția nouilor tehnici literare. E greu, aproape imposibil să apară un gen, dacă nu a fost precedat în istoria literară a unei țări de anumite altele. Se știe foarte bine astăzi că romanul a fost precedat pretutindeni de epopee. Aplicând principiile acestea la istoria noastră literară, d. Ralea constată totala absență a epopeii în literatura românească; noi n'am avut decât baladă, poezie epică de proporții mult mai mici, cu conținut epic mai redus și mai puțin complicat. Balada noastră nu s'a putut transforma decât cel mult în nuvelă, într'o povestire epică scurtă, fixând un singur eveniment, și având foarte puține personagii. Epopeea lipsind, a lipsit o sursă prealabilă pentru roman.

Literatura noastră neavând astfel o evoluție normală, a împrumutat romanul de aiurea—însă fiind un gen importat e cu mult mai artificial față de cele ce se găseau de mult în tradiția noastră națională. Dar romanul românesc nu e încă consolidat fiindcă noi l-am importat prea târziu. Dacă l-am fi luat acum o sută de ani, ar fi avut astăzi oarecare vechime și tratarea lui contemporană ar fi funcționat mai normal. Noi nu l-am importat însă mai de mult fiind un gen foarte greu, și pentrucă presupunea o cultură anumită și o structură socială specială. (Transformarea epopeii în roman fiind datorită mai ales invenției tiparului și dominației burgheziei ca clasă cultivată în societate). Cultura noastră e recentă, iar odată cu apariția burgheziei cetitoare a apărut și romanul.

Literatura oglindește structura societății. O societate fără individualități nu poate avea roman, fiindcă romanul e povestea unor oameni caracteristici, originali, a căror viață se degajă clar de mediul cu care intră în conflict. **Romanul nostru întârzie fiindcă individul nu e încă, la noi, complect degajat de mediu.**

Când fiecare dintre noi, fără să aibă cine știe ce rol de celebritate în stat, va fi în satul, în familia, la moșia sau în simplul său apartament, o persoană cu viață sufletească autonomă, cu propriile sale probleme de conștiință, cu caracteristicul visurilor și aspirațiilor sale bine delimitat, atunci romanul românesc va fi o realitate...

In sfârșit, lipsa ciocnirilor de caractere, lipsa conflictelor dramatice și însăș tinerețea culturii noastre fac să întârzie încă apariția marelui și adevăratului roman românesc...

Bl.

BIBLIOGRAFII

George Coșbuc: „Balade și idile", opere complecte (1883—1890), ed. XIII, Edit. Cartea Românească, București, Lei 60.

Ion Slavici: „Nuvele", vol. VI, Edit. Cartea Românească, București, Lei 75.

Ion Mureșanu: „Ardealul", Edit. Cartea Românească, Lei 100.

Florian Cristescu: „Povestea neamului nostru", Edit. Cartea Românească, București, Lei 70.

Emanoil Bucuța: „Fuga lui Șefki", roman, Edit. Cartea Românească, București, Lei 70.

Alice Gabrielescu: „Uimitoarele întâmplări dintr'o vacanță". Edit. Cartea Rom., Lei 100.

Mihail Sadoveanu: „Amintirile căprarului Gheorghiță". Edit. Cartea Rom., Buc. Lei 65.

V. Teodoru (Doru): „Vlăhuță", roman, Edit. Cartea Rom. Lei 60.

* * *

Mihail Iorgulescu: „Marginalia", studii critice; Edit. Ancora, București, Lei 50.

Ilie Moscovici: „Lupta de clasă și transformarea socială", Edit. I. Brănișteanu, București. Lei 12.

Șerban Voinea: „Socialismul marxist și evoluția socială", Edit. I. Brănișteanu, București, Lei 12.

N. N. Tonitza: „Cronici fantaziste neliterare::, Edit. Brănișteanu, București, Lei 100.

Gheorghe Magheru: „Tudor Ardeleanu", dramă în 4 acte, Edit. Cultura Națională, București, Lei 70.

* * *

La Librăria Cooperativă **C. Dobrogeanu-Gherea din** str. Sf. Ionică No. 5 se găsesc de vânzare:

R. Hilferding: Finanzkapital; **Otto Bauer:** Nationalitätenfrage; **H. Cunow:** Allgemeine Wirtschaftsgeschichte; **Fr. Engels:** Dühringesumwälzung der Wissenschaft; **Karl Marx:** Histoire des Doctrines Economiques; **John W. Brown:** Les Migrations et la Classe Ouvrière; **Coudenhove Kalergi:** Pan Europa; precum și cele mai valoroase lucrări de doctrină socialistă, cărți de economie politică, sociologie și beletristică.

* * *

Legea timbrului, a impozitului pe acte și fapte juridice, însoțită de indicator alfabetic, întocmit de Demostene Botez, Richard Hutschnecker și B. Jurist, Tip. „Cultura Românească" Iași, Prețul 100 lei.

Viața Românească No. 4; Gândirea No. 5; A. B. C. No. 1; Viața literară No. 53; Săptămâna Politică No. 26; Sburătorul No. 11—12; Curierul Creștin No. 9—10; Clopotul No. 8; Foaia Tinerimii No. 9—10; Societatea de mâine No. 20 și 21; Bulletin de la Société roumaine de Neurologie, Psychiatrie, Psychologie et Endocrinologie, Avril; Țara de Jos No. 4—5; Glasul Moților No. 11—12; Cele trei Crișuri, Martie—April.

Teatrul în China

Interesul pe care l-a trezit China în Europa, în urma frământărilor naționale și sociale din ultimii ani, a făcut să apară, în toate limbile apusene, o întreagă literatură, nu numai asupra structurii politice și economice a acestei țări, dar și asupra civilizației și culturii ei. Dintre scrierile recent apărute, desigur că cele mai de valoare, din punct de vedere documentar, sunt ale celor care, trăind câtva timp în China, au pretenția să ne împărtășească observațiuni și constatări proprii, asupra diverselor aspecte ale vieții și culturii chineze.

Teatrul chinez — despre care voim să dăm câteva amănunte — este una din manifestările de artă chinezească puțin cunoscute în Europa. Ce se înțelege în China prin artă dramatică? Există o asemănare, există măcar câteva puncte comune, între teatrul chinez și teatrul european? Care sunt elementele de bază ale teatrului chinez? Acestea sunt numai câteva întrebări ce se pun în legătură cu subiectul nostru.

Scriitorul german Arthur Holitscher, după o călătorie făcută în primăvara anului trecut în Extremul Orient și-a publicat impresiile, întâiu într'o serie de articole în „Die neue Rundschau", mai apoi în volum. Dăm mai jos câteva din însemnările autorului german, asupra teatrului chinez.

Dupăce caută să stabilească o anumită asemănare între teatrul chinez și teatrul englez din vremea lui Shakespeare, — o asemănare însă numai formală (în felul de reprezentare, în modul de așezare al decorurilor și a scenei, în aceia că rolurile femeiești sunt jucate de bărbați, etc.), Holitscher arată locul important ce-l ocupă în arta dramatică chineză acrobatismul. „Acrobatismul, — spune el, — este unul din elementele de bază ale teatrului chinez". Acest lucru se remarcă atât în gesturile actorilor cât și în felul lor de a interpreta rolurile de bărbat sau de femeie.

Mai interesant însă de reținut este faptul că un personagiu, cu un anumit caracter sau cu anumite atribuțiuni, ori din ce piesă ar face parte, se înfățișează totdeauna într'unul și acelaș fel.

„Teatrul chinez, — scrie Holitscher, — dispune de tipuri bine fixate. Imediat ce un actor chinez apare pe scenă, — mersul, costumul, învălitoarea capului cât și grima, arată și ce caracter are eroul și din ce categorie socială face parte.

Căpeteniile de oaste (personagii des întâlnite în piesele de teatru chineze. N. R.,) poartă cusute pe spatele costumului lor de brocat, o mulțime de stegulețe așezate în formă de coadă de păun. Dacă pe coif poartă o pană lungă și foarte fină de pasăre (pasărea Paradisului), aceasta inseamnă că acele căpetenii stăpânesc armate barbare din Mongolia, Manciuria, sau din ținuturile nordice. Dacă agită în mână o prăjină, pe care sunt prinse șuvițe multe de păr de cal, însemnează că eroul este călare... Bărbații, cu obrazul grimat în roșu și cu barbă, reprezintă oameni, — pe când personagiile cu obrazul văpsit pestriț, roș, alb și negru, sunt demoni. Un personagiu, cu obrazul văpsit alb, e totdeauna un intrigant. Actorii care au pe nas și obraz pictat un fluture alb, sunt personagiile comice".

Repertoriul teatrului chinezesc cuprinde mai ales piese cu subiecte fantastice, sau inspirate din mitologie.

Literatura dramatică e săracă și nu prezintă multă variație, în ceiace privește fondul.

Teatrul chinez se folosește și de muzică, muzica acompaniind — dacă putem spune așa — vorbirea actorilor.

Iată ce scrie Holitscher despre această muzică de acompaniament:

„Un European suportă foarte greu muzica care însoțește piesa. Pe scenă sunt chiar în timpul reprezentației lucrători, vizitatori, elevi de conservator, oameni care pleacă și vin. Parcă pe scenă nu s'ar juca în acel moment. In acelaș timp într'un colț stau ghemuiți muzicanții, făcând un zgomot asurzitor. Muzica nu are nici o legătură cu spectacolul. Din niște viori scurte, cu trei coarde, ei scot un fel de guițat, pe care îl acompaniază tobele, gongul și piculinele. Chiar cine înțelege limba chineză sunt sigur că nu poate auzi un cuvânt din piesă, așa de zgomotos sună muzica. Câteodată ai impresia că actorii își ridică glasul și țipă numai pentru a putea acoperi un moment infernalele scârțiituri ale vioarelor, bubuitul tobelor, sunetul și larma gongului..."

După cum se vede, o reprezentație chinezească e un fel de întrecere între actori și muzicanți: cine poate face maximul de larmă!

In sfârșit să reproducem și câteva amănunte pe care Holitscher le dă asupra publicului spectator:

„Când m'am dus pentru întâia dată într'un teatru chinez, în Canton, câteva minute, nu mi-am putut da seama ce însemnează acele mototoluri albe care, ca niște păsări, sburau pe deasupra stalurilor. In sala de spectacol a unui teatru chinez se mănâncă, se bea, se discută, copiii țipă și fac **pipi** pe balustradele lojilor, spectatorii se vizitează unul pe altul, cunoscuții se strigă pe nume dintr'un colț la altul al sălii.

Chinezul fiind obișnuit ca după fiecare masă să-și șteargă fața, capul, mânile și chiar pieptul și pântecele cu un șervet înfierbântat la abur, — mototolurile albe, care făceau impresia unor păsări, nu erau altceva decât șervetele care, după întrebuințare, erau aruncate de sus din loji sau dintr'o parte în alta a sălii, chelnerilor dela parter. Când un asemenea șervet, aruncat cu dibăcie, nimerea pe chelner în cap, — spectatorii întâmpinau lovitura cu strigăte de „Hallo!"

Toată scena pe care o povestește autorul, se petrece nu în pauză, ci chiar în timpul reprezentației!

Insemnările lui Arthur Holitscher ne dau un sugestiv tablou al teatrului chinez. După cum se vede, Chinezii au cu totul o altă concepție despre ceiace un European numește artă dramatică și dovedesc în acelaș timp nu un prea deosebit respect — cel puțin după aparență și văzut prin prisma noastră — pentru producțiile de asemenea natură.

Deși literatura dramatică chineză e vădit inferioară celei europene și ca putere de concepție și ca posibilitate de reprezentare, iar punerea în scenă trădează un primitivism și o naivitate de mult dispărute de pe scenele europene, — ar fi interesant de știut locul pe care teatrul, ca spectacol, îl ocupă în viața Chinezului. Aceasta ne-ar putea fi o indicație și asupra funcțiunii sociale pe care teatrul și-o îndeplinește în China. Tratarea unei asemenea chestiuni eșă desigur din cadrul unor simple note de călătorie; și de aceia asupra ei scriitorul german nu dă nici o lămurire.

Intr'un articol viitor vom arăta — lucru destul de ciudat — că teatrul chinez se deosebește tot atât de mult de teatrul japonez cași de cel european.

Insemnările lui Holitscher ne dau și asupra acestei chestiuni interesante amănunte.

INSEMNĂRI

N. N. Beldiceanu

Acum câteva zile s'au împlinit patru ani dela moartea lui N. N. Beldiceanu.

Acest scriitor face parte din neamul literaţilor de rasă. Era de o rară conştiinciozitate artistică. Literatura aproape îl poseda.

Dar pe lângă calităţile de artist, Beldiceanu era un om ales — gata oricând de jertfă pentru cultura poporului sau pentru un semen în nevoie.

Toată literatura-i e îmbibată de un suflu de omenie. El n'a ştiut ce-i poza. Pentru dânsul arta era un fel de slujbă bisericească pentru oamenii în suferinţă.

Acest scriitor de talent şi om de-o distincţie sufletească puţin obişnuită a ieşit din viaţă în rătăcire şi'n durere.

Parcă fiecare calitate de preţ trebue ispăşită.

Dintre multele manuscrise rămase pe urma lui Beldiceanu, publicăm în numărul acesta — ca un omagiu adus prietenului mort — schiţa intitulată „Dedemult".

Citatele

Sîntem invinovăţiţi că nereproducând in întregime versurile citate din diferite reviste, facem — cu prilejul polemicei — o nedreptate autorilor.

Adversarii noştri n'au dreptate. Sunt citaţii de câteva rânduri care caracterizează o întreagă poezie.

Dacă am fi citat, de pildă, din poezia „Fapt" a d-lui Vladimir Streinu („Sburătorul") o frântură de vers, plus două versuri complecte.

Rezumat acestei zi...

Şi'ntr'un cerc abstract de noapte şi blesteme
M'a închis cu fapt spurcat şi cu ocol, —

Cititorii şi-ar fi dat seamă îndată de valoarea operei.

Intrucât schimbă lucrurile reproducerea poeziei dela cap la coadă. Experimentaţi :

FAPT

Rezumat acestei zi, solara cale
Trebue să fi clădit un curcubeu
Ca un arc de 'nalt triumf şi de cristale
Pentru ochii mari de tineri; poate ! Eu

Ştiu doar umbra care fără a se teme
De sub talpă mi-a scăpat ca un sobol
Şi 'ntr'un cerc abstract de noapte şi blesteme
M'a închis cu fapt spurcat şi cu ocol.

Vladimir Streinu

Nu se ajunge la acelaş rezultat— direct sau „cu ocol" ?

Răspândirea revistelor

Portarul Ministerului de Instrucţie mi-a dat un „număr de probă **gratis**" din „Propilee Literare".

In prefaţă se spune că Propileele „nu numai că au 34 pagini mari, pe două colane, de materie selectă şi enciclopedică, nu numai că apar bilunar, ci sunt oglinda vieţii culturale din lumea întreagă".

„D. Romulus P. Voinescu,—urmează prefaţa,— când este liber din înaltele (!) ocupaţiuni pline de responsabilitate ce le are, redă revistei, al cărei organizator şi director este, minunate lucrări lirice şi foarte frumoase schiţe umoristice, copii din viaţa reală, cari fac deliciul cititorilor şi piese de teatru".

Aceste rânduri agramate caracterizează perfect revista d-lor Romulus Voinescu şi Ion Toti („un adânc cugetător, îm afară de însuşirile sale de scriitor de înaltă valoare").

Nu pricepem, totuşi, neabilitatea directorilor care-şi răspândesc revista-reclamă prin portarul Ministerului de Instrucţie.

Inţelegem orice alt mijloc de răspândire: portarul de la „controlul străinilor", dela „biuroul de servitori", etc. Dar tocmai portarul Ministerului de Instrucţie ?

Prin str. Haret trec doar în majoritate absolvenţi a patru clase primare.

Regisorul

D. T. Arghezi scrie, întro revistă următoarele rânduri despre dictatorul actual al teatrelor : regisorul.

„Pentrucă în teatrul străin s'au ivit accidental câţiva artişti cu gustul inspirat, care au însufleţit literatura dramatică şi ansamblul unui spectacol, scena se parazitează, pretutindeni unde în lipsa talentului se adoptă obligatoriu modalitatea lui cea mai apropiată, imitaţiunea, cu organismul monopolizator al domnului regisor.

In timpul repetiţiilor, undeva într'un colţ al sălii izbucneşte injuria imperativă, erumpe un punct explosiv, se sparge liniştea, dărâmată ca un car de oale cu bâta: Funcţionează regisorul, omnipotent şi ţâfnos, cu nervozitatea lui ambulantă, ciocnit ca muscoiul de obstacole transparente.

Cine mai poate recunoaşte, pe tocătorul dela grătar, în fiinţa jupuită a cârnaţilor fără derm, rânduiţi prismatic ca nişte degete retezate în masacru, forma taurului din munte ! Regisorul e un fabricant de mititei şi mărunţei. După ce toacă substanţa literară şi artistică în molecule, o reconstruieşte original, aglutinând fărâmele cu gălbenuşul bălos al oului intelectual.

O viziune de obicei culinară, de valet servit şi de oberkelner titrat, distinge colaborarea regisorilor cu autorii şi actorii. El concepe arta dramatică în saladă, în sosuri garnite, în gelatină, fursecuri, vol-au-vent. Capacele lui sufleteşti de franzelă nu se pot concubina decât cu două pomezi, una de carne şi alta de unt. Tot ce nu trece dela sine prin gaura numărului său intelectual, trebuie transformat în alifie. Autorii, ca şi actorii, sunt prezintaţi în tartine, mâzgăliţi pe pâine şi tencuiţi.

Ii oferi o cafea şi doreşte tabac. Ii oferi tabac şi doreşte tutun. Ii dai tutun şi vrea lapte covăsit. Comanzi lapte covăsit şi îşi schimbă gustul pe drum: ar vrea să citească o poemă în proză. Ar prefera totuş să o cânte şi regretă că nu e pusă pe muzică.— Regisorul transmutat în feminin".

Sărbătorirea maşinei vorbitoare

A fost sărbătorit cu toată demnitatea, cum se şi cuvenea, francezul Charles Cros, poet de cea mai pură origină şi inventatorul autentic al fonografului. In discursul pe care l'a pronunţat la Sorbona asupra poetului din „Coffret de Santal". d. Maurice Donnay a povestit cum a inventat Cros fonograful : „Puţini oameni ştiu cum a trebuit să fie acel fonograf al lui Charles Cros. Am aflat-o dela fiul lui, poetul Guy Charles-Cros, care şi el a cunoscut-o dela M. Falcomier de la Comedia-franceză, unul din cei mai buni prieteni ai tatălui lui. Inchipuiţi-vă o cutie de ţigări o mişcare de orologiu: o placă acoperită de un strat de ceară, peste care apăsa un fier ca să o netezească, în vederea obţinerii unei suprafeţe plane; o membrană vibrantă în centrul căreia un vârf ascuţit însemna vibraţiuni pe ceară. Vă gândiţi bine că nu era vorba să se reproducă fraze lungi, nici discursuri, nici melodii, nici coruri, nici bucăţi de orchestră. Charles Cros invita pe unul din cei de faţă să strige, în cutia de ţigări, un cuvânt scurt dar sonor. Curios, totdeauna se alegea acelaş cuvânt energic pronunţat la Waterloo de un general francez şi care se reproducea cu o tremurătură ridicolă. Acesta a fost cel dintâi fonograf. S'a făcut tot ce s'a putut". Nu trebue însă să auzim pe admiratorii lui Edison zicând: „Un om care pronunţa cuvântul acesta n'a fost un poet".

Molière inedit

Doi specialişti francezi, d-nii Frédéric Lachèvre şi George Mongrédien au început cercetări întru stabilirea datei celei dintâi reprezentări a piesei lui Corneille : „Mélite" (1625 sau 1629?). Această problemă de istorie dramatică se actualizează mai ales prin studiile lui Georges Mongrédien, care a şi tipărit volumul „Les grands comédiens du dix-septième siècle", în care autorul întrebuinţează noui documentări.

In aceste vii portrete ale comedianilor de odinioară, ilustrate cu preţioase reproduceri hors-texte, sunt grămădite o mulţime de descoperiri noui, fapte şi date interesante, sau adevărate pagini inedite. Culegem aceste versuri necunoscute ale lui Molière către o „prea frumoasă marchiză", zadarnic iubită de Corneille, dar care răspundea simţământului gingaş al lui Racine :

D'une brillante grâce
Vos traits sont embellis,
Et votre teint efface
Les roses et les lys
De nos jeunes Philis.
L'esprit, l'air agréable,
Et la taille admirable
En vous se trouvent joints.
Après cela. Marquise,
Ne soyez point surprise,
Si je vous rends des soins
L'on en rendrait à moins.

Versurile acestea nu figurează în nici o ediţie a operelor lui Molière. De aceste versuri, ca şi de altele, se ocupă tot d. Mongrédien în **„Revue de littérature comparée,"** într'un articol intitulat : „Poeziile lui Molière" şi acelea care i-au fost atribuite. — **g. b.**

D-na de Récamier, Chateaubriand şi D-na de Genlis

Doctorul C. Lenormant a publicat fragmente dintr'un jurnal al bunicii sale, care a fost o nepoată a bancherului de Récamier şi a fost crescută chiar de frumoasa Julietă. Iată, între altele, ce povesteşte ea despre o vizită a d-nei de Récamier făcută dimpreună cu Chateaubriand la d-na de Genlis:

„Doamna de Genlis este mai seducătoare decât şi-ar putea închipui oricine. Ea îşi făcuse planul de a reface **Enciclopedia** şi ar fi vrut ca Chateaubriand să scrie discursul preliminar, care să înlocuiască pe acel al lui d'Allembert. Vorbise de aceasta în mai multe rânduri cu mătuşa mea şi în vara trecută i-a scris să vie la ea şi să aducă şi pe Chateaubriand. Mătuşa l-a hotărât să meargă.

A doua zi, pe drum, Chateaubriand zise mătuşei mele: „E o nebună, nu vreau să am nici un amestec în Enciclopedia ei, am să-i spun verde că ideia aceasta e lipsită de bun simţ; de nu erai d-ta, nu mergeam." In fine sosesc. Era opt sau nouă ore. De pe scară se auzeau accentele fermecătoare ale unei harfe Li se deschide uşa, d-na de Genlis, bătrână ca o Sibilă, murdară să nu o iei cu cleştele, se desemna ca o umbră de vrăjitoare pe o draperie de muselină albă, îndărătul căreia ardeau două lumânări.

— Cânt la harfă, zise ea, pentrucă vreau, după Enciclopedia mea să merg la Erusalem şi am de gând să cânt cu harfa în casa lui David.

„D. Chateaubriand era tot morocănos. Mătuşa mea era foarte îngrijită de sfârşitul pe care l-ar fi putut avea această vizită. Dar d-na de Genlis dându-şi seamă de nerăbdarea lui Chateaubriand, desfăşură în seara aceia atâta graţie, spirit, măguliri şi naturaleţă în cât acesta se dădu învins şi până la urmă izbânda Enciclopediei îi deveni mai scumpă decât chiar ei însăşi şi făcu cu ea toate planurile şi socotelile, ce erau necesare pentru aceasta Când eşiră de acolo mătuşa mea îi mulţumi că a fost atât de binevoitor cu bătrâna.

— De fapt, zise ea, planul ei e o nebunie.

— Cum o nebunie? răspunse Chateaubriand. E o idee superbă. Beneficiul va fi pentru spitalul Maria Thereza; mă însărcinez eu să vorbesc cu un librar...."

O scrisoare de Turghenev-Tolstoi

Dijon, 10/III/1857.

Dragă Annencov,

Cred că n'ai uitat până într'atâta geografia învăţată în şcoală, ca să nu ştii că există un oraş numit Dijon, fosta Capitală a Ducatului Burgund din Franţa?. Nu pricepi, desigur de ce mă aflu tocmai în Dijon? E foarte simplu: vezica mea m'a chinuit atâta la Paris, încât medicii m'au trimis în provincie să schimb aerul. Iar Viardot mi-a dat nişte scrisori de recomandaţie pentru cunoştinţele ei dijoneze. Nu m'am prezentat încă nimănui aci. Totuşi, aerul îmi face bine, nu-mi mai simt vezica; de departe pot să fiu luat acuma drept om şi nu altceva. Mai stau aci o săptămână, apoi din nou mă cufund în tortura care se chiamă Paris, după aceia plec la Londra şi de acolo — acasă.

Dar să-ţi închipui numai: nu sunt singur aci. Am venit împreună cu Tolstoi care e bucuros să stea puţin retras pentrucă vrea să-şi isprăvească o mare nuvelă. Cu toate că e un frig nemaipomenit în odaia noastră de hotel şi suntem nevoiţi să stăm nu lângă cămin, ci chiar în cămin, între cărbuni aprinşi, — el lucrează cu mare râvnă, scriind pagină după pagină. Eu mă bucur privindu-i munca. Cât despre mine, poţi vedea din alăturata, veritabila... murdărie — în ce stare de plâns se află activitatea mea de creator literar. Cu o greutate neînchipuită mi-am stors lamâia uscată, în care nu rămăseseră decât ultimele câteva picături de suc. Fă cu „Ziua a doua", ce vrei: o uneşti cu cea ,dintâi" şi o publici sau să le dai amândurora acelaş mormânt în fundul w.-c.-ului... In tot cazul spune-i lui Drujinin, că cu nici un preţ nu mi-aş fi dat osteneală s'o prescriu curat, dacă n'aş fi căutat să mă ţin de cuvânt şi să nu-l compromit faţă de cititori. De onorar nici vorbă, bine înţeles; dacă el îţi va face cinste cu o sticlă de Laffitte de trei ruble — ar fi indecenţă să-i mai ceri ceva...

Şi noi, care ne găsim chiar în Burgund la buricul viilor burgunde! Ai? Ce-ai zice, stimabile? Dacă ai fi cu noi — ne-am pomeni injectaţi ca niciodată, desigur! Eu şi cu Tolstoi bem **Nuite,** plătind numai 5 franci o sticlă cum nu găseşti la Petersburg nici cu 3 ruble! Mâncăm, deasemeni, straşnic. Am descoperit aci brânză **de Riceys**: zeii n'au gustat încă aşa ceva! Dar în acelaşi timp să fi văzut dumneata aci la teatru, o piesă cu subiect „rusesc": **Etoile du Nord!** Ce de „soldaţi ruşi" cu şepci fasonate după modelul făraşelor; ce de „cazaci", de „moujici" — ţărani! Şi cum tot miş-maşul acesta — **cântă,** şi încă — **ce** cântă!? Cu toate acestea, imitându-l pe patriotul nostru Goreainov care striga: — „Urra, doamnelor din Tambov", — strig şi eu Dijonului: „Urra!" pentrucă m'a salvat de vezică!"

Scrie-mi la Paris (Rue de l'Arcade, 11) câteva cuvinte, prudente şi bunişoare. Vorbele dumitale sunt pentru mine caşi mana din cer. Mai concentrează în vorbe lapidare, atât de măiestrite la d-ta, cele mai recente noutăţi din Petersburg. Aci, ultima mea impresie a fost, că la balul dat de prinţul Iusupov, la fiecare uşă stăteau câte doi lachei în livrele roşii, salutând serios sosirea fiecărui invitat cu două bătăi, de buzdugane — în podea!... **A propos**: am făcut cunoştinţa cu Prosper Mérimée, care seamănă leit cu scrierile lui; şi cu Marmier — deasemenea identic cu ceeace a scris...

Scrisoarea de faţă a eşit oarecum „halandala", însă e mai bună decât cea precedentă care era prea întunecată. Acum, la revedere, până la o altă scrisoare. Trec această foae lui Tolstoi, care vrea şi el să-ţi scrie câteva cuvinte. Sănătate, multe bucurii, complimente amicilor. Rămân cu dragoste al dumitale, Ivan Turghenev".

„Mi-e neplăcut să vă scriu, dragă Pavel Vasilievici, pe un petec de hârtie; proectam doar să vă scriu o scrisoare foarte lungă... Cred, nu că veţi lua drept o simplă politeţă afirmaţia că mă gândesc foarte des la d-voastră şi vă simt dureros lipsa. Imi scriu nuvela cu plăcere şi speranţă, deşi nu tocmai cu o calmă siguranţă, dar mulţumesc lui Dumnezeu, sunt departe de încrederea mea din trecut. Nici în **auto-nulirea** de mai sus a lui Turghenev, sinceră sau făţarnică, nu văd modestia sau plăcerea Cine îl cunoaşte pe Turghenev? El, cu vezica lui, e un abis. Deşi n'ar trebui, totuşi mă gândesc la mine: poate că, Pavel Vasilievici, îmi veţi trimite o scrisoare ca răspuns la aceste câteva rânduri, şi eu o voiu primi înaintea de a vă fi trimis scrisoarea cea lungă pe care v'am promis-o. Adio, vă strâng din inimă mâna ca şi mâinile tuturor celorlalţi amici. Al d-voastră, L. Tolstoi.

P.S. scrieţi, vă rog, cu sinceritate — dacă nu mie, măcar lui Turghenev — ce părere aveţi despre nuvelele fratelui meu."

MARUNTE

Cu prilejul aniversării a şaizeci de ani de apariţie, **„Convorbirile Literare"** au apărut zilele acestea în număr jubiliar, în condiţiuni tehnice excepţionale şi cu colaborarea celor mai de seamă dintre scriitorii fondatori şi colaboratori credincioşi ai revistei.

—A apărut ediţia a doua, revăzută, din interesantele esseuri ale scriitorului renan **H. Eulenberg: „Siluete Literare"** care au fost primite cu atâta interes în lumea noastră literară.

Odată cu acest prim volum a apărut şi al doilea, intitulat **„Alte Siluete, Artistice şi Literare"**, tot în traducerea d-lui C. Săteanu, constituind o adevărată enciclopedie culturală.

Volumele, imprimate într'un format elegant, cuprinzând în total 70 esseuri se găsesc la principalele librării din ţară.

Domnii librari îşi vor adresa comenzile la tipografia **„Albina", Strada Seulescu No. 1, Iaşi.**

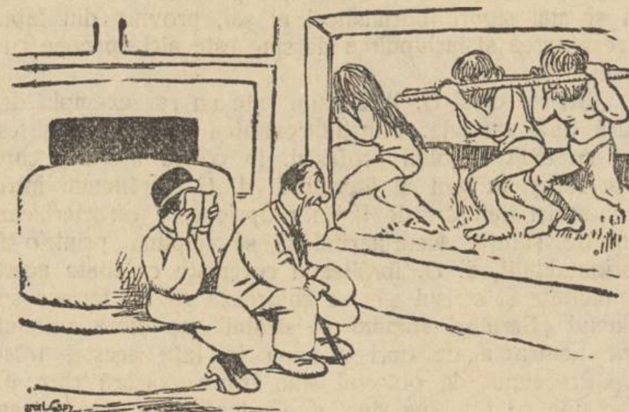
— S'a pus sub presă şi va apărea în curând, într'o ediţie de lux, volumul de versuri: „Nemărginiri" al colaboratorului nostru D. N. Teodorescu.

— O tânără, dar bogată scriitoare franceză, d-na Raymond Machard a întemeiat un club femenin : **„Les Uns chez les Unes"**, sau cum am zice în limba noastră, **„Unii la Unele"**, club care-şi propune, să sărbătorească, din când în când, un bărbat, om de litere. Inaugurarea s'a făcut sub prezidenţia de onoare a d-lui Ed. Herriot. Societate aleasă şi foarte intimă. Din cauza acestei intimităţi au fost desigur multe nemulţumiri, încât unele personalităţi au întemeiat de asemenea un club, un „reclub": **„Quelques-unes chez quelques-uns"**, adică : **„Câteva la câţiva"**.

— La 12 Iunie 1927 se împlinesc 100 de ani dela naşterea lui Ferdinand Fabre autor al unui cunoscut roman de moravuri eclesiastice intitulat : **„L'abbé Tigraine"**.

— **Femeia cu carnea albă,** ultimul volum de proză al colaboratorului nostru d. **F. Aderca**, e pe cale de a-şi epuiza ediţia întâi — ceiace înseamnă că chiar pentru lecturile oarecum mai dificile, începu să avem un public cititor.

La Salonul de pictură

— Vezi.. Şi pe-atunci, tot se purtau... haine destul de scurte.

(Le Journal)

Preţurile

— De ce s'au scumpit atâta ciorapii de bumbac ?
— Din pricina inundaţiilor Mississipi-ului, Doamnă !

(L'Oeuvre)

Caşi Lindbergh

— Să nu vii acasă de două zile...
— Am vrut să văd dacă pot să nu dorm treizeci şi trei de ceasuri.

(L'Oeuvre)

A APARUT **INTRE** A APARUT
TRECUT şi VIITOR
DE GUGLIELMO FERRERO
TRADUCERE DE
Col. Const. C. Alexandrescu
Un volum Lei 50 La toate librăriile

Citiţi în **Lectura** No. 121
RICHARD WAGNER :
„Pelerinajul meu la Beethoven"
Un document extraordinar: povestirea întâlnirii dintre aceste două genii, făcută de însuşi marele compozitor şi în acelaş timp strălucit literat RICHARD WAGNER. — Humor şi vervă jovială. — avântare de imn, smerită prosternare admirativă — caracterizează această scânteietoare istorisire în formă de nuvelă.
Trad de M. CANIANU
LEI 5. - Scrierea complectă. La chioşcari şi librari

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. SARINDAR No. 7—11

ANUL VIII. — No. 340

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 12 Iunie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Răzbunare

Din vălul nopții rupi o stea:
O guşti şi-o scuipi când strălucea.
Cu mâna bălăcind în undă,
Strici luna rece şi rotundă.
Din valuri îți croeşti stihare,
Scăldându-te 'n lumini de mare.
Culegi grădinile de flori,
Le 'nmănunchezi şi le omori.
Te 'nfăşuri între corzi de harpe
Şi de viole mute, şarpe !
Şi 'n fiecarele din noi
Ştii să strecori chei mici şi moi.

Diavole, jocul tău ajunge!
Pan te-a trântit şi-acum te 'mpunge.

In golf

Departe prin suflet, prin zare,
Alb creşte din lac,
Deschis în tăcerea cea mare,
Un templu, din veac.

Oglinda lui nici o lopată
Şi luntre n'ating niciodată.
Nu clatină vânt.
Nu-i țărm, nu-i pământ.

Uitată 'n lumină sihastră
Ogiva sticleşte 'n pustie,
De-o flacără fostă albastră,
Ajunsă în timp cenuşie.

T. ARGHEZI

Consumatorul de cultură

D. G. Ibrăileanu nu face aproape nimic din ce fac cei mai mulți din critici; nici nu încearcă a străluci el însuşi şi nici a lăuda pur şi simplu pe scriitori. D-sa **explică** şi atâta tot. Dar nu explică numai psihologia şi sociologia personagiilor. Explică **frumusețea.** Explică cum autorul a ales cutare procedeu, pentrucă acesta, din toate, redă cel mai bine caracteristicul; explică apoi de ce cutare procedeu, mai bine decât altele, reda caracteristicul. Şi aceasta iarăşi la lumina Istoriei timpului, a sociologiei generale şi a psihologiei eroilor. Şi toate acestea cu simplitatea unui adevărat om de ştiință.

La d. Ibrăileanu nu-i răceală, ca la Maiorescu, dimpotrivă: d-sa îşi iubeşte întotdeauna subiectul.

La d-l I. nu întâlnim preocupări de „stil". Desigur, întâlnim o rară proprietate de termeni. Dar ce să facă şi d-l Ibrăileanu? Dacă, pentru a spune precis ceeace gândeşti eşti obligat a alege cuvinte şi împerecheri de cuvinte nouă —, şi dacă aceste invențiuni verbale sunt totodată şi efecte estetice, — d-l I. se vede nevoit să facă stil fără voie. Dar se vede numaidecât că este „fără voie". Şi această naturalețǎ absolută dă prozei d-lui I. o savoare pe care o întâlnim la foarte puțini prozatori.

Să se observe o altă trăsătură caracteristică a criticei literare la d-l I. care îl deosebeşte de majoritatea confraților.

Un critic în genere, şi cel român în specie, ia condeiul pentru a **consacra** sau, invers, pentru a **prăbuşi** pe cutare scriitor de care se ocupă. Toată munca criticului constă dintr'o pledoarie: se argumentează că poetul cutare nu are talent, sau, invers, se adună dovezi pentru a se arăta că romanul cutare e genial.

D-l I. procedează altfel. D-sa aproape totdeauna pleacă dela premisa că scriitorul tratat **are talent.** Căci dacă nu ar avea — la ce bun să ne mai ocupăm de el **ca scriitor** (poate rămânea interesant ca „Document omenesc"). Şi, la urma urmelor, putem „demonstra" talentul, frumusețea? Esteticul nu se argumentează, ci se postulează. Presupune o complicitate concordantă a unui anumit public. Intreprinderea pledoariei pentru a se proba Frumosul în justiție — este deşartă. (Deşartă ştiințificeşte, căci din alte puncte de vedere poate fi, şi chiar este, extrem de remuneratorie).

Pe d-l I. îl preocupă — cum spuneam — altceva. Având în vedere că cutare scriitor are talent — ce anume soiu de talent are el? Din ce familie spirituală de artişti face parte? Vine apoi partea technică: analiza raportului dintre simbol şi lucru simbolizat — cheia de boltă a Frumosului. D-l I. analizează realitatea socială şi o compară cu **situațiile** concrete alese de scriitor pentru a **reprezenta** amintita realitate. Sau analizează conduitele eroilor şi arată în ce şi dece sunt corect reprezentative ale psihologiei lor şi ale psihologiei mediului. Pentru aceasta trebue să fii totodată istoric, psiholog, literat, sociolog şi om de gust pe deasupra. Insfârşit trebue să fii un om modest. Criticul pe care îl face d-l I. nu-i pontif ,nici fabricant de reputații ,nici sacrificator de talente. Este doar un om care explică. O expresie care revine ca un leit-motiv în tot ce scrie d-l I. este **„supunerea la obiect".** Acesta îi este idealul.

Mă gândesc adesea la următoarea problemă, care la prima vedere pare neînsemnată, dar care cercetată mai în deaproape se dovedeşte foarte bogată în cuprins. Este **chestia consumatorului de frumusețe.** Consumatorul este de obiceiu un personaj antipatic. Ne-am deprins să exaltăm pe cellalt personaj, pe producător. In materie de artă tindem să transpunem acelaş sistem de evaluare. Ceeace nu-i tocmai justificat. Căci aci supraproducția e mai gravă. In economie ea este sancționată foarte aspru de ruini, falimente, deprecieri. etc. In literatură, supraproducția nu e aşa de sigur şi direct fatală supraproducătorului.

Pe de altă parte, personajul care se chiamă consumatorul de literatură este poate mai **util societății** decât însuşi producătorul. Consumatorul de cultură se caracterizează printr'o largă comprehensiune a tuturor aspectelor vieței. Şi această comprehensiune e cu atât mai multilaterală, cu atât mai totală, cu cât persoana este mai **exclusiv consumator.** Creatorul e prin definiție puțin cam unilateral. Fatalmente pricepe mai bine ceeace e conform geniului lui propriu, technicei lui personale de producător. Şi nu arareori un individ, care ar fi putut să **scrie,** să devină **producător** de frumos, e silit să renunțe pentrucă prea îi plac multe lucruri, prea apreciază tot ce există. Şi asta îl paralizează dela realizări proprii, pentru a se mărgini la rolul — poate tot atât de meritoriu — de simplu consumator.

Decât, pentru societate, acest consumator este excepțional de util. Căci în raporturile lui cu oamenii şi cu obştia aduce o inteligență totdeauna pacinică pentrucă totdeauna înțelegătoare a tuturor aspectelor contradictorii ale fiecărei situații. Din ei se compun adevărații apărători ai ordinei publice ai civilizației şi ai bunelor raporturi.

In scurt: Franța, de pildă, este o țară mare, poate mai ales pentru toți acei administratori de plasă, medici de provincie sau învățători şi institutori primari care au o instrucțiune autodidactă. literară, istorică şi artistică de natură a uimi pe cel mai savant dintre profesorii dela facultățile noastre de ştiințe sau de medicină.

Am vorbit de toate acestea pentrucă, în d-l Ibrăileanu, cred a identifica un strălucit exemplar de **consumator de cultură.** Şi toată **producția** sa nu-i literară, ci doar o explicare a felului cum d-sa a fost consumator.

Intr'un cuvânt, ceeace e remarcabil în personalitatea d-lui Ibrăileanu e trăsătura rară şi pur-occidentală a modestiei, şi naturaleței simplului consumator de frumusețe *).

D. I. SUCHIANU

*) G. Ibrăileanu: „Scriitori români şi străini", Edit. „Viața Romînească", Iaşi.

Cugetări despre artă

Urmărit de ideia sinuciderii, puțin a lipsit să nu-mi iau zilele. M'a reținut însă arta: mi se părea că nu puteam părăsi viața, mai înainte de a fi dat la lumină tot ceiace simțeam în minc

Beethoven

Creațiile de artă sunt superioare producțiilor naturii. Nici o existență reală nu exprimă idealul ca arta.

Hegel

Arta nu e de sigur, decât o viziune mai directă a realității. Dar această puritate de concepție implică o ruptură cu utilul, presupune o desinteresare înnăscută, în sfârşit o oarecare imaterialitate a vieței, numită adesea idealism. Astfel că s'ar putea spune, fără a face calambururi, că opera e realistă când sufletul e idealist şi că numai prin forța idealității luăm contact cu realitatea.

Bergson

In adevărata operă de artă au dispărut, din clipa imediat următoare realizării ei, ultimile vestigii ale voinței creatoare, iar ceeace părea pân'atunci imaginație se arată a fi evidență sigură.

Wagner

Arta e contemplare. E plăcerea spiritului care pătrunde natura şi care ghiceşte spiritul viu al naturei. E bucuria inteligenții care vede limpede în univers şi care crează universul din nou, iluminându-l prin conştiință. Arta e cea mai sublimă menire a omului, pentru că e exercițiul gândirii care caută să înțeleagă lumea şi s'o facă înțeleasă.

* * *

Gândirea marilor artişti e atât de vie, atât de adâncă, încât se vădeşte uneori în afară de orice subict. N'are nevoe de o plăsmuire întreagă spre a se face simțită Luați orice fragment de capodoperă, şi veți recunoaşte îndată sufletul autorului. Comparați, dacă voiți, mânile din două portrete de Tițian şi de Rembrandt. Mâna lui Tițian va fi dominatoare, cea a lui Rembrandt va fi modestă şi curagioasă. In aceste două fragmente picturale se află tot idealul celor doi maeştri.

* * *

Cele mai pure capodopere sunt acelea în care nu mai găseşti niciun rest inexpresiv de forme, de linii şi de culori, ci în care totul, absolut totul, a devenit cuget şi suflet.

Rodin

Artele plastice mă îndurerează prin neputința lor de a reda mişcarea; numai muzica se mişcă, numai în ea găsim o emoție care să nu fie o stare pe loc. Inima care se opreşte, care încetează de a bate, fie şi un singur minut, a murit. Imi place astfel opera de artă numai o clipă, atât cât este o viziune.

Sully-Prudhomme

N. N. Tonitza — Portret de copil

De Crăciun...

de CONSTANȚA MARINO-MOSCU

Dacă foaia, ruptă din calendarul suspendat pe peretele cofetăriei oraşului de provincie ,n'ar spune că a mai trecut o zi, — s'ar putea uşor crede că toți cei adunați în jurul meselor, de marmoră neagră şi de lemn pătat, nu-şi mai schimbaseră locurile, de când acul pendulei amorțite se învârtise pe cadru de două ori...

Aceleaşi chipuri pe care conştiința îndestulării îşi tipărise adânc schima, alături de altele ce asemeni unor felinare afumate şi seci, în jurul cărora mai stăruiesc unele gânduri ca nişte mici fluturi obosiți, stau în fața consumațiilor alese ca ori când, de gustul chelnerului ori hotărâte, mai dinainte, în „sorturile" lor restrânse, de priceperea şi interesul domnului cofetar. Şi, în acelaşi zgomot al conversației cu subiecte diferite care se contopesc şi se pierd ades în emisia ideilor celui mai sonor organ se scurge timpul în linişte ori în nepăsare.

Prin ferestruia de **mica** a sobei de fier, se vede flacăra vie şi pe burlanul strâmt şi gâtuit, în caturi, vâjie curentul, liber, uitat de dimineață la „starcker Zug", răspândind miros de cărbuni ce se amestecă şi îngreue palele fumului de tutun.

Afară e ger uscat şi pe fereastra cu lumină mare, se înfiripă, văzând cu ochii, foi albe de ferigă şi de stejar.

Infăşat într'un palton strâmt şi cu gulerul ridicat, un bărbat slab şi palid intră timid pe uşa de abia întredeschisă a cofetăriei, şi, fără a-şi alege locul, se aşează la masa cea mai apropiată care-i stă în cale. Ia ziarul de pe un scaun şi, făcându-şi paravan în fața ochilor ce se pironesc o clipă asupra-i, pare a ceti.

Chelnerul, somnoros, se apropie şi, după ce şterge masa, aşteaptă la un pas...

— O bomboană, — comandă noul venit inlăturînd puțin foaia; apoi se adânceşte iar în cetit.

— Cine-i domnul cela? — întreabă un consumator pe băiat.

— E un domn judecător.

— E Sinescu, judele instructor, lămureşte altul încet, aplecându-se peste masă.

— Da' de curând îi aici?

— De curând. Am auzit că-i un sanchiu...

— E însurat?

— Da, şi are o droae de copii.

— Asta nu l-ar împiedica să fie mai amabil, mai comunicativ, mai accesibil... — şopteşte de alături un avocat, trimițând ziarului, din fața lui Sinescu, o privire grea de reproşuri.

— O fi om cu principii, mon cher.

— O fi având greutăți, cine ştie... — termină cel întâiu, achitându-şi consumația, — pe când Instructorul înlătură foaia, se întinde şi, ca pe furiş, ia o bomboană, gustă din apă, lasă ziarul unde-l găsise şi, lovind uşor cu inelul în marmora mesei, întreabă:

— Cât e bomboana?

— Trei lei.

Plăteşte, îşi ridică gulerul, se strânge mai bine în palton şi, răspunzând cu un salut militar avocatului care s'a ridicat pe jumătate, părăseşte cofetăria.

Intr'o uliță depărtată din mahala, se opreşte în fața unei case mici, deschide portița şi, îndoit de spate, intră în sala rece, din care se aude vorbă şi joc de copii.

— Ssst! A venit tăticu, — îi țâstue mama şi zgomotul încetează în uşorul scârțâit al uşei ce se crapă şi prin care Sinescu pare a păşi sfios.

In casă e frig şi în soba deschisă pâlpâe din când în când un tăciune, ud şi afumat, pe care el îl aşază cu mâna între cărbunii aproape stinşi; suflă tare şi închide portița spunând:

— Lăsați aşa, să tragă... să se încălzească soba.

— Ai fost la Steinberg? — întreabă doamna Sinescu, ca în treacăt, căutându-şi de lucru şi evitând parcă să-i audă răspunsul.

— Nu, n'am fost; ar fi trebuit să plătesc şi celelalte cinci sute de kilograme şi leafa încă n'a venit.

— Nu mai avem în pivniță decât doi butuci; am încercat să-i crap şi nu pot. De ce n'ai mai trimis aprodul?

— Aprodul nu-i servitorul nostru şi, după ce a tăiat celelalte trei bucăți, nu i-am dat nimic.

— Ce să facem? Ii frig...

— Am să încerc să crap butucii şi mâine de-o veni leafa, iau dela Steinberg lemne tăiate.

In casă se aud lovituri rari şi surde, date fără putere şi, — pe când copiii, îmbrăcați în paltoane, stau strânşi şi înveliți în fundul canapelei; — mama ,ca să-i astâmpere le pune în față cartea în care, pe toate foile, e arătată în culori vii sosirea şi plecarea lui Moş Crăciun.

— Si nouă, mamă, țe ne aduțe moş Cățiun? — întreabă cel mai mic cu ochii înfrigurați de plăcere.

— Vă aduce bomboane.

— Da' el are şi cai şi puşti şi trenuri.... Ia uite-te mamă, ce mai are în sac... — arată timid cel mijlociu încleindu-şi parcă degetul pe una din ilustrații.

— Are şi păpuşi, mari cât Costel, din cele care închid ochii... — lămureşte fetița, uitându-se iar, cu jind, în carte.

Loviturile au încetat şi, pe uşa, larg deschisă, intră Sinescu aducând un maldăr de aşchii sub braț.

Continuare în pagina II-a

— Nu-i chip să crap butucii; dar de-i voiu mai curăţi aşa, mai avem şi pentru mâine; şi cred că poimâine, cel mai târziu, vine leafa.

Foc viu arde în sobă şi limbi de flăcări se îndoae şi îşi răsfrâng lumina pe lucrurile de prinprejur. Sinescu, obosit stă rezemat în cot pe sulul canapelei şi, în suflul regulat al copiilor, adormiţi în aşteptarea mesei, gândul îi porneşte iar pe drumul de multe ori străbătut... Se revede tânăr şi trăind în iluzia ce-şi făcuse de oameni şi de viitoru-i în cariera ce-şi alesese. Apoi se trezeşte mergând prin viaţă, ca pe nişte rîpi, cu toată povara datoriei, pe care desamăgirile i-o îngreuiau — până ce se pomeneşte în încrucişarea unor căi dintre care, fără a sta la îndoială, conştiinţa îl îndreaptă şi îl mână înainte, pe cea mai îndepărtată şi mai grea...

Flacăra scade, pâlpăe şi lumina-i slabă lunecă pe rama galbenă a oglinzei, din care ca o rană ce a săpat adânc în corp, bucata de ghips, — ruptă la cea din urmă mutare, — lăsase în locu-i un gol ce-i părea în seara asta mai mare şi mai urât ca oricând... Canapeaua pe care încearcă să se întindă şi pe care o ştie de mult stricată, o vede acum în întuneric cu totul surpată şi cu sulul lepşit până 'n fund.

In odaia în care a pătruns de abia lumina zilei, se simte mirosul particular al sărăciei — acel amestec de mâncare, de fum şi de corp încălzit. Pe masă stărue, în fărâmituri şi în ceşti goale, urma unui frugal dejun; şi pe cele câteva scaune, stau răspândite încă haine şi rufe de copii, pe care le acopăr foi zdrenţuite din cartea cu Moş Crăciun.

La portiţă s'a oprit o trăsură închisă. Un domn tânăr şi bine îmbrăcat sare svelt şi uşor pe podeţ şi, uitându-se iute în cele două părţi ale uliţei, se năpusteşte în ogradă şi, căutând zădarnic soneria, îşi scoate grăbit mănuşa blănită şi bate scurt şi puternic în uşa închisă a sălei...

Sinescu descuie şi rămâne tăcut şi mirat în faţa necunoscutului care, cu o uşoară timiditate în glas, întreabă pătrunzând aproape forţat înăuntru:

— Am onoarea să vorbesc cu domnul judecător de instrucţie Sinescu?

— Da, domnule.

— Manea, financiar.

Şi pe când, străinul caută cu privirea cuerul, unde să-şi agaţe paltonul, Sinescu, îi spune stingherit:

— Nu vă desbrăcaţi, domnule, aici îi frig şi dincolo... e deranjată odaia.

— Nu-i nimic, domnule Sinescu, la ora asta nu poate fi altefel.

Şi, într'o clipă din acelea în care omul se supune involuntar unei voinţi mai tari ca voinţa lui, Sinescu deschide uşa odăii şi tânărul — cu acea libertate în mişcări ce-o dă conştiinţa suficienţei — intră, îşi roteşte ochii împrejur şi fără a fi invitat să stea, prinde cu siguranţă, spătarul unui scaun, rămânând totuşi în picioare în faţa judecătorului care, tăcând, îşi mută nervos mâna de pe masă pe un vraf de cărţi şi o readuce iar, strânsă în pumn, la loc.

— Mi-am permis, domnule judecător, să înfrâng principii şi, în numele dreptăţii, să viu la dumneavoastră ca să vă explic cauza unchiului meu, bancherul Finteş, al cărui mandat ar urma să se hotărască în curând... Judecătorii mai vechi în localitate, trebuie să fie oarecum edificaţi asupra adevăratei cauze care a determinat falimentul şi cred că singur dumneavoastră, mai străin, de împrejurările extraordinare care l-au forţat la acest sfârşit aţi trebui ca — în interesul Instrucţiei şi pentru uşurinţa ei — să fiţi oarecum mai dinainte luminat.

— In definitiv, ce doriţi, domnule?

— O cercetare nu numai legală dar şi sufletească pe care o aşteptăm dela bunătatea dumneavoastră. Trebuie să vă gândiţi, domnule judecător, că unchiu-meu se bucură în societate de un renume care n'a fost niciodată pătat şi că acest om, ca şi dumneavoastră, are familie, copii...

In timpul vorbirii tânărului, Sinescu şi-a schimbat faţa şi, întrerupându-l înainte ca acesta să-şi înceapă explicaţia, îi spune sugrumat:

— Demersul dumneavoastră e mai întâiu o indiscreţie şi o gravă jignire adusă judecătorului. Insist dar să nu mă lămuriţi. Scriptele îmi sunt suficiente şi, în orice caz, nu vă pot asculta.

Şi, zicând acestea, Sinescu se repede la uşa pe care o lasă larg deschisă; iar tânărul, stârcit de mânie, cu tot sângele în obraz, părăseşte odaia salutând rece şi tăcut.

Prin viscolul mărunt ce biciuie obrazul şi se aşază în mormane pe pământ, Sinescu merge încet şi, caşi când picioarele nu l-ar mai putea susţine, se opreşte din când în când şi, rezemându-se de câte un gard, pare a încerca să capete puterea de a merge mai departe şi de a respira mai adânc. In soba odăii de abia încălzite, troznesc câteva aşchii de brad. Copiii — care lipiţi de stâlpi şi care cu mânile întinse în faţa flacărei vii, vorbesc între ei de vizita lui Moş Crăciun, pe când mama, învelită strâns într'un şal, cârpeşte cu lână groasă flanele ciuruite în cot.

— A venit leafa? — întreabă ea indiferent, neridicându-şi ochii de pe ţesătură.

— N'a venit; dar am spus aprodului să treacă pe la Steinberg şi să-mi aducă cinci sute de kilograme în compt.

— Numai atât? Cinci sute de kilograme n'au să ne ajungă nici pe o săptămână şi de Crăciun au să fie depozitele închise.

— Mă gândisem să iau mai mult; dar socotind tot ce mai am de dat la băcănie, la cizmar şi chiria pe luna trecută— mi-am zis că deocamdată vom face cum vom putea. Mai punem sticle fierbinţi în patul copiilor, mai încălzim şi cărămizi... — termină Sinescu, obosit şi, aruncându-şi paltonul pe un scaun, se ghemue pe pat, zguduit de frig.

— Ce ai? ţi-i rău? — îl întreabă nevastă-sa, îngrijorată, ridicându-şi ochii de pe lucru.

— Mi-i frig şi respir cu greu; aproape nu mai pot respira.

Tot ce din casă poate înveli, e clădit într'o clipă peste trupul înfrigurat; şi, la para aşchiilor aprinse, se încălzesc încet două cărămizi.

Pe poarta ogrăzii a trecut o căruţă care zgudue casa până 'n temelii.

— Au venit lemnele, — spuse doamna Sinescu, uitându-se pe fereastră — pe când copiii, mulţumiţi, zburdă prin odaie repetând:

— O adut lemne, lemne mute, lemne ca să faţem focu male în sobă, ca să fie cad lu tăticu.

Subt mormanul de plapume şi şaluri, Sinescu tremură într'una şi răsuflarea-i grăbită îi spune starea pe care el, tăcând, pare a vrea s'o ascundă nevestei-sei. Aceasta se apleacă, îi atinge fruntea şi, deodată se ridică înspăimântată, spunând înnecat:

— Dar ţi-i rău, ţi-i rău tare.... trimit aprodul să cheme doctorul.

— Nu, nu, mai aşteaptă; are să-mi fie mai bine după ce mă voiu încălzi; de ce să mai chemăm doctorul, să mai ştirbim iar leafa... Are să-mi treacă. — spune el încet; şi o tusă repetată şi seacă îi împiedică vorba şi răsuflarea pare a-i rămânea în piept.

— Nu, nu mai aştept; vine noaptea şi de ţi-ar fi mai rău...

— Atunci... du-te ori scrie preşedintelui, din partea mea, că-l rog să-mi avanseze ceva din leafă. Are să trebuiască... pentru doctor, pentru doctorii; spune-i că sunt bolnav.

Un nou acces de tusă mai înnăbuşitoare, îi tae glasul într'un ral şi, de pe trupul bolnavului, învălitorile se prăvală şi, una câte una, cad alături de pat la pământ.

— Nu te desveli; ai să răceşti.

— Ia, ia tot de pe mine; mi-i cald..., mă înnăbuş... nu mai pot respira.

Doctorul trece în sală şi făcând semn doamnei Sinescu să-l urmeze, închide cu precauţie uşa.

— Starea e foarte gravă şi dacă până mâne, în urma celor ce le voiu prescrie, nu se va ameliora, — va fi nevoie să consultăm pe profesorul N.

Acelaşi miros al odăii supra încălzite se amestecă cu emanaţii de doctorii şi de sudoare acră. Bolnavul tuşeşte din când în când, aruncă învelitorile de pe piept şi ziua îl prinde în prostraţia înşelătoare, care bucură pe doamna Sinescu şi-i socotită drept acea „ameliorare" pe care o aşteptase de cu seară cu ochii neînchişi.

Pe sub ferestrele odăii trece grăbit factorul; şi, bătând în uşa sălei, înmânează doamnei Sinescu o scrisoare recomandată din Bucureşti.

Incet, cu mii de precauţii ca să nu trezească bolnavul ea deschide plicul din care scoate o foaie albă ce înveleşte multe bacnote şi pe care-i scris:

„Copiilor, de Crăciun, din partea acelor ce ştiu să fie recunoscători".

Hârtia îi rămâne o clipă în mână, pe când bancnotele curate şi noui, se risipesc pe masă şi pe jos...

O tusă adâncă sguduie tot trupul bolnavului, care holbează ochii şi, răsuflând greu, deschide gura mare, ca şi când ar vrea să aspire deodată tot aerul odăii.

— Ce-i aceia? Altă reţetă?

— Nu, ne-a venit acum o scrisoare cu mulţi bani.

— Ce scrisoare? Dela cine?

— Nu ştiu; dar cred că trebue să fie dela prietenii noştri din Bucureşti, pe care delicateţa îi îndeamnă să ne ajute în acest chip mascat.

— Ce-i scris pe hârtia aceia?

— „Copiilor, de Crăciun, din partea acelora ce ştiu să fie recunoscători".

Bolnavul tace şi pare, o clipă, liniştit, — pe când nevastă-sa, ca uşurată de povara unui gând, numără şi strânge bancnotele în plic.

— Aruncă, ar-uncă banii... Finţeş, mize-rabilul, încearcă, încearcă să... mă mituiască.... du-i de aici; nu vreau... încearcă, canalia, să mă mitu.... — stârcăie bolnavul într'o crispare; şi, în glasu-i răguşit, cu o ultima sforţare ce se pierde într'un ral, mai strigă odată: „Du-i... du-i de aici... preşedintele să ştie că Finteş... spune-i... nu uita...." şi capul greu, cu fruntea brobonată de sudoare, îi lunecă de pe pernă alături.

Doamna Sinescu îl crede în delir şi în grabă îi dă „doctoria de linişte" prescrisă în ajun.

Bolnavul pare a-i înţelege gândul; şi adunându-şi toată puterea, îi spune cu glas stins:

— Fin-teş are un proces; a vrut să... mă mituiască; înţelegi ce-i asta? Să-mi plă-tească soluţionarea favo-rabilă, înţe-legi? Du banii şi... spune tot preşe-dintelui, auzi?

— Da, doamnă, şopteşte doctorul, prevăd o complicaţie cu cordul. Nu-mi pot lua singur răspunderea şi vă rog să telefonaţi grabnic profesorului N.

Doamna Sinescu în ale cărei mâni tremură plicul, se pregăteşte să-l ducă. Dar gândul că în cele câteva bancnote poate fi salvarea bolnavului şi siguranţa viitorului tuturor o ţine în loc; şi, uluită de spaimă, se uită o clipă înainte pe geam, aşteptând parcă să-i vină de undeva, din altă parte, curajul şi îndemnul hotărârii ce avea să ia.

Pe faţa bolnavului se aşterne deodată o paloare cadaverică şi în pieptu-i, desgolit, fierb raluri surde. In ochii măriţi e o rugăciune ce-o spune numai mişcarea buzelor de care nevastă-sa, îngrozită, îşi apropie urechea grăbită:

„Mor... Mor... nu mă... lăsa. Copiii mei! doctor.. doctorii ia banii... dă-i să... tră-esc pentru copii... îs pentru... copii ...de Cră-ciun.

In odaia ce pare astăzi mai luminoasă ca oricând, arde viu focul care mistue cu greu lemnele îndesate în soba albă, curată şi uşor crăpată pe la încheeturi. Pe masa presărată de farfurioare cu mezeluri, cu friptură şi prăjituri, aşteaptă o cutie cu bomboane; iar pe scaune sunt întinse câteva cărţi ilustrate, o păpuşă şi doi cai...

In fundul canapelei, nou îmbrăcată şi întărită în teluri, Sinescu, palid şi slab, stă gânditor şi numai când şi când o tusă seacă îi sguduie uşor pieptul brobonându-i fruntea de sudoare.

Copiii, îmbujoraţi şi veseli, intră laolaltă în odaie şi rămân o clipă înlemniţi în faţa darurilor pe care mama, cu ochii în lacrămi, le împarte la rând.

— Da' mie ţie mi-a mai adus Moş Căţiun? întrebă cel mai mic, uitându-se împrejur şi strângând cu putere calul de lemn, la piept.

— Ţi-a mai adus ceva, Mieluţule, — spune Sinescu, încet şi trist.

— Da'ţe?

— Pe... tăticu-tău.

Nedumerit, copilul se uită înainte şi, văzând cutia cu bomboane, nu se mai poate gândi la dărnicia lui Moş Crăciun...

E o zi posomorâtă de iarnă. Ciorile, îngrijorate, vin, se duc şi, croncănind se strâng roiu, în nucul dela poartă. In odaia bine încălzită e răspândit miros plăcut de zăpadă amestecat cu suc de brad şi pe masa, nestrânsă încă, au mai rămas pe farfurii felii de jambon, unt şi cozonac.

Sinescu, tăcut şi ca preocupat de un singur gând, se îmbracă încet privind afară.

— Unde te duci? — întreabă nevastă-sa, îngrijorată, nu ştii că doctorul N. ţi-a spus că, după ce te vei vindeca, să mai stai cel puţin o săptămână în casă, nu ştii?

— Mă duc la tribunal; astăzi trebuie să termin instrucţia... în procesul acela

— Ai să...

Sinescu pare a nu auzi şi porneşte, grăbit, lăsând uşa deschisă...

Incăperea, luminoasă şi caldă, în care, adâncit în fotoliul de piele, Sinescu rămânea ades peste timp, ca să citească ziarele ori să redacteze, în linişte, vre-o ordonanţă, — îi pare astăzi întunecoasă şi rece. Iar cele câteva obiecte, mobilierul Cabinetului de Instrucţie, pe care ochii lui obosiţi i se odihnise de atâtea ori, au acum o culoare străină şi-i pare că ar fi rău aşezate la locul lor...

Privirea îi lunecă peste toate şi rămâne pironită pe dosarul ce stă, încăpăţânat, într'un colţ de birou. Ar vrea să nu-l mai vadă şi, uitându-se aiurea cu mâna-i slabă şi tremurândă îl împinge sub un vraf de hârtii şi lăsându-şi capul, greu, pe spătarul înalt al fotoliului, îşi mută ochii în pod.

Uşa Cabinetului se deschide încet şi grefierul, în vârful picioarelor, înaintează timid şi tăcut, până în mijlocul încăperii.

Sinescu îl priveşte lung şi, ca trezit dintr'un somn adânc aiurit, îl întreabă surd:

— Ce vrei, Andriescule?

— Domnul Prim-preşedinte întreabă dacă azi terminaţi cu cercetările preliminare ale instrucţiei în privinţa lui Finteş.

— Nu, nu pot. Mi-i rău. Spune-i domnului Prim-Preşedinte, să mă erte că nu pot. Trebuie să plec...

Peste câteva zile se auzi în oraş că, pe motiv de sănătate, judecătorul de Instrucţie Sinescu îşi dăduse demisia şi se înscrisese în barou.

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

Anatole France

Note de adăugat la cartea vieţii...

Există o cărticică germană intitulată : „Note de adăugat la cartea vieţii", şi care e iscălită Gerhard d'Amyntor, — o carte pe cât de adevărată, pe atât de tristă, în care ni se zugrăveşte condiţia obicinuită a femeilor.

„In grijile de fiecare zi îşi irosesc mamele tinereţea şi puterea şi slăbesc până la os. Vecinica problemă care revine zilnic : „Ce voi găti astăzi ?", nevoia necurmată de-a mătura podelele, de-a scutura şi de-a peria hainele, de-a şterge praful, — toate acestea la un loc sunt picătura de apă a cărei continuă cădere izbuteşte să roadă încet, dar sigur, spiritul şi trupul femeii.

Printr'o magie vulgară, în faţa maşinei de gătit, plăpânda creatură albă şi roză, cu zâmbet de cristal se transformă într'o momâie neagră şi dureroasă. Pe altarul fumegând pe care clocotesc cratiţele şi oalele de gătit sunt jertfite tinereţea, libertatea, frumuseţea, bucuria"...

Cam în chipul acesta se exprimă Gerhard d'Amyntor, şi, într'adevăr, aceasta-i soarta imensei majorităţi a femeilor. Existenţa lor e tot atât de aspră pentru ele ca şi pentru bărbat. Şi fiindcă vrem să ştim astăzi de ce e atât de penibilă, trebuie să recunoaştem că nici n'ar putea să fie altfel pe o planetă pe care lucrurile absolut trebuincioase vieţii sunt rare, se produc greu şi se extrag anevoie. Cauze atât de profunde şi care depind de însăş configuraţia pământului, de constituţia, de flora şi de fauna lui, sunt din nefericire durabile şi necesare.

Munca, cu oricâtă echitate ar fi repartizată, va apăsa totdeauna asupra celor mai mulţi bărbaţi ca şi asupra celor mai multe femei, şi foarte puţine dintre ele vor mai găsi răgazul să-şi cultive frumuseţea şi inteligenţa în condiţiuni estetice.

Vina e numai a naturii. Dar atunci, ce se întâmplă cu iubirea ? Se schimbă şi ea după împrejurări. Foamea e vrăjmaşul ei de moarte. Şi e un lucru incontestabil că femeilor li-i foame !

Probabil că în veacul al XX-lea ca şi într'al XIX-lea, ele vor continua să stea la bucătărie, numai de nu s'ar întoarce vremurile când vânătorii îşi devorau prada încă vie şi când Venus îi unea ea singură pe amanţi în desişul pădurii...

Pe-atunci femeia era liberă. Insă, dacă aş fi creat eu pe bărbat şi pe femee i-aş fi făcut după un tip cu totul deosebit de tipul mamiferelor superioare. I-aş fi făcut nu după chipul şi asemănarea marilor maimuţe, cum au fost zămisliţi în realitate, ci după imaginea insectelor, care după ce-au trăit ca omizi, se transformă în fluturi, şi n'au altă grijă în viaţă decât să iubească şi să fie frumoşi. Aş fi pus tinereţea la sfârşitul existenţei omneşti. Sunt unele insecte care, după ultima lor metamorfoză au aripioare, dar nu mai au stomac. Ele nu renasc sub forma aceasta purificată, decât ca să iubească un ceas şi-apoi să moară.

Dac'aş fi fost un Dumnezeu, sau mai degrabă un demiurg, — căci filosofia alexandrină ne învaţă că lucrurile acestea mărunte îl privesc mai mult pe demiurg sau pe vreun demon constructor — dacă aş fi fost prin urmare demon sau demiurg pe insectele acestea le-aş fi luat ca model pentru crearea omului. Aş fi vrut ca omul să săvârşească în stare de larvă, asemenea insectei, dezgustătoarea muncă prin care se hrăneşte. In faza aceasta n'ar fi existat sexe şi foamea n'ar fi înjosit iubirea; Apoi, aş fi făcut ca, după o ultimă transformare, bărbatul şi femeia, desfăşurând în aer aripi strălucitoare, să trăiască numai din rouă şi din dorinţă, şi să moară sărutându-se.

In chipul acesta, aş fi dat existenţei lor vremelnice iubirea ca răsplată şi ca încununare. Şi poate ar fi fost mai bine aşa. Dar n'am creat eu lumea, şi demiurgul care şi-a luat sarcina aceasta nu mi-a cerut sfatul. Ba, după mine, nu i-a consultat nici pe filosofi şi nici pe oamenii de spirit...

Cărţi cari trebuesc citite:

recomandate de Bibliofila, Strada Wilson No. 1
(Palatul Fundaţiei Carol)

UN EVENIMENT LITERAR.

NOU ! ! A apărut mult aşteptatul volum de *Arghezi Tudor*, Cuvinte potrivite.

Grigorescu, 12 aquaforte de R. Iosif cu o prefaţă de St. I. Neniţescu.

Editura *Bibliofila*, Strada Wilson, 1

CARŢI FRANŢUZEŞTI

Dekobra M., Flammes de Velours. — *Coutras P.*, La maîtresse d'Acier. — *Robert David*, Le drame ignoré de l'armée d'orient; *(Dardanele, Serbia, Salonic, Athena)*. — *Lémery H.*, Bérangère ou la symphonie amoureuse. — *Moriac Fr.*, Le fleuve de feu. — *Nemo M.*, Un dieu sous le tunel. — *Tardieu A.*, Devant l'obstacle. *(L'Amerique et nous)*. — *Vautel Cl.*, L'amour à la parisienne. — *Joliclere E.*, Un chaste. — *Princesse Bibesco*, Catherine Paris. — *Leblond M. A.*, L'écartelement *(Les martyrs de la république. Roman Contemporain)*. — *Renard M.*, ? Lui ? *(Roman d'aventures)*. — *Malo H.*, La duchesse d'Abrantès au temps des amours *(avec cinq portraits)*. — Jerome et Jean *Tharaud*: La Rose de Sâron. *(Des clartés nouvelles sur un monde inconnu)*. — *Miomandre (Fr. de)* Olympe et ses amis *(Histoire follement scabreuse, dans un style d'une pureté exquise*. — *Soupalt Ph.*, Le coeur d'or. — *Rhais E.*, Par la voix de la musique.*(Harmonies orientales)*. — *Faure E.*, Histoire de l'art *(L'esprit des formes)*. — *Fauconnet A.*, Oswald Spengler *(Le prophète du declin de l'occident)*. — *Rolland R.*, Musiciens d'aujourd'hui. *(Berlioz, Wagner, Saint Saëns, Vincent d'Indy, Claude Debussy, Hugo Wolf, Richard Strauss, le renouveau de la musique française depuis 1870)*. — *Rolland R.*, Musiciens d'autrefois *(L'opéra avant l'opéra, L' „Orfeo" de Luigi Rossi-Lully-Gluck-Gretry-Mozart)*. — *Stephens J.*, Mary Semblant. — *Fourier P. P.*, Le dernier amour du colonel Lee *(La vieillesse du Don Juan)*. — *Lormina Flandre*, Une petite fille. — *Stendhal*, Une position sociale. *(Publiée avec une introduction et des notes par Henry Debraye, Ed. Kra)*. — *Tolstoi L.*, Journal Intime. *(Inedit) Bois de Jean Lébédeff*. — *Poë Ed. Al.*, Trois manifestes *(Ed. Kra)*. — *Rostand J.*, Valère ou l'exaspéré. — *Magre M.*, Le roman de Confucius. — *Mauriac Fr.*, *Thérèse Desqueyroux*. — *Massis H.*, Raymond Radiguet *(Textes inédit de R. Radiguet. Deux portraits par Jean Cocteau)*.

CARŢI GERMANE

Beckh Dr. H., Aus der Welt der Mysterien. — *P. Eberhardt*, Das Rufen Zarathustra. — Der Weisheit letzter Schluss. — *Hellmund*, Das Wesen der welt *(Cereţi prospect)*. — *Iellinek K.* Das Weltengeheimnis. — *Nielsen E.*, Das Unerkänt auf seinem Weg, durch die Jahrtausende. — Das grosse Geheimnis in Neuzeit u. Gegenwart. — *Steiner R.:* Initiations erkenntnis.

Abd el Krim, Memoiren. — *Fülöp-Miler*, Lenin u. Gandhi. *Memoriile senzaţionale ale văduvei Lenin. Confesiunile proprii ale lui Lenin. Prima biografie autentică a lui Lenin. 105 rare ilustraţiuni. Necunoscuta autobiografie a lui Lenin. Kemmerich M.* Kulturkuriosa. I, II-Moderne Kulturkuriosa-Prophezeiungen-Dinge die man nichttsagt. — Aus der Geschichte der menschlichen Dummheit. — Die Brücke zum Jenseits. — *Ross E. A.* Das Buch der Gesellschaft.

Halbert Praktische Reklame. — *Handbrich des Kaufmans.* Lexicon für Handel und Industrie. *Methode Mertner* p. limbile engleză, franceză, italiană, spaniolă, *Cursus A. pentru începători; Cursus B. pentru acei cari au câteva cunoştiinţe*. — *Wemer F.*, Allg. Behiebswirtschaftslehre *pentru copii* (Versalii). — *Die Jugendbibel, Poveşti de Will Vesper, ilustrat de P. Iordan*. — *Loon* Die Geschichte der Menschheit. — *Das Wunderbuch für unsere Kleinen*, Die erste Einführung in Welt und Weltall.

Romane der Welt, Edit. de Th. Mann şi H. G. Scheffauer. *Cea mai bună lectură pentru voiaj şi vilegiatură. Fiecare volum legat în pânză, cu 400 pagini, Lei 140. Cereţi prospect.*

Citiţi Welstimmen. Primul fascicol conţine *Th. Mann* Zauberberg *Shaw*. Die heilige Iohanne *Dostojewski* Reskolnikoff, *Undset* Kristin Lavranstochter, etc.

CARŢI BIBLIOFILE (Versalii)

Gauthier Th., Emaux et Camées. *(Illustrations de Gaston Bussière Ed. Ferroud)*. *Voltaire* Micromegas. *(Vignettes en couleurs de Joseph Heinard. Ed. René Kiefer.)* — *Gustave Geffroy* Meryon *Ed. Floury*. — *Lemoisne* P. A. Gavarni *(Peintre et litographe Ed. H. Floury.)* — *André Mellerio* Odilon Redon. *(Peintre dessinateur et graveur Ed. H. Floury)*. — *Raymond Escholier*. — *Delacroix (Peintre, graveur, ecrivain Ed. H. Floury)*. — *Verlaine P.* Odes en son Honneur *(Vignetes de Carleyle Ed. Pichon.)* *Samain Alb.* Aux flancs *du* vase-*poésies*-suivies de Polyphème et de poèmes inachevés. *Aquareles de Marcelle Picard. René Kiefer Ed)*. — Poésies de *Baudelaire (Ed. Piazza)*. *Cervantes* (M. de) L'ingénieux Hidalgo Don Quichotte de la Manche *(Preface de Unamuno (M de) Dessins de Gus Bofa. Ed. Kra.)* — *Collection. Les livrets du bibliofile; Nodier Ch.* Le Bibliomane. *Claudel P.* La philosophie du Livre. *France A.:* Le livre du Bibliophile. *Aveline Gh.* Les désirs ou le livre égare. *Mallarmé St.* Quant au livre. — *Valery P.:* Notes sur le livre et le manuscrit. *Flaubert G.:* Bibliomanie. — *Larbaud V.:* Ce vice impuni, la lecture. — *Asselineau Gh.:* L'enfer du bibliophile. — *Duhamel G.:* Lettre sur le bibliophile.

SCHIMB DE CARŢI.

Se primesc înapoi cărţile cumpărate la „BIBLIOFILA", str. Wilson 1, contra 75% din valoarea lor. Cereţi condiţiunile.

Afară de cărţile de lux şi curente cât şi o bogată colecţie de stampe vechi şi moderne la BIBLIOFILA, strada Wilson No. 1 (Palatul Fundaţiunii Carol) se găseşte sau se poate procura ori ce carte de literatură sau ştiinţă în toate limbile în condiţiunile cele mai avantagioase.

Comenzi din provincie se efectuează contra ramburs în schimbul unui acont corespunzător.

Citiţi „Comoara cu poveşti"

„Comoara cu poveşti" *nu trebue să lipsească din nici o bibliotecă şi din nici o casă. Până acum n'a apărut în limba română o carte cuprinzând aşa de multe poveşti, toate alese, şi fiind dela început până la sfârşit împodobită cu o frumuseţe de desene în culori.*

Atitudinea de ironie şi de sarcasm pe care vigurosul scriitor francez

OCTAVE MIRBEAU

o are în faţa minciunilor şi prefăcătoriilor vieţii, e accentuată la potenţial în puternica şi impresionanta povestire

UN OM SENSIBIL

pe care o publică într'o foarte îngrijită traducere, datorită d-nei Julieta H. Blazian, excelenta colecţie de popularizare

Biblioteca „DIMINEAŢA" No. 80

Preţul unui volumaş numai lei 6.

A. CEHOV

Oratorul

Intr'o bună dimineaţă înmormântau pe Chiril Ivanovici, asesor colegial [1]), mort din două boli, atât de răspândite în ţara noastră: femeea rea şi alcoolismul. Când convoiul funerar porni dela biserică spre cimitir, unul din colegii răposatului, un oarecare Poplavschii, se urcă într'o birjă şi alergă la prietenul său, Grigorii Petrovici Zapoischii [2]), om tânăr, dar destul de popular. Zapoischii, cum ştiu mulţi cititori, posedă rarul talent de a improviza discursuri pela nunţi, jubilee şi îngropări. Poate vorbi oricând: abia trezit din somn, cu stomacul gol, beat turtă, în fierbinţeala tifosului. Vorba lui curge, neted, egal, ca apa dintr'un uluc de ploaie, şi din belşug; vocabularul lui oratoric, vorbele jalnice sunt mult mai numeroase, decât prusacii din oricare ciainărie. Vorbeşte întotdeauna eloquent şi lung, încât uneori, mai ales pela nunţile negustoreşti, ca să-l opreşti, trebuie să recurgi la ajutorul poliţiei.

— Am venit, dragă, la tine! — începu Poplavschii, găsindu-l acasă. Imbracă-te îndată şi mergem. A murit unul din ai noştri, îl trimitem îndată pe cealaltă lume, şi trebuie rostită vre-o prostie mai mare, de adio... In tine-i toată nădejdea. Dacă murea unul din cei mici, nu te-am deranja, dar e secretarul, oarecum stâlpul cancelariei. Nu-ţi vine să îngropi asemenea „modâlcă”, fără discurs.

— A, secretarul! — căscă Zapoichin. Cel beţiv?

— Da, beţivul. Au să servească blinî [3]), gustări... îţi dă pentru birjă... Hai, drăguţă! Trage-i colo, lângă mormânt, unul mai ciceronian: nu te uităm!

Zapoichin primi cu plăcere. Işi umflă părul, lăsă să se reverse pe faţă o umbră de melancolie, şi eşi cu Poplavschii în stradă.

— Cunosc pe secretarul vostru, — zise, aşezându-se în birjă.. Aşa pehlevan... şi o bestie — Dumnezeu să-l erte — mai rar.

— Nu, Grişa, nu-i frumos să înjuri morţii.

— Da, se înţelege, **aut mortuis nihil bene,** dar de pungaş e pungaş.

Cei doi prieteni ajunseră convoiul funerar, şi intrară şi ei în mulţime. Pe mort îl duceau încet, încet până la cimitir; prietenii apucară să intre în vre-o trei ciainării şi să ia câte un păhăruţ de rachiu de sufletul mortului.

La cimitir se făcu litia.

Soacra, nevasta mortului şi cumnata, supunându-se obiceiului, plânseră mult. Pe când coborau sicriul în groapă, nevasta ţipă chiar: „lăsaţi-mă la el!” — dar în mormânt, după bărbat nu se duse, aducându-şi aminte, poate, de pensie. După ce aşteptă până s'o linişti totul, Zapoichin eşi înainte, îşi plimbă ochii peste toţi şi începu.

— Să credem oare ochilor şi auzului? Nu e oare un vis acest sicriu, aceste feţe plânse, gemete şi jale? Vai, nu-i vis, şi vederea nu ne înşeală. Acela pe care încă adineaori l-am văzut atât de vioiu, de o voioşie şi curăţenie atât de tinerească, care atât de curând sub ochii noştri, ca o albină neobosită, aducea mierea lui în stupul obştesc al unei alcătuiri înţelepte a statului; acela care... tocmai acesta s'a prefăcut într'un obiect, într'un miraj material. Moartea nesăţioasă a pus pe el mâna sa împietrită, într'un timp când el, cu toată vrâsta-i încovoiată, era încă în floarea puterii şi unor speranţe strălucitoare. O pierdere ireparabilă! Cine îl va înlocui? Cinovnici buni avem mulţi, dar Procofii Osipâci era unicul! Era devotat până în fundul sufletului datoriei sale cinstite, nu-şi cruţa forţele, nu dormea nopţi, a fost dezinteresat, incoruptibil... Cât de mult dispreţuia pe aceia care în dauna intereselor obşteşti, căutau să-l conrupă, care prin bunuri ademenitoare ale vieţii încercau să-l atragă la trădarea datoriei! Da, în ochii noştri Procofii Osipâci împărţea micul său salar colegilor mai tineri, şi dumneavoastră aţi auzit chiar aici, plânsetele vădanelor şi orfanilor, care au trăit din generozitatea lui... Devotat datoriei faţă de slujbă şi facerile de bine, n'a cunoscut bucuria vieţii de familie: ştiţi că până la sfârşitul zilelor a fost holteiu! Dar cine ni-l va înlocui ca coleg? Parcă văd faţa lui rasă şi blajină, îndreptată spre noi, cu zâmbetul lui plăcut, parcă aud simpatica şi gingaşa lui voce. Pace ţărânei tale, Procofii Osipâci. Odihneşte-te, cinstite şi nobile muncitor!

Zapoichin continuă, iar auditorii începură să-şi şoptească. Discursul plăcu la toţi, stoarse chiar lacrămi, dar multe se păreau în el ciudate. Mai întâiu de toate nu se putea înţelege, dece oratorul a numit pe mort Procofii Osipâci, pe când numele lui era Chiril Ivanovici. Al doilea de toţi era ştiut, că răposasatul s'a războit toată viaţa cu soţia lui legitimă, şi prin urmare nu se putea numi holteiu; al treilea, avea o barbă roşcovană, nu s'a ras niciodată, şi dece prin urmare oratorul a numit faţa lui rasă? Auditorii erau nelămuriţi, schimbau priviri şi strângeau din umeri.

— Procofii Osipâci! — urmă oratorul, aruncând o privire inspirată la mormânt. Faţa ta n'a fost frumoasă! a fost chiar urâtă, ai fost morocănos şi aspru, dar noi toţi ştiam că sub acest vizibil exterior bate o inimă cinstită şi prietenoasă!

In curând ascultătorii începură să observe la orator ceva ciudat. Acesta îşi opri privirea într'un punct, începu să se mişte neliniştit şi să strângă şi el din umeri. Amuţi deodată, căscă gura şi se întoarse către Poplavschii.

— Ascultă, îi viu! — rosti cu groază.

— Cine-i viu?

— Procofii Osipâci. Iată-l colo lângă monumente.

— Nici n'a murit! A murit Chiril Ivanovici.

— Dar tu singur ai spus că v'a murit secretarul!

— Chiril Ivanovici a fost tocmai secretarul. Le-ai încurcat ca un caraghios... Adevărat, mai înainte la noi era secretar Procopii Osipâci, dar acum doi ani l-au trecut şef de biurou la secţia a treia.

— Dracu vă mai înţelege!

— Şi dece te-ai oprit? Urmează, nu-i frumos...

Zapoichin se înturnă cătră groapă, şi cu aceiaşi eloquenţă îşi urmă discursul întrerupt. Lângă monument stătea de bună seamă Procofii Osipâci, bătrânul cinovnic cu faţa rasă. Acesta se uita la orator şi-şi încreţea mânios sprâncenele.

— Ei, cum ai brodit-o tu aşa? — râdeau cinovnicii, pe când se întorceau cu Zapoichin dela înmormântare. Ai înmormântat un om viu!

— Nu-i frumos, tinere, — bombănea Procofii Osipâci. Cuvântarea dumitale se potriveşte poate pentru un mort, dar cu privire la un om viu, e o batjocoră! Gândeşte-te numai, ce-ai zis? Dezinteresat, incoruptibil, mită nu ia! Despre un om viu asemenea lucru se poate spune numai în batjocoră! Şi nimenea, onorate domn, nu te-a rugat să te întinzi asupra feţei mele. Nu-s frumos, sunt urât — fie şi aşa, dar dece să-mă expui în vederea tuturora? Ofensă, domnule!

Trad din ruseşte de **A. FRUNZA**

1) Un grad mijlociu din scara „rangurilor”. în biurocratia rusă.
2) Termin cu aluzie la „darul” beţiei.
3) Ceva analog cu clătitele noastre.

Cu creionul

Intr'una din sările trecute

Când te doare sufletul, nu poţi să stai acasă. Pereţii te ameninţă să te strivească şi fugi în oraş. Dar şi oraşul te ameninţă la fel, şi atunci te duci înainte, mai înainte, fără să ştii unde, ca un câne al nimănui. Ajuns la marginea oraşului, îţi simţi paşii alungaţi pe o şosea care scapă la câmp, afară.

Aşa m'am pomenit intr'una din serile trecute, pe şoseaua Herăstrău. In faţa mea venea vânt rece, cu picături de ploaie... din spatele meu venea un călăreţ, în trap grăbit... şi întunericul venea de pretutindeni.

Călăreţul a trecut pe lângă mine şi pentrucă picăturile de ploae se îndesau, a rărit trapul şi a descălecat la uşa unei cârciumi cu streaşina mare sprijinită de stâlpi înfipţi în marginea şoselei. Şi-a legat calul de un stâlp şi a intrat înăuntru.

După el am intrat şi eu, în aerul acela închis, în care mirosul omului muncit se amestecase cu mirosul de tutun eftin şi de ţuică.

Un bătrân cu barba mare, albă, cu sprincenele stufoase, cu căciula pe ceafă şi haina pe umeri, mi-a făcut loc pe banca pe care stătea. M'am uitat la el şi mi s'a părut că l-am mai văzut odată, de mult, că-l cunoşteam. L-am căutat repede şi nu l-am găsit nicăiri, în toată Moldova copilăriei mele. M'am mai uitat încă odată la el, şi atunci l-am găsit, l-am găsit dincolo de Nistru : — semăna cu Tolstoi. Era de loc din ţinutul Orheiului şi la Iasnaia Poliana nu a fost niciodată. Vorbea o moldovenească stricată de accent rusesc. Când şi când ridica la gură sticla depe masă, întrerupându-şi cu câte o înghiţitură de ţuică povestea singurului flăcău ce a avut şi care i-a murit în războ. Avea glasul încet şi tremurat, iar ochii îi erau tulburi, poate din cauza celor ce povestea, poate din cauza băuturii.

Ş în timp ce el povestea, bea şi iar povestea, privirea mea se oprise iscoditoare spre o masă din fund, sub un tablou afumat în rama căruia Domnitorul Cuza stătea în picioare. La masa aceia, doi oameni tineri, unul cu o capelă militară îndesată pe cap, având înfăţişarea unui dezertor, celălalt cu o pălărie veche acoperindu-i ochii, stăteau alături, apropiaţi, vorbind ceva în taină. Cel cu pălărie a ridicat capul spre Cuza, apoi s'a apropiat şi mai mult de tovarăşul lui, fiindu-i parcă frică şi de tablou să nu-i audă.

In cârciumă era zumzet ca într'un stup.

Călăreţul, pe urmele căruia intrasem acolo, stătea rezemat de o fereastră, privindu-şi calul rămas afară,... bătrânul de lângă mine povestea înainte despre flăcăul lui,... la o masă în spatele meu se vorbia despre o crimă săvârşită cu o seară mai înainte la o cârciumă din apropiere, pe aceiaşi şosea... iar eu priviam tot mai iscoditor la cei doi dela masa din fund, care după taina cu care vorbeau, parcă puneau la cale o crimă.

Desigur că ploaia stătuse, căci călăreţul a eşit din cârciumă şi nu s'a mai întors.

Alături, la altă masă, trei stârpituri de oameni, cu feţele rase şi cu şăpci trase peste sprincene, vorbeau într'o limbă amestecată, despre cai de curse,... bătrânul golise sticla, fără să isprăvească însă de povestit,.. iar eu nu pierdeam din ochi pe cei doi din fund care, fără îndoială, puneau la cale o crimă.

Am stat acolo până târziu. Fumul umpluse cârciuma, ca o ceaţă. Zumzetul de mai înainte scăzuse, pentrucă au rămas goale câteva mese. Bătrânul de lângă mine adormise, cu capul pe spate, rezemat de perete,... iar cei doi din fund vorbeau înainte.

M'am ridicat de pe bancă, încet, să nu deştept bătrânul, şi m'am strecurat printre mese până în fund, nesimţit de cei doi. Unul dintre ei, stând cu capul proptit într'o mână, a oftat, spunând trist celuilalt :

— Ce n'aş da, măi Marine, să mai văd odată salcâmul acela bătrân din faţa casei bunicului !...

Apoi a oftat iar, îndesându-şi mai mult capela pe cap. Celălalt şi-a aprins o ţigară, şi-a ridicat gulerul hainei, şi amândoi au plecat în noapte.

D. N. TEODORESCU

Adeverul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an	. . .	Lei 300
„ „ „ 6 luni	. . .	„ 150
„ „ „ 3 „	. . .	„ 75

In străinătate dublu

PALAVRE VÂNĂTOREŞTI

Moş Costache

Cuibul nostru vânătoresc era la Moş Costache Dâmbu bătrânul vânător din dealul Tătăraşilor. In căsuţa lui mititică şi curată s'au perindat nenumăraţi puşcaşi, tineri şi bătrâni. Iar căruţa lui a cărat mulţi vânători şi mulţi buhnaci!

Moş Costache e aspru la căutătură, cum e omul de muncă, dar cu suflet bun. Are musteţi zburlite, însă vorbă blajină.

Incă de tânăr Moş Costache s'a amorezat de puşcă şi i-a rămas credincios până la adânci bătrâneţe. Şi ca ori care vânător, are şi el câni de vânat: o droae de şarle de tot felul roşcaţi şi tarcaţi, corcituri degenerate, coborâtori dintr'o rasă „talienească, tare bună”, „care se trag din căţeaua unui tăietor în piatră, beţiv amarnic, dar bun puşcaş.”

Cine intra în ograda lui Moş Costache, îl întâmpina aceastâ potae izvorâtă de prin toate ungherile ogrăzii, din grajd şi de sub coşer, şi cu lătraturi scheunătoare se gudura şi sărea cu labele pe haine. Toată şarlaraia aceasta o lua cu dânsul la vânat. Prin mahalale cânii lui s'alungau după mâţe, fugăreau porcii şi vânturau păsărele de pe toloacă — de râdicau toată lumea în picioare, răscolind colbul în văzduh. Iar când îi îngrămădeau dulăii voinici aciueţi pe sub porţi, cânii lui Moş Costache se vârau dedesuptul căruţei la adăpost şi cu limbile de-un cot, osteniţi, alergau în pasul păguţilor dela oişte. Colbul drumului îi acoperea. Iar dupăce trecea primejdia, eşeau de sub căruţă, colbăiţi de li se vedeau numai ochii şi boturile de-atâta colb bătut pe dânşii. La vânat mergeau de capul lor, iar când osteneau — rămâneau în urmă. Acasă se furişau pe sub paturi şi furau din dulapuri şi din oale.

Puşca lui Moş Costache e o „Lifoşe” de damasc, veche, cu ghinturi de-alungul. Şi fiindcă i-se păruse lui că fabricantul o greşise cam lungă, el o scurtase de-o palmă — să fie mai îndemânoasă.

— Moş Costache, îl cărâiau uneori vânătorii, faci vreo treabă cu cotarlele acestea ale dumitale?

— Fac cum să nu! ia prind câte-un guzgan din grajd, ba mai rup câte o găină de pe drum, şi mai multe alte — răspundea el glumind. Apoi întorcând-o, serios: „Ba zău că fac! Iaca tot puşc dela dânşii. Da' nici nu-i vânat acu... Răţăraie ce'mpuşcam eu la Bosia, în tinereţile mele, nu cred să mai fi pomenit vreun altul!” Şi Moş Costache plutea în vremi şi întâmplări vechi când era vânat din belşug şi „libirtate de'mpuşcat oriunde”.

In zorii zilei când încă stăpâneşte întunericul, vânătorii s'adunau la Moş Costache. Ca nişte umbre se'nvârteau împrejurul căruţei pregătită de cu sară în faţa casei, aşteptând plecarea.

Moş Costache înhăma la căruţă păguţii lui cei îndrăciţi, apoi da fuga în casă şi'şi lua puşca din ladă, îşi atârna grăbit torba în gât şi'n salturi cam grele s'aburca pe capră.

— Gata, întreba el? cu hăţurile întinse.

— Gata, Moş Costache, răspundeau vânătorii mulţămiţi.

— N'aţi uitat nimica? Cânii îs toţi? Să nu cie vreunu sub căruţă să-l calc. **Căţăluşa,** Coane Iancule, ai suit-o în căruţă?

— Suit, Costache. Poţi să-i dai drumul.

— Hii!...

Şi căruţa zmuncită din loc, pornea duruind înfundat pe strada bolovănoasă.

Căruţa lui Moş Costache e lucrată de mâna lui, căci el se pricepe la toate câteoleacă: rotărie, lemnărie şi la multe altele. Dela roate şi până la coş e muncă cu tragere de inimă şi lucru trainic. Căruţa e legată toată'n fer, iar la fund are drept scaun o lădiţă cu încuietoare secretă, în care Moş Costache îşi pune de toate când pleacă la vânat ori la drum: bărdiţă, lanţ, căpăstru, pripon, rachiul, mâncarea şi multe altele trebuitoare la orice întâmplare. Drept capră, aşează de-acurmezişul coşului o scândurică aşternută cu un dulman neisprăvit, din două piei flocoase de berbec.

...Şi aşa de tare sgudue în mers căruţa lui Moş Costache chiar şi pe loc neted, încât cei din căruţă nu pot vedea clar trăsăturile drumeţilor pe lângă care trec. Pe şosea sau şleauri zgrunţuroase nu mai ştiu ce să-şi stăpânească: capul ce li se scutură ca la nişte păpălugi de paie, ori pântecele în care maţele se zvârcolesc ca nişte chişcari într'o strachină. Pe dinaintea ochilor se perindează siluete de copaci frământaţi de furtună, oameni diformi, case strâmbe. Capul pare alcătuit din gelatină, gata să se desfacă în bucăţi. Şalele te dor şi nu ştii cum să-ţi mai potriveşti trupul ca să fie cât mai moale la hurducăturile oribilei căruţe. Totul se perindează pe dinaintea ochilor nelămurit atâta vreme cât căruţa cea ferecată a lui Moş Costache zboară trasă de păguiţii lui, hrăniţi cu pleavă şi cu ogrinji.

Abea aşteptau vânătorii popasul. Caii se hodineau şi vânătorii îşi mai trăgeau sufletul... Iar Moş Costache nu simţea nimica. Bătrân şi bolnav de vătămătură, mergea în căruţa lui ca într'o nadişancă pe arcuri.

— A dracului mai zguduie căruţa asta a dumitale, Moş Costache, — ziceau vânătorii, aşezându-şi talhaturile împrăştiate pe fundul căruţei.

— Dă, ertaţi şi dumneavoastră, — răspundea Moş Costache pâşân, pândind tovarăşii cu coada ochilor; şi cu o urmă de surâs şiret sub musteţi: îi drept că zgudue oleacă, da tot îi mai bine decât pe jos. Şi punând căpiţelele în capul cailor adapaţi; „Ia'n suiţi-vă să pornim, că nu-i vreme de prăpădit.”

Resemnaţi, ne urcam în căruţă şi tortura reîncepea.

* * *

Moş Costache în tinereţe fusese şi pescar. Cu tovarăşii lui, colinda iazurile cele mari, boereşti şi trăgea cu năvoadele la parte; pescarii umpleau căruţele cu peşte, iar boerii buzunarele cu galbanaşi. „Că era deunde, zeu aşa. Peşte nu glumă! Crapi cât leuca căruţei, şi lini şi caraşi cât lumea.”

Moş Costache ne povestea întâmplări depe la pescuit ,de popasuri la bălţi mari, în amurguri blânde de sară, după scoaterea năvodului, când trudit se hodinea cu haidăii lui la foc potolit, îmbucând cu toţii din caraşi proaspeţi prăjiţi pe jar, muieţi în salamură şi udaţi cu rachiu de drojdie de cel tare.

Ne spunea de pescuiri grele, făcute iarna cu năvodul tras pe sub gheţuri. De „regele peştilor” cu verigă de aur în ureche şi de-atâtea lucruri petrecute în tinereţă.

Dar meseria de căpitenie a lui Moş Costache era prescurăria: făcea prescuri şi litii pentru biserici şi pentru credincioşi. Cu tipare curate, săpate în lemn de teiu, prefăcea bulgăraşii de aluat de pe stolniţă, în prescuri încrustate cu slove vechi şi semne sfinte. Pentru hramuri şi sărbători împărăteşti cocea litii mari şi rumene pe care el singur le ducea, pe la biserici, învălite în basma mare lipovenească.

Viaţa şi-a făcut'o mai mult pe drumuri, ca unul care singur alerga pentru gospodăria lui. Isteţimea şi stăpânirea de sine i-au prins bine de multeori.

...„Ca să vedeţi dumneavoastră, ne spunea el, că omul trebuie să fie cu multă băgare de seamă la drum, că nu ştie nici cu cine are afacе, nici cu cine se'ntâlneşte, — iaca eu odată mă duceam la Voineşti după lemne pentru casă. Plecasem în puterea nopţii ca în zori de ziuă să pot fi la pădure şi să am vreme când mă'ntoarce sara acasă.

„Se crăpa de ziuă, şi până'n Voineşti mai era cale cam de-o jumătate de ceas. Cum mergeam eu cu căruţa, mă opreşte un drumeţ şi mă'ntreabă: „Unde te duci, moşule?” Eu ca cel cu frica zic: „Unde să mă duc? ia'ncolo!” Ş'arăt înspre Voineşti. „Apoi, zice el, ie'mă şi pe mine în căruţă că eu rămân în Voineşti”. Mă gândeam eu: parcă ştii cu cine ai afacе! Da' dacă-i un tâlhar ş'abea aşteaptă să se vadă în căruţă şi pe urmă mă toacă! Ii singur ori mai are tovarăşi tupilaţi prin şanţul şoselei? Imi făceam feldefel de planuri. Da' nu-mi pierd cumpătul şi zic: „Bucuros te-aş lua, da' decât — vezi d-ta că eu caii iştea şi căruţa îi am de furat. Şi treacătul mi-i prin Voineşti. Dă, sui-te, da'dacă or da jandarmii cu crucea peste mine, dai şi dumneata de dracu”.

Românu' a rămas pe gânduri iar eu am dat bici cailor şi-am plecat.

Când s'a făcut ziuă, am intrat şi eu în Voineşti. M'am oprit la crâşmă să mai răsufle caii şi să mă hodinesc oleacă. Acolo m'am întâlnit cu Şeful de post, un prietin de-al meu.

— Unde te duci, Moş Costache, mă'ntrebă el?

— D'apoi unde să mă duc, domnule Şef, ia la Lungani să'ncarc o căruţă de lemne pentru casă.” Şi cum vorbeam noi aşa, iacă şi românul care mă rugase să-l ieu în căruţă. S'o uitat lung la mine ş'o trecut mai departe. Ce şi'o fi zis în gândul lui: „O pus mâna pe dânsu'!”

* * *

Anii au tot cernut peste capul lui Moş Costache ninsoarea bătrâneţei şi-au pus pe umerii lui povara unei vieţi lungi. Vederile i-au slăbit. Iarna, se clocea în căldura odăii; primăvara se încălzea în geamlâcul de sticlă din faţa casei, la razele călduţe ale soarelui. In fiecare dimineaţă se ducea la „Paşchela” şi îşi sorbea „agheazma” obişnuită: păhăruţul de drojdie deprins de militel.

— Mai merge, Moş Costache?

— Tot mai merge, domnişorule, slavă Domnului; gâtu-i încă tare.

— Da' cu vânatul cum o mai duci, moşule?

— D'apoi cum s'o duc? Puşcă am, cartuşe am; am de toate; decât ochii mă cam dau de sminteală; şi mai ales cel din dreapta. Oare nu s'ar găsi nişte ochelari buni undeva?

— Cum nu, Moş Costache, la Fingerhut ori la Fischer.

— Zău c'am să-mi ieu...

— Dar cânii ce-ţi mai fac?

— O mai perit o parte, vre-o doi s'o răpănoşit! Dacă n'are cine căuta de dânşii!

Şi ca o întărire a celor spuse se desprinde din gura pivniţei, din bătaia soarelui, un patruped degenerat, cu înfăţişare de câne de vânat; înaintează pleoştit scuturând din cap şi bălăbănindu-se pe picioare. Mâncat de rapăn şi opărit de bube, încearcă să se gudure la picioarele noastre. Il dau la oparte, uşor, cu piciorul. Fără voie îndrept priviri miloase înspre Moş Costache, care-şi rumegă rămăşiţa unei vieţi gata să se stângă.

— Rămâi sănătos, Moş Costache, şi s'auzim de bine!

— Mergi sănătos, şi mai poftim când ai vreme.

Pe drum susurul apelor ce se rostogolesc pe lângă trotuarul zbicit, îmi răscoleşte amintirea cocheţilor sitari cu ciocuri lungi şi ochii mari. Pe dealurile Vlădicenilor au înflorit cornii şi se văd semne îmbietoare că trebuie să fi căzut sitari. Pregătirile-mi sânt gata. Mâne voiu fi în pădurea plină de mirezme tari.

* * *

A sosit dricul prepeliţelor.

Vânătorii forfotesc prin ogoare. Moş Costache, bătrânul vânător din Tătăraşi, însă doarme în cimitir somnul liniştei de veci. Şi locul lui de veşnică hodină e aşezat pe-un clinişor la margine, de unde se văd ţarinile pline de vânat, iar mai departe în fund, dealurile de pe linia Prutului, scobite de ponoare şi spulberate de vânturi, locuri bătătorite de dânsul de atâtea ori.

Căsuţa lui Moş Costache pare schimbată şi ea.

Feţe străine se strecoară prin ogradă, stingherite parcă într'un loc unde a răsunat numai lătrat de câni şi zarvă de vânători .Sub şopronul încolţit de vechime, căruţa lui Moş Costache, cu şinile ruginite şi cu hlobele prinse'n grindă ca două mâni desnădăjduite, cu cruce bătută în faţă, e scoasă la vânzare. Păguţii cei vioi şi sprinteni care-au dus atâţia vânători pe meleaguri, trag acum ofiliţi căruţe negustoreşti. Iar sus în bageaga grajdului plină altădată cu fân mirositor, cotcodăcesc găini gâlcevitoare...

GH. D. HARALAMB

AUTENTICE

Cazinoul de la Etretat. Sala de joc.

Un domn roşu de emoţie are noroc. E bancherul jocului şi în faţa lui se ridicau coloane întregi de fise.

— Un banco, de 437 napoleoni, strigă el.

— Banco ! răspunde un tânăr care se apropie de masă şi dă pe faţă un 9.

Bancherul un judecător de instrucţie, a pierdut; iar tânărul care a câştigat, era un escroc celebru pe care acelaş judecător de instrucţie îl pusese în libertate provizorie cu câteva zile mai înainte....

Trebue să-i fi părut destul de rău !!

* * *

Un domn grăbit care comandase ceva chelnerului cam puţin grăbit din fire:

— Repede, domnule, repede!... Iuţeşte piciorul! Ai varice?

Chelnerul întorcând capul:

— Varice? Să întreb la bucătărie...

O tânără actriţă care auzise anecdota de mai sus, adăogă:

— Mie nu mi se întâmplă niciodată aşa ceva, pentrucă înainte de a comanda, eu citesc lista de bucate!...

* * *

Două cugetări de Claude Farrère, într'un salon de doamne:

— De 'ndată ce ştii pentru ce iubeşti, nu mai iubeşti!

— A iubi înseamnă a căuta pe Dumnezeu: nu ai dreptul să-l găseşti!...

Bărbatul cu două femei

Unde ești, Ali Haidar Bei, unde ești, prietene, că mi-a venit și mie rândul? Mi-a venit rândul să-ți arăt ție, om ce ai pătruns în toate tainele științei și înțelepciunei sfinte, că ai greșit și tu și strămoșul tău, când ați văzut o dovadă de cumpătare și de cumințenie în posesiunea a nu mai puțin de patru femei, precum și o condițiune de a-ți asigura liniștea și buna rânduială din casă.

Până acum, eu unul n'am cunoscut pe vreun posesor a patru femei, mai ales că nici unul din bărbații cu cari făcusem cunoștință, nu mi-a spus vreodată numărul soțiilor legitime cărora le împărțea, ținând cumpăna cât mai dreaptă, favorurile și îngrijirea. Nici tu, oricâtă prietenie îmi arătai, nu mi-ai dat niciodată să înțeleg cum că ceeace apărai cu atâta înverșunare în teorie, o și înfăptuiseși în practică, făcând, aici pe pământ, o repetiție în mic a nespusei fericiri ce te așteaptă colo sus în raiu, unde vei fi netăgăduitul și veșnicul stăpânitor a șaptezeci din cele mai superbe și mai strălucite exemplare ale sexului frumos. N'am uitat că de câte ori era vorba de ființe feminine, care te recunoșteau drept singur domn și stăpân, tu ocoleai orice preciziune, mărginindu-te să spui: „Cei de acasă, haremul meu." Cât de numeros, însă, a fost acest harem, n'am știut-o, nici n'am îndrăznit să aflu.

„Femeia, îmi spuneai tu deseori, este ca o floare, căreia nu-i priește decât la umbră." Și îți țineai învăluit propriul tău harem într'o umbră deasă și nepătrunsă.

Mai ții, poate, minte că tare ți-a plăcut o maximă, citită proaspăt într'o culegere de „Cugetări și sfaturi înțelepte", și pe care ți-am trecut-o și ție. „Este vrednic de laudă, ți-am zis eu, repetând maxima citită, bărbatul despre care se vorbește mult, dar e și mai vrednică de laudă femeia despre care nu se vorbește de loc".

Iar tu niciodată n'ai vorbit și n'ai spus un singur cuvânt despre propriile tale femei, despre marea parte de fericire ce îți asigurau din belșug.

Am cunoscut însă unul — și cât îmi pare rău că nu l-ai cunoscut și tu! — care nu-ți semăna în această privință. Mi-a spus el însuși că are două femei, două soții, una mai legitimă decât cealaltă, și am știut chiar anume particularități fizice ale fiecăreia dintr'însele.

Ali Haidar Bei, te rog, nu te aprinde și nu te mânia. Prietene, nu te grăbi să-l osândești pe om focului gheheneі și să nu-ți închipui cine știe ce pe seama mea sau pe socoteala celor două credincioase în Mahomet. Te asigur că nu s'a întâmplat nimic, așa că n'ai nici un motiv să te aprinzi și să rostești cuvinte de hulă și blestem.

Te rog, capătă-ți din nou liniștea ta senină și ascultă cu răbdare și îngăduință până la sfârșitul povestei.

Cunoscutul de care ți-am pomenit era vecin cu mine, iar cum una din numeroasele și atât de înțeleptele noastre zicători orientale glăsuește că „pe vecin îl vezi mai înainte de a vedea soarele", se înțelege că între dânsul și mine s'a închegat încă din prima zi în care ne-am cunoscut, o prietenie, pe care vremea n'a făcut decât să o întărească și să o inobileze.

Și era acest vecin al meu un fiu al Islamului, un credincios căruia strămoșul tău i-ar fi deschis fără șovăială și largi de tot porțile raiului. Se ținea strâns de preceptele Coranului, făcându-și regulat cele cinci rugăciuni pe zi și ajutând din belșug pe săraci și nevoiași. Și era nespus de mare și vrednic de toată aprecierea zelul lui în a întoarce pe „necredincioși" din drumul rătăcirei, sporind în chipul acesta numărul celor care au primit prin strămoșul tău învățătura de sus.

Firește, în îndoita mea calitate de vecin și de prieten, eram aproape zilnic ținta îndemnurilor sale stăruitoare și a neînfrânatului său zel pentru a recruta cât mai mulți candidați la raiul lui Alah.

Și îmi vorbea și el — de sigur, nu cu aceiași pricepere și adâncă pătrundere a chestiunei — cam tot în felul în care căutai și tu să mă convingi că a lua în căsătorie patru femei, înseamnă, pe de o parte, a da dovadă de cumpătare, iar, pe de altă parte, a-ți asigura liniștea și fericirea în viața de pe pământ.

Ba chiar avea și argumente, pe care nu le auzisem în gura ta. „Aruncă-ți, îmi zicea el, privirile asupra unui coteț: e un cocoș și sunt în schimb zece găini, care ascultă de dânsul. Dece? Pentrucă este în buna și înțeleapta rânduială a firii ca bărbatul să stăpânească mai multe ființe de sexul femeiesc."

Un argument, de bună seamă, puternic și convingător. Numai că s'ar găsi, poate, unii care să nu consimtă a asemui societatea omenească cu un coteț și să vadă o jignire și mai mare și mai nemeritată în asemuirea îngerilor pământeni care, netăgăduit, sunt femeile cu o adunătură de găini.

Se mai deosibea de tine și prin faptul că atunci când proslăvea fericirea ce decurge pentru bărbatul cu mai multe femei, el însuși n'avea nici una. Era holteiu, ce-i drept, cam tomnatic, dar oricum, un holteiu.

Intru'una din zile, însă, veni la mine, strălucind de bucurie și zburdând de mulțumire. „Știi, îmi strigă el dela ușă, fără să aștepte din parte-mi vreo întrebare, că mâne mă căsătoresc."

Prietene Ali Haidar Bei! Lămuresc aci pentru nevinovăția mea și pentru ca să nu trec în ochii tăi drept un om pornit pe căile stricăciunei și râvnind la femeia aproapelui său, că la această veste a vecinului meu, m'am mărginit să împărtășesc bucuria lui și să-i urez toate fericirile cu putință. Nu l-am întrebat nici de vârsta soției sale, nici de talie, nici de forma obrazului sau de coloarea părului. Am pus strajă gurii mele și m'am ținut întocmai de înțeleptele învățături ce primisem din partea ta.

Nu trecuse la mijloc decât vreo lună dela întâmplarea de mai sus, când mă pomenii cu vecinul meu, intrând și de rândul acesta tot așa de radios. „Încă o veste bună, se grăbi el să-mi spue; mâne iau în căsătorie o a doua nevastă."

Am împărtășit din nou bucuria lui și i-am urat pentru a doua oară aceleași fericiri. Te încredințez, însă, prietene, că am păstrat aceiași muțenie în ce privește felul cum era făcută această a doua consoartă a vecinului meu.

Iată prin ce împrejurări am aflat că acest vecin are două femei. Socot, prin urmare, că n'am căzut într'un păcat ce nu mi se poate ierta.

Treceau acum zilele și nu mai aveam plăcerea să-l văd pe vecinul meu. Îmi ziceam însă în sinea mea că omul așteaptă, pe semne, să mai treacă o lună, pentru ca să vie și să-mi împărtășească vestea că e pe cale să devie soț pentru a treia oară.

Dar luna se împlini, mai trecură pe deasupra câteva zile și vecinul meu nu se arătă și nu dădu semne de viață. „E fericit, îmi ziceam eu, iar oamenii fericiți se știe că uită și de prieteni și de vecini". Și parcă se resfrângea și asupra mea o parte din fericirea în care eram convins că plutește el.

Dar într'o noapte suntem treziți din somn de niște țipete și strigăte ascuțite ce veneau din direcția casei vecinului meu.

„Oare ce să fie? ne-am zis noi speriați. Au intrat hoții ori a luat foc casa vecinului nostru?"

Însă Lina, fata din casă, căută să ne liniștească, zicându-ne: „N'au intrat nici un fel de hoți și nu e nici o scânteie de foc. Se bat cele două neveste ale vecinului.

— Cum și pentru ce se bat? am întrebat noi foarte nedumeriți de această veste.

— Apoi se bat, ne lămuri Lina, fiindcă fiecare din ele crede de cealaltă că o pârăște pe lângă bărbatul lor, că o face urâtă și bătrână, căutând să-l câștige numai pentru dânsa.

— Dar vecinul nostru ce face? Cum le dă el voe să se încaere așa în puterea nopții?"

Lina era în curent cu totul: „Vecinul, ne răspunse ea, nu dă nici cu săptămânile pe acasă. Își petrece zilele și nopțile pe la cafenele, se mai culcă pela prieteni și cunoscuți și spune la toată lumea că de când l-a împins Necuratul să ia în căsătorie două femei, i s'a otrăvit viața și casa i s'a prefăcut într'un iad adevărat."

Te-ai gândit vreodată, prietene Ali Haidar, la putința unei astfel de întorsături a lucrurilor? Ai putut oare să bănuești că, în afară de netăgăduitele fericiri, poligamia poate deveni și un biciu, care gonește pe bărbați dela casele și dela vetrele lor?

De acum, însă, s'au sfârșit și pentru noi zilele și mai cu seamă nopțile bune și liniștite. Pe la miezul nopții, după miezul nopții, în zori de zi la ore când somnul e mai bun și mai plăcut, tresăream speriați de țipetele și strigătele celor două femei, care, cu vremea, se desăvârșiseră în arta aceasta, întărindu-și glasul și... unghiile, ne asigura Lina noastră.

Ba Lina ne mai dădea și alte amănunte. „Femeia No. 1, ne spunea ea, locuește la etaj, iar femeia No. 2 la parter. Cea dela etaj a găurit podeaua în mai multe locuri și toată ziua toarnă prin găuri apă nu tocmai curată, ca să o ude pe dușmana ei dela parter și să-i facă în necaz. Dar nici femeia No. 2 nu se lasă mai prejos. Ține mereu la îndemână un băț și de câte ori aude că cea de sus coboară scările, dă iureș asupra ei și o cotonogește în cinste."

Iar vecinul nostru continua să fie nevăzut.

Intr'una din nopți, țipetele și strigătele au fost mai tari, mai răsunătoare decât ori când. Însă, fiindcă știam acum că nu e nici un foc și nici hoți, care ar fi intrat în casa vecinului, nu ne-am făcut sânge rău. Știam doar că nu e altceva decât o încăerare, ceva mai înverșunată decât deobiceiu, între cele două numere.

In dimineața zilei următoare, sufla un vânt mai tăricel și printre frunzele veștede ale toamnei, care începea să se lase, vântul ne a adus din curtea vecinului și două tufe de păr: una era de păr blond, iar a doua de păr negru.

Atotștiutoarea Lina ne lămuri și misterul acestor două tufe de păr, care după lungime și finețe, se vedea că sunt din capul a două reprezentante ale sexului frumos.

„Sunt din părul celor două vecine", ne spuse ea. Astă noapte, când s'au încăerat între ele, și l-au rupt una alteia."

Așa am putut afla, prietene Ali Haidar, că una din soțiile vecinului meu este blondă, iar a doua brună — „o brunetă adorabilă", mi-a șoptit Lina la ureche, dar eu am scuipat de trei ori la stânga și mi-am zis în gând: „Și nu ne duce pe noi în ispită!"

Vezi, prin urmare, că nu mi se poate aduce învinuirea de a fi râvnit la femeia sau — cum era în cazul de față — la femeile aproapelui meu.

Iar acum, prea cinstite prietene, povestea se apropie de sfârșit. Ne obișnuisem așa de bine cu încăerările și țipetele de peste noapte, că deveniseră pentru noi un fel de trebuință. Au trecut însă una după alta două nopți, fără să fim treziți și fără să auzim ceva. Nu ne puteam dumeri asupra pricinei acestei tăceri, care ne îngrijora.

Dar în ziua a treia, iată că dă năvală vecinul meu, el însuși în carne și în oase, adică mai mult în oase decât în carne, căci slăbise și se sfrijise.

Totuși, pe buzele sale flutura un zâmbet de mulțumire. „Uf! făcu el, răsuflând ușurat din adâncul plămânilor. In sfârșit, m'am scăpat! In sfârșit, pot spune că viața începe iarăși pentru mine.

— De cine te-ai scăpat și ce viață să înceapă? l-am întrebat eu nedumerit.

— De tigroaicele mele, de cele două vipere. Am divorțat, le-am dat afară pe amândouă. Acum am să fiu și eu om la casa și la vatra lui și în rând cu lumea.

— Dar nu erai tot tu, i-am întors eu vorba, care spuneai că nu e mai mare fericire decât folosința dreptului ce-ți dă Coranul de a lua în căsătorie două, trei, sau chiar patru femei?

— M'am gândit și eu la lucrul acesta, făcu el. Am cercetat din nou sfântul Coran cu deamănuntul și am dat de un precept, care lămurește totul. Stă anume scris la sfânta carte că fiecare lucru e bun la vremea sa. La fel și cu femeile. O fi fost ele bune și de treabă pe vremea proorocului, astăzi, însă, cel mai cuminte lucru e să fugi din calea lor".

Și nu se putea spune că omul nu vorbea din experiență personală.

Ce ai de zis și de obiectat la toate acestea, prietene Ali Haidar Bei?

N. BATZARIA

Interesantă
Distractivă
Eftină -
Instructivă

A tipărit până azi aproape
100 volume

BIBLIOTECA „DIMINEAȚA"

Lucrări originale și traduceri din operile mai de seamă
Lei 6 volumul.

Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare - din țară -

O interpretare „modernistă" 1)
a lui M. EMINESCU

A desvălui așa cum am făcut eu în **Personalitatea lui Eminescu**, unitatea temperamentală a marelui poet, a indica polaritatea din care se luminează întreaga lui creațiune: ritmul statornic al sentimentelor, concepții, arhitectonică, imagini, stil, a deslega astfel antinomia, în care credea toată critica anterioară, dintre Eminescu — omul, care afirma, și Eminescu-poetul, care nega, este, după d. Lovinescu, o „bagatelă" și înseamnează a fi ros de aceleași întrebări ca și d. *Minar*". Celelalte epitete le cunoașteți.

Să vedem acum părerile în ascensiune ale tenorului nostru modernist despre cel mai mare poet român.

Ele alcătuesc o tragicomedie în două acte.

Actul întâiu are titlul **Filozofia lui Eminescu** și oricine il poate admira în volumul întâiu de „Critice" ediția 1920.

Nu știu dacă sub pana mea sau a altui critic au apărut întâiu cuvintele **„intelectualizarea poeziei"**. In atmosfera literară de după 1907, ele însemnau deplasarea centrului de greutate al poeziei din lumea din afară în noi, cerând înfrățirea emoțiunii cu o conștiință mai bogată și mai adâncă, apoi spirit de autocritică. Fără acestea nu putea fi vorba de simbol și nici de o eră modernistă la noi.

Agresiv, criticul impresionist, dupăce confecționează caricatura de rigoare, ne întâmpină cu această interogație retorică: **„întrucât intelectualitatea lui Eminescu se ridică peste intelectualitatea obișnuită?"** Firește, aproape întru nimic! **„Filozofia lui Eminescu nu e deci nouă... Nu e nici nouă nici adâncă"**. Au avut-o mulți înaintea lui. **„La noi a avut-o, de pildă, și Nicoleanu"**. Nemulțumit, criticul ne coboară și mai jos. **„Filozofia lui Eminescu nu e departe de fatalismul țăranului român"**.

Evident, la spatele acestor sentințe stă o solidă mentalitate modernistă: părerile clasicizanților de teapa lui La Harpe despre perenitatea fondului și a sentimentelor poetice.

Plecând dela o afirmare, care nu se mai discută, căci aparține alfabetului critic, aceea că poezia purcede nu din cap, ci din inimă, modernistul nostru are convingerea de granit **„simțirea nu se preface deloc sau foarte anevoie"**. Ca și Românul, **„simțirea nu piere și aproape nu se preface"**. Știința da, evoluează. **„Numai poezia e veșnică. Fondul rămâne acelaș"**... Ai zice că citești comentariile unui adept cu perucă al perenității clasicizante. Ceva mai mult. **„Meritul se arată „hic et nunc" în crearea unor forme noi de expresie pentru un cuprins sentimental vechiu"** ne edifica „sincronic" modernistul nostru. Ca și cum s'ar putea formă nouă pentru fond vechiu!

Ceea ce-l mâna pe eroul nostru să coboare pe poetul **Luceafărului** la „intelectualitatea obișnuită" a lui Nicoleanu și a țăranului român, era o ambiție nobilă între toate: să lovească în cei ce, în preajma anului 1907, afirmau crezul modernist: întreaga viață sufletească fiind în prefacere, perenitatea fondului este o iluzie; numai un fond nou poate crea formă nouă; sub ambele aspecte, poezia cere înoire, este în continuă prefacere și nu înfățișează niciodată două momente identice.

Dar asupra acestui prim act de coborâre a intelectualității lui Eminescu planează, răsbunătoare, fatalitatea autorevizuirilor. După ce ni se spusese cu patos ceea ce știe toată lumea, că poezia purcede din sentiment, apare, pe contrapagină, afirmarea contrarie. „Dinpotrivă, pornind dela un element de cugetare foarte simplu și comun, pesimismul se preface la început într'un sentiment și abia apoi într'o sentimentalitate copleșitoare și uneori chiar bolnăvicioasă. Așa, de pildă, pesimismul lui Leopardi și Eminescu".

Părerile învrăjbite se privesc încruntate, gata să se încaere: „filozofia versurilor lui Eminescu pornește din regiunea sentimentală"; din potrivă, filozofia lui pesimistă „pornește dela un element de cugetare"...

Cu această coborîre modernistă a lui Eminescu la intelectualitatea lui Nicoleanu și a țăranului român și cu mult promițătoarea încăerare de idei din final, se lasă cortina asupra primului act al tragi-comediei noastre.

Actul al doilea se află în capitolul XII din **Evoluția ideologiei literare.**

Eminescu nu mai are „filozofia țăranului român", nici pe a lui Nicoleanu și nici o „intelectualitate obișnuită". După ce culegem o duzină de noutăți ca: **poetul „nu s'a desfăcut de influența timpului"**, sau: **„romantismul nu mai este francez, ci german", etc., aflăm că personalitatea lui „este de o mare intelectualitate și de o adâncă rezonanță sufletească"...**

Când ne așteptam ca tragi-comedia să se închee cu această solemnă autorevizuire, iată că o zeitate șugubeață îl împinge pe criticul nostru să se ocupe și de personalitatea lui Eminescu. „Ceeace ne isbește cu deosebire în această personalitate atât de complicată, este dualismul ei aproape antinomic: de o parte, un pesimism integral, ireductibil, considerat de aproape întreaga critică de azi ca un element sufletesc congenital și ca principiul generator al adevăratei lui personalități artistice și alături de aceasta — un alt Eminescu — un luptător"...

In critica românească de azi, dacă nu mă înșel, sunt singurul care arăt unitatea profund-temperamentală a celor două aspecte în aparență antinomice. Și înlătur legenda dublei personalități a lui Eminescu. Nu cumva d. Lovinescu, tot combătându-mă, este pe cale să mă îmbrățișeze? Nu, răutăciosul! Comedia revizuirilor ia un alt desnodământ. Cu o consecvență de fier, ca să fugă de mine, eroul moderniștilor români, se aruncă mai întâiu în brațele Anonimului dela Blaj, apoi, pentru mai multă siguranță, se refugiază în brațele d-lui M. Dragomirescu, pe care-l combate violent în amănunte, dar îl admite în punctul esențial! Ca să nu subscrie părerile mele, d. Lovinescu scrie: „în stadiul cunoștințelor noastre de până azi, problema acestui inexplicabil dualism este încă nerezolvată". Și aici criticul ne dilată pupilele cu un grandios plan de cercetări viitoare. După ce în actul întâiu ai tragi-comediei ne spusese, ceea ce știa toată lumea, că pesimismul poetului are caracter de **sentiment, acum, revizuindu-se violent, afirmă exact contrariul. „Cercetările viitoare vor ajunge, poate, să ne precizeze caracterul pur intelectual al pesimismului lui Eminescu"**. Grandioasă etapă — către marea înțelegere critică".

Există deci un critic în 1927, care concepe că pesimismul, ca aspect esențial al simțirii unui poet, poate fi numai **„o ideologie împrumutată de o valoare pur speculativă"**. Pătrunzătoare afirmație. Păcat numai că o făcuse înainte un mare înaintaș al d-lui Lovinescu: Anonimul dela Blaj, când afirma că Eminescu și-a scos pesimismul din cărți, când susținea că pesimismul acesta s'a născut nu din experiența poetului, ci din ideologia lui Schopenhauer, când spunea că Eminescu a fost pesimist, ca să placă lui T. Maiorescu, și apoi când interpreta **Epigonii, Împărat și proletar, Veneția**, etc., ca să arate că poezia vine nu din inimă, ci din capul poetului, e o ideologie împrumutată 1). Acesta este idealul critic, către care ne trimete, ca spre o „muzică a viitorului", un mare critic modernist român, în 1927.

Ca să-și întărească poziția critică, el afirmă că, pe calea arătată, am ajunge departe: **„problema interpretării eminesciene s'ar schimba cu totul și, oricum, s'ar rezolva antinomia de până azi"**. Am avea deci deoparte **„temperamentul de luptător"**, de alta **„admiratorul inacțiunei și al Nirvanei... o creațiune exclusivă a ideologiei schopenhauriene, fără solide aderențe cu temperamentul militant al poetului"**. Cum poate fi rezolvată o antinomie ai cărei termeni rămân pentru totdeauna separați, e o taină inefabilă a logicei modernismului in extremis. E o inovație metodică, pe care adepții maestrului vor tălmăci-o, desigur.

Pornit însă pe calea aceasta plină de surprize, și ocupat să deslege antinomia, săpând o prăpastie între termenii ei, criticul nu observă că i s'a întâmplat un accident omeric: a ancorat la dubla personalitate umană și artistică a d-lui Dragomirescu, teorie pe care o combătuse, cu o pătrundere unică, în alte capitole ale aceleiași cărți!

Aceasta ca să se împlinească cele ce am scris în **Personalitatea lui Eminescu**: „azi felul de a vedea al d-lui Dragomirescu e împărtășit de mulți, e adoptat chiar de unii, care zic din buze că nu-l admit, dar în fapt îl urmează, procedând la fel".

Impresionismul fără busolă ancorând în portul ospitalier al dogmatismului și plecându-și pocăit capul pe piatra de temelie a sistemului combătut, — iată un final etern consolator și concludent. Aici se închee, deocamdată, aventurile impresioniste ale d-lui Lovinescu, atunci când se ocupă de cel mai mare poet român. Vă închipuiți ce dă, când se ocupă de alții mai mărunți...

Față de cele arătate, e binevenit îndemnul la meditare al unui tânăr. „...Ar fi de meditat, dacă așa zisele revizuiri nu sunt oare, sub aere de inconsecvență, aspecte ale unei lupte de clarificare, etape ale unui marș către marea înțelegere critică".

Dacă arătata caleidoscopie a intuițiilor, care, am văzut, nu odată se încaieră în capitole și chiar în paginile aceleiași opere, nu ajunge; dacă siguranța informațiilor elementare nu avertizează; dacă onestitatea procedeelor nu confirmă; dacă atitudinea pamfletară față de creatorii modernismului nostru și ultimele afirmări despre Galaction nu proclamă; prin ridicolul lor paginile despre Eminescu sunt concludent prilej de meditare despre ascensiunea d-lui Lovinescu către marea înțelegere critică.

Tinerii neomoderniști, admiratori ai săi, au de ce să fie mândri!

D. CARACOSTEA

1) Din volumul: *Un mare critic român modernist. d. E. Lovinescu*, apărut în editura „Cartea Românească".

1) Vezi (Anonimul dela Blaj — A. Grama) *M. Eminescu, studiu critic*, Blaj 1891, p. p. 40, 41, 42, 50, 51, 72, 74, 78, 79, 83 etc.

Citiți în **Lectura** No. 122
extraordinar de interesanta istorisire socială:
„O grevă în America"
— în care celebrul romancier american —
JACK LONDON
povestește grozăviile unei greve generale, cu un realism puternic și crud, care încordează nervii noștri, fără cruțare.
Traducere de C. SP. POPESCU
LEI 5. — Scrierea completă. — La librari și chioșcari

Biografii lui Beethoven

Centenarul morţii lui Beethoven a fost prilejul apariţiei unor noui opere asupra vieţii „Marelui singuratic". Nu ne gândim desigur, la scrierile cu caracter festiv, menite a nu supravieţui zilei de 26 Februarie, ci numai la acele cari, prin fondul lor, prin valoarea ce o prezintă ca material documentar, trec cu mult peste cadrul unor simple manifestări ocazionale.

Dintre cărţile recent apărute asupra vieţii lui Beethoven, două merită o atenţie deosebită: cartea lui *Emil Ludwig („Beethoven, Geschichte seines Lebens"*, publicată ca foileton în partea literară a unui mare ziar berlinez, în curs de apariţie în editura *Ernst Rowohlt*-Berlin) şi a lui *Romain Rolland (Beethoven, l'Homme et l'Oeuvre*, din care primele capitole au fost publicate în *„Europe"*, numărul din Martie, rămânând să apară volumul mai târziu în editura *Sablier)*.

Emil Ludwig, cunoscut prin lucrările sale anterioare asupra vieţii lui Goethe, Bismark, Napoleon şi Wilhelm al II-lea, n'a avut intenţia în *Istoria vieţii lui Beethoven* să ne dea o lucrare biografică propriu zisă. Pe autor l'a interesat dramatismul, tragicul vieţii lui. Asupra unor asemenea momente a insistat el în mod deosebit.

După ce autorul arată origina familiei lui Beethoven, ne descrie copilăria lui.

In mansarda unei case din Bonngasse, întunecoasă, dărăpănată, fără soare, între un tată alcoolic şi denaturat şi o mamă, pe care grijile atât de mult au îngenunchiat-o, încât „niciodată n'a fost văzută râzând", a venit pe lume Ludvig van Beethoven.

Atmosfera de sărăcie, de lipsuri şi umilinţi, de desordini şi neînţelegeri familiare, a fost atmosfera în care a trebuit el să crească. Pus la piano la vârsta de 3 ani, silit ceasuri întregi să facă exerciţii, „copilul minune" trebuia cât de curând să înceapă a fi o sursă de venituri pentru denaturatul său părinte.

La vârsta de 9 ani, el se produce cu bucăţi de concert, în faţa aristocraţiei din Bonn, iar doi ani mai târziu, ocupă postul de organist la curtea princiară.

Ce trebue să fi simţit copilul Beethoven în faţa contrastului dintre atmosfera de belşug şi lux a castelelor aristocraţiei renane şi aceea de mizerie şi necazuri a casei părinteşti? Ura lui contra aristocraţiei, ură pe care nu o singură dată şi-a manifestat-o cu atâta sinceritate, trebue să-şi aibă origina în bună parte, în amintirea ceasurilor petrecute de el la curtea princiară din Bonn. Umilinţile pe care fiind copil cineva le sufere nu se uită niciodată. Şi Beethoven, se vede bine, că nici el nu le-a uitat.

Moartea mamei, complecta decădere a tatălui, greutăţile unei întregi familii ce cad deodată în sarcina lui sunt episoade care marchează tinereţea lui Beethoven.

Urmează descrierea strămutării lui la Viena şi prima epocă de glorie şi succese pe care el a cunoscut-o între 1790—1800. Dar pe când el devine „cel mai mare virtuos al pianofortelui", iar apariţia lui e salutată în înalta societate vieneză cu entuziasm, grozava boală care îl pândea, care îl va despărţi de lume şi care va face din el un mizantrop şi un solitar, — surzenia — începe să apară.

Această epocă atât de tristă din viaţa lui Beethoven este descrisă de *Emil Ludwig* în capitolul al III-lea al cărţii sale, „Geniu şi societate" în mod magistral. Tragedia vieţii lui Beethoven, conflictul zguduitor între caracterul lui atât de propriu pentru a simţi bucuriile vieţii şi între felul de existenţă pe care i-l impune mai întâi surzenia, mai apoi şi definitiv, mizeria şi ingratitudinea oamenilor, o simţim în toată puterea ei în paginile lui *Emil Ludwig*.

In mijlocul greutăţilor de tot felul, în luptă cu soarta (im *„Kampf mit dem Schicksal")* şi cu netrebnicia oamenilor, opera lui însă apare zi cu zi, tot mai bogată tot mai cuprinzătoare. Muzica pe care şi-o propusese însă, s'o scrie pentru oda lui Schiller *„Bucuriei"* (an die Freude) n'o compusese încă. Beethoven care într'un moment de disperare (în anul 1800 când şi-a făcut celebrul testament) a putut striga *„O providenţă fă-mă să trăesc o singură zi de bucurie"* nu disperase încă. Ii va fi dat, poate, s'o trăiască înainte de a o cânta...

După 34 de ani de când cunoscuse oda lui Schiller şi s'a gândit să-i compue muzica, trei ani înainte de moarte, când viaţa lui devenise un infern, şi suferinţele fizice şi morale făcuseră din *„falnicul Beethoven"*, un bătrân decăzut după care se luau copiii pe stradă, el a compus simfonia IX-a! Beethoven a scris simfonia închinată bucuriei, în ceasul când calea spre dânsa îi era pentru totdeauna închisă.

Toată setea lui de fericire niciodată satisfăcută, toată dorinţa lui pentru ceeace îi fusese parcă anume refuzat în viaţă, chinul şi amărăciunea pe care soarta şi oamenii, ceas cu ceas, i le turnaseră în suflet, au fost pentru o clipă uitate. Beethoven a înfrânt, a cucerit, s'a ridicat deasupra bucuriei, în ceasul când i-a adresat cel mai sublim imn, din câte i-au fost închinate.

Entuziasmul născut în Viena de simfonia a IX-a, s'a stins însă repede. *Rossini* era muzicantul favorit al vienezilor. Cine se mai putea gândi la ursuzul şi singuratecul Beethoven?

Lipsurile, boala, ticăloşia propriilor lui rude, nerecunoştinţa publicului, se cualizaseră parcă împotriva lui. *„Pallida mors"*, ultimul capitol al cărţii lui *Emil Ludwig*, ne descrie emoţionant şi dramatic, cei din urmă ani ai lui.

Speranţa pe care şi-o exprimase el cu puţine luni înainte de moarte *„să mai dau la iveală câteva mari opere şi apoi, ca un copil bătrân, undeva între oameni buni, să-mi încheiu drumul vieţii"* (dintr'o scrisoare către Wegeler) nu i s'a realizat...

Beethoven a trebuit să-şi trăiască ultimii ani în conflicte penibile cu fratele şi cu nepotul lui, în Viena care dacă nu-i devenise duşmană, de mult îl uitase, în războiu cu editorii şi cu creditorii, definitiv izolat de lume, fără nimeni împrejurul lui care să-i uşureze viaţa.

După luni întregi de suferinţă atroce, într'o zi de primăvară, când afară furtuna unea cerul cu pământul, într'o întunecată stradă a Vienei, într'o odăiţă neîngrijită şi care respira mizeria, Beethoven a murit cu pumnul îndreptat spre Dumnezeu!

„Unde erau" — întreabă *Emil Ludwig* — „acei grafi şi prinţi care îşi împodobeau serbările cu numele lui, pe când era încă un virtuos? Acele contese care îi înconjurau totdeauna pianul, înfiorate de talentul lui? Unde erau toţi acei muzicanţi cărora el le-a dat noui opere pentru ca prin ele să-şi poată arăta arta lor?

...Şi unde erau miile de ascultători, care 30 de ani au umplut sălile concertelor sale?... Cel mai muzical oraş din Europa ştia: Beethoven e pe moarte. Dar acest lucru nu l'a scos câtuşi de puţin din nepăsarea sa; casa în care Beethoven îşi trăia ultimele clipe nu a fost înconjurată de mii de oameni, ca palatele regilor care mor; Beethoven a murit singur şi părăsit".

. . . .

Cartea lui *Emil Ludwig* în care tot tragicul vieţii lui Beethoven ne este înfăţişat în culori atât de impresionante, merită să fie citită şi cunoscută. Intre rândurile ei palpită ceva din sbuciumul şi frământarea marelui dispărut.

***

Romain Rolland pune în lumină în notele sale nu atât fapte şi evenimente din viaţa lui Beethoven, cât caracterul său, structura lui sufletească, fondul său moral. Pentru aceasta el urmează o metodă cu totul alta decât Emil Ludwig. Anume, el se serveşte de fapte numai întrucât pot caracteriza „omul şi artistul Beethoven".

Romain Rolland începe prin a ne descrie fizicul sau *„la charpente de l'âme"*.

Scund de statură, cu o musculatură puternică, lat în umeri, cu capul mare acoperit cu o coamă de leu, cu faţa injectată şi ciupită de vărsat, cu trăsături mari în figură, Beethoven avea o înfăţişare herculană.

Ducând o viaţă simpă, el n'a cunoscut nici un fel de excese. In acelaş timp însă, „locul pe care l-au ţinut femeile în viaţa lui Beethoven este mult mai mare decât acela avut nu numai în viaţa lui Bach şi Händel, dar a oricărui alt muzicant de geniu". Care a fost adevăratul rol pe care femeile l-au jucat în viaţa lui, cât şi ce trebue înţeles prin „dominaţia spiritului asupra corpului" de care pomeneşte Romain Rolland, nu ni se lămureşte. Romain Rolland ca şi înaintaşii lui se fereşte să discute acest capitol, atingându-l în treacăt.

Beethoven, spune Romain Rolland mai departe, în felul cum se comporta cu mediul său, ne face să ne gândim la *„Supra omul"* lui *Nietzsche*. „Beethoven profesa adesea morala celui mai tare, morala leului („Forţa — spunea el" — este morala oamenilor care se disting de rest „şi ea este şi morala mea"). In acelaş timp, aversiunea sa faţă de sentimentalism — întrucât era sinceră această aversiune la acest mare îndrăgostit de natură şi de *„eternul femenin"*? — o arăta cu bruscheţă chiar. „Nici o emoţie! Omul trebue să fie în toate tare şi curajos". „Cei mai mulţi oameni se emoţionează când văd ceva bun. Aceştia nu au naturi de artişti. Artiştii... nu plâng".

Adeseori nu-i lipsesc nici momente de cinism. Vorbind odată de prietenii lui devotaţi, îi numeşte „simple instrumente de care mă servesc când am nevoe".

Alături de toate aceste momente şi elemente negative, nu o singură dată întâlnim în viaţa lui Beethoven manifestări de larg umanitarism, de distinsă bunătate, de caldă prietenie. Acest amestec de dispreţ faţă de oameni, faţă de insuficienţele lor şi de o largă şi înţelegătoare dragoste pentru ei, este desigur una din cele mai caracteristice laturi sufleteşti a lui Beethoven.

Increderea pe care o avea în geniul său muzical era desigur cauza principală, care îl făcea să trateze pe cei dimprejurul lui cu o anumită bruscheţă. Scrisoarea trimisă prinţului *Lichnowsky*, după ce s'a stricat cu el, este o bună dovadă. *„Prinţe"* scrie Beethoven", *ceeace sunteţi o datoriţi norocului naşterii. Ceeace sunt eu, mi-o datoresc numai mie. Prinţi sunt şi vor fi încă cu miile. Nu este decât un singur Beethoven"*.

Ca ori şi ce talent mare şi real, Beethoven n'a scris nici pentru glorie, nici pentru renume: „Ceeace am în inimă, trebue să spun; de aceia scriu".

Melancolic din fire, surzenia de mai târziu l-a făcut şi mai concentrat. „El rămânea totdeauna acelaş „spune Romain Rolland" în judecăţile sale, în aparenţă, rece şi închis. Spiritul său însă, înăuntru lucra fără odihnă, dar învălişul animal era ca o marmoră fără suflet".

. . . .

Acestea sunt câteva din trăsăturile caracteristice ale lui Beethoven, în special în epoca tinereţei sale, până după anul 1800. Surzenia şi izolarea de lume, au contribuit în mare măsură să schimbe multe din trăsăturile primitive ale caracterului său.

***

Atât cartea lui *Emil Ludwig* cât şi notele lui *Romain Rolland*, dacă nu aduc un material nou, mai ales pentru momentele principale din viaţa lui Beethoven, mai puţin cunoscute, sunt totuşi o preţioasă contribuţie la popularizarea figurii marelui muzicant şi, prin calităţile lor, sunt menite să ocupe un loc de frunte în literatura asupra vieţii şi operei lui Beethoven.

RADU BOLDUR

Orăşean şi sătean

In penultima conferinţă din ciclul „Sat şi oraş", organizat de Institutul Social Român, d. prof. I. Simionescu a vorbit despre „Orăşean şi sătean".

Caracteristica oraşelor stă în felul de viaţă al locuitorilor, marcat de concentrarea activităţilor în timp şi 'n spaţiu. Ceiace diferenţiază specificul oraşelor noastre e viaţa lor embrionară, ce încă mai e legată de nomadismul pastoral, fiindcă ne aflăm în faza când satul predomină.

Odată cu închegarea elementelor orăşeneşti au venit şi măsurile de promovare a intereselor lor şi în primul rând culturalizarea. Rezultatul a fost un fel de izolare, un egoism citadin şi o înstrăinare sufletească de natură culturală, care au dus la diformităţi morale şi materiale, din punct de vedere naţional, ce se vădesc de la arhitectura „palatelor" comunale până la vitrinele librăriilor. Consecinţa morală a fost o stare de lâncezire, de lipsă de energie pentru asanarea mediului şi o tendinţă de nimicire a iniţiativelor locale

Săteanul şi satul formează ţara românească. Ţăranul nostru a rămas arhaic. Intelectualii români, stilizaţi de cultura occidentală, stau înaintea săteanului ca înaintea unui sfinx. Săteanul român e însă acelaş, pretutindeni. Cusururile lui sunt cu totul neînsemnate faţă de ale celorlalte popoare şi faţă de suferinţele pe care le-a îndurat. Arhaismul lui e şi mijlocul lui cel mai bun de apărare şi de conservare: e starea biologică de închistare în care el şi-a trăit viaţa specifică, latent, în creaţiunile lui proprii. Din aceste temelii, cu răbdare şi chibzuială se vor desface devenirile viitorului. Săteanul român e o energie latentă. Indată ce se vor schimba condiţiunile actuale, el va da măsura valorilor pe care le întrupează.

Orăşeanul şi săteanul — a spus d. Simionescu — nu sunt numai două lumi deosebite, dar şi două entităţi aproape total străine, — două clase într'un stat, dintre care una suprapusă şi care nu duc la nici-un fel de creaţiune unitară, proprie şi firească a poporului nostru. Datoria orăşenilor e să se apropie şi ei de firea arhaică a satelor, să se scoboare în mijlocul ţăranilor, pentru ca să transforme energia latentă în energie dinamică. E o imperioasă necesitate naţională şi de umanitate ca un popor arhaic să cunoască lumina culturii, spre a da umanităţii ceia ce geniul său poate da...

PENTRU CA SĂ-L INŢELEGEŢI PE SHAW!

MOTTO: „N'am scris nimic anul acesta; se vede că de aceia mi s'a dat premiul Nobel". G. B. Shaw.

Publicitatea acordată lui George Bernard Shaw cu ocazia decernării premiului Nobel pentru literatură va avea probabil repercusiuni şi asupra presei noastre care se va grăbi să treacă în revistă opera noului laureat. Cititorii îşi vor face o ideie generală despre scrierile şi personalitatea autorului în conformitate cu gustul special şi gradul de profunzime al cronicarului ce şi-a luat misiunea a-l explica pe Shaw în limitele unui articol de ziar sau revistă, în timp ce autorul singur s'a explicat — şi tot n'a isprăvit încă — în mii de pagini. Se ştie doar că aproape în toate piesele şi în special în prefeţele sale, celebrul irlandez nu face decât să se explice.

Ca un adevărat mistic păgân, cum îl numeşte G. K. Chesterton, Shaw ne demonstrează prin propriile prefeţe la piesele sale că filozofia faptei precede faptei însăşi. Dar lungimea explicaţiunilor lui Shaw nu e un exemplu de prolixitate. E rezultatul unei minţi exagerat de agere. Tocmai cum un ochi prea sensibil la privelişti îţi încetineazǎ pasul, tot aşa şi Shaw întârzie pe drum, datorită abundenţei de idei şi cunoştinţe ce-i ies în calea îndeplinirii operei. Nu vă speriaţi însă de prefaţă. *Citiţi întâi piesa.* Dacă o veţi aprecia pe aceasta, necesitatea de a citi şi explicaţia autorului va veni dela sine.

Bernard Shaw

Oricât de bine ar fi reprezentată o piesă de Shaw, rostul ei e să fie mai întâi citită, iar scopul articolului prezent este ca — profitând de reclama făcută lui Shaw prin acordarea unei părticele din moştenirea descoperitorului dinamitei — să vă dăm primele ajutoare aşa ca să puteţi începe cu bine atacul operei lui Shaw. Dacă nu s'ar fi întâmplat evenimentul cu premiul, negreşit interesul manifestat faţă de celebrul irlandez s'ar fi menţinut la nivelul său redus, rămânând ca la diferite intervale telegramele Reuter să informeze publicul despre ieşirile cu tâlc ale „celui mai mare bufon al secolului", cum pare a fi considerat Shaw de către contimporani. Acum a sosit momentul favorabil pentru a aţâţa curiozitatea acelora cari, bazaţi pe recomandaţiunea oficială a marelui premiu pentru literatură, se vor grăbi să citească lucrările mai de seamă ale laureatului. Să înceapă cu „Confesiunea lui Blanco Pasnet". E foarte scurtă şi vor prinde curajul să citească mai pe urmă „Om şi Supra Om" şi „Inapoi la Matusalem". Orice atribut veţi da lui Shaw fără a fi citit din scoarţă în scoarţă aceste trei piese, va fi lipsit de temei, căci ele formează întregul fundament filozofic al operei sale.

***

Traducerile franceze ale soţilor Hamon şi cele germane ale lui Siegfried Trebitsch exceleazǎ prin justa exprimare a concepţiilor autorului, dar aceasta nu e destul pentru înţelegerea geniului de artă pe care-l întruchipează. Nici chiar dacă aţi trăi în Anglia unde cea mai mare ofensă ce o poţi adresa cuiva e să-i spui că n'are „sense of humour", nu veţi putea pricepe pe Shaw atâta timp cât noţiunea umorului în accepţiunea ei mai vastă şi mai adequată înţelesului ei profund vă va rămânea necunoscută. Se face o mare confuzie chiar de către culţii şi docţii timpurilor noastre şi în special în ţările latine când satira muşcătoare, sarcasmul şi ironia sclipitoare se iau drept umor. E drept, întâlnim aceste elemente în opera umoristului, căci ele sunt *accesoriile* sale, dar a afirma că ele constituesc baza umorului, ar fi ca şi când am spune că haina îmbrăcată de om este omul insuşi. In deosebi se crede că satira şi umorul sunt quasi identice. Or, satira este o manifestare expresionistă a artei, umorul o manifestaţie prin esenţă clasică. Satira ridiculizează subliniind şi exagerând până la diformitate părţile rele sau slabe ale obiectului ei. Umorul ridiculizează un lucru arătându-ni-l aşa cum este şi făcându-ne să înţelegem cum ar trebui să fie.

Umorul este prin urmare cea mai înaltă manifestare a realismului, a obiectivităţii şi imparţialităţii în opera de artă. Când Shaw ne înfăţişează pe Caesar sau Napoleon ca indivizi cu defecte şi calităţi omeneşti, ne aduce la realitate din planul romantic în care eram transportaţi de către subiectivismul cu cari ne-au obişnuit artiştii epocei trecute. Chiar acei cari căutau să rămână mai aproape de viaţa reală, erau subiectivi „sui generis", accentuând prea mult realul cotidian, părţile amare, decepţiunea, animalismul, partea psihică în prea strânsă dependenţă de substratul fizic.

Omenirea oscila între doi poli, ambii marcând intensificări ale fenomenelor reale: pe de-o parte arta era supusă influenţelor romantice, idealizatoare, pe de alta influenţelor naturaliste. Or, viaţa în largul şi adâncul ei îmbină ambele atribute: cele raţional reale şi cele transcendental iraţionale. Aceste două elemente sunt contradictorii pentru raţionalismul obişnuit, dar totuşi există laolaltă în domeniul infinit al vieţii. „Sunt irlandez şi am doi ochi" a spus Shaw, înţelegând prin aceasta că poate vedea cu un ochi frumuseţea, splendoarea visului, iar cu celălalt ochi să se convingă că în definitiv totul era *numai* vis, nu realitate.

Intr'adevăr, viziunea lumii era unilaterală, dar măreaţă şi bogată; arta europeană, minunatul rod al acelei viziuni. Trăim azi într'o epocă în care ultimele limite ale ambelor domenii au fost atinse. Ele aşteptau geniul care să le contopească într'o viziune mai perfectă a lumii, viziune în care numai elementele pozitive ale acestor două directive să supravieţuiască, iar cele morbide să piară. Marelui scriitor naturalist — îi succede astăzi marele umorist. El cumpăneşte just valorile, ridiculizează micimea lucrurilor pământeşti în relativitatea lor generală, ne învaţă a căta cu ochi mai puţin împăianjeniţi la tainele vieţii, cărora nu le răpeşte însă nimic din minunăţia lor, explicându-ni-le la lumina logicei. Distruge divinităţile voalate de ceaţa romantică şi le înlocueşte cu zei mai senini, mai finiţi — bineînţeles —, dar mai perfecţi.

Privind astfel, spectacolul universului şi al omenirii pierd din accentuările individual tragice, relaţiunile dintre lucruri rees mai clare, sublimul şi ridicolul sunt just diferenţiate, iar toate fazele vieţii, până şi cele mai tragice resfrâng o latură de imperfect, de ridicul în sbuciumul lor nemăsurat faţă de efemerul lor.

Atingând această treaptă nu vom şti la început dacă să deplângem sau să râdem; dar, dacă vom reuşi să ne înălţăm până la această îndoială, desigur că râsul liberator şi lumina vor triumfa.

***

Totuşi combativitatea lui Shaw a indus în eroare pe mulţi cari nu ştiu ce înseamnă a fi „irlandez" şi pe când el provoca cu spiritu-i şi satira muşcătoare pentru a ajunge printr'o luptă dreaptă de idei la realitate, cei lipsiţi de simţul umorului s'au agăţat de forma irlandezului — uitând că e mai bine să se spună lucruri înţelepte într'un mod absurd, cum fac sfinţii, decât absurdităţi într'un mod înţelept, cum fac proştii. Shaw este aşa de îndrăsneţ în teorie pentrucă gândurile sale au constituţia prea curată a puritanismului irlandez.

Acest popor de mistici era cunoscut în evul mediu ca producător de sfinţi, iar în timpurile de faţă spiritul de martir a fost ilustrat cu prisosinţă de către Sin-Feinişti. Dar irlandezul e un martir practic. Când primarul din Cork şi numeroşii săi imitatori s'au sinucis prin chinuitoarea şi lenta grevă a foamei şi setei, au făcut-o cu ştiinţa precisă că răul ce şi-l produc se va reflecta cu o imensă amploare asupra opresorului britanic contra căruia se vor revărsa după expirarea martiriului, valurile de ură neţărmurită ale oprimatului. Astfel, cu toată aparenţa de iraţionalitate, irlandezul e extrem de logic: când duşmăneşte şi luptă, întrebuinţează mijloacele cele mai iraţionale, deoarece duşmănia şi lupta sunt prin firea lor în afară de domeniul raţiunii umane. El provoacă pentru a avea ocazia să-şi desfăşoare întreaga putere. De asemeni Shaw, care ca om este de o excepţională gentileţă (multe din elementele de valoare ale Marei Britanii s'au impus graţie lui) întrebuinţează în lupta contra ideilor pe care le urăşte toate mijloacele şi forţa intelectului său, spre dezarmarea duşmanului. Totuşi virtuţile marelui scriitor sunt de un ordin cu totul superior, căci are înrădăcinată într'însul severa puritate, caracteristică irlandezilor.

Am avut ocazia să vedem o fotografie a sa din tinereţe, luată pe vremea când n'avea încă barbă şi ca toţi cei cari au privit-o, am fost surprinşi de gravitatea ascetică a figurii, care semăna incontestabil cu tablourile lui Christos, fără barbă. Faptul că Shaw e vegetarian, antialcoolic, şi nefumător convins, îşi are explicaţia tot în puritatea simţurilor sale şi rezultatul a fost claritatea intelectuală cu faţetele ascuţite şi dure ca diamantul. Contururile definite în atitudini sunt caracteristice poporului irlandez. Exasperanta consequenţă a lui Shaw îşi are deci origina tot în Dublin, unde „ca şi alţi oameni, a fost adus pe lume prin procedeul naşterii", în ziua de 26 Iulie 1856, ca fiu al unui funcţionar superior al statului, membru al aristocraţiei protestante ce trăia în Irlanda într'o atmosferă de minoritate puritană şi exclusivistă. Când tânărul George Bernard Shaw a venit la Londra, a preferat să sufere multe neajunsuri, a trăit chiar ani de zile ca pensionar al mamei sale şi n'a deviat din calea propusă. Mai târziu a găsit mijlocul de locomoţiune adequat spiritului său creator: a făcut lumea să râdă şi... pe urmă să se gândească. Pe englezul inteligent prin nimic nu-l câştigi mai uşor ca prin haz şi originalitate. Din fericire Shaw a făcut cel mai perfect uz de aceste mijloace fiind însă în permanenţă consequent concepţiunilor şi idealurilor sale. Graţie cunoştinţelor vaste şi-a permis să atace cele mai variate subiecte de specialitate, dela finanţe până la bacteriologie, iar când toată lumea credea că provocările sale, vor fi anihilate de către adevăraţii experţi în materie, Shaw îşi demonstra punctul de vedere cu o bogăţie de date a căror preciziune ştiinţifică nu mai permitea contradicţie. In felul acesta s'a înţeles că spiritul lui Shaw, care la început era privit ca satiră şi ironie negativă, nu era decât vehiculul atractiv în care te ademeneşte pentru a te duce la înălţimile dorite de el. Modul cum ajungem la scena din iad în piesa „Om şi Supra-Om" e exemplul cel mai tipic al tehnicei shawiane, iar scena în sine, un tratat genial de filozofie prin care se deschid orizonturi noui şi luminate

***

Nu se ştie dacă Shaw a spus tot ce a putut să ne spună. Vârsta sa de 70 de ani nu ne îndreptăţeşte cu nimic a crede că isvorul minţei îi este pe secate, când vitalitatea prodigioasă ce o posedă ar putea să-l menţină încă la înălţime alte 7 decenii. Thomas Hardy, marele romancier şi poet al „Wessexului", alt laureat englez al premiului Nobel, are 86 de ani, iar scrierile şi buna sa stare fizică nu arată nici cea mai slabă urmă de declin bătrânesc. Dacă ar fi să-l judecăm pe Shaw după verva, perfectul aspect fizic, eleganţa în atitudini şi sunetul clar şi cald al vocei — ne-am mira cât de relativă poate fi vârsta la unii oameni şi am înţelege dintr'odată mecanismul psihologic datorită căruia Shaw a creiat în piesa „Inapoi la Matusalem" indivizi cari trăiesc mii de ani. După părerea sa, spiritul uman nu-şi are deplină libertate de acţiune în perioada medie de 70 de ani, cât îi e sortit omului să vieţuiască pe pământ şi după cum evoluţia creatoare ne-a transformat din protoplasme în oameni, tot aşa ne va transforma cu timpul în matusalemi — *dacă va fi nevoe.*

***

Un lucru curios, chiar surprinzător, în opera lui Shaw e complecta lipsă de interes faţă de frumuseţile naturale. Autorul şi criticul dramatic St. John Ervine, tot

(Continuare în pagina VI-a)

un irlandez de valoare, a imputat de curând lui Shaw acest defect. Răspunsul lui Shaw la această imputare — pe care-l publicăm mai jos — va pune la punct lipsa laturei sentimentale în opera lui Shaw şi va facilita cu siguranţă unora din cititori înţelegerea operei sale.

„Eu nu scriu decât tratate şi piese. Tratatele nu admit rapsodii asupra naturii şi trucuri emotive, şi în piesele mele acţiunea are loc mai mult în interior; scenele exterioare se întâmplă în ţări fără pomi: Syria, Maroc, Irlanda. De asemeni am fost aşa de îmbibat cu muzică dramatică şi pictură [1]) încât m'am abţinut cu tot dinadinsul de a încerca să fac opera pictorului şi musicianului în lucrările mele. Dacă comparaţi scena de dragoste de la sfârşitul piesei „Om şi Supra-Om" cu actul al doilea din „Tristan şi Isolda", veţi vedea că există între ele aceiaşi deosebire ca între literatură şi muzică şi că am acceptat cu deliberare această diferenţă *nu* pentru că emoţia pură nu poate fi exprimată prin cuvinte, dar fiindcă muzica o poate face mult mai bine pentru scopuri scenice, astfel că mi s'a părut absurd ca un scriitor să execute ceeace în mod evident e treaba compozitorului.

Romeo şi Julieta cu liniile lor de pasiune alternând în mod caraghios cu lungi argumentări logice şi cu jocuri de cuvinte, a fost pentru mine o prevenire, nu un exemplu. Descrierea castelului lui Macbeth de către Duncan e incompatibilă cu un tablou vizibil al castelului. — In ziua de astăzi când cinematograful şi orchestra sa au devenit perfecte surogate ale poetului erotic şi pictorului de cuvinte pe scenă, este necesar a găsi o dramatizare intelectuală a dragostei şi-a frumuseţii naturale care să nu poată fi descrisă de cinematograf şi orchestră. Sunt lucruri în „Tristan si Isolda" pe cari muzica le acoperă în loc să le desvălue In consecinţă dacă scenele de dragoste din „Om şi Supra-Om" ar fi fost transpuse în muzică, ar fi fost stricate — reduse la o potenţă mai joasă de forţă intelectuală — zaharisite şi nereuşite.

Condus de acest punct de vedere am produs, fără îndoială, o impresie de deficienţă, cu atât mai mult cu cât nu toată lumea e de părerea mea că pasiunea gândului e cea mai puternică dintre pasiuni, iar că dragostea este transitorie şi mai mult sau mai puţin neglijabilă, şi că se denaturează uneori aşa de rău încât devine mai periculoasă în efectele ei ca ura. Majoritatea oamenilor au tot atât de puţină experienţă adevărată în dragoste cât au şi în gândire: La Rochefoucauld a avut dreptate spunând că foarte puţini ar fi ştiut ce-i dragostea dacă n'ar fi citit despre ea: 99 la sută din ce s'a scris despre acest subiect este pură imaginaţie.

In cărţi, toate chestiunile de dragoste sunt aceleaşi, întocmai ca şi cum cazurile de scarlatină sunt similare în tratatele de medicină. In viaţa actuală, cazurile de scarlatină diferă, iar tot aşa se deosebesc şi cazurile de dragoste. Oamenii cari au adevărate experienţe amoroase (cum se numesc aventurile şi hrana sexuală) rareori citesc altceva decât politică şi sport. Cei înfometaţi însă citesc produsele imaginaţiei; ei caută satisfacţia copilului sărac în faţa vitrinei cofetarului. Cu cât e mai real sexul unui om, cu atât e mai puţin înclinat să-şi închipue că dragostea pe hârtie e mai bună ca bătălia cu hârtie.

Totuşi cred că funcţia de vitrină de cofetărie a artei, e foarte necesară. Ridică tinereţea peste adolescenţă şi ajută mai târziu în multe feluri. Dar aceasta nu-i treaba mea. Eu mă ocup cu comedia sau tragedia sexului, nu cu voluptatea lui.

Restul il am ascuns în mânecă. De multe ori am fotografiat un pom din simplă plăcere... Pe scurt, sunt în aceste chestiuni ca oricare altă persoană cu simţ artistic".

A. & L. LANCELOT

1) Shaw a fost mulţi ani unul din cei mai de seamă cronicari artistici ai Angliei.

Viaţa şi opera lui Spinoza

Comuniunea spirituală cu marii gânditori ai omenirii, a spus d. Mircea Florian la comemorarea lui Spinoza, este singura ofrandă ce putem aduce preoţilor culturii. Făuritorii vieţii spirituale nu doresc altceva, decât să-i înţelegem şi să nu-i dăm uitării. Căci e un fapt : cultura umană de până acum a fost plătită cu renunţările, suferinţele şi chiar lacrimile celor mai aleşi fii ai omului. Ei n'au precupeţit jertfa. Sacrificaţii vieţii nici nu ştiu că sunt sacrificaţi, şi pentru ei lupta titanică pentru ridicarea conştiinţei de sine a omului e o bucurie dumnezeiască.

Un astfel de erou al spiritului, un astfel de predestinat, a fost Baruch Spinoza. Misiunea lui istorică a fost să fie pionierul libertăţii, el a făcut cel dintâi pas spre emanciparea gândirii europene de autorităţi tutelare, ce împiedecau avântul liber al spiritului.

Dacă Descartes e părintele filosofiei moderne, Spinoza e profetul ei.

Şi e o datorie a releva că pentru afirmarea şi recunoaşterea lui Spinoza şi-a câştigat o glorie neperitoare Olanda, pe atunci Republica batavă...

Spinoza a urmărit fără a se lăsa de nimic abătut din calea sa, o singură ţintă: opera sa, o nouă înţelepciune.

Spinoza a făurit una din cele trei formule ale înţelepciunii moderne: viaţa e plăcere; viaţa e împlinirea datoriei şi muncă ; viaţa e iubire. El reprezintă a treia formulă : e filosoful iubirii şi al impersonalităţii.

Spinoza adaptează gândirii moderne vechiul ideal al iubirii. In acestea trebue căutate gloria şi măreţia vieţii, — precum şi trăinicia şi puterea de mângâere, asemenea unui elixir al sufletului, a operelor sale.

Paradoxul moralei spinoziste stă în dezacordul aparent dintre scop şi mijloace. Scopul e fericirea, faptul cel mai intim, cel mai personal ; iar mijlocul, prin care scopul e atins, este impersonal: cunoaşterea necesităţii şi ordinei universale.

Totuş Spinoza e pe drumul adevărat căci pentru omul modern fericirea este rezultatul cunoaşterii precise a raportului dintre om şi natură.

De altă parte, există un fapt care e totdeauna strict individual şi strict obiectiv, care e intim omului şi totuşi îl scoate din sine : e iubirea. Dar nu orice fel de iubire, ci aceea pentru Etern şi Infinit.

Acest element mistic, foarte vechi în omenire, la Spinoza se uneşte cu raţiunea. Şi dacă tema cea mai însemnată a cugetării moderne e concilierea ştiinţei şi a credinţei, Spinoza este unul din marii mijlocitori. Căci iubirea faţă de Infinit se uneşte cu ştiinţa, dacă Infinitul sau Dumnezeu este chiar Natura. Prin această identificare panteistă a Naturii şi Divinităţii, Spinoza e precursorul Cultului romantic al Naturii.

Preformare sau epigeneză ?

După descoperirea ovulilor şi spermatozoizilor la animale, s'a pus problema organizării acestor elemente din contopirea căror se naşte o fiinţă nouă, asemănătoare cu părinţii. Pe atunci încă nu era stabilit că orice organism e format din celule şi că o celulă e o simplă grămăgioară de materie vie, *protoplasma*, înzestrată cu un sâmburaş, *nucleul*.

Pentru unii naturalişti din sec. 18-lea ovulul cuprindea puişorul de animal, precum sămânţa plantelor are gata formată plăntişoara. După aceştia, intervenţia spermatozoidului n'avea alt rost decât să provoace creşterea. El era elementul roditor, cum e apa şi arătura pentru sămânţa de grâu.

Alţii susţineau că puişorul de animal e spermatozoidul, iar ovulul e terenul pe care el se poate desvolta.

Această concepţie admite, prin urmare, că fiinţa mică e gata formată din corpul mamei, de aceia s'a numit ipoteza preformaţiei. Ipoteză dovedită falsă, — după ce a dat loc la nesfârşite discuţiuni, — numai prin perfecţionarea microscopului.

Examinându-se cu atenţiune structura ouălor la multe animale, s'a constatat că n'au nimic preformat, iar după formularea teoriei celulare, la 1838, s'a stabilit că oul e o celulă Mai apoi că ovulul şi spermatozoidul sunt tot celule ; că oul nu-i decât rezultatul contopirii a celor două elemente. Din contopirea acestor două celule — doi gameţi, unul mascul altul femel — rezultă celula unică, oul, care începe a organiza puiul.

Organizarea rezultă din o repetată diviziune a oului-celulă, mai întâi în 2 părţi egale, apoi în 4, 8, 16, 32 etc. din care curând se deosebesc trei foi, *foiţele embrionare,* prin diferenţiarea căror se nasc treptat toate organele.

Concepţia aceasta a *epigenesei* s'a verificat nu numai la animale ci şi la plante.

Sdruncinată până la nimicire, concepţia preformistă primitivă, tot a mai numărat câţiva partizani, care au căutat a rămâne însă pe terenul definitiv cucerit, al teoriei celulare.

E adevărat, zic preformiştii moderni, că în ou nu este nimic organizat, nici carne, nici nervi, nici oase, etc. Dar nu e mai puţin adevărat că în orice condiţii ai pune un ou de muscă ori de peşte, el nu va da decât muscă ori peşte, odată ce găseşte putinţa să se desvolte. Din oul unei muşte comune nu vei căpăta nici odată o muscă albastră de carne sau un tăun, oricât de înrudite ar fi insectele aceste cu musca comună. Prin urmare este ceva „preformat" în fiecare ou şi acest ceva trebue să se găsească în însăşi structura protoplasmei.

Mai mult încă. Fiecare organ e reprezentat în gameţi şi apoi în oul rezultat din contopirea lor, prin anume părticele, iar diviziunea oului are tocmai rolul de a separa şi a face să crească aceste elemente protoplasmice, până organizează partea din corp pe care o reprezintă.

Unii naturalişti s'au silit să facă şi dovada. Au urmărit cu o răbdare şi o minuţiozitate uimitoare diviziunea mai multor soiuri de ouă — dela animale cât mai diferite — şi susţin că, încă din primele diviziuni, se poate spune care celulă va organiza sistemul nervos, care tubul digestiv, oasele ori carnea.

Primele diviziuni nu dau dar un grup de celule asemănătoare, din care organizarea să rezulte prin poziţiunile lor reciproce, ci un *mozaic* în care e dela început stabilită soarta lor. Separând, de pildă, toate celulele ce au potenţialitatea de a naşte sistemul nervos, grupul de celule rămas, chiar dacă continuă câtva timp diviziunea, nu va putea da un organism complect, asemănător părinţilor din care a pornit.

Contra acestei concepţiuni, epigeniştii au acumulat nenumărate observaţiuni şi experienţe. Şi ei admit că un ou de muscă are altfel de protoplasmă decât un ou de broască; că în oul unui animal — precum şi în cei 2 gameţi — e o protoplasmă asemănătoare cu acea care se găseşte în tot corpul părinţilor. De aici constatarea că sunt atâtea soiuri de protoplasmă câte specii de fiinţe, animale şi vegetale. Oul nu se deosebeşte de alte celule, decât prin putinţa de a se divide, a forma grămezi ceulare, din care diferenţierea treptată şi creşterea organizează o fiinţă, la fel cu acea din care s'a desfăcut.

Dovadă e că nu numai oul, dar o celulă oarecare, la unele animale cu totul inferioare, poate să se comporte la fel, construind prin diviziuni repetate fiinţa întreagă.

Epigeniştii se mai sprijină şi pe modificările pe care le pot provoca asupra desvoltării în mod experimental, variind presiunea, temperatura, compoziţia apei sau lichidului în care are loc desvoltarea.

Victoria epigeniştilor părea definitivă, până la descoperirea însemnărilor călugărului Mendel, care din experienţele lui de încrucişare între plante, stabilise că păstrarea însuşirilor paterne sau materne nu e jocul întâmplării ; că, din urmărirea rezultatelor încrucişării în curs de mai multe generaţii, se pot scoate nişte reguli, nişte legi, care se pot verifica fără abateri odată ce au fost bine stabilite.

Dacă, de ex. fecundând cu spermatozoizi de şoareci albi ovuli de şoareci negri căpătăm în prima generaţie şoareci cenuşii, iar în generaţiile următoare încep a se izola în anume proporţii şoareci albi şi şoareci negri, aceasta e o dovadă că însuşirile alb şi negru se găseau în gameţi. La început ametsecul a făcut să nu determine nici unul caracterul său specific; în generaţiile următoare, tot izolându-se din timpul diviziunii celulare reprezentanţii calităţii negre de cei ai calităţii albe, au început să reapară descendenţii celor două forme iniţiale încrucişate.

Constatările acestea au provocat cercetări microscopice. S'a urmărit mai atent în ce chip se contopesc cele două celule-gameţi şi în particular cum se repartizează materia nucleară. Pentru că de mult se constatase că această materie, pare a cuprinde substanţa vie ce păstrează caracterele ereditare, nu în înţelesul preformiştilor, ci în acel al epigeniştilor. Adică materia nucleară a oului ar avea compoziţia chimică şi structura coloidală particulară fiecărui soiu de fiinţă. In cursul diviziunilor, celulele se nutresc, sufăr influenţele mediului, materia nucleară sporeşte, dar formând necontenit substanţă vie la fel cu cea din gameţi. Nici un motiv să admitem că vreo părticică de materie nucleară ar avea vreuna din însuşirile ce ar duce către construirea unui anume organ.

Problemele acestea sunt capitole din problema generală a eredităţii, aşa că se 'nţelege interesul lor pasionant. De aceia se şi lucrează cu îndârjire în numeroase laboratorii, urmărind fenomenele fecundaţiunii, primele diviziuni ale oului şi începuturile diferenţierii organelor, mai ales la animale inferioare, la care se pot mai lesne întreţine fiinţele acestea pe cale de organizare.

Problema eredităţii e chiar problema vieţii, căci fără păstrarea însuşirilor părinteşti nu se poate închipui continuitatea speciilor şi nici a vieţii.

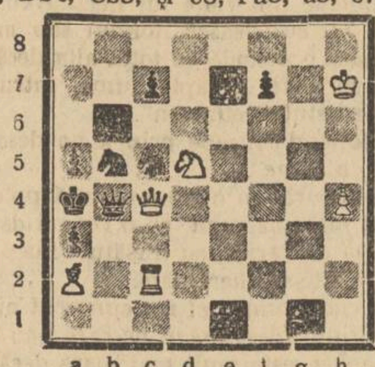
T. A. BADARAU

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 23

de **Dr. Alfred Roth,** Jibert.
MOTTO: *Tribunus Plebis.*
(inedită)

Negru (8 figuri)
Ra4, Db4, Cb5, şi c5, Pa3, a5, c7, şi f7

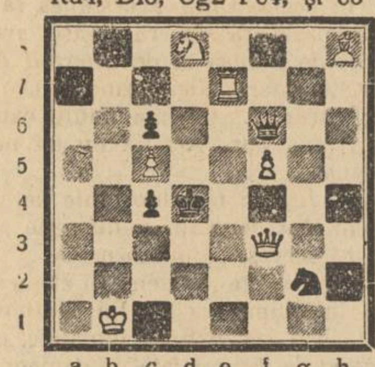
Alb (6 figuri)
Rh7, Dc4, Tc2, Cd5, Na2, Ph4
Alb joacă şi face mat în 8 mutări

NOTA. — Prezintăm cititorilor noştri această frumoasă problemă care, deşi într'un mare număr de mutări, se rezolvă uşor. Am publicat'o pentru ideea ei foarte spirituală.

PROBLEMA No. 24

de **C. G. Gavrilov,** Vâlcov.
(inedită)

Negru (5 figuri)
Rd4, Df6, Cg2 Pc4, şi c6

Alb (7 figuri)
Rb1, Df3, Té7, Cd8, Nh8, Pc5 şi f5
Alb joacă şi face mat în 2 mutări

Soluţia problemei No. 15 (Togstadt)

Alb (8 figuri): Rh7, Db4, Té3 şi f6, Cf8 şi h6, Na2 şi h8. *Negru* (8 figuri): Ré5, Dd1, Tc5 şi é4, Cd8 şi h4, Na7 şi c2. Mat în două mutări.

1. Té3—é2!

La 1. Td3, D×T; La 1. Tf3; T×D+; La 1. Cg4+, D×C; La 1. Cé6, Rd6; La 1. Dd4+, R×D şi nu mai e mat în a doua mutare.

Soluţia problemei No. 16 (Halumbirek)

Alb (9 figuri): Rg1, Db7, Cb6 şi c7, Nf6, Pb4, c6, g2 şi g3. *Negru* (3 figuri): Rd5, Dg8, Ph5. Mat în trei mutări.

1. g3—g4!!, h5×g4; 2. g2—g3!, ~ 3. Cc8 sau c4 mat. 1..... D×g4; 2. Cé8+ şi 3. Dd7 mat. 1....., h5—h4; 2. Cb5+ şi 3. Dé7 mat.

La 1. Cd5, Dé8! şi nu mai e mat în a treia mutare

Soluţia problemei No. 17 (Akerblom)

Alb (5 figuri): Ré6, Dg1, Th3, Ch5, Pc2. *Negru* (7 figuri): Ré4, Td3, Nf3, Pc3, d4, h4 şi h6. Mat în 2 mutări.

1. Dg1—h1!

La 1. Dg4+, N×D+; La 1. Dg2, Ré3 şi nu mai e mat în a doua mutare.

AM PRIMIT SOLUŢIUNI CORECTE DELA: Gică Alexandrescu, I. L. Lewin, Samuel Thau, *Bucureşti;* Sandu Reiter, Iuliu Weissmann, *Câmpina;* M. Rabinovici, L. Rabinsohn, Calman Scharff *Dorohoi;* G. Max, *Galaţi;* Paul Leibovici *Iaşi,* Victor Pirozynski Nicolai Varganici, *Paşcani;* H. Ianovici, Avram Rabinovici, M. Segall, *Piatra Neamţ;* Isidore Fain, *Ştefăneşti;* Ştefan Fedorowici, *Târgu Neamţ;* Gheorghe I. Mocrjiţchi, I. Schlarko, *Timişoara;* (15, 16 şi 17). Gabriel Brottmann & Sady Barber, *Bucureşti;* Alexandru Gh. Popovici, *Craiova;* (15 şi 16). Anatoly Homiţchii, *Bălţi;* L. Carniol, Basile Mărculescu, Topsy, Jean Schapira, Nicu Tănăsescu, Sandu Ungureanu, *Bucureşti;* D. & M. Davidsohn, Vasile Leonescu, *Iaşi;* David Isac, *Bivolari;* Isac Leibovici, *Ştefăneşti;* (15 şi 17). Lazăr Rusulescu, Victor Simu, *Caransebeş;* Emil Schechter, *Tg. Neamţ* (16 şi 17). C. Beşicariu, *Bucureşti;* Aurel Glückmann, Maria Stein, *Iaşi;* Riven Schwartz, *Ştefăneşti* (15). Tudor Vrancea, *Bucureşti;* Freundlich Bela *Iaşi;* M. Horodniceanu, *Podul-Iloaei* (17).

AM MAI PRIMIT LA TIMP SOLUŢIUNI CORECTE DELA: Gabriel Brottmann & Sady Barber, *Bucureşti* (13 şi 14). Anatoly Homiţchii, *Bălţi* (13). Eugen Stern, *Agăş-Bacău* (14).

PARTIDA No. 13

Jucată în match-ul dintre Oxfordshire şi Warwickshire, în Martie 1927.

Alb: **A. I. Mackenzie.** *Negru* **T. H. Tylor.**

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. Cg1—f3, g7—g6; 3. c2—c4, Nf8—g7; 4. Cb1—c3, 0—0; 5. é2—é4, d7—d6; Nf1—é2, Nc8—g4; 7. Nc1—é3 Cb8—c6; 8. Dd1—d2, o greşală de poziţie care permite negrului luarea iniţiativei 8....., Ng4×f3!; 9. Né2×f3, é7—é5;; 10. d4—d5, Cc6—d4!!; Negrul a pregătit această mutare frumoasă care decide partida. In aparenţă albul poate câştiga un pion; claritatea cu care calculează conducătorul adversar, face din această partidă un adevărat „cristal". 11. Né3×d4, é5×d4; 12. Cc3—é2, luarea pionului ar fi fost natural defavorabilă faţă de 12...., C×é4! 12....., Tf8—é8; 13. 0—0, dacă juca Dd3 urma Cd7; C×d4, Cc5; Dé3, f5! cu mare avantai pentru negru. 13....., Cf6×é4; 14. Nf3×é4, Té8×é4; 15. f2—f3, cu scopul de a-şi recâştiga pionul dar! 15.... Ng7—h6!!; 16. Dd2×h6, Té4×é2; Albul a rămas cu un pion în minus şi cu o poziţie inferioară. 17. Tf1—f2, Dd8—é7; 18. Dh6—f4, d4—d3; 19. Ta1—d1, o mare greşală care costă o figură; dar şi la orice altă mutare albui e pierdut. 19...., Té2×f2; Mackenzie a abandonat căci la 20. R×T, Dé2+ etc...

ŞTIRI

La începutul anului 1928 se va organiza la New-York, un mare concurs internaţional, la care au fost invitaţi următorii maeştrii: Capablanca, Alechin, Nimzowici, Dr. Vidmar, R. Spielmann, Fr. Marshall, E. D. Bogoljubow, Dr. S. Tartakower, R. Réti, A. Rubinştein, E. Gruenfeld, G. Maroczi, Dr. S. Tarrasch, E. Colle, D. Przepiarka Canal, Yates, Monticelli, Euwe, Kupcic, Eduard Lasker şi Kashdan.

Concursul organizat de către „Cercul de Şah" Sfatul Negustoresc, din Bucureşti, s'a terminat cu următorul rezultat: I, Sigmund Herland cu 7 puncte; II, Ing. L. Loewenton cu 5 jum.; III, Max Wechsler cu 3 jum.; IV Camil Seneca cu 3 şi al V, I. Fichtner cu 1.

CORESPONDENŢA

Ştefăneşti. — I. F. — Se va publica.
Vâlcov. — C. G. — Mulţumim pentru cele trimese. Mai aşteptăm şi altele.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

Curiozităţi

144 ore de dans

In seara de Vineri 27 Mai a. c., celebrul dansator Fernando a început să danseze în salonul cel mare dela Luna-Park din Berlin, cu scopul de a bate până şi propriul lui record stabilit anul trecut, tot la Berlin. Durata dansului neîntrerupt obţinută atunci de Fernando a fost 130 ceasuri; de astă dată, el s'a pregătit să danseze 144 ore, adică şease nopţi şi şease zile, până în seara zilei de Joi 2 Iunie cor...

Spre „Imperiul Sovietic" ?

In sanatoriul celebrului medic german Lamann, situat în apropiere de Dresda, două camere din cele mai frumoase, sunt ocupate în prezent de două personalităţi: „Ţarul" Kiril Vladimirovici (acest mare duce, după cât se ştie, s'a proclamat încă acum doi ani — ţar al Rusiei, şi a declarat atunci în modul cel mai solemn că înţelege să domnească păstrând organizaţia sovietică intactă!), cunoscut şi în România fiind cumnatul reginei Maria, a cărei soră — Victoria Feodorovna (în ruseşte) a devenit soţia lui Kiril încă acum vreo 25 ani, când acest mare duce n'a avut încă şanse de domnie; şi profesorul Tarasevici, ministru al sănătăţii din Rusia sovietică. Kiril Vladimirovici şi Tarasevici stau în două camere vecine şi se întâlnesc foarte des în coridor, salutându-se curtenitor unul pe altul. Se afirmă că între dânşii s'ar fi angajat chiar unele tratative în vederea viitorului „Imperiu Sovietic"; însă, pe de altă parte, acest zvon e dezminţit şi pare, într'adevăr, neverosimil.

„Métode Champagnoise"

Camera Deputaţilor din Franţa a aprobat un proect de lege prin care numai acele vinuri „vor avea dreptul" să se numească „Champagne" care se fabrică în regiunea Champagne-i (Reims) şi capătă pe urmă calitatea de spumoase prin fermentaţie naturală, în sticle. Toate celelalte vinuri, deşi spumoase şi perfect gazoase, trecute prin fermentaţie în sticle, se vor numi **„Métode Champagnoise"**, odată ce se fabrică în afară de regiunea Champagne. Această lege aduce o puternică lovitură tuturor fabricaţiilor de şampanie din celelate ţări producătoare de vinuri. Efectele ei se vor resfrânge desigur şi asupra seriilor de „şampanii" indigene din România: Mott, Paluguyay, Royal Chamberry, etc.

Nouă caligrafie

O „Ligă a Instrucţiei uşoare" din Paris a început să lichideze analfabetismul în Franţa, cu ajutorul unui nou sistem de predare inventat de doamna Simon. Figurile literilor sunt arătate analfabeţilor compuse din linie dreaptă şi cerc. Combinaţiile lor sunt uşor învăţate de elevi adulţi caşi de copii mici, numai în 8 zile; caietele elevilor arată că mulţumită preciziunii celor două elemente: linie dreaptă şi cerc, — ochiul evită orice linii capricioase, curbe. Mâna elevului stăpânită de impresii vizuale precise şi simple, începe să scrie frumos şi curat, fără mâzgălituri, astfel că scrisul caligrafic se capătă dela sine, în cel mai scurt timp şi pentru totdeauna.

Incrucişarea: omul-maimuţă

Profesorul rus Ivanov trimis de guvernul sovietic în Africa, şi-a scris raportul Academiei de ştiinţe din Petrograd. Sosit acum un an în Guineea Franceză, cu scopul de a face experimente asupra încrucişării a două rase de animale: Omul şi maimuţa, — Ivanov lucrează acolo împreună cu fiul lui — student şi cu încă cinci studenţi ruşi. De câteva luni ei se află într'o imensă pădure ecuatorială, unde orangutangii şi gibbonii sunt foarte numeroşi şi se disting prin inteligenţă. Cu toate sforţările expediţiei, Ivanov n'a reuşit încă decât să prindă în capcane trei femele relativ în vârstă, pecând scopul său este să-şi procure câteva maimuţe tinere. Mai multe rânduri de recunoaşteri şi vânători au arătat expediţiei, că maimuţele antropoide îşi păzesc generaţia tânără, o ascund şi o apără — cu mare şiretenie. Femelele în vârstă nu mai sunt atât de preţuite, însă ele ştiu să se apere singure, având mânile, picioarele şi dinţii de o putere neînchipuită. O maimuţă de rasa gibbon a atacat într'o vânătoare pe fiul lui Ivanov şi i-a pricinuit mai multe răni şi fracturi serioase. Totuşi, expediţia acestor oameni atât de hotărâţi, merge bine, după cum se exprimă profesorul Ivanov, şi „experimentele" se fac înainte. Peste câteva luni, exploratori abnegaţi, speră să obţină câteva rezultate: să aibe mai multe femele, să găsească şi unele tinere. Ivanov promite Academiei că încurând munca lui va triumfa şi într'o zi vor începe să se nască serii de corcituri: atât între negri şi maimuţe cât şi între... albi şi femele prinse de dânşii.

Colţul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" instalată în noul ei local din str. Eugen Carada 7 (fost Karageorgevici) recomandă următoarele cărţi interesante:

IN LIMBA FRANCEZA

Claude Anet: Ariane, jeune fille russe, Fin d'un monde, Quand la terre trembla şi ultimele-i două romane: Suzane Lenglen şi La Rive d'Asie.
Guillaume Apollinaire: Il y a (Poésies, Proses, Etudes sur peintres et écrivains), Anecdotiques, Calligrammes.
René Arcos: Autrui, La caserne.
Marguerite Andoux: Marie Claire, L'atelier de Marie Claire.
Louis Aragon: Le paysan de Paris, Anicet.
Adès et Jossipovici: Le livre de Goha le simple (préface d'Octave Mirbeau.
Henri Barbusse: Clarté, Le feu, L'enfer, Pleureuses, Nous autres, Paroles d'un combattant, Les enchainements (marele roman în 2 vol.) Force, Jésus.
Ivan Bjarne: Maison de joie.
André Baillon: En sabots, Histoire d'une Marie, Chalet I.
Emile Baumann: Saint-Paul, Le signe sur les mains, Intermèdes.
Pio Baroja: Essais amoureux d'un homme ingénieux.
Johann Bojer: Dernier Viking. La puissance du mensonge, Maternité, Sous le ciel vide, Les nuits claires, La grande faim, Le caméléon, Dyrendal, Les emigrants.
Leon Bloy: Le symbolisme de l'apparition, Le Pal, Propos d'un entrepreneur de démolitions, Nouveaux propos.
Ivan Bounine: Le Village, Le calice dela vie, Le sacrement de l'amour, Le monsieur de San-Francisco.
Marie Baskirtcheff: Cahiers intimes (4 volume).
Princesse Bibesco: Le perroquet vert, Les huit paradın, Catherine-Paris.
Samuel Butler: Ainsi va toute chair... (2 vol.).
J. R. Bloch: Lévy (contes) La nuit kurde, Et Compagnie.
Pierre Bost: Prétextat, A la porte de...., Crise de croissance.
In numărul viitor vom continua publicarea cărţilor franceze în ordine alfabetică (după numele autorilor).

CARTILE ZILEI:

André Maurois: La vie de Disraeli-Lord Beaconsfield; — Elie Faure: L'esprit des formes (o complectare a celor 4 vol. Histoire de l'art.); — C. F. Ramuz — marele scriitor elveţian; — Aline, une simple histoire.

CĂRŢI ŞI REVISTE

GUGLIELMO FERRERO : Intre trecut şi viitor. Trad. de col. Const. C. Alexandrescu
Atelierele „Adeverul", Bucureşti

Problemele capitale care agită vremea noastră alcătuiesc preocuparea iniţială a lui Guglielmo Ferrero în volumaşul tradus de d. colonel Const. C. Alexandrescu.

Epoca de tranziţie în care trăim, fermentează toate marile prefaceri de mâine. Din stârvul vechilor civilizaţii va renaşte o civilizaţie nouă, desăvârşind străduinţele noastre pentru cucerirea definitivă a pământului.

Trebuie ca, din când în când, istoria să cheme spiritul civilizaţiilor moarte,— spune Ferrero, pentru ca să ne ajute să îndreptăm defectele civilizaţiilor vii. Acesta e motivul pentru care omul nu-şi desprinde niciodată privirea de la trecut chiar când merge spre viitor...

Incetul cu încetul, dispar împrejurările excepţionale care au făcut mărirea şi fericirea secolului al XIX-lea. Reintrăm în veşnicul trecut, în ritmul tuturor generaţiilor. Era miracolelor istorice s'a isprăvit! Vechile greutăţi cu care a luptat omenirea timp de veacuri, încep din nou să ne chinuiască, aşa încât trebuie să dobândim, încetul cu încetul, prin sforţări răbdătoare şi repetate, pacea de care avem nevoe şi pe care soarta nu vrea să fie milostivă şi să ne-o dăruiască pentru totdeauna.

Noţiunea statului perfect, în limitele prevederilor actuale, — posibilitatea unei noui revoluţii, — războiul şi progresul, — paradoxul asiatic, — războiul chimic, — regii şi popoarele, — industria şi războiul, — ce caută americanii în Europa, — iluzia absolutismului, — centenarul lumii moderne, — o internaţională care a dispărut, — orientul şi occidentul, — sunt temele în jurul cărora Guglielmo Ferrero desfăşură o îmbelşugată risipă de idei, de sugestii şi de soluţii practice.

In marea dezorientare de astăzi, se întreabă Ferrero, căuta-vom oare, încă o dată, în spre Orient, drumul mântuirii ? Occidentul, atât de mândru de ştiinţa, de bogăţia şi de puterea lui, se va întoarce oare, ca un modest învăţăcel la vechea şcoală la care a învăţat acum câteva veacuri să cugete şi să lucreze?...

Şi totuş, Orientul ne-a influenţat şi ne interesează.

Interesul comun al tuturor popoarelor şi raselor este acela de-a asigura stăpânirea deplină a planetei pe care trăim. In truda realizării acestei năzuinţi, Ferrero socoteşte că înfrăţirea intelectuală a lumilor e marea înţelepciune care va da deslegare visului nostru şi — cu ştiinţă sau fără ştiină — omenirea toată luptă pentru acelaş viitor.

Secolul al XIX-lea s'a găsit, spune Ferrero, în faţa unor instituţii politice şi religioase, a unor tradiţii estetice şi morale, pe care celelalte secole îi porunceau să le adore, dar care îl stinghereau în noua sa sforţare. Şi atunci, le-a distrus ! Câte ocări violente nu i s'au asvârlit, în timpul muncii lui herculane! I s'a spus că e cel mai stupid dintre toate secolele. Dacă judecăm după ceeace a distrus, fără să ţinem seamă de sarcina ce avea de îndeplinit, ar trebui să-l numim mai degrabă secolul nebun, decât secolul stupid. Nu era, însă, nici stupid, nici nebun, ci deschidea un fel de paranteză imensă, care trebuia să întrerupă pentru câteva veacuri cuvântarea solemnă a istoriei lumii. Căci cucerirea lumii nu este şi nu poate fi decât o paranteză, o lucrare care într'o zi va fi terminată, sau cel puţin adusă până la un astfel de punct încât nu va mai avea în preocupările oamenilor decât un loc cu totul secundar. In ziua aceea, pe pământul mărit, în mijlocul unor bogăţii nemărginit mai mari şi cu mijloace mai puternice, omenirea se va reîntoarce la căutarea perfecţiunii pe care până acum n'a putut-o ajunge, şi care a fost veşnic ţinta ei supremă, fiincă este o cerinţă a minţii. — Generaţiile care se urmează de un secol, au înţeles mereu — deşi nelămurit — acest lucru. Acesta e motivul pentru care ele au admirat şi venerat rămăşiţele trecutului, pe măsură ce-l dărâmau cu mai multă energie...

Traducerea d-lui col. Const. C. Alexandrescu aduce pe lângă însuşirile de claritate şi de cursivitate, o admirabilă echivalenţă în româneşte şi o sonoritate nouă a ideologiei lui Ferrero.

H. LAZU

IVAN BUNIN : Caliciul vieţei, (Edit. Bossard, Paris)

Ivan Bunin este unul din scriitorii care ne-a convins că nu e nevoe de multe pagini pentru a scăpăra fiorul emoţiei în cititor şi a-l duce până la răscrucea drumurilor de unde începe domnia umbrelor generale. Scriitorul rus, fost membru al Academiei din Petersburg, acum stabilit la Paris unde-şi tipăreşte opera în franţuzeşte, e un boer rus care nu s'a îmblânzit prin cultură în ţara lui, asemenea lui Turghenieff, bunăoară. Altitudinea sufletească, dobândită prin educaţie europeană nu l-a sărăcit însă şi nici nu l-a sterilizat. Materialul literar e scos din zbuciume puternice ale vieţei ruseşti, iar forma artistică, siguranţa alegerei amănuntelor şi discreţia nihilismului său înnăscut, ne dau de veste că avem în faţa noastră opera unui scriitor de esenţă aleasă.

Ivan Bunin s'a făcut dintr'odată cunoscut în Europa prin o singură nuvelă, care a şi dat titlul primului volum apărut în limba franceză: **Domnul din San-Francisco.** Al doilea volum de nuvele, **Caliciul Vieţei**, e bogat prin materialul lui omenesc de aceiaşi calitate şi ferit de putrefacţie, mulţumită unei acidităţi nemărturisite direct, care dă acea savoare specială prozei lui Bunin.

Cine ar voi să caracterizeze mai de-aproape materialul nuvelelor lui Bunin, va trebui să analizeze, în primul rând elementele din care e alcătuită **dezamăgirea** lui fundamentală. Fiinţa omenească şi toate adierile spirituale care-i înfloresc inima, ochii şi surâsul, sunt proectate pe un zid de grafit uriaş, unde iau înfăţişare caricaturală. Doi tineri iubesc aceiaşi fată, într'un orăşel de provincie. Fata devine soţia aceluia pe care-l iubeşte. Aceste trei vieţi absurd batjocurite constituesc „Caliciul vieţii". Un flăcău tomnatec mai petrece o noapte la ibovnica lui care şi-a stricat viaţa pentru el; amănunte meschine şi triviale împodobesc sinistru acest sfârşit de vieţi — şi nuvela se numeşte banal „Ruptura". Iar fata dela hanul pe unde se perindă păstori şi logofeţi, îmbătată de cea dintâi aromă a visului iubirei, la capătul visului loveşte fruntea omului şi varsă sângele care trebuia să-i fie scump; — ea trece cu ochii speriaţi de această batjocură a vieţii în nuvela „Pe marginea drumului".

Spirit sumbru şi sculptor de întunerec, Ivan Bunin e departe de a poseda mediocritatea auriferă şi gloria de hârtie a colegului său Cuprin. Cititorul de gust va face distincţia dela cele dintâi rânduri.

SERGE SÉMÉNOV : La faim. Éditions Montaignes
De vânzare la Librăria Hasefer

După cum vedem, titlul e acelaş ca la faimosul roman al lui Knut Hamsun. Ceeace îl preocupă însă cu deosebire pe Semenov, e efectul foamei asupra vieţii de familie.

Lucrurile se petrec la Petrograd în 1919, anul foametei cumplite. Intr'o familie care, după cum ni se dă a înţelege, a trăit pe vremuri în cea mai perfectă armonie, foamea îşi face simţită influenţa: tatăl primeşte ca lucrător, o jumătate de livră de pâine pe zi mai mult decât nevasta şi copiii; el n'o împarte cu ceilalţi ci o mănâncă singur, şi toţi ai casei încep să-l urască din această cauză. Jumătatea de livră în plus a tatălui ajunge ca un coşmar pentru toţi (inclusiv cititorul), îi urmăreşte zi şi noapte. Abia moartea tatălui provoacă în ei remuşcări pentru sentimentele lor denaturate.

E interesant în acest roman că, deşi autorul e bolşevic, nu se simte nicăeri tendinţa comunistă. Abia o mică bucurie a unei funcţionare dela poştă, când ofensiva lui Iudenici e înfrântă.

G

LEO TOLSTOI: Vie die liebe vergeht
Berlin, Eigenbrödler-Verlag 1926

Sub titlul acesta se publică 12 scurte lucrări ale lui Tolstoi, între care o nuvelă, în manieră stendhaliană, probabil cea dintâi lucrare literară a scriitorului (1851), o schiţă din Caucaz *(Cum mor soldaţii ruşi)*, şi un dialog despre reforma agrară, scris câteva luni înainte de moarte. In prima nuvelă apar deja caracterele distinctive ale artistului matur; e cea mai preţioasă din toată colecţia pentru studiul dezvoltării întregi a maistrului. — Z.

Cazul Gide

Miscellanea „Vieţii Româneşti" aduce totdeauna observaţii judicioase în discuţia problemelor de actualitate.

Ultimul număr înregistrează astfel ştirea că André Gide şi-a retras din librării memoriile de curând apărute: „Si le grain ne meurt". Intrebarea cea mai firească care se impune e aceasta: de ce le-a mai publicat atunci?

„André Gide este astăzi poate figura cea mai discutată, şi în multe medii literare, cea mai mare autoritate din literatura europeană. In America, Germania şi Anglia literatura cea mai tânără, nu e cu totul lipsită de influenţa acestui scriitor şi moralist .Viaţa sa intimă, roasă de vicii adânci şi totuşi umane, e privită de mulţi cu desgust sau dispreţ, dar printre tineri e considerată cu mult interes şi indulgenţă. Toate acestea fiindcă pervertirea lui Gide nu e decât mărturia unui adânc dezechilibru moral, care însă a făcut eroice eforturi cătră normalizare. „Si le grain ne meurt" minunează pe lector prin justeţea, prin naturaleţea atitudinii autorului. Nu întâlnim la Gide, nici cinism, nici resemnare, nici poza de martiraj, nici revolta contra societăţii. El povesteşte tristele împrejurări ale vieţii sale decăzute, cu naturaleţa şi calmul cuiva care ar clasifica şi descrie simple fenomene. Nu se poate zări nici indignare, nici impertinenţă, nici umilinţă. Intr'un singur loc se găseşte această justificare a acestor confidenţe : „mettons que je fais tout cela par penitence". E conştiinţa protestantului, nevoia sa religioasă de mortificare. Aceasta trebue să fie scuza acestor grozăvii povestite pur şi simplu. Şi e adevărat, că această carte, de chinuri sexuale, de frământări şi torturi trupeşti nu lasă desgustul pe care ar trebui să-l lase asemenea subiecte. Se gâceşte o adâncă luptă morală în care intenţia nobilă e frântă de impetuozitatea naturii iniţiale. Efectul e tragic dar nu e dezgustător...."

D-l Brătescu-Voineşti şi Titu Maiorescu

„O cutie cubică, de aur masiv şi ermetic închisă; cubică spre a nu se putea răsturna, de aur spre a nu rugini, ermetic închisă spre a nu pătrunde într'însa nici un bob de praf, aşa părea Maiorescu,—spune d. I. Al. Brătescu-Voineşti în numărul jubiliar al „Convorbirilor literare". Când deschideai cutia găseai într'însa o comoară de duioşie şi de bunătate despre care nimeni nu a vorbit până acuma.

„In general, când se vorbeşte despre Maiorescu, se insistă asupra inteligenţei lui sclipitoare, asupra vastei lui culturi, asupra neîntrecutului lui talent şi farmec de orator şi de povestitor, asupra minunatelor lui calităţi de profesor şi asupra spiritului lui de datorie; dar, din pricina discreţiei cu care el înţelegea să facă binele şi să-şi ascundă înduioşările, puţini sunt aceia care ştiu că pe lângă toate acele însuşiri el mai avea şi pe aceia de a purta sub aparenţa unei firi reci şi echilibrate un suflet blând şi duios.

„Pe vremea de care vă vorbesc ,nu era obiceiul să se plătească în bani colaborarea la reviste. Maiorescu găsise cel mai frumos, cel mai folositor şi cel mai demn mod a o face. El oferea scriitorului să-l însoţească într'o călătorie. Aşa mi-a plătit mie colaborarea la „Convorbiri"; şi în cele cinci călătorii în care l-am însoţit, călătorii în care toate, absolut toate cheltuelile, dela plata biletului de tren până la costul ţigărilor erau în sarcina lui, am putut să-l cunosc sub aspecte intime în care se vedea toată bunătatea lui. Vă puteţi închipui cât am câştigat eu sufleteşte, nu numai prin vederea atâtor locuri şi lucruri frumoase pe care mi le-a arătat dar mai ales din comerţul intelectual cu acest om în toate superior. Şi înrâurirea lui nu a fost numai intelectuală, prin operele ce mă îndemna să citesc, prin îndreptările ce mă îndemna să fac lucrărilor ce-i duceam, prin sfaturile ce-mi dădea; înrâurirea lui a fost şi morală. Nu mă sfiesc să mărturisesc că dela multe acte de uşurinţă, de necugetare, la care m'ar fi împins şi vârsta şi ispitele, m'a oprit gândul: „Ce va zice Maiorescu?"

BIBIOGRAFIE

Eugen Relgis: **„Glasuri în surdină"**, roman, Edit. I. Brănişteanu, Bucureşti. Lei 65.—

Succesiunea Inginerului Petre Lucaci, Edit. Acad. Române, Bucureşti.

Paul I. Prodan: **„Teatrul românesc contimporan"**, (1920 şi 1927), Edit. Fund. Cult. Principele Carol, Bucureşti. Lei 150.—

D. Caracostea: **„Un mare critic român modernist: D. Eug. Lovinescu"**, Edit. Cartea Românească, Buc. Lei 30.—

Cele trei Crişuri, No. 5; Viaţa literară, No. 54; Universul literar, No. 23; Societatea de mâine, No. 22, Falanga, No. 23; Graiul românesc, No. 5.

Jack London

Viaţa acestui mare scriitor e un vârtej extraordinar de aventuri şi vagabondări, cari lasă pe jos pe ale lui Gorki. Născut în San-Francisco la 1876; ca băieţaş vinde gazete pe stradă; la 16 ani e într'o bandă de contrabandişti pescuitori de stridii, apoi matelot poliţist, urmăritor al contrabandiştilor de stridii, vânător de foce pe coasta Japoniei, în Marea Behring Apoi vine în Canada, unde e arestat ca vagabond. Trece în California. Are acum 18 ani, urmează acolo liceul şi e socialist; e în acelaş timp uşier la un hotel. Face Universitatea, lucrând şi la o spălătorie de rufe. In acelaş timp publică literatură. Puţin în urmă, e căutător de aur în Klondike. Peste puţin se află la Londra. Pleacă apoi cu soţia, cu un bucătar şi un băiat japonez, pe o mică luntre, construită anume, să facă un ocol al lumii. N'ajung decât până în Australia.

Opera lui literară nu e o lucrare de imaginaţie, ci oglinda directă a acestui fel de viaţă a lui. Foarte productiv, a tipărit unul după altul zeci de volume.

Arta lui Jack London e uimitor de concretă. Lui nu-i place decât lupta, sforţarea de a te descurca cu mâinile proprii; primitivul, realitatea, viaţa, cum e, înlăturând orice teorie care s'o transforme ori s'o diforme. E simplu direct, brutal chiar. Dar ce impresie de realitate! Şi ce frumos e stilul lui, numai pentrucă nu comunică decât această realitate, obiectiv, strict precis, fără adaos, înfloriri, ori comentarii. Realismul puternic, crud, al povestitorului californian abuzează aproape de nervii noştri pe care îi încordează cu atâta necruţare, că ne vine uneori să-i cerem îndurare. Problemele sociale îl interesează adânc şi în mai toate romanele, nuvelele şi reportagiile lui sociale, vibrează sentimente de umanitate şi milă pentru cei desmoşteniţi.

Cu aceste note caracteristice îl găsim şi în cele două puternice nuvele: **„O grevă în America"**, şi **„Cheia Puterii"**, apărute în româneşte în numărul pe săptămâna aceasta (122) al valoroasei publicaţiuni literare **„Lectura"**, — **floarea literaturilor străine"**.

Uniunea Mondială a Femeii

pentru Concordia internaţională, cu sediul la Geneva prin glasul secretarei sale generale, M-me *Hélène Romniceano*, răspunde colaboratorului nostru, *P. Muşoiu:*

"Am primit cu o plăcere neaşteptată şi citit, lucrarea „Alte zări" şi cu cele ce-o însoţesc. (Lucrări apărute mai întâi în „Adevărul Literar şi Artistic". N. R.) Prin aceasta îmi daţi o vie dovadă despre putinţa de a se desvolta şi în România un idealizm înălţător, aplicabil la viaţa de toate zilele.

Am citit cu foarte mare interes studiul lui Bertrand Russell, „Lumea cum ar putea să fie", ca şi studiul lui Zucca, „Materializmul idealist şi real"... Credeţi, ca şi mine, în starea viitoare a omenirii, care va realiza şi materializa idealul. Eu voiu spune ceva mai mult, eu cred că această stare de lucruri, suntem pe cale s'o înfăptuim chiar acum. In tot cazul, concepţia lucrărilor D-voastră este de-o evoluţie foarte înaintată, pentru care vă felicit din inimă.

In scrisoarea sa, d-na secretară atrage atenţia colaboratorului nostru asupra unei lucrări datorite Preşedintei Uniunei, D-na GUTHRIE d'ARCIS: *„Lucrările spirituale singura bază pe care se poate întemeia Statul ideal universal"*, lucrare cu deosebire remarcabilă pe care cititorii noştri o vor gusta din n-rul viitor.

Cei ce-ar dori să intre în legături cu această asociaţie se vor adresa: *M-me Hélène Romniceano, Union Mondiale de la Femme pour la Concorde Internationale.* Bureau central international: *Genève, 17, B-d Helvétique.*

„Imperialismul" literar

Dela Balzac la Dickens*)

Pentru a înfăţişa în câte 70 de pagini opera şi personalitatea lui Balzac şi Dickens, cari împreună cu Dostoievski sunt cei mai caracteristici romancieri ai secolului al XIX-lea, Ştefan Zweig ne-a dovedit că eseul e forma cea mai potrivită pentru un literat cu mari însuşiri de critic şi de psiholog. In locul unui studiu critic, oarecum arid prin dozarea calităţilor şi defectelor, prin analizaea subiectelor şi expuneri comparative, Zweig ne-a dat câte un „tablou sinoptic" al operelor lui Balzac şi Dickens. El a pătruns, prin simpatie intuitivă, în sufletul autorului, descoperind trăsăturile dominante ale personalităţii creatoare şi putând explica astfel, fără pedanterie, de ce Balzac ne-a dat fresca monumentală a **Comediei umane, iar Dickens** tablourile migăloase şi însorite din **David Copperfield** sau **M-rs Pickwick.**

Procedeul critic al lui Zweig e în primul rând psihologic. Aceasta e firesc, dacă recunoaştem darul de cercetare psihologică al nuvelistului Zweig. Autorul lui **Amock** îşi vădeşte aceleaşi calităţi şi în eseul despre **Balzac** ori **Dickens.** Avem uneori impresia că cetim o nuvelă, într'atât de vii şi de luminoase sunt unele pagini consacrate unor autori cari, cuprinzând în ei câte o lume, pot deveni ei înşişi subiecte literare.

Balzac a fost martor al epopeei napoleoniene: Zweig ne prezintă astfel pe Balzac. O monstruoasă voinţă de putere clocotea în pieptul lui Balzac. O voinţă care râvnea spre absolut, neglijând deci amănuntele, lucrurile isolate.

Pentru a nu pierde nimic din imensa varietate a lumii, Balzac a trebuit să simplifice, să comprime viaţa pentru a ne reda tipuri şi simboluri. Nucingen e bancherul, Gobseck e cămătarul. Horace Bianchon e medicul... Toţi eroii lui Balzac sânt ca oţelul, traşi de o unică pasiune, până la isbândă — sau până la ruptură. „Intensitatea, voinţa, numai aceasta interesează; aceasta aparţine omului, pe când succesul şi gloria nu sunt nimic: ele se datoresc întâmplării". Această frază a lui Zweig rezumă filosofia practică a lui Balzac. Eroii lui sunt deci **monomani:** au o singură pasiune. Dacă se abat dela dânsa, cad înfrânţi. Orice sentiment, orice iluzie, orice instinct al vieţii poate servi ca temă lui Balzac, numai să tindă spre absolut. Această sete a absolutului, duce pe Balzac spre lumi supra-normale, spre acea mistică realizare a unor adevăruri pe cari abia le bănuim în viaţa cotidiană. Zweig cercetează cu fineţă şi monomania lui Balzac care, în sărăcia lui splendidă, covârşit de datorii, şi-a creat un univers propriu: în cele optzeci de volume, Balzac a fixat realităţile create de el în marginea şi chiar în afară de lumea care n'a vrut să-l primească. „La nici un poet (înadevăr, acest romancier era mai presus de toate poet) n'a fost mai puternică acea intensitate de absorbire în propria sa operă, la nici unul halucinaţia n'a fost mai aproape de iluzia adevărată"... Prin operele lui, Balzac uita de imensa poftă de a trăi care clocotea într'însul. Anarhismul lui era lucid, voluntar, indiferent la orice morală, la orice normă socială. Ca şi eroii săi, Balzac a pierit prin excesul pasiunii sale; a vrut să învingă realităţile sociale, creând deasupra lor o lume proprie în care câteva mii de personagii se „devorau între ele ca păiangenii închişi într'o oală"...

Balzac a statornicit, cum a făcut apoi şi Dostoievski, „concepţia romanului ca enciclopedie a lumii interioare". Elementul erotic, care e dominant la majoritatea romancierilor, a fost dacă nu înlocuit, dar mereu însoţit de elementului **banului.** Balzac a povestit marile bătălii ale banului în cari „se risipeşte tot atâta energie ca şi în bătăliile dela Austerlitz sau Waterloo". Paralelismul cu Napoleon e dus de Zweig până la sfârşitul studiului, fără să pară forţat. Ceiace reprezintă Napoleon în istorie, Balzac reprezintă în literatură: o epocă, o generaţie. Nimeni, înaintea lui Balzac, n'a încercat o metodică întreprindere, atât de grandioasă. Opera lui e o moştenire preţioasă pentru oricine—şi pentru dramaturgi, cari pot găsi acolo sute de subiecte tragice, — şi pentru savanţi, cărora le-a pus la îndemână atâtea probleme psihologice şi atâtea idei „utopice". Poeţii însă, găsesc în opera lui Balzac cea mai preţioasă moştenire. Balzac era înainte de toate un imaginativ, un visionar. El a spus: „Acel care poate oricând transforma gândurile lui în acţiuni, e un geniu". Nu şi-a desăvârşit opera, căci „ar fi semănat prea mult cu Dumnezeu". Dar, închee Zweig, aşa cum apare, opera lui e un stimulent extraordinar şi cel mai măreţ exemplu pe care îl poate găsi o voinţă creatoare în drum spre inaccesibil".

Tot atât de interesant e eseul consacrat lui Dickens — opus în totul lui Balzac prin opera care oglindeşte altă societate şi prin personalitatea care e antipodul unui erou al voinţei. Dickens reprezintă „identitatea unui om de geniu cu tradiţia epocei sale", El exprimă morala, estetica, ideile şi sentimentul vital specific al Angliei din vremea tihnită, suprasaturată, a reginei Victoria. Admirabil e scoasă în evidenţă psihologia acestei epoci (după înfrângerea lui Napoleon şi întemeierea imperiului colonial). Shakespeare a înfăţişat Anglia elisabetană: puternică, lacomă de acţiune, cu proaspătă sensibilitate. Anglia victoriană e prudentă, potolită, arhiburgheză, rumegându-şi amintirile glorioase, apărându-şi tradiţiile — şi cu o morală rigidă, cu o sensualitate comprimată, făţarnică. Opera lui Dickens e întemeiată pe această tradiţie seculară engleză, ea e „voinţa inconştientă — voinţa devenită artă — a naţiunei sale." Aşa se explică imensa popularitate de care s'a bucurat dela început autorul lui **Olivier Twist.** Dickens e simbolul Angliei burgheze, prudente, sătule — pe când Shakespeare încarnează Anglia eroică, ambiţioasă, sanguinară.

Pentrucă a urmat pas cu pas tradiţia, Dickens a cucerit laurii pe cari nu i-au putut avea în Anglia un Byron, un Shelley, un Wilde — adevăraţi aristocraţi ai artei. Dickens nu era un tragic, ci un sentimental. La el, fericirea era sinonimă cu contemplaţia, estetica se confunda cu morala, sensualismul cu pudoarea, amorul cu însurătoarea... Eroii lui Balzac au un temperament napoleonian, revoluţionar; acei ai lui Dostoiewski sunt extatici, umiliţi în căutarea mânturii. Eroii lui Dickens sunt modeşti, atât de modeşti — mulţumiţi dacă au „o sute de lire pe an, o nevastă drăguţă, o duzină de copii,... puţină verdeaţă la fereastră, o grădiniţă... puţină fericire". E idealul micului sau marelui burghez.

Această lume ar fi fost nesuferită, dacă Dickens n'ar fi aruncat asupra ei vălul multicolor al poeziei. Peste monotonia cotidiană a vieţii dusă de milioane de oameni simpli, el a aşternut imaginile scânteietoare ale seninătăţii fericite". Dickens nu ignora mizeriile sociale, nedreptăţile, urile, plăgile naţionale. Prin humour, prin ironie indulgentă, prin satiră miloasă — el a salvat operele sale de cenuşa uitării. Fără universalizarea tipurilor sale, Dickens nu şi-ar fi păstrat locul în literatura omenirii. Oricât de specific engleză ar fi opera lui, în fond ea este etern omenească prin idealurile râvnite de toate generaţiile, prin sentimentele cari stărue în toate inimile obscure. Dickens s'a menţinut „în planul intermediar dintre sublim şi banal: în căile regulate ale lumii terestre, în ceiace e plăcut şi mişcător, în ceiace e confortabil şi burghez."

Iată cum închee Stefan Zweig, eseul său: — „Unii crează puterea, alţii pacea. Charles Dickens a împodobit poetic un moment de pace a lumii. Astăzi, viaţa este iarăşi sgomotoasă; maşinile hurue; timpul înaintează cu paşi grăbiţi. Dar idila e nemuritoare, pentrucă ea e bucuria vieţii. Ea revine, ca şi cerul albastru după furtună, ca seninătatea veşnică a vieţii după toate crizele şi sguduiturile sufletului. Astfel, Dickens va reveni totdeauna din uitarea lui, când oamenii vor avea nevoie de veselie şi când obosiţi de tragicile frământări ale pasiunii, ei vor vroi să asculte, chiar în cele mai banale lucruri, muzica misterioasă a poeziei..."

EUGEN RELGIS

*) St. Zweig: Balzac-Dickens, trad. A. Hella şi O. Bournac, S. Kra, Paris, 1927.

ÎNSEMNĂRI

Tinereţea lui Jack London

Curioase pagini de M-me Charmion London, adaptate de M-me Alice Bossuet, privitoare la tinereţea romancierului Jack London, publică ultimul număr din **Revue de Paris.** Nu este alt scriitor care să fi avut o copilărie mai dureroasă şi debuturi mai penibile. Copilăria lui Jack London a fost mizerabilă şi anii lui de debut aparţin romanelor de aventuri. S'a născut la San-Francisco în 1876, dintr'o familie de ţărani, instalată de mai multe generaţii în regiunea vestică. Tatăl lui, John London, era un nenorocit. La cinci ani Jack ştia să citească, fără să-şi poată explica cum a învăţat. La zece ani se entuziasmă la lectura operelor „Viaţa lui Garfield" şi „Alhambra" de Washington Irving. Cărţile fură marea consolare a copilăriei sale. „Nu-mi amintesc să fi primit, fiind mic, vreo mângâere dela mama mea", mărturisi el mai târziu. Noui nenorociri abătându-se asupra familiei London, au trebuit să vândă ferma ce o aveau şi să se reîntoarcă la San-Francisco, unde au cunoscut adevărata mizerie. Copilul avea în schimb bucuria de a putea frecventa bibliotecile populare, consacrându-se zile întregi lecturii. Dar ca să-şi poată ajuta familia, trebui să muncească şi se făcu vânzător de ziare. Se scula la orele trei de dimineaţă pentru a duce jurnalele, apoi se ducea la şcoală; după orele de şcoală vindea ziarele de după masă, până seara. Sâmbăta ajuta pe nişte negustori la treburi, iar Duminica, pentru câţiva bani, aduna popicile unor jucători olandezi. La treisprezece ani trebui să-şi treacă examenul pentru căpătarea certificatului de studii, dar hainele fiindu-i prea zdrenţuite, nu îndrăzni să se prezinte la examen.

Puţinele lui momente neocupate, le petrecea într'o barcă mică cu pânze, unde, singur în faţa largului mării se simţia stăpân pe soarta lui. Astfel se născu dragostea de mare şi de aventură. Făcu cunoştinţa unui tânăr matelot asvârlitor cu cangea şi a unui marinar englez dezertor, cari-l duceau cu ei în barurile frecventate de pescarii de balene, rămaşi pe iarnă la San-Francisco. La şaptespre-zece ani, în 1893, semnă un angajament ca ajutor de matelot pe bordul Sophie-Sutherlandei, care pleca pe coasta Japoniei şi în marea Behring. Aceasta a însemnat, pentru el, viaţa şi aventura frumoasă. Om activ, marinar iscusit, Jack London se făcu iubit de toţi marinarii. Unul din aceştia, un suedez uriaş, căutându-i într'o zi ceartă, micul Jack sări asupra lui şi se încinse o bătae sălbatecă, până când tânărul marinar, agăţându-se disperat de adversarul care-i însângerase umărul, îl trânti jos, strângându-l de gât şi obligându-l să cedeze somaţiunilor lui. De atunci tânărul ucenic se impuse camarazilor, care-l felicitară pentru curajul şi puterea lui. Noaptea, obosit în culcuşul lui şi astupând cu mâna lumina unei lămpi, ca să nu jeneze somnul tovarăşior, citia şi recitea cărţile pe care putuse să le ia cu el. La opririle în porturi, hoinărea cu doi sau trei prieteni de bord. „Am făcut, spunea el, tot ceeace fac toţi matelotţii în insulele Bonin, tot ceeace fac milioanele de oameni pe globul întreg. Am fost fiind dus de alţii, nefiind un Dumnezeu, ci numai un biet om, o creatură care urmează pe cei mai în vârstă în drumul ce şi l'au luat. Şi pe oamenii aceştia, cu sângele viguros, cu plămânii rezistenţi, cu spiritul solid, vă rog să mă credeţi, îi iubesc".

Pe coastele Siberiei, Jack London cunoscu săptămâni întregi de muncă aspră. Ca ajutor de matelot, avea întreaga corvoadă a corăbiei şi, în restul timpului, ajuta la îmbucătăţitul focelor, la tăbăcitul pieilor vâscoase. Sophie-Sutherland se întoarse la San-Francisco cu frumoasă încărcătură, şi într'o scrisoare pe care o scrisese la 1898, Jack London, vorbind despre această călătorie, spunea: „Da, am hoinărit pretutindeni, dar, după şapte luni petrecute pe mare, am trimis familiei mele monede de aur". Mama lui voi ca el să-şi facă o meserie, dar fu cuprins iarăşi de pasiunea cititului. Luă parte la un concurs literar şi câştigă 25 dolari. La un alt concurs literar, organizat de un mare ziar din San-Francisco, căpătă un alt premiu, mult mai însemnat.

Aceasta nu-l împiedecă, spre a-şi câştiga existenţa, să se facă paznicul unei uzine electrice din Oakland, şi, desgustat de a avea o meserie, deveni vagabond, înrolându-se în frumoasa „armată industrială" pe care Kelley căuta s'o constitue grupând pe toţi şomeurii pentru a preîntâmpina criza şomajului care se anunţa în Statele-Unite. Aceasta fu însă o aventură teribilă. „Aveam aerul, spunea el mai târziu, unui cerşetor între cerşetori. M'am culcat cu ei, am dormit cu ei, am mâncat cu ei, am cerşit cu ei, m'am păduchiat cu ei, ceeace era foarte desgustător". Intr'o zi notează: „Ne-am culcat fără să mâncăm; trebuia să scap, nu puteam îndura foamea". Işi părăsi tovarăşii, se ascunse într'un vagon de vite şi sosi astfel la Chicago, unde găsi o scrisoare dela mama lui, cu 5 dolari. La Washington găsi un loc de portar la un mare grajd şi frecventa tripourile în tovărăşia negrilor. Intr'o seară sosi poliţia, Jack London sări pe fereastră, se strecură printre picioarele unui agent şi se gândi să părăsească capitala. Se duse la New-York, apoi la Boston, călătorind totdeauna în mod fraudulos, în trenurile de marfă. Intr'o zi, ca să scape de controlorii, cari-l urmăreau din vagon în vagon, stătu ascuns într'un burlan imens, ce era încărcat într'un vagon. Vizită Canada, călătorind totdeauna fără bilet, şi sosi în sfârşit la Vancouver, unde se angajă pe bordul unei corăbii, care-l duse la San-Francisco.

Această tinereţe sbuciumată, petrecută în toate epavele societăţii, a fost o prgeătire destul de ciudată pentru viaţa-i literară, şi ea explică, fără îndoială, formarea spiritului foarte particular al lui Jack London. Tinereţea lui a fost de sigur, romanul de aventuri cel mai sângeros

G. B.

Cel mai frumos reportagiu

Ziarele pariziene au publicat nu de mult răspunsurile celor mai de seamă ziarişti cu privire la cel mai frumos reportagiu al lor. Cu acest prilej s'a aflat şi cea mai nostimă farsă pe care un tânăr ziarist belgian a jucat-o acum 75 de ani, unui mare ziar concurent.

In 1851 se judeca la Mons o crimă rămasă celebră în analele criminale; atât de celebră încât preşedintele Bouchardon a şi scris o carte cu titlul *Crima din castelul de Bitremont.* Contele de Bocarmé şi soţia lui, Lydia Fougnies, erau acuzaţi de a fi ucis cu nicotină condensată pe fratele Lidiei. Cunoscutul avocat din Paris Lechaud pledase în favoarea asasinilor, iar printre martorii apărării fusese ilustrul chimist Orfila. In Belgia crima şi procesul provocaseră o emoţie extraordinară. Toată lumea aştepta cu emoţie verdictul, care trebuia să fie pronunţat noaptea târziu. Pe vremea aceea nu exista încă telegraf între Mons şi Bruxelles. *L'Indépendance belge,* cel mai mare ziar din Belgia, spre a putea publica rezultatul procesului în ediţia de dimineaţă, trimisese la Mons un redactor care trebuia să revie la Bruxelles *cu un tren special,* comandat anume.

Pe la două sau trei dimineaţa, trenul special pleacă din Mons ducând numai pe redactorul ziarului *Indépendance belge,* în vreme ce confraţii aşteptau plictisiţi în gară trenul de dimineaţă. Cititorii ziarului *Indépendance* au putut citi în aceeaş dimineaţă verdictul mult aşteptat: contele fusese condamnat la moarte, dar soţia lui achitată. Dar spre marea mirare a directorului ziarului *Indépendance,* un mic ziar, *Echo de Bruxelles,* publică exact aceleaşi informaţii la aceeaş oră. Ce se întâmplase?

Ceva foarte simplu. Colaboratorul ziarului *Echo de Bruxelles,* după ce-şi scrise reportagiul dete fuga la gara din Mons.... fără nici o socoteală, întrucât nu era nici un tren. Inspiraţie de ziarist, speranţa de a găsi un mijloc de comunicaţie, vreun tren de marfă, vreo locomotivă... In tot cazul manuscrisul avea mai multe şanse la gară decât în oraş! Astfel că tânărul reporter dete fuga la gară unde zări trenul special alcătuit dintr'o locomotivă, un tender şi un singur vagon. O ideie îi trecu prin cap... Făcu semn mecanicului, intră cu el în restaurant, băură ceva şi îi strecură o piesă de cinci lei (cinci lei era ceva la 1851) şi manuscrisul.

— Cum ajungi la Bruxelles dă fuga la *Echo de Bruxelles* unde ţi se va mai da cinci lei!

Ziarul *Echo de Bruxelles* a fost astfel tot atât de bine informat ca şi marele ziar *Indépendance belge,* ba micul ziar a avut răutatea să adauge şi însemnarea: „Prin serviciul special al ziarului nostru!"

Fritz von Unruh

Figură virilă de-asupra căreia aştepţi să vezi o cască. Tip militar, erou al voinţei, din familie de militari. Privirile pururea înarmate. In timpul războiului a făcut parte din statul-major al Kronprinţului. Dar războiul i-a preschimbat conştiinţa, făcând din el un spirit larg, umanitar.

In piesa *Ofiţerii* studiază un caz special de conştiinţă: disciplina ucide cu totul pe individ? Nu-i mai îngăduie nici o critică, nici critica întemeiată care ar duce la victorie? Un ofiţer colonial, om de acţiune, nu împlineşte de două ori ordinele şefului său; din această nesupunere se crează victoria. Eroul moare. Purtatu-s'a bine sau rău? Nici un răspuns.

Prinţul Ferdinand, lucrare şi mai personală ne desvălue demonul voinţei care agită pe Unruh. Firea de comandant a prinţului nu poate suferi autoritatea altora. Se va supune sau nu regelui său, pe care-l socoate inferior? Se va închina? Ar putea primi coroana... Nu. Datoria lui e să se supue. Se supune. Ciudată stare de spirit la acest fost ofiţer prusian care pune în discuţie, de două ori, principiul autorităţii!

In piesa *O rasă* e vorba de mlădiţa unei vechi familii crescute în tradiţii aspre. Dar acest fiu, cu toată educaţia familiară e un antimilitarist, un ateu şi vechea morală îl stăpâneşte atât de puţin că nu se sfieşte să-şi dorească propria soră. Nu ţine seamă de nici o etichetă socială, de nici o prejudecată comodă, cărora le dă adevăratul lor nume: minciună, sclavie, moarte. Dar se simte totuşi atât de legat de acest trecut odios că se sinucide. Un idealist de forţa lui Unruh nu se putea mulţumi cu o soluţie atât de uşoară — moartea, pentru el, e numai o etapă. El se ridică şi strigă: Sacrificiu! El caută să arunce în aer stâncile care-l năbuşeau. Şi iată spărtura spre o nouă viaţă! Prin această spărtură trece mama, misterioasa creatoare a unei rase mai bune. Ea culege de jos flacăra, apoi posedată şi condusă de spiritul fiului mort cu voinţă, ea îl continuă prin acţiune, devine executoarea „voinţei" lui şi simbolul „devenirii" condiţionată de moarte. In toată opera lui Unruh rolul femeii, al mamei îndeosebi, are o sfântă gravitate. Ea e unealta viitorului, vestitoarea progresului prin sublimele ei supuneri.

Fritz von Unruh este în acelaş timp un mare orator. Discursurile lui către mulţime sunt pline de patetism. La Francfort, la Manheim, la Berlin, Fritz von Unruh a deslănţuit entusiasmul. El care şi-a bătut joc în *Rosengarten* de moravurile barbare ale corporaţiilor studenţeşti, ştie bine că va fi înţeles de generaţiile noui sau care sunt pe cale să vie. El îşi dă seama de ipocrizia membrilor din Reichstag care-l rugaseră să pronunţe în plină şedinţă elogiul funebru al lui Rathenau — „în faţa voastră, a spus Fritz von Unruh, care aşteptaţi să vă îndoiţi şira spinării în faţa unui Kaiser!"

Totuşi Fritz von Unruh a scăpat de soarta tragică a ultimilor luptători pentru nobleţea umanitară din Germania...

Omul-granată

Nimic nu mai e imposibil pe lumea asta, ne-am obicinuit de mult cu acest gând. Putem străbate ţări străine cu trenul pe şine sau cu automobilul, fără şine, iar când avem curaj, putem să privim globul pământesc din aeroplan. Toate aceste descoperiri sunt de mult întrecute. Omul care călărea pe ghiulea a fost deasemenea uitat; avem azi pilda omului-ghiulea, a omului care vâjâie în văzduh ca o granată.

Ugo Zachini, supranumit „granata vie" se lasă aruncat dintr'un tun autentic. Ugo Zachini e un tânăr de 28 de ani (nu e însurat; soţia lui viitoare va avea deci putinţa să-l arunce în aer la cea dintâi ocazie), e originar din Peru, iar mai înaine de a fi artist de varieteu, era „cowboy". Fratele său, un inginer, care avea de asemenea aptitudini pentru varieteu, a căzut odată de pe un trapez şi a rămas fără un picior. A stat unsprezece luni într'un spital şi nemişcat în pat a avut timp destul să cugete la câte'n lună şi 'n soare. A căutat o legătură între cunoştinţele lui de natură technică şi varieteu, acest teatru al senzaţionalului, şi a găsit o idee genială. A construit un tun care să poată arunca în aer un om viu, ca o granată. Frate-său, Ugo, trebuia să fie „granata". Şi începură amândoi să caute să realizeze această idee. Făcură experienţe timp de patru ani, timp lung şi plin de desamăgiri, dar până la urmă izbutiră să ducă la bun capăt jocul lor periculos. De vre-un an de zile încoace, inginerul dă reprezentaţii cu „granata vie", aruncând pe frate-său în văzduh. Tunul miraculos a fost astfel purtat prin Siria, Palestina, Egipt.

Cei doi fraţi au venit apoi în Europa, Portugalia şi Spania. Zilele trecute au dat o reprezentaţie extraordinară la Berlin, la circul Karl Hangenbeck, în faţa tuturor reprezentanţilor presei. „Granata" a ţinut o cuvântare în limba spaniolă, spunând cam următoarele: „Am onoarea să mă prezint domniilor-voastre. Numele meu este Hugo Zachini, supranumit „omul granată" şi voi prezenta numărul meu de atracţie, care e socotit azi ca cel mai senzaţional. Veţi fi deci în măsură a preţui importanţa lui". Şi au fost într'adevăr în măsură.

Tunul miraculos posedă o ţeavă de şapte metri lungime şi cu o deschizătură de vre-o cincizeci de centimetri diametrul. Ţunul e foarte greu; treizeci de oameni au muncit două zile la aducerea lui în arenă. Totul e gata. Ultimile pregătiri. Emoţie în public; nimeni nu crede în izbândă. „Ugo" îmbrăcat într'un costum de piele se urcă pe ţeavă şi dispare în tun. —„Cine ştie dacă o să-l mai vedem vreodată!... şopteşte un spectator. Ca sugestionaţi, toţi privesc la deschizătura tunului. Apoi se aude o detunătură—un pocnet—un nour de fum—„granata" vâjâe în aer în spre cupola circului face un „salto" în aproprierea plafonului, şi cade într'o plasă bine întinsă, în arenă. Bine înţeles „granata" era chiar Ugo. Plin încă de fum şi de praf, îşi scoate masca şi mulţumeşte pentru aplauzele bine-meritate cu care e răsplătit (chiar leii începură să urle simpatic, spre spaima câtorva spectatori).

Tunul poate arunca un om în văzduh la o înălţime de 35 de metri (distanţă respectabilă) şi poate că fraţii Zachini vor izbuti să construiască odată un model de tun cu care să putem, în sfârşit, să fim azvârliţi în mult dorita planetă Marte. Dacă ţinem seama că Marte se află la o depărtare de 55 milioane kilometri departe de pământ, iar Zachini a lucrat patru ani la „tunul cu 35 metri", ne putem închipui când vom ajunge la rezultatul dorit. Dar nu trebue să ne tânguim; poate vom izbuti mai curând de cât ne închipuim. Nici Roma—cum se spune—n'a fost clădită într'o singură zi.

Cultura europeană

Reproducând un capitol din lucrarea de maturitate filosofică a d-lui prof. C. Rădulescu-Motru („Personalismul Energetic"), Ideea Europeană, arată că principala strădanie a autorului este ridicarea sufletului românesc până la armonizarea idealului de perfecţionare al popoarelor europene, un ideal de muncă şi de libertate, cucerit treptat prin formarea de personalităţi energetice, cu ajutorul şcoalei şi pe baza realităţilor noastre naţionale.

Transcriem şi noi sfârşitul acestui important capitol:

„Cultura europeană se află într'o perioadă de tranziţie. Din ea a dispărut sufletul mistic, fără ca într'însa să se fi introdus pe deplin sufletul profesional.

„Conştiinţa Europeanului se împacă cu cultul incompetinţei, adică cu munca necalificată şi dezordonată.

„Indreptarea o va aduce ziua de mâine. Cultura viitoare a Europei va fi mai productivă şi mai practică. Mai productivă, prin lăţirea conştiinţiozităţii profesionale (rezultat al acordului între muncă şi inteligenţă); mai practică, prin adaptarea ei la tot felul de trebuinţe omeneşti.

„Ziua de mâine va cunoaşte o cultură mai bogată în creaţiuni şi în acelaş timp mai potrivită pe corpul şi sufletul omului, de cum este aceia de astăzi.

„Cultura de astăzi este săracă în creaţiuni şi în acelaş timp mândră în pretenţii.

„Cultura viitoare a Europei va fi cultura unei elite profesionale"...

MARUNTE

Premiile naţionale au fost distribuite astfel: poezie — d. Cincinat Pavelescu; proză — părintele I. Agârbiceanu.

Fără să ne atingem de talentul acestor doi scriitori, gândindu-ne însă la talentul scriitorilor nepremiaţi, — trebue să subliniem faptul, că d. Oct. Goga a făcut politică şi la distribuirea premiilor naţionale.

Cu chipul acesta premiile naţionale pierd din prestigiul cuvenit.

— Doamna Miliţa Petraşcu a deschis la Paris, în „Galerie Briant-Robert", o expoziţie a ultimelor sale lucrări, — împreună cu aquarelistul Georges Valmier.

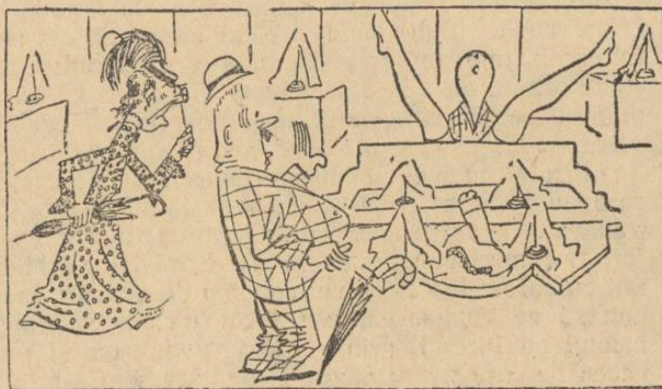
„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea"
din str. Sf. Ionică No. 5
are de vânzare :

I. von Stein : Geschichte der Sozialen-Bewegung. 3 volume.
Rosa Luxemburg: Einführung in der Nationalökonomie.
Morgan: Urgesellschaft;
Max Adler: Die Soziologische in Kants Erkenntniskritik.
Karl Marx: Theorien uber den Mehrwert.
Karl Kautsky: Ursprung des Christentums.
Ramsay Macdonald : Unsere Politik.
Precum şi cele mai valoroase lucrări de doctrină socialistă, cărţi de economie politică, sociologie şi beletristică.

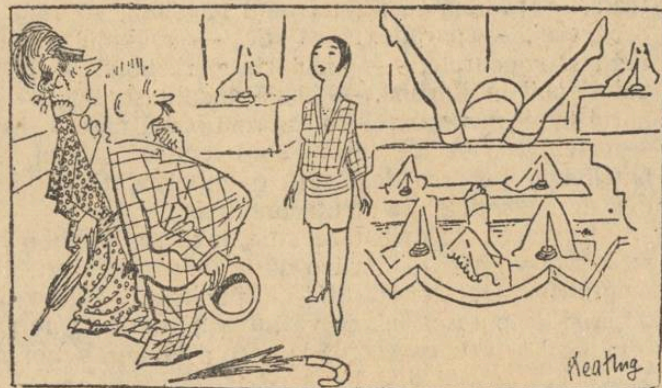
Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar": manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5-6.

Reclamă americană

Intr'un magazin de ciorapi

— Vai, ce neruşinare!..

— Cu ce vă pot servi ?
— !....

Boscărie

Boscarul. — Am să vă arăt imediat o boscărie cu dispariţia ceasornicului. De pildă, d-ta cetăţene, dă-mi ceasornicul.... el va dispărea în ochii publicului şi pe urmă va apărea din nou.

Cetăţeanul. — Fă-l te rog numai să apară... căci de dispărut, mi-a dispărut de-o săptămână în tramvai.

(Krocodilul)

A apărut :
CUVINTE POTRIVITE
(VERSURI)
de TUDOR ARGHEZI
Preţul 250 LEI
De vânzare la Fundaţia culturală Principele Carol, Str. Latină No. 10, Bucureşti (Telefon 47/43).

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. SARINDAR No. 7—11

ANUL VIII. — No. 341

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 19 Iunie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT in 1893

Oameni mari

Un student japonez a întrebat odată pe chimistul Ostwald: cum s'ar putea cunoaşte cât mai de vreme, care tânăr va să ajungă om de seamă. Studentul întreba-se astfel, fiindcă guvernul țării sale vroia să cheltuiască sume considerabile pentru aflarea copiilor talentați în păturile sărace ale populației. Lui Ostwald întrebarea i-a părut mai întâi ciudată. Şi-a adus aminte însă numai de cât, că niciodată nu i-a fost greu să nemerească, dintr'o mulțime de studenți proaspeți, pe cei mai capabili. Vre-o metodă precisă pentru a face alegerea n'a avut nici odată. Un singur punct îi pare sigur, elevii talentați deosebit nu sunt mulțumiți cu ceace le dă învățământul obişnuit.

Ce au făcut autoritățile japoneze mai departe nu ştiu. Soluția simplă, la care se gândeşte mai întâi oricine, este: alegerea elevilor după clasificarea lor în şcoli. Insă Ostwald observă — ceiace ştiu de altfel toți biografii — că adeseori oamenii de mare talent nu au fost elevi model în copilărie. Cred că nici simptomul însemnat de Ostwald nu-i un indicator sigur de originalitate efectivă. Imi închipui că fiecare dintre noi îşi poate aduce aminte de şcolari, socotiți eminenți, debordând de neastâmpărată şi uneori specioasă critică la adresa profesorilor şi a cărților de şcoală, şi care totuşi s'au topit treptat în perfectă obscuritate.

De vre-o jumătate de veac statele europene cheltuesc mulți bani pentru institute pedagogice; şi prin ultimele decenii ale secolului trecut se pornise potop de reviste, asociații, congrese şi laboratoare pedagogice. In Germania mai cu seamă lucrul s'a petrecut cu deosebit zgomot, cu multă hărnicie şi generoasă cheltuială. Printre întrebările care preocupau mai mult pe oamenii acestei mişcări era, se înțelege, şi aceea despre diversitatea tipurilor intelectuale. De studiul acestei diversități depindea doar analiza şi determinarea aşa numitelor talente. Este interesant de amintit că învățații au fost aduşi să admită că la copii se arată, de timpuriu, pseudo-talente, germeni înşelători care farmecă pe profani, dar curând se dovedesc sterpi sau se compromit definitiv prin mizerabile roade. Pentru aceste cazuri pedagogii germani au adoptat, mi se pare, termenul de **falsche Begabung** (falşă dotare); şi este evident că determinarea lor cât mai timpurie ar fi o achiziție hotărîtoare şi pentru psihologia tipurilor intelectuale şi pentru arta educației.

Mai demult englezul Galton publicase un bogat material statistic asupra eredității talentului, material luat în cea mai mare parte din viața familiilor engleze care au dat oameni de seamă în serviciul statului. Lungă vreme cartea lui a fost întrebuințată ca fundamentală, — era de altfel şi unică. Invățații francezi i-au obiectat însă că reuşita în erarhia de stat nu poate servi ca măsură nediscutabilă a talentelor, şi că probabil acestea trebuiesc cercetate în ele însele, calitativ, independent de calificarea socială a persoanelor. Cu această ocazie se dădu pe față, într'o formă cu deosebire amuzantă, cum pentru perfectul englez, nu se poate închipui o consacrare mai presus de acea pe care o dau instituțiile statului britanic.

Pe Ostwald problema selecționării talentelor l-a condus, în definitiv, să întreprindă studii biografice asupra câtorva fizicieni şi chimişti celebri; şi în tot cazul întreprinderea lui este pasul şi cel mai inteligent şi cel mai simplu care e de făcut în studierea talentelor. Este vorba de a căuta să distingi nuanțe acolo unde părerile tradiționale nu sunt în stare să ne transmită decât blocuri de admirație vagă. Ideile curente despre talent şi inteligență poartă astăzi, încă, semnele grosolăniei primitive; şi ceiace lumea îşi închipue mai greu este unilateralitatea talentelor, conturul capricios al spiritelor celor mai ilustre... Incercări prețioase de a descrie limitele câtorva filozofi şi oameni de ştiință a făcut şi literatul Chamberlain în conferințele lui asupra lui Kant, unde pentru a fixa fizionomia intelectuală a acestuia analizează pe larg natura inteligenței lui Platon, Giordano Bruno, Leonardo da Vinci, Descartes şi Goethe. Cartea lui Ostwald despre fizicianii celebri, a lui Chamberlain despre Kant, sunt călăuze cu deosebire potrivite pentru cetitorii care îşi pun, cu oarecare scrupul, întrebări despre ceiace obişnuit se chiamă un om mare, cu rezerva că Chamberlain rămâne încă prins în vechea manieră a biografiei pompos şi schematic admirative.

Ideile comune despre oamenii mari sunt rămăşițe naive ale stilului epic şi ale fanteziei producătoare de mituri, trecute prin alambicul mai puțin naiv al discursului funebru. De aceste idei comune nu sunt liberi, pe cât se pare, nici măcar biografii oamenilor de ştiință; nici aceşti biografi nu s'au izbăvit cu totul de sentimentalitățile sincere sau afectate ale elogiilor şi necroloagelor academice. In sfârşit, biografia e tiranizată de intenții educative; structura sa e supusă încă obligației nobile de a aranja modele de moralitate şi civism.

Dar ciudat: caşi cum biografia ar fi păcătuit până acum numai prin exces de obiectivitate, librăria actuală, cea franceză mai cu seamă, a început să hrănească din gros piața cu o marfă hibridă de romane biografice. Burghezia actuală vrea să manifeste individualism de stil mare şi să aprindă cu mirodenii moderne foc proaspăt pe altarele neglijate ale eroilor de tot felul.

Pozitivismul, cu maniile lui sociologice, voise să devalorizeze individul. Fusese un exces şi naiv frivol. O modă contrară trebuia să se arate pe măsură ce burghezia se făcea tot mai conservatoare, şi Nietzsche, interpretat popular, a devenit acel dandy filozof pe care astăzi îl invoacă eleganța literară cea mai comună. Cu sânge rece, şi în însuşi lagărul sociologilor, a căutat Gabriel Tarde să facă dreptate individului față cu aşa numitul mediu, din care generațiile precedente făcuseră un idol obscur şi tiranic.

In acest punct se dă o luptă cu deosebire grea pentru studiarea omului. Pozitivismul cerea egalizarea ştiințifică a omului cu orice alte fenomene. In teorie, acest postulat, a fost afişat, şi cu rigidă hotărâre, şi cu subtilitate elastică. In țările latine, Taine, Sainte-Beuve, Renan sunt numele în care se concentrează prestigios doctrina naturalistă despre om. Insă europeanul comun este încă un animal retoric, întru câtva şi religios, câteodată: se simte obligat să aprobe cu patos, să-şi prezinte admirația în ritm exclamativ. Şi aceasta poate nu-i totdeauna simplă manieră de a-şi achita datoria către cele sfinte, ci unii oameni cred în adevăr că nu au îndeplinit ce se cuvine, dacă nu se închină şi nu admiră în bloc şi cu o doză oarecare de patos. Negreşit sub această formă de expresie se poate ascunde bine o considerabilă lene mintală şi o vastă dezinteresare de eroi şi valori eroice.

Biografia modernă are dar, între altele, sarcina ingrată de a introduce nuanțe şi contraste în portretul oamenilor mari.

Pentru atenția massei cetitoare asemene subtilități nu sunt binevenite: ele strică simplicitatea comodă cu care o hrănesc de veacuri şi panegiriştii şi defăimătorii. Biograful modern va fi ținut să arate figura „omului mare" în toată relativitatea ei, va trebui să precizeze lipsuri şi excese, să indice grade, să prezinte adică un inventar bine socotit, nu să expectoreze un discurs apologetic, fără nuanțe nici rezerve. Despre indivizi ca şi despre comunități omul modern vrea să afle cât mai deplin cum au fost; pentru dânsul, adevărul este o valoare cu care nu se poate măsura dulceața aromitoare a unei admirații sumare. Biografia tradițională este o formă care astăzi ne apare sau puerilă sau neonestă. De aceia multor cetitori judicioşi le repugnă să ia în mână o lucrare biografică: genul e compromis. Singura venerație către oamenii mari pe care o înțelegem este acea care consistă în a-i cunoaşte aşa cum au fost.

Spiritul omului de astăzi este orientat astfel, încât el poate, şi simte chiar nevoia, să-şi acorde aprobarea şi dezaprobarea urmând pas cu pas figura reală a fenomenelor umane. Şi nu ne turbură cât de puțin înțelegerea şi aprobarea pentru quatuorurile lui Beethoven, constatarea că gândirea lui nu trecea peste un oarecare patos literar pe atunci la modă, şi că a compus **Adelaida**, fapte însă pe care cu nici un preț nu le vom trece cu vederea îndată ce va fi vorba de întreaga lui figură intelectuală. Pentru omul de astăzi, perfectul erou este o imagine convențională imbecilă.

Ceeace întreține mai cu seamă ideia veche şi vulgară despre omul mare, este viața politică. Omul politic este prin excelență omul vechiu: cu el se perpetuiază vechea nediferențiare, el trece dintr'o zi într'alta, uşor şi senin, dela cârmuirea oştirilor la a poştelor, dela organizarea şcolilor la reforma vămilor. Şi cum atenția vulgară e, înainte de toate, captivată de viața politică, ideea comună despre oamenii mari se reproduce necontenit din aspectul acelei plămădiri umane care se dă drept bună pentru orice.

Convingerea simplă a mulțimii este că omul mare e **mare** oriunde l-ai pune, destoinic pentru orice fel de fapte mari. Despre Lindbergh, de exemplu, o mulțime de oameni — de femei vreau să zic, dar e tot una — au indus că trebuie să fie tot atât de perfect bărbat, cât e de perfect pilot... Este remarcabil că această concepție plebeie pătrunde, în ascuns, până în gândirea intelectualilor, prin urmare a biografilor obişnuiți, aşa încât scriitorul unei vieți nu se poate hotărî să mărturisească deadreptul că un mare astronom ar putea să nu fi fost un soț model.

Incercarea unor intelectuali de inspirație conservatoare de a instaura după veche tradiție, altarul omului mare, arată curios cât de profund plebeie apar, în esența lor efectele unor asemenea artificioase repeziri spre trecut.

PAUL ZARIFOPOL

„ZOOLOGICE"

Decor saharean

Cămilele cu gât diform
In şiruri de cuneiforme,
Trezesc tăcerile ce dorm
In depărtările enorme.

Pe rugul cerului fierbinte
Ce, dârz, usucă orice boare,
Un nour fraged şi cuminte
E oaza plină cu răcoare.

Sahara piere ca un mit
Imbrobodită în nisipuri
Şi palmieri necontenit
Apar cu deşirate chipuri.

Se desenează 'n depărtare
Profilul clar al unui puț;
Cu trup de uriaş răsare
Pe drumul prăfuit un struț.

Pornesc din nebuloase zări
Ecouri dure şi ciudate
Misterioase voci, chemări,
Cu ritm de tobe sacadate...

Simunul vine c'un morman
De saci de vânt şi de țărână
Şi-atuncea caravana 'ngână
Versete sacre din Coran....

ALEXANDRU BILCIURESCU

ISADORA CONSTANTINOVICI — Copilul sfânt

AMINTIRI

Cea mai veche amintire o am din odaia bunicăi. Acolo petreceam toată ziua fiindcă era cald. Bunica trăgea să moară. Focul ardea într'una. Cum se făcea ziuă, tuns chilug scânceam în cămaşă la uşa ei.

„Dați drumul băetului".

Intram, îi sărutam mâna descărnată, cu degetele îngălbenite de tutun; apoi aşezat jos, pe covoraşul de dinaintea patului, făceam cărucioare din funduri de cutii de chibrituri sau dela fel-de-fel de hapuri, pe care le înghițea bunica oțărîndu-se, spre bucuria mea, căci eram ipocrit şi numai lăcomia mă atrăgea la patul bolnavei, care sta ridicată pe perne, cu bonețica drotată, înşirată cu panglicuțe roşii. Bunica lua după fiecare doctorie câte o linguriță de dulceață acrişoară, ca să-i tae amărăciunea şi desgustul. Eu o pândeam şi culegeam, de pe covoraş, coarnele pe care bătrâna le mozolea cu gingiile ei slabe fără să le zdrobească, aruncându-le dinaintea mea după ce băgase de seamă, prefăcându-se că nu mă vede, bucuroasă ca lumea econoamă de pe atunci, că nu se irosesc. Bunica ațipea întinsă ca o scândură scofâlcită, învelită până la gură, cu plapuma de buhur cărămiziu, iar eu, ridicat în genunchi, pe scaunul dela fereastră, făceam arabescuri pe geamurile aburite de căldura din odae sau aşteptam să treacă câte-o săniuță, urmărind călutul, care se depărta în sunet de clopoțel: gling, gling, linga, ling, ducând şi inima mea cu el.

Intr'o noapte m'am trezit de vreme. Era iarnă. De când bunica se afla bolnavă se vorbea în casă de moarte. Dădaca Frăsina, vătăjița dela Dolhasca ne-o descrisese din cap până'n picioare şi afirma că, decând s'a îmbolnăvit bunica, umblă hojma împrejurul casei.

Stam treaz, ciulind urechile, neliniştit de formele stranii pe care le luau hainele din cuer, la lumina ce pâlpâia în candelă deasupra icoanelor şi am rămas cu sângele înghețat, cu ochii holbați la moartea care se ivise aşa cum bine ne-o descrisese Frăsina: albă, deşirată şi cu coasa'n mână. Voiam să strig dar nu mai aveam glas. Nu îndrăzneam să fac nici o mişcare. Priveam țintă ascultând cum îmi bate inima. Apoi cuprins de o sudoare rece, am oftat adânc de uşurare. Cântau cocoşii. Glasul lor răguşit ajungea slăbit până la nervii mei exasperați. Zorile — o lumină săracă de iarnă — pătrundea greu, luptându-se cu întunerecul, prin geamurile înflorite de ghiață, gonind moartea, lăsând în locul ei, dealungul dulapului, coada măturii de scuturat păreții, ce se îmbuca în formă de coasă cu aripa de gâscă pusă pe dulap şi cu care se măturau coşurile. Când a venit Frăsina să facă focul, am auzit că a murit bunica, fără să ştiu ce însemna. Nu ştiu cum au îngropat-o. Pe noi, copiii cei mici — eram şapte frați — ne-au luat bine înveliți în şaluri, şi ne-au dus la moşu Nicu. Ne-am întâlnit cu popa Grecu, îmbrăcat în antereu peste suman de iarnă, când ne urcam în sanie. Am plecat clae pe grămadă, vrăjit de drumul pe care-l străbăteam pentru întâia oară, de casele scunde, de stâlpii de telegraf ce se plecau osteniți de atâta şedere cu un crâmpeiu de zmeu sbuciumat de vânt, încurcat în sârmă de cu vară.

La moşu Nicu mă duceam întâia oară. Şedea în Iaşi, în strada ce se numea pe atunci Târgul-de-Sus, lângă cişmeaua din care țuruia un fir de apă istovit, pândit de aparii strânşi în jurul lui pe cofe.

Frăsina m'a ridicat în brațe şi am tras clopotul ce spânzura la uşă. In casă mirosea a tutun. Totul mă încânta: perdelele de creton, scaunele de pae, masa de cărți, crivatul acoperit cu cuvertură croşetată, sfesnicile de alamă ce luceau pe birou şi ceasul din perete care se mişca, pe care voiam să pun mâna şi care m'a lăsat cu gura căscată, împietrit de surpriză când a început să bată rar şi grav: Bang! Bang! Bang! E prima muzică de care mi-aduc aminte şi care continuă să mă turbure. Cine a inventat ceasul nu s'a gândit desigur ce rol are să joace dela început în scurgerea vieții noastre.

Ceasul din perete respectat pentru secretul ce ascunde în el; ceasul de aur pe care ți-l deschide în nas musafirul amabil; ceasul căpătat în dar de anul nou, pe care-l diseci ca un om de ştiință şi ceasul în formă de inimioară pe care îl oferi mai târziu logodnicei. Apoi vin ceasurile grele, cari te ostenesc şi te fac să suspini după ceasul morții.

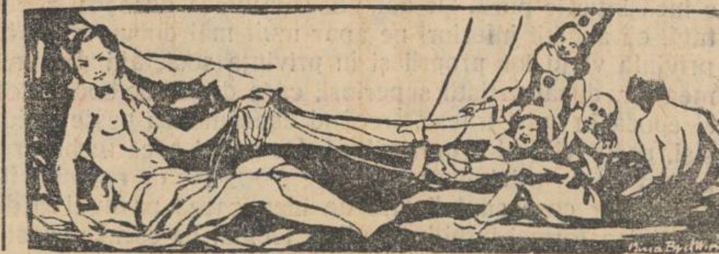
Cum am ajuns la moşu Nicu, Anica — madam Anica, cum i se zicea, şi cum nu eram deprins să se zică servitorilor — femeie înaltă, cu ochii tăioşi, cu buzele tivite, ne suci, ne desbrăcă, ne învârti, ne cârpi, ne aşeză la masă, ne ridică şi ne culcă cât ai scăpăra din cremene. Am adormit de frică cu ochii în flacările ce mureau în sobă, pline de minunății.

Cât am stat la moşu Nicu nu mă deslipeam dela fereastra ce da în stradă. Stăteam lângă Lența, cu un an mai mare de cât mine, şi ne împărțeam caii ce treceau pe sub ochii noştri — privind invidioşi la copiii ce se dădeau pe ghiață la marginea trotuarului, rîdeam de bătrînii ce alunecau să-şi spargă capul, la alvițarii care ne ispiteau cu zaharicale roşii cu zeamă de sfeclă şi am fi dorit grozav să gustăm din merele murate ce se vindeau de Evrei bătrâni, învinețiți de frig pe drum.

Nu mai țin minte cum am plecat dela moşu Nicu. Mă văd din nou acasă singur, căci frații mei erau la şcoală, cutreerând în lung şi'n lat, curtea dela noi, din Sărărie, ce-mi părea nesfârşită, târînd în urma mea o cutie de sardele plină cu nisip pe care o deşertam şi o umpleam din nou, în locuri anumite, desculț, fără haină, aşa cum obişnuiau căruțaşii.

Tata murise de supărare, fără să-l cunosc. — Pe mama care divorțase, n'o văzusem niciodată, nici n'aveam voie să întreb de ea. Intr'o seară, după ce țața Eliza, sora tatei care ne creştea, plecase cu fetele la plimbare, stăteam la poartă privind cu dădaca la câinii ce suflau cu limba scoasă pe un petec de umbră. Trecu un pompier. Pompierii aveau cazarma aproape de noi şi erau şi pe atunci slăbiciunea fetelor din casă. Eroul meu — mi-l amintesc şi acuma — era negru, uriaş şi cu pantalonii rupți. Se legă de dădacă în ciuda mea. Frăsina, vătăjița dela Dolhasca, râdea nu ştiu pentruce, să moară. Dar grămădită mai de aproape, îl scuipă în ochi şi fugi în ogradă. Când se'ntoarse mai târziu la poartă, mă găsi vorbind cu o cocoană blondă, îmbrăcată în rochie albastră de mătasă, cu umbrelă şi pene albe la pălărie, care mă sărutase după ce-mi dăduse un ban de argint. Frăsina se repezi mânioasă, mă smuci din mânile ei şi m'aduse fără vorbă în casă. Era mama.

GH. BRAESCU

EROICA

Ziarul **New-Jersey Herald**, publică, sub titlul „Geniul recordului", consideraţiunile următoare:

O nestăpânită sete de recorduri halucinează fericit lumea noului continent, care imitată peste Atlantic, cu oarecare extaz al tuturor organelor sistemului anatomic, dela creer până la degetul cel mic al piciorului stâng, vădeşte victoria influenţei civilizaţiei yankee asupra fostelor simili-culturi europene.

Pe vremuri, europenii impuseseră lumii recordul obscur şi necontrolat pe kilometru, manometru şi basculă, al aşa zisului intelect strict şi propuneau omagiile universale pe un Leonardo Da Vinci, pe un Goethe, pe un Bernard Palissy, care, dibaci, se pare, în saluturi imaginative, nu se aruncaseră niciodată din etajul al 21-lea, căzând în picioare şi salutând graţios (publicul adunat să-i sărbătorească). Ba ceva mai mult; aceşti recordmeni funanbuleşti n'au cunoscut consacrarea de cât la câte-va zeci sau sute de ani după isprăvitul existenţii, în timpul vieţii constituind obiectul dispreţului sau al dezinteresului din partea puterilor civile organizate: prefecţi, comisari, agenţi fiscali, proprietari, presă şi chelneri.

Rezultatele noastre — americane — sunt tangibile şi se recoltează imediat, pe teritoriul pozitiv al naturii. Istoria noastră artistică a dat omenirii pe omul care fuge mai iute decât calul, pe înotătorul care întrece balena; într'un cuvânt pe omul accelerat şi expres. Eu, autorul acestei corespondenţe, am 31 de pergamente, semnate cu cele mai ilustre nume din regnul sportiv. La Philippeville am doborît cu pumnul aruncat în zgârciul nasului, pe campionul boxului din patru republici federate. In Mexico, am trecut peste cinci care cu fân, legănându-mă în vârful mobil al unei prăjini de bambuz. Am dat în văzduh de-a azvârlita cu discul şi pentrucă discul meu a putut acoperi timp de o secundă şi patru terţe discul soarelui arzător, am fost ales rectorul academiei de filozofie din New-Sparta. La Chicago, am rupt în dinţi, în aula universităţii, 142 dolari de aur: emoţia savantei asistenţe a fost stupefiantă. Furat de dulci amintiri, îmi aduc aminte marele meu succes de velocitate din Harburg, unde, din casa cu 38 de caturi, cea mai înaltă din localitate, am dat drumul unei oglinzi, pe care am prins-o în braţe înainte de a se sfărîma: scoborîrea mea pe scara spirală a fost mai rapidă decât căderea din văzduh a oglinzii. E de necrezut cât m'am scoborît de iute, mai ales că programul experţilor mi-a impus obstacole şi întârzieri. La fiece etaj am sunat, aşteptat să iasă locatarul, am scos limba la el şi m'am precipitat în golul cu trepte.

Diplomele mi-au adus avere şi mi-au permis să întemeiez cel mai mare ziar ilustrat regional, pe care-l scriu dictat la tub, din tren şi de pe vapor. Fetele mele, trei adorabile domnişoare, una motociclistă, a doua luptătoare indiană şi a treia, proprietara uzinelor de sfoară No. 4 — o singură grosime — au primit înalta educaţie a pedagogiei americane. Ele intră în apartamentele lor pe fereastră şi ies la plimbare în oraş pe firul telefonic. Una călătoreşte în tren propriu cu 42 de vagoane de dormit, în care se odihnesc crocodili bălani, şerpi, leoparzi şi melci; ea conduce locomotiva fără fochist. Dimineaţa îşi ea cafeaua cu lapte pe Atlantic şi la orele 9,30 roade un sandwich pe ţărmul de contrabas marin al vastului Pacific. Şampania o gustă pe la orele 4 şi 17 minute, frapată în Polul Nord, gâdilând focile şi stropind urşii albi cu soda-watter pe bot.

Contrariu Europenilor sentimentali şi barbari, care fac încă uz, cu încredere, de mădulările lor primitive, noi Americanii (.U S. A.) intercalăm cu regularitate între pornirile noastre şi act, un aparat, o mică maşină, o batoză, o bobină, un reostat, o manivelă, un ciorap de cauciuc. Singura noastră îngrijorare, relativă la fete şi la soţii, care în secret şi împotriva normelor de educaţie fizică şi morală, nutresc o neînţeleasă slăbiciune pentru sălbatecii vechiului continent, este Europeanul şi în special Europeanul Mediteranei şi al Euxinului. Aceşti grosolani nu cunosc nimic din stilul nostru intercalar şi se manifestă direct şi alcoolic, ca uraganul şi ca zimbrii, lăsându-ne cu neruşinare şi cu impetuozitate, Yankeele gravide. Pentru ca impurul fenomen să fie cât mai viguros eliminat, Statul nostru a luat fericita măsură ca numărul orientalilor din latinitate, Dacii şi Agatirşii, să fie micşorat până la neant. Examinaţi într'o insulă din dreptul portului nostru principal, cu instrumente supra-sensibile şi precise, toţi bărbaţii de un calibru monumental şi vivace sunt înlăturaţi, ca o primejdie la bijuteria fierbinte şi lâncezitoare a claselor noastre opulente.

Răzbunările americane sunt însă radicale. Am umplut Europa cu automobile, cu jocuri de Negri, cu muzica Neagră şi acum în urmă cu scobitori de dinţi. **(Tooth picks perfect polished points).** Şi în sfârşit, am doborît continentul cu zborul peste Ocean, al unui băiat de-al nostru, călare pe un zmeu turcesc. Acest formidabil american are numai 23 de ani şi a sărit în 34 de ore de pe un continent pe celălalt, ca o barză de oţel. L-au primit, întrunite, toate catedrele, care au refuzat să adopte pe Raspail şi pe Lavoisier. Matematicianii şi juriştii i-au adresat discursuri, consiliile de Stat l-au rugat să se lase să-i ştează sudoarea cerbicei şi să-i tundă unghiile, ale căror vârfuri se vor păstra ca nişte paranteze de fildeş, într'un palat în construcţie, în formă de piramidă, cu o singură cămară în mijloc, unde va fi aşezat borcanul cu unghii. Partidele politice s'au prosternat Sfântului nostru Gheorghe şi Imaculatului nostru Parsifal, metalic, triumfător şi sfios.

Impudicitatea femeilor europene, nu cunoaşte însă margini şi numai aceste inferioare produse ale cultului direct au pus o notă discordantă în simfonia marelui triumf. Ele au năvălit Eroul. L-au scuturat de mâini. L-au strâns, l-au pipăit. L-au silit să voiască, să apuce, să fure. **Impossibility:** triumfătorul a rezistat, a refuzat, a fugit.

Opinia abjectă a femeii de peste Ocean este că viteazului american îi lipseşte un amănunt vulgar: degetul plastic.

Noi îl fabricăm la Pittsburg din crom-nickel şi vanadiu, cu resorturi şi dinţi.

Pentru conformitate
T. ARGHEZI

Conferinţe

Solidaritatea între sat şi oraş

Ciclul de conferinţe „Sat şi oraş" organizat de Institutul Social Român s'a încheiat cu conferinţa d-lui Vintilă Brătianu: „Solidaritatea între sat şi oraş în Statul Român".

Viaţa Statului, a spus d. Brătianu, este sinteza vieţii reale, sub toate formele populaţiei sale grupate în sate şi oraşe. Propăşirea şi traiul liniştit al acestor aglomeraţii sunt temeinic asigurate numai printr'o îndrumare a lor armonioasă în cadrul mare al vieţii naţionale.

Altădată, satul şi oraşul trăiau economiceşte, politiceşte, culturaliceşte, socialmente în genere, în mod izolat.

Astăzi, grija apărării revine Statului naţional. Politiceşte, sufragiul universal a avut de urmare că fiecare orăşean şi sătean a început să se preocupe de interesul obştesc. Economia şi cultura, deasemenea, în sate şi oraşe, se ordonează unitar. Economia casnică a fost înlocuită de alta naţională şi elementele de cultură abundă în sate şi oraşe.

Satul a devenit o celulă componentă, economică, culturală şi socială de cea mai proeminentă însemnătate.

Astăzi, a spus mai departe conferenţiarul, democraţia e o necesitate izvorîtă din caracterul naţional al statului modern. Viaţa democratică impune o activitate mai intensă şi mai adâncă a celulelor componente, a satelor şi oraşelor.

Viaţa complectă şi progresivă a statului e cu putinţă numai ca rezultantă a celor două lumi: satul şi oraşul.

Statul naţional democrat trăeşte în viaţa locală a celulelor sale; el e sinteza lor. De aceea Statul nu va avea o activitate de detalii ci una de colaborare, de îndrumare şi de control — nu de centralizare.

Colaborarea impune ca în organizaţia Statului să participe reprezentanţi ai componenţelor celulare, iar în chestiunile de interes general să existe organe comune.

Izolării Evului Feudal îi corespunde unitarismul organic modern. Ca un corolar al acestui unitarism e necesară coloratura naţională a tuturor celulelor din Stat, în domeniul politic, economic, cultural, oricare ar fi compoziţia lor etnică.

BIBLIOGRAFIE

Andersen: „Evreica", Trad. de N. Batzaria, Edit. „Adevărul". Preţul 20 lei.

Moş Nae (N. Batzaria): Ca să mai râdem, Edit. „Adevărul".Preţul 20 lei.

Ali-Baba (N. Batzaria): Comoara cu poveşti, Edit. „Adevărul". Preţul 80 lei.

Moş Nae (N. Batzaria): Haplea (Păţanii şi năzdrăvănii), Edit. „Adevărul". Preţul 50 lei.

Almanahul şcolarilor pe anul 1927, Edit. „Adevărul". Preţul 20 lei.

Apostol C. Culea: „Din viaţa oamenilor întreprinzători", Edit. „Cartea Românească", Lei 5.

C. V. Gheorghiu: „Cărbunele de pământ", Edit. „Cartea Românească", Lei 5.

Alice Gabrielescu: „Uimitoarele întâmplări dintr'o vacanţă", roman pentru copii şi tineret, Edit „Cartea Românească", Lei 100.

Ion Mureşanu: „Ardealul", Edit. „Cartea Românească", Lei 100.

George Magheru: „O legendă", dramă în 4 acte, — din ciclul Latinii la Dunăre; — editura „Cultura Naţională", Bucureşti, Lei 70.

Sarina Casvan-Fas: „In ţara trântorilor, Edit. „Ancora", Bucureşti, Lei 35.

M. Iorgulescu: „Marginalia", Edit. „Ancora", Bucureşti.

V. Teodoru: „Vlahuţa", Edit. „Cartea Românească", Lei 60.

Pompiliu Constantinescu: „Mişcarea literară", Bibl. Universală, Edit. „Ancora", Bucureşti. Preţul 18 lei.

Complex No. 5; Templul literar No. 1.

La Critica, rivista di letteratura, storia e filosofia, Anul XXV, fascic. I, II, III, 1927, Napoli.

Poezia neagră

De câţiva ani Negrii au dobândit o situaţie preponderantă în unele domenii artistice, în special în muzică şi dans. Negrii din America au înzestrat în ultimul timp literatura americană cu lucrări de o neobicinuită putere şi de o sensibilitate originală.

Incă din veacul trecut au apărut în America de Nord câţiva poeţi Negri de valoare. Unul din cei mai cunoscuţi a fost George Harton, sclav în Carolina de Nord, ale cărui poeme nu le-a putut scrie la început, fiind analfabet. Alberry Whitman, alt Negru, s'a remarcat prin puternica lui imaginaţie şi technica lui subtilă.

Dar cel mai mare poet al rasei negre e **Paul Dunbar.** S'a născut la Payton, Ohio, în 1872. Primele versuri le-a scris fiind băiat de serviciu la un ascensor şi le-a publicat în 1893, fără nici un succes. Al treilea volum, **Lyrics of a lowly Life.** (Poeziile lirice ale unei vieţi umile) le-a publicat în 1896 la New-York cu o prefaţă de Howells; volumul a fost încununat cu un premiu naţional. De atunci a publicat şi alte volume de versuri, precum şi patru romane. Dunbar a avut curajul să întrebuinţeze cel dintâi dialectul negru pentru a reda întocmai „caracterul şi psihologia Negrilor". Poemele lui Dunbar au toate caracterele rasei lui: sunt simple, candide, foarte aproape de lacrimi sau râs, iar unele cuprind o notă tragică, dureroasă, ca în această poezioară, pe care o traducem rudimentar:

DATORIA

Iată datoria pe care o plătesc
Pentru o singură zi desfrânată;
Ani de părere de rău, de durere,
De durere neîmpăcată

Voi plăti până la capăt
Până ce moartea, ca o prietenă
Mă va libera deplin
In braţele ei împăciuitoare

Cât am cumpărat a fost puţin,
Credeam şi datoria mică:
Imprumutul a fost atât de meschin
Şi, Doamne, ce dobândă plătesc!..

Poeţii negri contemporani nu mai întrebuinţează dialectul negru care azi corespunde mai puţin vieţei moderne.

Foarte cunoscut e Braithwaite, poet şi critic, ale cărui versuri sunt pline de bucuria vieţei. Cu totul deosebit e Claude Mckaye născut în 1889 la Jamaica. In 1912 a venit în Statele-Unite unde a dus o viaţă de neagră mizerie. A scris două volume de versuri: *Songs in Jamaica* şi *Spring in New Hampshire.* Unele din versurile lui sunt pline de ură împotriva Albilor. „Credeţi poate că eu nu sunt un demon şi un sălbatec"? întreabă el în poemul *Demonii albi,* care au masacrat pe Negri.... Ar trebui citită cartea lui *The Harlem Dances.* Harlem e un cartier din New-York, stăpânit de Negri şi care a devenit cea mai ciudată reuniune de Negri din lume, unde nici un Alb nu intră decât atunci când e împins de curiozitate. In *Harlem Dances* Mckaye descrie un cabaret din Harlem. E o frumuseţe ciudată, tristă, în această carte ca şi în al doilea volum *Harlem Shadows* (Umbre din Harlem) în care umbrele micelor Negrese prostituate trec pe dinaintea noastră, tragice şi mute.

Nu putem încheia această scurtă însemnare asupra „poeziei negre" fără a pomeni de Placido, unul din cei mai mari poeţi negri, născut la Cuba. Născut la 1809, în Havana, dintr'un tată Negru şi o mamă Albă, dansatoare, a fost crescut într'un azil de copii. Tatăl l'a scos din azil şi a plecat cu el în Mexic, unde copilul după moartea tatălui, a dus o viaţă foarte grea. A luat parte la revolta cubană împotriva Spaniei. A fost împuşcat în 1844 din ordinul guvernatorului insulei Cuba. Placido a lăsat multe poeme care au apărut întâi în lima spaniolă, apoi în limba franceză, germană şi engleză. Mişcător în deosebi e sonetul pe care poetul l'a scris în capela Sf. Cristina, câteva ore înainte de a fi executat, pentru mama lui, dansatoarea spaniolă.

Inspirată din poezia tragică a anticilor greci, dar pătrunsă de fiorul marelui războiu mondial,

ANTIGONA
lui
Walter Hasenclever

e o lucrare dramatică impresionantă şi extrem de interesantă din punct de vedere poetic.
Tradusă de d. ION SAN-GIORGIU, lucrarea aceasta a apărut în

Biblioteca „DIMINEAŢA" No. 79
Preţul 6 Lei

Cărţi cari trebuesc citite:

recomandate de Bibliofila, Strada Wilson No. 1
(Palatul Fundaţiei Carol)

UN EVENIMENT LITERAR.

NOU!! A apărut mult aşteptatul volum de *Arghezi Tudor,* Cuvinte potrivite.

Grigorescu, 12 aquaforte de R. Iosif cu o prefaţă de St. I. Neniţescu.

Editura *Bibliofila,* Strada Wilson, 1

CARŢI FRANŢUZEŞTI

Dekobra M., Flammes de Velours. — *Coutras P.,* La maîtresse d'Acier. — *Robert David,* Le drame ignoré de l'armée d'orient; *(Dardanele, Serbia Salonic, Athena).* — *Lémery H.,* Bérangère ou la symphonie amoureuse. — *Moriac Fr.,* Le fleuve de feu. — *Nemo M.,* Un dieu sous le tunel. — *Tardieu A.,* Devant l'obstacle. *(L'Amérique et nous).* — *Vautel Cl.,* L'amour à la parisienne. — *Joliclere E.,* Un chaste. — *Princesse Bibesco,* Catherine Paris. — *Leblond M. A.,* L'écartelement *(Les martyrs de la république. Roman Contemporain).* — *Renard M.,* ? Lui ? *(Roman d'aventures).* — *Malo H.,* La duchesse d'Abrantès au temps des amours *(avec cinq portraits).* — Jerome et Jean *Tharaud:* La Rose de Sâron *(Des clartés nouvelles sur un monde inconnu).* — *Miomandre (Fr. de)* Olympe et ses amis *(Histoire follement scabreuse, dans un style d'une pureté exquise.* — *Soupalt Ph.,* Le coeur d'or. — *Rhais E.,* Par la voix de la musique.*(Harmonies orientales).* — *Faure E.,* Histoire de l'art *(L'esprit des formes).* — *Fauconnet A.,* Oswald Spengler *(Le prophète du declin de l'occident).* — *Rolland R.,* Musiciens d'aujourd'hui. *(Berlioz, Wagner, Saint Saëns Vincent d'Indy, Claude Debussy, Hugo Wolf, Richard Strauss, le renouveau de la musique française depuis 1870).* — *Rolland R.,* Musiciens d'autrefois *(L'opéra avant l'opéra. L' „Orfeo" de Luigi Rossi-Lully Gluck Gretry-Mozart).* — *Stephens J.,* Mary Semblant. — *Fourier P. P.,* Le dernier amour du colonel Lee *(La vieillesse du Don Juan).* — *Lormina Flandre,* Une petite fille. — *Stendhal,* Une position sociale *(Publiée avec une introduction et des notes par Henry Debraye, Ed. Kra).* — *Tolstoi L.,* Journal Intime. *(Inedit) Bois de Jean Lébédeff.* — *Poë Ed. Al.,* Trois manifestes *(Ed. Kra).* — *Rostand J.,* Valère ou l'exaspéré. — *Magre M.,* Le roman de Confucius. — *Mauriac Fr., Thérèse Desqueyroux* — *Massis H.,* Raymond Radiguet *(Textes inédit de R. Radiguet, Deux portraits par Jean Cocteau).*

CARŢI GERMANE

Beckh Dr. H., Aus der Welt der Mysterien. — *P. Eberhardt,* Das Rufen Zarathustra. — Der Weisheit letzter Schluss — *Hellmund,* Das Wesen der Welt *(Cereţi prospect).* — *Iellinek K.* Das Weltengeheimnis. — *Nielsen E.,* Das Unerkänt auf seinem Weg, durch die Jahrtausende. — Das grosse Geheimnis in Neuzeit u. Gegenwart. — *Steiner R.:* Initiations erkenntnis.

Abd el Krim, Memoiren. — *Fülöp-Miler,* Lenin u. Gandhi. *Memoriile senzaţionale ale văduvei Lenin. Confesiunile proprii ale lui Lenin. Prima biografie autentică a lui Lenin. 105 rare ilustraţiuni. Necunoscuta autobiografie a lui Lenin. Kemmerich M.* Kulturkuriosa. I, II-Moderne Kulturkuriosa-Prophezeiungen-Dinge die man nichtsagt. — Aus der Geschichte der menschlichen Dummheit. — Die Brücke zum Jenseits. — *Ross E. A.* Das Buch der Gesellschaft.

Halbert Praktische Reklame. — *Handbuch des Kaufmans.* Lexicon für Handel und Industrie. *Methode Merlner* p. limbile engleză franceză italiană spaniolă. *Cursus A pentru începători; Cursus B. pentru acei cari au câteva cunoştiinţe.* — *Wemer F.,* Allg. Betriebswirtschaftslehre *pentru copii* (Versalii). — *Die Jugendbibel. Poveşti de Will Vesper, ilustrat. de P. Iordan.* — *Loon* Die Geschichte der Menschheit. — *Das Wunderbuch für unsere Kleinen.* Die erste Einführung in Welt und Weltall.

Romane der Welt. Edit. de Th. Mann şi H. G. Scheffauer. *Cea mai bună lectură pentru voiaj şi vilegiatură. Fiecare volum legat în pânză cu 400 pagini. Lei 140. Cereţi prospect.*

Citiţi Welstimmen. Primul fascicol conţine *Th. Mann* Zauberberg *Shaw.* Die heilige Iohanne *Dostojewski* Raskolnikoff. *Undset* Kristin Lavranstochter, etc.

CARŢI BIBLIOFILE (Versalii)

Gauthier Th. Emaux et Camées. *(Ilustrations de Gaston Bussière Ed. Ferroud).* Voltaire Micromegas. *(Vignettes en couleurs de Joseph Heinard. Ed. René Kiefer.)* — *Gustave Geffroy* Meryon *Ed. Floury.* — *Lemoisne* P. A Gavarni *(Peintre et litographe Ed. H. Floury.)* — *André Mellerio* Odilon Redon. *(Peintre dessinateur et graveur Ed. H. Floury).* — *Raymond Escholier.* — *Delacroix (Peintre, graveur, ecrivain Ed. H. Floury).* — *Verlaine P.* Odes en son Honneur *(Vignetes de Carleyle Ed. Pichon.) Samain Alb.* Aux flancs du vase-*poésies* suivies de Polyphème et de poèmes inachevés. *Aquareles de Marcelle Picard. René Kiefer Ed).* — Poésies de *Baudelaire (Ed Piazza). Cervantes* (M. de) L'ingénieux Hidalgo Don Quichotte de la Manche *(Preface de Unamuno (M de) Dessins de Gus Bofa Ed Kra.)* — *Collection. Les livrets du bibliofile: Nodier Ch.* Le Bibliomane. *Claudel P.* La philosophie du Livre. *France A:* Le livre du Bibliophile. *Aveline Gh.* Les désirs ou le livre égare. *Mallarmé St.* Quant au livre. — *Valery P.:* Notes sur le livre et le manuscrit *Flaubert G.:* Bibliomanie. — *Larbaud V.:* Ce vice impuni la lecture. — *Asselineau Gh.:* L'enfer du bibliophile. — *Duhamel G.:* Lettre sur le bibliophile.

SCHIMB DE CARŢI.

Se primesc înapoi cărţile cumpărate la „BIBLIOFILA", str. Wilson 1, contra 75% din valoarea lor. Cereţi condiţiunile.

Afară de cărţile de lux şi curente cât şi o bogată colecţie de stampe vechi şi moderne la BIBLIOFILA, strada Wilson No. 1 (Palatul Fundaţiunii Carol) se găseşte sau se poate procura ori ce carte de literatură sau ştiinţă în toate limbile în condiţiunile cele mai avantagioase.

Comenzi din provincie se efectuează contra ramburs în schimbul unui acont corespunzător.

BENEDETTO CROCE

Caracterul de totalitate al expresiunii artistice

— FRAGMENT —

Artiştii care înclină să socotească arta nu numai drept un instrument de contemplaţie şi de înseninare al pasiunii lor, dar ca şi cum această pasiune însăş s'ar revărsa printr'însa, — lasă să se strecoare în reprezentarea pe care o zămislesc strigătele şi urletele poftelor lor, suferinţele şi turburările sufletului, — şi, astfel prihănită, arta capătă o înfăţişare particulară, finită, îngustă. Particularitatea, mărginirea şi îngustimea aceasta, nu aparţin sentimentului — care e individual şi particular în acelaş timp, ca orice formă şi ca orice act al realului; nu aparţin nici intuiţiei — care e deasemenea individuală şi universală totdeodată; aceste caractere aparţin sentimentului care nu mai e simplu sentiment, şi reprezentării care nu e încă intuiţie pură. De aci, observaţiunea adeseori repetată, că artiştii inferiori ne apar mult mai documentaţi în privinţa vieţii lor proprii şi în privinţa societăţii din vremea lor, decât artiştii superiori, care depăşesc societatea şi epoca în care trăesc, trecând deasemenea peste ei înşişi, peste viaţa lor particulară. De aci şi acea turburare pe care ne-o pricinuesc operele ce clocotesc de pasiune, fireşte, dar care sunt lipsite de idealizarea pasiunii şi de puritatea formei intuitive; adică, tocmai de ceeace constituie caracterul artei.

Aceasta e şi raţiunea pentru care, în primul meu tratat de Estetică [1]), recomandam să nu se confunde **expresiunea** — a cărei teorie o făceam, identificând-o cu intuiţia, şi făurind din ea principiul artei, — expresiunea estetică, cu expresiunea practică, care se numeşte expresiune, dar în realitate nu e decât dorinţa, aspiraţia, voinţa şi acţiunea însăş în spontaneitatea ei, devenită în urmă un concept al logicei naturaliste, prinurmare dovada unei stări psichologice reale determinate, aşa cum se poate vedea, de pildă, în cercetările darwiniene asupra expresiei emoţiilor la oameni şi la animale.

Deosebirea era ilustrată, prin aşezarea faţă în faţă, a omului care e în prada mâniei şi care manifestând-o, o consumă — şi a artistului sau actorului care reprezintă mânia şi domină în acelaş timp această furtună afectivă, desfăşurând deasupra-i curcubeul expresiei estetice.

Impulsiunea artistică se deosebeşte atât de profund de impulsiunea practică, încât, după cum desigur toată lumea îşi aminteşte, această deosebire a sugerat oribila scenă dintr'un roman al lui Edmond de Goncourt [2]) în care o actriţă, lângă patul de moarte al amantului, e îndemnată de geniul ei să reproducă, prin mimică artistică, trăsăturile agoniei, pe care le observă pe faţa muribundului.

Aşa dar, a da conţinutului sentimental formă artistică însemnează a-i da totdeodată şi semnul totalităţii, suflul cosmic; şi, în acest sens, universalitate şi formă artistică nu sunt două lucruri distincte, ci unul singur. Ritmul şi metrul, asonantele şi rimele, metaforele cari se contopesc în lucrurile metaforizate, acordurile de culori şi de tonuri, armoniile, simetriile, — toate aceste procedeuri, pe care retorii pe nedrept le studiază într'un chip abstract, considerându-le astfel extrinsece, accidentale şi false, — sunt de asemenea sinonimele formei artistice care, individualizând, armonizează individualitatea cu universalitatea, şi prinurmare — chiar prin acest act — universalizează.

Pe de altă parte, şi teoriile care s'au ivit încă dela începuturile Esteticii moderne, — şi care fuseseră anunţate în antichitate prin obscura **teorie catartică** a lui Aristoteles, despre dezbărarea artei de orice interes (interresselosigkeit, cum o formulase Kant), adică de orice interes practic, — pot fi interpretate ca tot atâtea mijloace de apărare împotriva tendinţei de a introduce sau de a lăsa să se statornicească în artă, sentimentul imediat, hrană pe care organismul nu o absoarbe şi care se transformă în venin, — iar nicidecum ca o afirmaţie de indiferenţă faţă de conţinutul artei, ca o încercare de reducere a acesteia la un joc simplu şi frivol. Teorie care nu astfel era înţeleasă în concepţia lui Schiller, — căruia, dealtminteri îi revine meritul nu tocmai strălucit de-a fi introdus cuvântul şi ideea de joc în discuţiunile estetice — dar care a fost acceptată aşa, mai târziu, în ceiace se numeşte „ironia" şcoalei romantice germane extreme, acea ironie pe care **Friedrich Schlegel** o celebra ca pe o **agilitate, Ludwig Tieck** ca pe facultatea poetului de „**a nu se contopi cu totul în subiectul său, ci de a plana de-asupra**", şi care sfârşi printr'o artă-bufonerie, suprapunând întregii lumi artistice un ideal unic: arta bufonerie-ridicolă, slăbiciunea din tinereţe a lui **Heinrich Heine,** pe care mai târziu o amintia şi o descria în chipul acesta:

Wahnsinn, der sich kluggebärdet!
Weisheit, welche übershnappt
Sterbeseufzer, welche plötzlich,
Sich verwandeln in Gelächter [3]).

S'a învederat astfel un exemplu remarcabil de invaziune a individualităţii practice a poetului în viziunea pură a artei, după cum se observă mai cu seamă în aşa-zisa „artă umoristică"; acesta n'a fost însă cel din urmă motiv care l-a îndemnat pe Hegel să pună diagnosticul de descompunere şi să profetizeze moartea artei în lumea modernă.

Dacă ar voi cineva să lămurească mai bine, în ce chip arta se liberează cu adevărat de orice interes practic, ar putea spune că aci nu e vorba de o suprimare a tuturor intereselor, ci mai curând de a le face să preţuiască ceva întrunite laolaltă într'o reprezentare, fiindcă numai în felul acesta reprezentarea individuală, sfărâmând cătuşele particularului, şi dobândind valoare de totalitate — devine în mod concret individuală.

Din italieneşte de **H. BL.**

1) Apărut în 1902.
2) La Faustin.
3) Nebunie ce-şi ia aere de geniu!
Inţelepciune care-i la un pas de nebunie!
Bocete de 'nmormântare ce deodată
Se transformă'n hohote de râs!...

Teatrul în Japonia

„ Pentru un European teatrul japonez este o revelaţie, cum puţine oferă Orientul. Tot ceia ce-i frumos, înălţător, caracteristic, Japonia a concentrat în teatrul ei..." Astfel îşi începe scriitorul german Arthur Holitscher, notele sale asupra teatrului în Japonia.

Sunt multe elemente care deosebesc, dacă nu fundamental, dar desigur esenţial teatrul japonez de cel european. Deosebirea constă nu numai în cadrul material în care se desfăşoară acţiunea unei piese — adică cu un cuvânt în inscenare — dar şi în accentuarea deosebită a credinţei, că un spectacol de teatru numai atunci e reuşit, când face ca între starea sufletească a spectatorului şi între viaţa eroilor din piesă să nu existe nici o barieră. Spectatorul nu trebue să aibă nici un moment impresia că priveşte un spectacol, ci că — în mijlocul vieţii — trăeşte laolaltă cu personagile de pe scenă. De aici tendinţa, în primul rând, ca scena cu toate accesoriile ei să fie o copie cât mai fidelă şi mai complectă a cadrului natural al vieţii eroilor.

„Tua res agitur" — adică sentimentul că ceiace se joacă nu sunt peripeţiile unui erou, nu e o întâmplare a unui personagiu creiat artificial de autor, ci însăşi viaţa spectatorului, e primul rezultat pe care acţiunea unei piese trebue să-l producă. Numai întrucât un asemenea proces are loc în sufletul spectatorului, teatrul poate să-şi îndeplinească rolul său în viaţa indivizilor.

Să vedem, după descripţia lui Holitscher, cum parvin Japonezii să realizeze acest desiderat:

„Dacă se joacă de exemplu, — spune Holitscher, — o scenă care se petrece în interiorul unei case, într'o anumită odae, atunci pe scenă nu va fi reprezentată numai această odae, ci întreaga casă (bine înţeles fără peretele care vine spre public), în mijlocul căreia se găseşte odaia. Casa e reprezentată într'o grădină, împrejmuită cu gard, la marginea unui drum de ţară, alături de alte case; în fund se vede un lac sau un templu; pe acoperişul unui hambar din apropiere cresc iarbă şi flori; locuitorii satului umblă prin fundul scenei liberi şi nestingheriţi. In casa în care se petrece drama, mişcarea tutulor personagiilor care nu iau parte directă la acţiune, se face totuş în strânsă legătură cu acţiunea dramatică, pe când toate personagiile din afară se mişcă complect independent... Inscenarea nu e uniformă: costumele, casa, instrumentele şi obiectele din casă, copacii, acoperişul de pae sunt redate în forma lor obişnuită; decorurile sunt însă stilizate..."

O înscenare atât de bogată şi de variată ca aceia pe care am descris-o mai sus, e posibilă, pentrucă scena teatrelor japoneze e extraordinar de lată, oferind astfel un cadru mult mai larg de mişcare decât scenele teatrelor din Europa.

„Ca şi cum, — continuă mai departe Holitscher, — exactitatea atât de fidelă a înscenării nu dă destule imagini vieţii reale, scena se prelungeşte până în mijlocul spectatorilor, făcând astfel ca jocul actorilor să nu fie mărginit de rampă. Deacurmezişul sălii de spectacol, în partea dreaptă a scenei, un drum — drumul florilor — uneşte scena cu vestibulul. Dacă pe scenă, acţiunea se petrece iarna, iar decorurile reprezintă un peisagiu de iarnă, pe **drumul florilor** e întins un covor alb de pâslă... Pe **drumul florilor** vin actorii, liniştit sau patetic, din vestibul pe scenă. Pe acelaş drum, printre spectatorii emoţionaţi, trec la pas sau în fugă, câteodată prăbuşindu-se, în sens contrar, eroi pe care o soartă protivnică i-a doborît. Incotro pleacă? Afară, în lume, în necunoscut".

* * *

In Japonia, ca şi în China, se obişnueşte ca muzica să însoţească acţiunea din piesă; dar această muzică — spre deosebire de ceeace se petrece în teatrul chinez, — măreşte puterea de impresionare a jocului actorilor, fiind în acelaş timp în complectă concordanţă cu jocul lor.

„Muzica teatrului japonez, — spune Holitscher, — este mult mai apropiată de gustul Europeanului, decât sgomotul barbar şi asurzitor al unui spectacol chinez".

Interesant de notat este că, în ceeace priveşte literatura dramatică, nu numai autorii clasici japonezi, dar chiar autorii moderni îşi aleg cu preferinţă subiectele din legendele vechi feudale. Legendele feudale oferă un bogat material dramatic, care pasionează publicul. Acest lucru nu împiedică însă ca pe scena teatrului Kabrikizi (un teatru din Tokio), după ce într'o seară s'a jucat „Soarta lui Rosim" (un personagiu legendar), să se reprezinte seara a doua... „Ioana d'Arc" a lui Shaw. Nu se poate susţine că repertoriul teatrului japonez păcătueşte prin lipsa de variaţie!

* * *

Dar să reproducem, din însemnările lui Holitscher, şi câteva amănunte pe care le dă el asupra publicului:

„Pretudindeni în teatre, — spune el, — e curăţenie şi linişte; spectatorii sunt concentraţi asupra jocului de pe scenă, iau parte directă la acţiunea piesei, când scena e comică au loc isbucniri temperate de veselie; când e vorba de o întâmplare tragică, în sală e mare emoţie şi înduioşare... Pe jos parchetul e plin de bucăţele mici de hârtie, tăiate în patru colţuri; deoarece batista e necunoscută în Japonia, bucăţile de hârtie aruncate pe jos nu sunt altceva decât „batistele" spectatorilor, care după o primă întrebuinţare sunt aruncate...

Un spectacol de teatru, care se compune din 6—7 scene de câte un act, durează de la 2 după amiază până la 12 noaptea. Pentru ca publicul să nu piardă nimic din spectacol, pauzele între acte sunt foarte lungi şi spectatorii trec în sălile laterale ale teatrului unde sunt restaurante şi bazaruri. In teatru nu se mănâncă, nu se discută, e linişte complectă şi o atmosferă de cucernicie."

Ce deosebire între sala de spectacol a unui teatru japonez şi a unui teatru chinez!

Ca manifestare artistică, ne putem da seama cu uşurinţă. — teatrul japonez se apropie mai mult de teatrul european, decât de cel chinez. Şi faptul că în repertoriul teatrelor japoneze figurează piese de autori europeni — vă puteţi imagina acest lucru în China? — arată că şi gustul publicului japonez — cu anumite rezerve — se apropie de gustul publicului din Europa.

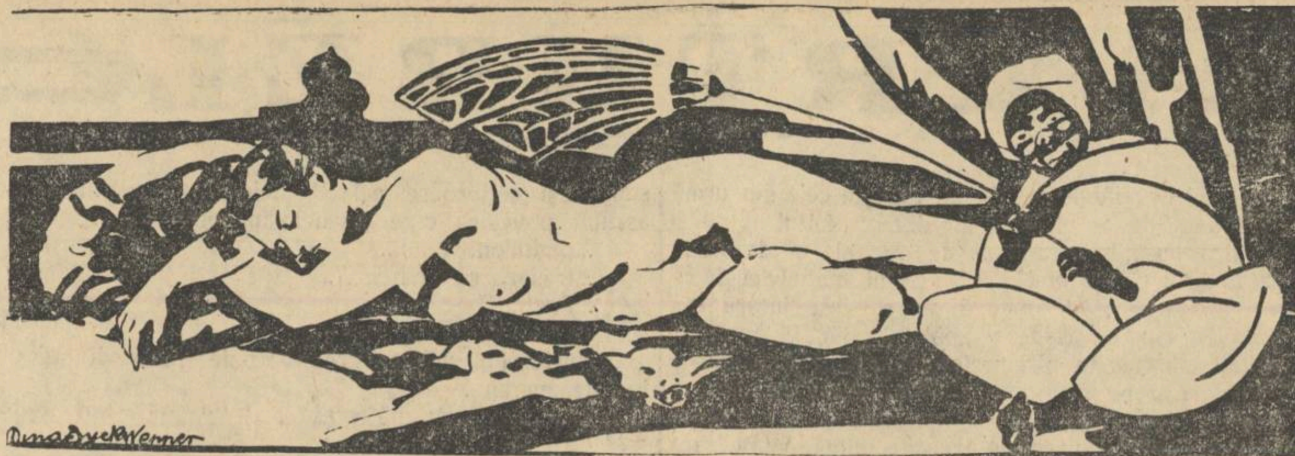
„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea"

din str. Sf. Ionică No. 5

are de vânzare :

Karl Kautsky: „Rase und Jundentum"; Plechanov : „Die Grundprobleme des Marxismus"; H. Cunow : „Ursprung der Religion"; F. Nitti: „Die Tragodie Europas und Amerikas"; Tatiana Grigorovici: „Die Wertlehre bei Marx und Engels"; Panezek: „Klassenkampf und Nation" Eduard Bernstein: „Sozialismus und Demokratie in der grossen englischen Revolution".

Au sosit o serie din cele mai interesante lucrări asupra problemei agrare, politicei comunale, cooperativism, etc., etc.

„Ultimele instrucţii"

— AMINTIRI —

Se hotărîse, aşa dar, într'un consiliu de miniştri în care enervarea s'a manifestat şi prin aceea că am fost serviţi cu un număr de cafele de două ori mai mare decât de obiceiu, ca să fie aleşi delegaţii, cari să întreprindă o călătorie până la Londra, pentru a-şi pune, în numele Impărăţiei Otomane, semnătura lor în josul unui tratat de pace, pregătit şi redactat de mai înainte până în cele mai mici amănunte.

Era vorba de tratatul prin care se punea capăt războiului din anii 1912—1913 dintre Turcia, de o parte, statele creştine din Balcani, de alta. De rândul acesta, Turcia fusese biruită, aşa că ea trebuia să plătească. De altfel, Turcul era obişnuit cu nedreptatea de a plăti, chiar când el îl răpunea pe duşman.

In 1897, de pildă, armatele turceşti, conduse de isteţul **mareşal Edhem Paşa,** despre care se poate să fie odată vorba, îi fugăriseră pe Greci până dincolo de **Domocos** şi îşi deschiseseră larg drumul, care ducea la Atena. Totuşi, la încheierea păcii, tot Turcul a plătit, căci i-s'a luat insula **Creta.**

Acum, însă, când biruinţa era de partea duşmanului, se înţelege că Turcul trebuia să plătească îndoit: şi pentru ceeace ar fi pierdut, la caz de el ar fi fost biruitorul şi pentru faptul că s'a lăsat să fie bătut.

Resemnarea în faţa nenorocirei este, însă, unul din preceptele de căpetenie ale Coranului şi o virtute care e practicată cu toată sfinţenia de credincioşii întru Mohamet.

Ne-am resemnat, aşa dar, şi noi, membrii înaltului guvern imperial, ca rolul delegaţilor pe cari urma să-i trimitem la conferinţa de pace dela Londra să se reducă la osteneala de a-şi aşterne semnătura şi de a aplica şi pecetea personală în josul unui tratat de pace la a cărui redactare noi nu contribuisem măcar cu o virgulă. Tratatul cu pricina fusese conceput şi scris în întregime de către „Marile Puteri", expresiune care trebuia tălmăcită prin „Ministerul Afacerilor Străine al Marei Britanii" sau „Foreign Office", cum îi zic Englejii în limba lor.

Soarta de a face, fireşte pe socoteala Statului, o călătorie până la Londra şi de a ne achita acolo de greaua misiune de care am pomenit, căzuse asupra unui general turc, născut din mamă vieneză şi tată Albanez, şi asupra scriitorului acestor rânduri.

Generalul turc — numele lui este **Osman Nizami Paşa,** căruia, dacă mai trăeşte, îi doresc o viaţă cât mai lungă — nu prea comandase armate şi nici nu prea fusese în contact cu ele. Cei mai mulţi ani ai vieţii sale şi-i petrecuse în diplomaţie, unde căpătase maniere rafinate, cunoştinţa câtorva limbi din Apus, în acel Apus unde ajunsese foarte simpatic şi prin inepuizabilul său stoc de fermecătoare anecdote orientale. In privinţa aceasta Osman Nizami Paşa era un povestitor delicios. Numai că..., dar ce nevoe este să arunc umbră asupra tabloului? Mai bine merg înainte cu povestea.

Marele-Vizir, răposatul **Mareşal Mahmut Şefchet Paşa,** acel Arab care era numai nervi şi neastâmpăr, ne chemă pe Osman Nizami şi pe subsemnatul, în cabinetul său şi ne zise, abia reţinându-şi lacrimile: „Imi dau seama cât de ingrată este misiunea voastră, trebuind să semnaţi un tratat, din care ţara noastră — Dumnezeu să aibă milă de ea — ese ciopârţită rău de tot. Dar ce-i de făcut? Chiar când ne moare cel mai scump membru al familiei, n'avem încotro: trebue să-l punem în pământ şi să-l înmormântăm... Decât, adăugă el, după ce îşi căută alinarea în fumul unei ţigări, mai înainte de a pleca la Londra, nu uitaţi să mergeţi a lua ultimele instrucţii.

— Dela cine să luăm aceste „ultime instrucţii?" l-am întrebat noi.

— Dela **bunul** nostru Sultan, dela cine altul", ne lămuri Marele-Vizir, zâmbind cu ironie şi apăsând semnificativ asupra cuvântului pe care l-am subliniat.

Şi ne-am dus să luăm „ultimele instrucţii" dela Majestatea Sa **Mahomet Reşad,** trecut în istorie sub numele de **Mahomet al Cincilea,** care — Alah să-l ţie la dreapta sa! — era un Sultan **bun,** pentrucă..., pentrucă nu prea era altceva. Bunătatea este, netăgăduit, o calitate preţioasă şi o virtute, care constitue o podoabă frumoasă pentru cel ce o posedă. Numai că uneori este trasă şi întinsă, trebuind să acopere lipsa altor calităţi şi virtuţi, care îşi au de asemenea preţul şi valoarea lor.

Sultanul nostru era, însă, bun şi nu era decât bun. Era aşa de bun suveranul septagenar, încât cei care mergeau în audienţă la dânsul, erau preveniţi să nu-i vorbească despre lucruri şi întâmplări ce l-ar fi putut înduioşa. Ar fi plâns ca un copil, dacă, bunăoară, i-ai fi spus că ai văzut pe cineva aruncându-se de disperare în Bosfor sau că ai văzut o mamă plângând pe mormântul fiului ei unic.

Bunătatea sa se mai traducea şi prin recunoştinţa ce păstra unui ceasornicar grec, om care îl ajutase cu bani în vremuri când Majestatea Sa nu era decât un biet prinţ moştenitor, căruia fratele său Sultanul Abdul Hamid nu-i dădea nici atâţia bani, cât are în tot momentul muncitorul cel mai sărac.

Urcându-se pe tron, Mahomet Reşad şi-a adus aminte de ceasornicarul grec şi de ajutorul primit dela dânsul. In bunătatea sa, îi cumpăra regulat câte un stoc de ceasornice de buzunar.

Fireşte, nu le păstra, căci un om bun poate păstra ceva pentru sine însuşi?

Când te primea în audienţă şi izbuteai să-i fii simpatic, îţi spunea: „Ia să vedem ce ceasornic porţi tu!" (Sultanul tutuia pe toată lumea, pentrucă toată lumea era supuşii, am vrut să spun copiii lui).

După ce îşi arunca o privire asupra ceasornicului şi clătina din cap, zicând că nu e tocmai bun, dădea de două ori din palme — aceasta era soneria la palatul imperial — şi chema un servitor căruia îi şoptea ceva la ureche. Două minute mai târziu te vedeai posesorul unui frumos ceasornic de aur, oferit de Sultan din stocul cumpărat dela Grecul cel norocos.

La acest Sultan aşa de bun ne-am dus şi noi, delegaţii de pace la Londra, ca să luăm „ultimele instrucţii", privitoare la linia noastră de conduită.

Gras mai mult decât ar fi trebuit să fie şi nu tocmai sigur pe picioarele sale, Padişahul Otomanilor şi Comandorul credincioşilor în Mahomet, ne-a primit, aşa cum numai un om bun te poate primi: fără etichetă, fără formalizm şi fără nici o morgă. Unde mai pui că eram şi noi din numărul acelora pe care îi socotea drept copiii săi?

Dar în ziua aceeea — vedeţi cum lucrurile mici au uneori urmări importante — cam suferea de o migremă, care îl silea să ţie capul plecat în jos. De aceea, în loc să se uite la buzunarul în care îmi ţineam ceasornicul şi să-mi zică: „Ia să vedem ce fel de coasornic porţi tu", privirile imperiale îi căzură tocmai asupra încălţămintei mele.

„De unde ai ghetele acestea?" mă întreabă el cu aerul unui părinte bun şi care îţi duce de grijă.

„Le-am cumpărat dela un magazin dela Pera", l-am lămurit eu făcând o temenea cât mai respectuoasă şi zicându-mi în gând: „Majestatea Sa ne dă ultimele instrucţii începând de jos în sus.

— Şi sunt bune? mai binevoi să mă întrebe augustul suveran.

— Aşa şi aşa.

— Asta înseamnă că nu sunt tocmai bune, preciză Majestatea Sa, adăugând: Să vii mâne să-ţi dau pe unul din aghiotanţii mei cu care să mergi la fabrica de încălţăminte ce am deschis pe Bosfor şi să-ţi facă acolo din parte-mi o păreche de ghete să le porţi zece ani de zile.

— Dar mâne plecăm la Londra, i-am observat eu foarte plăcut atins de atenţia al cărei obiect eram eu sau mai bine zis picioarele mele.

— La Londra?! Dar ce căutaţi acolo?" întrebă nedumerit înaltul nostru stăpân.

Interveni atunci în vorbă şi colegul meu Osman Nizami Paşa, mai ales că el avea şi titlul de delegat de pace şi-i lămuri Majestăţii Sale că mergem la Londra, numiţi printr'un **firman** semnat de Majestatea Sa însăşi, ca să semnăm tratatul de pace cu statele din Balcani şi că am venit să primim din partea Majestăţii Sale ultimele instrucţii, ca să ştim ce atitudine să avem acolo.

„A, da, făcu bunul nostru Sultan, uitasem că trebue să încheiem pacea. Eu din parte-mi vă zic „drum bun", Dumnezeu să vă ajute şi vă sfătuesc să ajungeţi la învoială cu duşmanii noştri. Mai lăsaţi voi, mai lasă şi ei ceva şi încheiaţi într'un fel.

„Dar, adăugă Majestatea Sa, nu uitaţi să transmiteţi **Kaizerului** complimentele mele şi să-i spuneţi, aşa mai cu binele, că sunt cam supărat pe el că nu m'a poftit la nunta fiicei sale."

(Reiese de aci că Sultanul nostru se ţinea la curent şi cu tot ce se petrecea şi în celelalte ţări şi că ştia, prin urmare ,că cu puţină vreme mai înainte împăratul Germaniei îşi măritase fata, pe prinţesa **Victoria**, după un duce sau prinţ german).

„Dar noi mergem la Londra, pe când Kaizerul este la Berlin, unde n'avem ce căuta", ne-am permis să-i obiectăm Majestăţii Sale, rectificându-i totodată o mică şi neînsemnată greşală topografică.

„A, da, zise el, la Londra e alt cineva. Ei bine, complimente şi împăratului dela Londra".

Audienţa putea fi socotită ca terminată şi „ultimele instrucţiuni" bine şi amănunţit primite. Acum ştiam lămurit ce aveam de făcut: să dăm complimente împăratului dela Londra şi să ajungem la învoială cu duşmanii cu care ne războisem.

Dar colegul meu Osman Nizami-Paşa — Doamne ce nenorocită inspiraţie! — avusese imprudenţa să aducă şi o hartă a Impărăţiei Otomane. In loc să o lase să stea înfăşurată, aşa cum o adusese, Paşa al nostru o întinse înaintea Sultanului, vrând să-i arate teritoriile pe care Balcanicii şi în deosebi Bulgarii cereau să le anexeze.

„Ce-i aceasta? întrebă Sultanul cam nedumerit.

— Este harta Impărăţiei noastre — Alah să o aibă în sfânta sa pază! („Amin!" am zis eu, întărindu-i vorba).

— Şi ce e scris pe această... hartă, cum îi zici tu?" întrebă din nou Majestatea Sa, pentru care se vedea bine că geografia fusese un lux pe care, în sobrietatea sa, nu si-l permisese în viaţă.

Paşa rămase un moment uluit de aceste întrebări la care nu prea se aştepta.

„Harta aceeasta, zise el în sfârşit, este o hartă care ne arată pământul Impărăţiei noastre şi în care hartă vedem ce ne cer duşmanii şi cam până unde am putea da, fără să..."

Aici Sultanul îi tăie vorba şi clătinând din cap în semn de compătimire, îi zise dojenindu-l părinteşte: „Paşă! Paşă! Văd că părul ţi-a albit, dar ai rămas tot cu mintea de copil. Cum poţi tu, om în toată firea, să crezi că pământul, pe care, precum ştim, sunt munţi ,sunt dealuri ,sunt văi adânci, l-ai putea face neted ca o tavă şi l-ai putea aştene pe o bucată de hârtie? Nu-ţi dai seama că aceasta e o curată înşelătorie?"

Paşa şi-a dat seama de boroboaţa săvârşită, şi-a făcut din nou un sul din harta sa, dar n'a putut şterge aşa de lesne din mintea Majestăţii Sale impresia că rămăsese cam necopt, cu toate că părul îi albise.

Oricum, a douazi puteam pleca la Londra, având primite „ultimele instrucţiuni".

N. BATZARIA

Adeverul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an	Lei 300
„ „ „ 6 luni	„ 150
„ „ „ 3 „	„ 75

In străinătate dublu

F. Aderca: Femeia cu carnea albă

D-l F. Aderca e un original. In alegerea titlurilor („Sânge închegat", „Ţapul", „Domnişoara din Str. Neptun", „Moartea unei republici roşii", „Omul descompus", etc., şi-acuma: „Femeia cu carnea albă") — în tratare (indiferentismul formei, accentuarea atitudinilor voliţionale, afectarea tragicului şi ironizarea sentimentalului, — patetic în intenţie şi interesant în realizare), — în desfăşurarea literară a fabulei şi'n creşterea ei moral-ideologică, d-sa se străduieşte — şi lucrul se vede într'o urmărire mai atentă, să fie mereu original.

Schiţele şi nuvelele pe care le găsim întrunite în noul volum al d-lui Aderca „Femeia cu carnea albă", aduc în scrisul acestui autor o notă oarecum disparată, însemnând o nouă îndrumare a talentului d-sale şi întrucâtva o precizare a formei. Abstractismul îl duce însă pe autorul „Ţapului" la schematizarea caracterelor şi la simplificarea conflictului.

D. Aderca e totuş adesea sentimental şi descriptiv în bucăţile în care stilul îşi păstrează o sobră eleganţă şi o cursivitate caracteristic nervoasă, ilustrând astfel o atitudine directă şi mai puţin haotică.

Obsedat de noutate, d. Aderca nu rămâne totdeauna un sensibil; notaţiile realiste relevă mai mult frânturi de existenţă erotică. Groaza de banal, închegarea psihologică superficială şi absenţa unei ideologii mai adânci, se tălmăcesc atunci într'un stil uneori telegrafic şi intelectualizat, de cele mai multe ori forţând banalitatea prin metafore subtile sau groteşti, exagerate şi puternic sensuale.

Desigur d. Aderca e mai presus de calităţile sale un scriitor îndrăzneţ. Originalitatea dezlegată de cutezanţă s'ar menţine în mijlocia interesului de lectură. Adăugită însă avânturilor cu risc, creaţia câştigă; şi un imbold particular concentrează atenţiunea cetitorului.

F. Aderca

Unde-şi găseşte autorul acesta fantoşele, nu e prea greu de bănuit, dacă ţinem seamă de mijloacele sale de impresionabilitate şi de tendinţele temperamentului său în vecinică agitaţie.

Clocotul mistic al unor grave preocupări sufleteşti nu se poate realiza într'un receptacul ţesut numai din sensualism, — şi totuş una din temele predilecte ale d-lui Aderca rămâne tot femeia ca femelă, condusă ocult de puteri transcendente, de conştiinţa posibilităţilor sale de dominaţie, dar redusă în concepţie la minuscule înfăţişări de etern excitant.

Femeia cu carnea parfumată, sau duhnind de sudoare şi alcool, e dorită la fel de bărbat.

D. Aurel caută pretutindeni trupul cald şi viu care iradiază efluvii de ameţeală, femeia cu carnea albă şi rotundă, cu şoldurile pline, — ca şi trupul scurt, numai bun de glumă şi hârjoană al ţărăncii ce-şi îngăduie în lumea ei aspră să fie un minunat partener în dragoste.

Dar bărbatul nu e aci niciodată stăpân; el e prizonierul femeii, e dominat de simţurile ei, care-i robesc simţurile lui aţâţate. Şi chiar atunci când pare învingător în zvârcolirile trupeşti sau sentimentale — e înfrânt.

D. Aderca concentrează acţiunea şi frământările lăuntrice în contururi incisive. Atributul d-sale e uneori forţat, dar povestirea câştigă în culoare şi înduioşează fără sentimentalism banal şi dulceag.

Incursiunile erotice ale d-lui Aurel, oboseala fizică şi intelectuală de care în cele din urmă e răpus eroul d-lui Aderca, sunt original plăsmuite şi tratate cu talent.

„Femeia cu carnea albă" ascunde, dealtminteri, o adâncă semnificaţie morală.

H. BLAZIAN

Cugetări

Suflete frumoase sunt acelea care îmbrăţişează tot, care sunt deschise şi gata la orice; s'ar putea să nu fie educate, dar sunt în stare să fie.

Montaigne

Singurul lucru pe care nu-l ştim, e dacă ignorăm ceeace putem şti.

J. J. Rousseau

Când ne îndoim de lucrurile pe care le cunoaştem cu ajutorul simţurilor, cu atât mai mult ar trebui să ne îndoim de lucrurile pe care nu le cunoaştem prin simţuri, precum esenţa sufletului, nemurirea lui Dumnezeu şi alte chestiuni de acest fel. Şi unde nu e raţiune, e discuţie; vom spune deci că unde e vorbă multă, e ştiinţă puţină.

Leonardo da Vinci

Noi cunoaştem numai fiinţe fizice şi obiecte relative la aceste fiinţe. Gândurile, judecăţile, principiile noastre sunt numai raporturi sau consecinţe de raporturi sau rezultatele legilor observate.

Lamarck

Când filosofii vor isbuti să găsească Adevărul, credeţi că se va mai ocupa vre-unul de el?...

J. J. Rousseau

Diferenţele care deosebesc doctrinele între ele purced numai din faptul că omul e conceput în mai multe feluri.

Durkheim

Ştiinţa n'a descoperit niciodată existenţa vreunei intenţii bune sau rele înapoia fenomenelor naturii.

Guyau

O călătorie de studii în America de sud a profesorului Sergent

Impresiile profesorului Emile Sergent dela Paris nu ar interesa publicul nostru, dacă nu l'am fi avut ca oaspete acum un an și dacă propaganda pe care o face în lumea întreagă nu ar avea în vedere uniunea medicală latină, din care vom face și noi parte. Impresiunile acestui mare ftiziolog asupra Americei latine au fost obiectul unui articol apărut la finele lunei Mai în cunoscuta revistă franceză „Presse médicale", din care extragem cele ce urmează. Profesorul Sergent atrage atenția că există centre medicale care au conceput lucrări originale și citează procedeul curios al lui Lavalle de la Buenos-Aires, de a trata tuberculoza chirurgicală articulară și chiar cea medicală.

Doctorul Robertson Lavalle, după ce puncționează cu un trocart o articulație inflamantă, o tumoare albă a genunchiului de origină tuberculoasă, introduce prin tunelul creat de trocart un fragment de os, pe care-l lasă în focarul bolnav. Mare i-a fost surprinderea de a vedea o regenerare osoasă în locul tendinței de distrugere pe care o provoacă tuberculoza. Un bolnav condamnat să piardă articulația, și să nu mai poată umbla, se vindecă după zece zile, grație unei metode simple și ușor de practicat.

Emile Sergent

Explicația nu s'a putut avea până în prezent. Mai mult, unii prezentau leziuni tuberculoase în alte părți; ele s'au vindecat odată cu leziunea principală, tratată după acest nou procedeu. O leziune tuberculoasă tratată după procedeul Lavalle poate să provoace vindecarea altor leziuni coexistente, fără ca ele să fie tratate în mod special. Nu este acesta un aport considerabil pentru tratamentul leziunilor tuberculoase atât de frecvente, care umplu la noi stațiuni ca Techirghiolul, unde se speră suprema vindecare?

Mai mult, d-rul Lavalle a aplicat metoda sa la tratamentul tuberculozei pulmonare, cu succes în 13 cazuri!

Profesorul Sergent a vizitat la Rio de Janeiro pe Fontes, savantul care a descoperit virusul filtrant al tuberculozei, chestiune ce pasionează pe toți acei ce acordă un interes particular problemei tuberculozei pulmonare. Fontes a arătat că se pot debarasa culturi de bacilii lui Koch, prin filtrare și că lichidul ce trece prin filtru mai este capabil să reproducă leziuni tuberculoase, cu toate că nu conține bacili Koch! Astfel se explică, contagiunea dela mamă la făt, prin filtrarea pe care o exercită massa placentară. Se credea că tuberculoza nu este transmisibilă de la mamă la făt și de aceea se izolau nouii născuți.

Azi, grație lucrărilor lui Fontes, toată tuberculoza socială este amenințată de o radicală modificare.

Aceste observațiuni meritau să fie cunoscute, deoarece ele arată că și în afară de Franța se lucrează și că misiunile savanților francezi pot să controleze la fața locului unele cercetări și să le desvolte la ei, dacă merită și aceasta pentru binele umanității.

I. F.

Gabriele D'Annunzio

Cântecul privighetoarei

Privighetoarea cânta. La început fu ca o explozie de voioșie melodioasă, o revărsare de triluri ușoare ce căzură în aer cu sunet de perle aruncate 'n sus de clapele de sticlă ale unui cimbal. Urmă o pauză. Se lămuri o fredonare, măestrit de sprintenă, îndelung prelungită, voind parcă să dea dovadă de putere, ca printr'o izbucnire de semeție, ca o sfidare aruncată unui rival necunoscut. O a doua pauză. O temă de trei note, cu un sens interogativ, trecu printr'o înlănțuire de variații ușoare, repetând sfioasa întrebare de cinci ori șase ori, modulată ca pe un delicat flaut de trestie, pe un fluer ciobănesc. O a treia pauză. Cântecul deveni elegiac, se desfășură într'un ton minor, se îndulci ca într'un suspin, slăbi ca un geamăt, exprimă tristețea unui îndrăgostit solitar, o dorință jalnică, o așteptare zădarnică; lansă o chemare finală, neașteptată, acută, ca un țipăt de groază ; se stinse. O altă pauză, mai gravă. Se auzi atunci un accent nou, care nu părea izvorît din acelaș gât, atâta era de umil, de sfios, tânguitor, atâta semăna cu ciripitul păsărilor abia născute, a unui pui de vrabie; apoi, cu o volubilitate uimitoare, acel accent inocent se schimbă într'o progresie de note din ce în ce mai repezi, care scânteiară în zboruri de triluri, vibrară în fredonări clare, se modulară în treceri cutezătoare, scăzură, crescură, atinseră culmile de sus. Cântărețul se îmbătă de cântecul său.

Cu pauze atâta de scurte încât notele aproape nu isprăveau să se stingă, își risipea îmbătarea într'o melodie mereu alta, pătimașă și duioasă, potolită și sonoră, ușoară și gravă, întreruptă — acum de gemete înnăbușite, de implorări tânguite, — acuma de neașteptate impetuozități lirice, de invocări supreme. Se părea că și grădina ar fi ascultat, că cerul s'ar fi aplecat asupra copacului melancolic din al cărui creștet, un poet, nevăzut, revărsa acele unde de poesie. Pădurea florilor respira adânc, dar în tăcere. Câte-o sclipire galbenă zăbovea către Apus; și această din urmă privire a zilei era tristă, aproape lugubră. Dar o stea, răsări, vioaie și svâcnitoare ca o boabă de rouă luminoasă.

Trad. de ALEX. MARCU

TURTUREL

Un soare cald de sfârșit de Martie topește cele din urmă mormane de zăpadă de pe maidan, iar din pământul negru și mustos, se ridică un miros încropit de gunoaie și de iarbă încolțită. Pe unde locul e mai sbicit, copiii mahalalei întemeiază jocuri de țurcă și de poarcă, își cioplesc jucării din toate bețișoarele, sau își clădesc „pălate" din bulgării de noroi frământați amarnic în picioarele lor goale. Infigându-le stegulețe pe ziduri și pe frontoane, ei le declară cetăți care trebuesc cucerite. In jurul cetăților, sgârieturi strâmbe de bețe. Ei zic c'ar fi tranșee... Dincolo de tranșee, alte „pălate" tot atât de inespugnabile...

Copiii fac o larmă caldă, veselă, pe tonuri diferite, și de departe par adevărate plutoane de liliputani tăbărîți în marginea târgului. Când gălăgia înpiedică libera desfășurare a trupelor, se vede agitându-se în aer un ciomag și se aude o voce ca de cocoșel ce'nvață a cânta:

— Ci tacă-ți gura, măi!

E vocea lui „nenea", — comandantul suprem al armatei!

La strigătul lui, ceilalți tac și se trudesc să înțeleagă planurile lui „nenea"...

Cei mai mici, triști că pe ei nu-i primește la joc, stau chirciți pe marginea șanțului, și, sub conducerea lui Nistorică, băiatul cofetarului din colțul străzei Coteștilor, construesc o foarte numeroasă flotă de hârtie care călătorește veselă pe valurile turburi, urmărită de câte-va perechi de ochi deopotrivă de senini și de cuminți.

* * *

„Nenea" este cel mai răsărit. E'ntr'a doua primară și are idei strașnice despre războaie. Știe să facă planuri de luptă uimitor de neprevăzute și cât se învârtește, pe toți îi răstoarnă în noroi! Toți îs cu nasurile murdare, cu genunchii juliți, cu pantalonii căzuți și cu căciulele pierdute!...

Cei de pe marginea șanțului, se plimbă între trei și cinci ani. Nici unul nu e dat la școală, afară de băiatul cofetarului care se duce la grădina de copii. Ba este unul care nu are nici trei ani, un ghemotoc înfășurat într'un fel de basma roșie. De câte ori aude ciomagul lui „nenea" lovind poarca, sau vede drapelul roșu fluturând pe vre-o cetate cucerită, scoate un fel de țâuit lung și vesel și bate din palme cum nu se poate mai mulțumit de isbânda lui „nenea"...

— Ci tacă-ți trâmbița măi, — se răstește unul din ceata biruită. — Iți dau vre-o două acum!...

Atunci ghemotocul încremenește cu râsul în gât, speriat de amenințare. Dar nici vorbă nu-i de dat „vre-o două", pentru că „nenea", cu pași mari, se leagănă spre cel cu amenințarea.

— Cui să dai vre-o două, măi?

— Nu, nene... Am glumit...

— Lui Turturel?

— Zău, nene, am glumit...

Ehei, „nenea" știe să potolească repede certurile. Mai ales că Turturel e dat de-adreptul în grija lui de coana Sultana, iar coana Sultana îi dă în fiecare Duminică o bucățică de „alva turcească" dacă are grijă de Turturel...

— Pentru că-i bolnăvior, Turturelu mamii, și-i mititel...

— Lasă-l, coană Sultană.. Dacă-i cu mine!...

De-aceia „nenea" se știe cu răspundere mare și când se leagă vreunul de Turturel...

— Mă! Iți dau niște pumni!...

* * *

Astăzi, Turturel se prăjește la soare între Ionaș și Tomița, și cu toată tusea care îl îneacă, ascultă cu gura căscată. Tomița spune că de Paști îi face măsa pantaloni noui... Ionaș spune că lui nu-i face pentru că „mămica n'are părale", dar că băeții chiriașului din ogradă, care e de „ăla" la barieră, și-au cumpărat niște „cipici" cari „stărlucesc" și niște haine marinărești, cu „bunghi" de aur...

Turturel ascultă și din când în când se uită la basmaua roșie în care e înfășurat, nedumerindu-se dacă basmaua e cămașe sau pantaloni...

Din ceata celor cu „corăghiile", se mai desprinde câte unul, apoi altul și altul, până ce vin și cei cu cetățile și cu războiul, până ce vine și „nenea" cu ciomagul greu, atârnându-i pe un umăr.

Turturel se bucură că-l vede pe „nenea". Ii face loc și se simte mai voinic lângă trupul lui înfierbântat de luptă.

Acum vorbesc cu toți despre Paști, despre haine noui, „marinărești", „cu bunghi de aur..." Și pe fețele tuturor se așterne tristețea gândului că ei nu vor avea nimic, afară de Tomița căruia îi face măsa pantaloni... Nici unul nu-și aduce aminte să fi avut haine noui... „Nenea" se'nneacă totdeauna într'un „bibiroc" de-al lui tată-său și poartă niște ghete care-i sar la o poștă când își scutură picioarele.

Ionaș, strângându-și mereu în jurul șoldurilor o scurteică ferfelițită și îmbâcsită de noroi, își privește picioarele lungi și slabe, cu degetele rășchirate ca la găini, și se trudește să-și închipuie cam cum le-ar sta îmbrăcate cu pantaloni?

„Nenea" deapănă cele ce vede la școală. Lui Mateescu îi poartă soldatul „ghizdanul", pentru că tată-său e căpitan... Simionescu vine cu niște cisme încheiate cu șireturi până sub genunchi. Florian are o „pelerimă" cu dosul de mătase... Drăgoi are și mănuși, Ionescu are galoși, Brătășescu palton cu glugă, Răducan guler călcat și „crivată"...

Copiii ascultă... Prin fața lor văd par'că trecând acești fericiți ai vieței, cu cismulițe cu șireturi, cu paltoane cu glugă, cu guler alb și cu „crivată"...

— E hei, — spune „nenea". — Să vedeți voi ce trăsură are tatu lui Răducanu! O trăsură uite-așa, galbenă, și cu „harcuri"....

Tatu lui Răducanu are și o trăsură... Copiii deschid ochii mari... Uite-o înnaltă, galbenă, și cu „harcuri"...

— Eu am să mă fac birjar, — zice unul, — să merg toată ziua în trăsură.

— Și eu căpitan, să-mi ducă soldatul „ghizdanul".

„Nenea", mai copt la minte, încheie filosofic:

— Ba eu am să fac bani, să am de toate.

— Dacă faci bani ai de toate?

— Și pe dracu!

Ionaș se uită iar la labele lui de găină... Dacă ar avea bani și-ar cumpăra și el ghete și pantaloni...

— La școală toți se înnoiesc de Paști, — spune „nenea".

— Și tu?

— Eu nu... Tata n'are bani.

— Nici tata...

Turturel, cu capul rezemat de umărul lui „nenea", îi culege vorbele cu drag și vorbele-i strecoară în suflet un înțeles luminos și cald. „Nenea n'are tată..." Nici Turturel n'are... Are numai mamă... Și mama spune că tata a murit...

„A murit în războiu" — așa vorbe a mai auzit Turturel...

Iși îndreaptă ochii spre cetățile de noroi și spre tranșeele sgâriate în jurul lor... Acolo o fi murit?

Il înneacă iar tusea și-și strânge în jurul gâtului fleandura roșie în care e înfășurat. Ii rămân picioarele goale până de-asupra genunchilor și prin pielea străvezie se văd oasele subțiri și colțuroase pela încheieturi. Il scutură fiorii... Și ascultă povestea care se deapănă mereu...

...pantaloni noui...

...trăsură cu „harcuri"...

...Paști...

...n'are „părale"...

Turturel prinde cu greu vorbele frânte. Ii ard obrajii și tușește mereu...

— Nene... Du-mă acasă...

— Haide, Turturel...

Il ia de mână și-l duce. Un colț al basmalei în care e înfășurat, se târăște prin noroi ca o coadă de smeu udă și grea...

* * *

Două zile a plouat într'una și a fost frig. Pe maidan nu s'au mai strâns copiii, iar „pălatele" s'au surpat și s'au risipit... Dar Duminecă a venit iar soarele și ceata copiilor a prins din nou a face războiu și gălăgie. Inarmați cu ciomegre, bat poarca „de-o găsește toți dracii", sar unul peste altul, frământând în picioare pământul cleios.

Ionaș, din ce în ce mai fără pantaloni, își privește lung picioarele cu degetele rășchirate ca la găini, iar Nistorică, băietul cofetarului, împarte cu sgârcenie un bețișor de „ciucalată" șterpelit de pe taraba lui tată-său.

„Nenea" n'are poftă de joacă. Stă pe vine și-și curăță cu un gătej glodul de pe tălpile bocancilor. Nu-l ademenește nici poarca, nici războiul și înghite mereu un nod amar care i s'a pus în gât de azi dimineață. Când a trecut pe la Turturel, i-a eșit coana Sultana înnainte și i-a spus că Turturel a murit astă noapte...

— Și de ce plângea nene, coana Sultana?

— N'auzi c'a murit Turturel?

Douăzeci de ochi, speriați, nedumeriți, se uită la „nenea", pentrucă ei nu înțeleg bine vorbele lui și pentrucă Turturel a murit astă-noapte... **Cum** a murit Turturel ei nu știu, pentru că nu prea știu ce-i aceia „a murit". Dar dacă „nenea" nu se joacă și nu râde, nici ei nu se pot juca și nu pot râde... Pentrucă el născocește toate și dacă nu se joacă el, nu se joacă nimeni...

Nistorică înfige unghia în bețișorul de „ciucalată" și rupe o așchie... E bosumflat lucru mare...

— Dac'a murit, nici eu nu-i mai dau ciucalată!

* * *

Ionaș a cam înțeles ce e cu Turturel. Se ridică încet și, pe nebăgate'n seamă, o șterge. Călcând rar cu picioarele lui lungi și goale, ocolește băltoacele și se strecoară pe lângă un zaplaz. Cotește la dreapta, la stânga... Merge înnainte și iar cotește... Il latră un câine și o rupe de fugă. Și când ajunge în dreptul casei coanei Sultana, se oprește înlemnit... Pe fereastra deschisă es gemete și bocete și lume peste lume năvălește din stradă, și glasuri peste glasuri se potopesc în strădanii.

— Ci lasă, coană Sultană, că Dumnezeu e mare!

— Doamne, coană Sultană, dar vino-ți în fire!

Iar coana Sultana:

— Turturelu, Turturelu mamii!... Spune mamii o vorbă!... Gângurește o vorbuliță, una singură... Ca un turturel ce ești!... Turturelu mamii...

Ionaș se pomenește plângând... Dacă plânge toată lumea...

Se strecoară în ogradă. și de-acolo, pe lângă perete, ajunge la ușa deschisă. Intinde numai gâtul și se uită înnăuntru... Turturel doarme pe-o masă... Cu fața în sus... Doarme... Și cu mâinile pe piept...

Ionaș plânge și nu știe de ce... O vede pe coana Sultana prăvălită în genunchi, cu fruntea sprijinită de masă... Vede pe toți plângând și plânge și el...

Deodată deschide ochii mari! Clipește des și nu-i vine să creadă... Intinde mai mult gâtul, mai face un pas și intră în odaie... Adevărat: Turturel e îmbrăcat cu haine **noui...** Și-i încălțat în ghete **noui...**

Iși coboară ochii la picioarele lui goale, lungi, cu degetele rășchirate... Și-i ridică apoi la Turturel... S'a inoit... Are pantaloni... Numai el n'are...

Intr'un colț de odaie, nebăgat în seamă, Ionaș s'a așezat pe o lădiță și privește neclintit spre Turturel. Se trudește să înțeleagă ceva... Parc'ar vrea să înnoade niște firișoare, dar firișoarele sunt prea scurte... Simte ceva cald, ceva amar... El n'are pantaloni... Turturel are... Și ghete are Turturel...

* * *

— Ci dormi odată, măi băete, ce te tot frămânți?

Ionaș își trage plapoma peste cap și se trudește să adoarmă. Strânge genele peste ochii fără somn și nu ia în seamă torsul pisicuțului care i se vâră sub nas.

Târziu de tot deschide încetișor pleoapele și'ncearcă să risipească întunerecul. Ar vrea să fie afară, să se uite prin fereastră, să se vadă singur, culcat cu fața'n sus, și îmbrăcat cu haine noui... ca Turturel...

Pisicuțul i se bagă mai stăruitor sub nas și Ionaș îl ia de coadă și-l aruncă în mijlocul odăiei...

— Dar ce ai, dragul mamii?

Ionaș nu răspunde. Iși trage mai mult plapoma peste ochi... Nu vrea să piardă imaginea scumpă a hainelor noui... El n'are nici ghete, nici pantaloni... Și tare trebue să fie bine cu ghete și cu pantaloni...

Simte mâna mamă-si pipăindu-i fruntea... El se frământă și oftează... Ba chiar plânge, înfundându-și capul în pernă...

Adoarme târziu, strângând între gene visul auriu al pantalonilor noui, și-o undă de bucurie îi înfioară sufletul... Poate mâine de dimineață o să moară și el, iar măsa o să-i cumpere și haine, și ghete... ca lui Turturel...

* * *

Pisicuțul se urcă iar în pat, se strecoară sub [illegible] și se cuibărește lângă nasul lui... Ionaș îi desmeardă blănuța caldă... Visul auriu stăruește... Ghete noui... Haine marinărești... cu „bunghi" de aur... Pisicuțul... „Nenea"... Of...

G. M. VLADESCU-VLAD

Citiți „Comoara cu povești"

„Comoara cu povești" ***nu trebue să lipsească din nici o bibliotecă și din nici o casă. Până acum n'a apărut în limba română o carte cuprinzând așa de multe povești, toate alese, și fiind dela început până la sfârșit împodobită cu o frumusețe de desene în culori.***

HENRY BORDEAUX

Distinsul romancier s'a născut în Savoia în 1870, dintr'o veche familie de magistrați. După terminarea studiilor sale de drept a făcut cronica Marei Expoziții (1889) pentru „Petit Journal" și a publicat un volum de articole critice „Suflete moderne". A profesat câți-va ani advocatura în Savoia, dar după succesul primului său roman „Țara natală" (1900), se consacră cu totul literaturii, dând de atunci o impunătoare serie de aproape 50 de romane, mult apreciate și citite, din care cele mai cunoscute sunt: „Lacul Negru", „Roquevillard", „Ochii care se deschid", „Răspântia drumurilor", „Rochia de lână", „Din carnetul unui advocat stagiar", „Zăpada peste pași", „Noua cruciadă a copiilor, „O femeie cinstită", „Trezirea cărnii", „Carnea și Spiritul", „Casa moartă". Mai toate aceste romane își desfășură acțiunea pe fondul frumoasei Savoia, atât de bine cunoscută autorului, și zugrăvesc cuiburi familiare în care s'a mai păstrat un cult al datoriei. Căci vigurosul și talentatul romancier este un tradiționalist — cu tot realismul lui — și un moralist. Ideia lui dominantă este: să redea forța morală și să refacă prestigiul familiei, în criza de descompunere prin care trece.

Mai în fiecare din romanele lui, individul se găsește în fața unui conflict moral — am putea zice cornelian: — de o parte va fi persoana lui, liberă, neatârnătoare, aspirând să se realizeze pe sine; de altă parte va fi datoria față de existența, de liniștea și de puritatea moștenită din părinți a căminului său. Luptă tragică, sfâșietoare, în care individul trebuie să se sacrifice. In acest sens e tradiționalismul lui: Noi primim dela premergătorii noștri făclia în mâna stângă, pentru a o preda cu cea dreaptă celor ce ne urmează. Ceeace înseamnă că nici un moment individul nu e adevărat posesor: suntem simpli usufructuari ai unui bun comun ce trebuie transmis.

Astfel ne apar, nobile și eroice, mai ales figurile lui de femei: mame și soții. Iată de pildă în romanul: „Răspântie de drum", mama, admirabil caracter de mare burgheză, tovarășe discretă, sigură, fidelă până la moarte și dincolo de moarte, celui ce i-a fost soț, ideilor lui cât și onoarei lui, a căror apărătoaree ea se ridică să fie față de propriul ei fiu. Iată emoționanta și curagioasa mamă din „Ochii care se deschid". Ea se ține îndărătul fiului și al norei sale, ca un înger păzitor sortit de Sus ca să-i ocrotească. Ea a fost cea dintâi care i-a unit, ea este cea dintâi în străduințele ce-și dă pentru a-i apropia, când neînțelegerile par să-i departeze unul de altul. Femei „bărbate" care lucrează cu capul, punând creerul, judecata, — datoria —, mai presus de inimă și de pornirile sensibilității lor, — așa sunt femeile romanelor lui H. Bordeaux, — care și-a dat misiunea ca pe aceste impunătoare imagini să regenereze conștiința tradițională a familiei burgheze. Și romanele lui își găsesc numeroșii lor cititori în cercurile care mai au respectul sau măcar „slăbiciunea" acestor tradiții.

H. Bordeaux s'a mai afirmat și critic pătrunzător și delicat, în volumele: „Portrete de femei și copii", „Scriitorii și moravurile", „Viața teatrală", etc.

Bordeaux e membru al Academiei Franceze.

Două captivante nuvele ale sale: **„Omul care și-a pierdut numele"** și **„Drumul datoriei"** au apărut în românește în ultimul număr al **„LECTURII"** (123).

Colțul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din strada Eugen Carada 7 (fost Karageorgevici) recomandă următoarele:

CARȚILE ZILEI

André Gide: Journal des Faux-Monnayeurs, abia apărut și care complecteazâ celebrul roman: Les Faux-Monnayeurs. Amintim: Symphonie pastorale, Nourritures terrestres, Retour de l'enfant prodigue, L'immoraliste, La porte étroite, Prétextes, Nouveaux prétextes, Isabelle, Caves du Vatican, Amyntas, Prométhée mal enchaîné.

Maurice Betz: Petite stèle pour Rainer Maria Rilke suivi des 15 Sonnets à Orphée (trad. française).

Emil Ludvig: Guillaume II. Carte al cărei succes a fost extraordinar atât în Germania unde a apărut, cât și în Anglia.

Paul Valéry: Une conquête méthodique (lei 500) Charmes (volumul de versuri extrem de căutat, lei 250) Eupalinos lei 84.

DIN CARȚILE CURENTE

Léon Blum: Du mariage, Au théâtre (études critiques); *Pierre Bost:* Prétextat; *Henry Bernstein:* Théâtre; *Henry Bordeaux:* Le barrage; *Léon Bopp:* Jean Darien; *J. J. Brousson:* Anatole France en pantoufles; *Albert Besnard:* L'homme en rose; *Balmont:* Visions solaires; *Henry Bataille:* Théâtre (volume diferite); *Louis Barthou:* Lettres inédites de Vigny à Hugo; *Herman Bang:* Tine; *M. Betz:* Démon impur; *Paul Bourget:* Nos actes nous suivent (2 vol.) precum și toate celelalte romane; *Emanuel Bove:* Armand, Mes amis; *René Boylesve:* Nouvelles leçons d'amour dans un parc, Parfum des îles Borrhomées; *Beslou:* Idéologues (10 petits romans intéressants) *Tristan Bernard:* Taxi-fantôme, Autour du ring, Les veillées du chauffeur.

Georges Courteline: Boubouroche, Train de 8 heures 47, Femmes d'amis, Linottes, Gaîtés de l'escadron, Ah! jeunesse!, Lidoire et Potiron, Un client sérieux (cărți alcătuind cea mai amuzantă lectură); *James Curwood* (ale cărui interesante scrieri se compară cu cele mai frumoase romane ale lui Jack London): Chasseurs d'or, Nomades du Nord, Bari chien-loup, Piège d'or, Chasseurs des loups; *Francois de Curel:* Théatre (vol. diferite); *Joseph Conrad:* Des souvenirs (ultima și extrem de interesanta lucrare a marelui scriitor englez) apoi: Nègre du Narcisse, Jeunesse, Lord Jim En marge des marées; *Paul Claudel:* L'annonce faite à Marie, Feuilles de saints, L'otage; *Jean Cocteau:* Orphée, Secret professionnel, Lettres à Jacques Maritin, Le Potomak, Le grand écart; *Chesterton:* Napoléon de Notting-Hill, La clairvoyance du pere Brown, La barbarie de Berlin; *Paul Chack* (grand prix du roman); On se bat sur mer; Jacques Chardonne: L'épithalame; *Chtchédrine:* Monsieur Golovleff, Pochéckonié d'autrefois.

Joseph Delteil: Cholera, Jeanne d'Arc, Mes amours spirituelles; *Dostoïevski* (în traducerile integrale): Les frères Karamazoff (3 vol.) Les possédés 3 vol. La confession de Stavroguine, Crime et Châtiment, La logeuse, Nietoschka Niezvanovna, Mémoires écrits dans souterrain, Le bourgeois de Paris (inédit) L'éternel mari; *Louis Dumar;* Le boucher de Verdun, Les défaitistes, Croix rouge et croix blanche, Nach Paris; *Roland Dorgeles:* Les croix de bois, Le réveil des morts (cele mai viguroase romane scrise în jurul războiului), Saint-Magloire, Le cabaret de la belle-femme; *Henry Deberly:* Supplice de Phèdre (prix Goncourt); *Delonay Thomas:* Le noble metier, Jack de Newbury; *Georges Duhamel:* L'oeuvre des athlètes, lettres du Patagon, Journal de Salavin, Civilisation, Sur la pierre d'Horeb; *Maurice Dekobra* (ale cărui romane alcătuesc cea mai ușoară și mai captivantă lectură de vară): Mon coeur au ralenti, La madone des sleepings, Gondole aux chimères, Hamydal le philosophes, Le rire dans la steppe, Minuit place Pigalle și ultimu-l roman: Flammes de velours.

Continuarea în numărul viitor.

CARTEA GERMANA

Cărțile zilei: Arthur Schnitzler: Spiel im Morgengrauen.

Franz Werfel: Der Tod des Kleinbuergers și Vigurosul roman „Zement" al marelui romancier rus *Gladkow*.

In provincie se expediază numai contra unui mic acont, restul ramburs.

A. CEHOV

O noapte înainte de judecată

— Cucoane, bucluc! — zise vizitiul, întorcându-se spre mine şi arătând cu biciul, un epure care trecea drumul pe dinaintea noastră.

Ştiam şi fără epure că viitorul meu e desperat. Mergeam la tribunalul din oraşul S., unde trebuiam să stau pe banca de acuzat pentru bigamie. Un timp îngrozitor. Când spre noapte sosii la staţia poştei, aveam înfăţişarea unui om, pe care l-au învelit cu zăpadă, l-au udat cu apă şi i-au tras o bătaie cu vergi, — până la atâta degerasem, mă udasem şi năucisem de zdruncinul monoton al drumului. La staţie mă întâmpină şeful, un om înalt, în pantaloni cu dungi albastre, chel, somnoros şi cu nişte mustăţi, care parcă-i creşteau din nas şi-l împiedicau de a mirosi.

Şi la drept vorbind, avea ce mirosi. Când şeful, bombănind, sforăind şi scărpinându-se după guler, îmi deschise uşa în apartamentul staţiunii, şi tăcut, îmi arătă cu un cot, locul odihnei mele, fui copleşit de mrosul acrelei, de ceara de peceţi şi de ploşniţă strivită — eram să mă înăbuş. O mică lampă de tinichea, care era aşezată pe masă şi lumina pereţii de scânduri neboite, fumega ca o torţă.

— D'apoi un miros aici, la dumneavoastră, onorate domn!... zisei, intrând şi punând geamantanul pe masă.

Şeful mirosi aerul şi clătină din cap cu neîncredere.

— Miros, ca de obicei, — răspunse, şi se scărpină. Vi se pare dela frig. Vizitiii dorm pe lângă cai, iar boerii nu miroase.

Lăsai pe şef să plece şi începui să examinez locuinţa mea provizorie. Divanul, pe care aveam să mă culc, era larg cât un pat de două persoane, acoperit cu o muşama, şi rece ca ghiaţa. Afară de divan, în odaie se mai găseau: o sobă mare de tuciu, o masă cu lămpuşoara amintită, nişte cisme de pâslă, nu ştiu ale cui, un sac de voiaj al cuiva şi un paravan, care îngrădea un colţ al odăii. In dosul paravanului cineva dormea liniştit. După ce mă uitai jur-împrejur, începui să mă desbrac. Nasul mi se deprinse cu mirosurile odăii îndată. Luând de pe mine surtucul, pantalonii, ghetele, întinzându-mă într'una, zâmbind, zgribulindu-mă, începui să sar în jurul sobei, ridicând sus picioarele desculţe... Săriturile astea mă încălziră şi mai mult. Rămânea acuma să mă întind pe divan şi să adorm; dar aci avu loc o mică întâmplare. Privirea mea căzu din întâmplare pe paravan... şi închipuiţi-vă groaza mea! Din dosul paravanului mă privea un căpuşor femeesc, cu părul despletit, cu nişte ochişori negri şi dinţii rânjiţi. Sprâncenele ei negre se mişcau, pe obraji jucau nişte gropiţe aşa de nostime. Prin urmare râde... Mă simţii stingherit. Căpuşorul, văzând că am zărit-o, se fâstâci de asemenea şi se ascunse. Ca un om vinovat, lăsând ochii în jos, mă îndreptai cât se poate de smerit, spre patul meu, mă culcai şi mă acoperii cu blana.

„Ce întâmplare! — mă gândii. Va să zică a văzut cum săream. Destul de prost"...

Şi aducându-mi aminte trăsăturile nostimului obrăjel, am început să visez, fără să vreau. Tablouri unul de cât altul mai frumoase şi mai ispititoare se îngrămădeau în închipuirea mea şi... ca un fel de pedeapsă pentru gândurile-mi păcătoase, simţii pe obrazul drept o durere arzătoare. Pusei iute mâna la obraz, nu prinsei nimic, dar înţelesei totul: îmi mirosi a ploşniţă strivită.

— Ce dracu! — auzii în acelaş timp o voce femeească. Afurisitele de ploşniţi vor, mi se pare, să mă dea gata!

Hm! Imi adusei aminte de bunul meu obicei de a lua la drum întotdeauna praf de Persia 1). Nu-mi trădasem obiceiul nici de data asta. Tinicheluţa cu praf fu scoasă din geamantan într'o secundă. Rămânea acuma să-i propun şi drăguţului căpuşor, şi cunoştinţa — gata... Dar cum să-i propun?

— Ingrozitor!

— Doamnă! — rostii cu o voce cât mai dulce. Pe cât am înţeles, din exclamaţia dumneavoastră din urmă, vă muşcă plosniţele. Am nişte praf de Persia. Dacă doriţi...

— Ah, mă rog!....

— Atunci îndată... să îmbrac numai blana, — mă bucurai eu, — şi vi-l aduc...

— Nu, nu.... Daţi-mi-o peste paravan, aici nu veniţi!

— Ştiu şi singur că peste paravn. Nu vă speriaţi; nu-s un başi-buzuc....

— Cine vă ştie? Lume trecătoare...

— Hm!... Şi adecă chiar după paravan... Ce are a face..., mai ales că sunt doctor, — minţii: — şi doctorii, comisarii de secţii şi coaforii de dame au dreptul să încalce viaţa privată.

— Spui adevărat, că eşti doctor? Serios?

— Pe cinstea mea. Atunci îmi daţi voie să vă aduc praful?

— Dacă eşti doctor, atunci poate că... Numai că, dece să te trudeşti? Pot să-ţi trimit bărbatul... Fedea! — zise bruneta, scăzând vocea. Fedea! Dar trezeşte-te, soro! Scoală şi eşi din paravan.. Doctorul e aşa de gentil, ne propune nişte praf de Persia.

Prezenţa lui Fedea în dosul paravanului fu o noutate care mă năuci. Parcă m'ar fi izbit cineva cu muchia toporului... Sufletu-mi fu cuprins de un simţimânt, pe care îl încearcă de sigur, cocoşul puştii când dă greş; şi ruşine, şi necaz, şi părere de rău... Simţii în suflet atâta amărăciune, şi acest Fedea mi-se păru un mizerabil aşa de mare, când se arătă de după paravan, încât mai că eram să strig „caraul!" 2) Fedea înfăţişa în persoana sa un bărbat vânos, de vreo cincizeci de ani, cu mici favorite încărunţite, cu nişte buze strânse de cinovnic, şi cu vinişoare albastre, împrăştiate în neregulă pe nas, şi tâmple. Era în halat şi pantofi.

— Sunteţi foarte gentil, doctore... — zise, luând praful de Persia şi întorcându-se după paravan. Mersi. Te-a apucat şi pe dumneata *purga* 2)

— Da! — bombănii, culcându-mă pe divan şi întinzând pe mine blana cu furie. Da!

— Aşa-a... Zinocica, pe năsuşorul tău aleargă o ploşniţă. Lasă-mă s'o iau!

— Poţi! — zise Zinocica. N'ai prins'o! Cogeamite consilier de stat, toţi se tem de tine şi unei ploşniţe n'ai ce-i face.

— Zinocica, faţă de un om străin... (oftează) Tu veşnic... zău....

— Ce porci, nu te lasă să dormi! — mormăii supărat fără să ştiu de ce;

Dar soţii se liniştiră în curând. Inchisei ochii, începui să nu mă gândesc la nimic, ca să adorm. Dar trecu o jumătate de ceas, un ceas... tot nu dormeam. La urma urmelor începură a se mişca şi vecinii, începură a se certa în şoaptă.

— De mirare, că n'ajută nici praful de Persia! — bombăni Fedea. Aşa-s de multe! Doctore, te roagă Zinocica să-i spui, de ce miroase ploşniţele aşa de uricios.

Incepurăm să vorbim. Vorbirăm despre ploşniţi, despre timp, iernele din Rusia, despre medicină, în care eu mă pricep cât şi în astronomie; vorbirăm despre Edison...

— Zinocica, nu te jena! E doctor! — se auzi o şoaptă după conversaţia despre Edison. Nu te jena şi întreabă.. N'ai de ce să te temi. Şerveţov nu te-a ajutat, poate că ăsta te ajută.

— Intreabă tu! — şopti Zinocica.

— Doctore! — mi se adresă Fedea: — de ce nevastă-mea simte o strâmtoare în piept? Tusă... o strânge... parcă, ştii, a copt ceva...

— Istorie lungă, nu se poate spune deodată, — căutai eu să scap.

— Şi ce-i, dacă-i lungă? E timp... tot una, nu dormin... Examineaz-o, doctore! Trebue să-ţi spun, o caută Şerveţov... E om cum se cade, dar... Cine- ştie? N'am încredere în el! Nu. Văd că n'ai chef, dar fă bunătate... Dumneata o cauţi, iar eu în timpul ăsta mă duc la şef şi poruncesc să puie samovarul.

Fedea hârşcăi cu pantofii. Eu intrai după paravan. Zinocica şedea pe divanul larg, înconjurată de o mulţime de perne, şi-şi strângea gulerașul de dantelă.

— Arătaţi limba! — începui, aşezându-mă lângă ea şi încreţind sprâncenele.

Arătă limba şi începu să râdă. Limba era ca de obiceiu, roşă. Incepui să-i pipăi pulsul.

— Hm!... — mormăii, negăsindu-i pulsul.

Nu ţin minte ce întrebări i-am mai pus, uitându-mă la faţa ei râzătoare; mi-aduc aminte numai că spre sfârşitul diagnosticului meu ajunsesem aşa de dobitoc şi idiot, încât nici nu mă mai gândeam la întrebări.

In sfârşit m'am aşezat în compania lui Fedea şi Zinocicăi, lângă samovar; trebuia să scriu reţeta, şi o scrisei după toate regulele ştiinţii medicale:

Rp. Sic transit 0,05
Gloria mundi 1,0
Aquae distilatae 0,1

La două ceasuri câte o lingură de masă.

Doamnei Sjelova

D-r Zaiţev.

Dimineaţa când, gata cu totul de plecare, cu geamantanul în mână, îmi luam ziua bună pentru vecie dela noile mele cunoştinţi, Fedea mă luă de un nasture, şi dându-mi o hârtie de zece ruble, căuta să mă convingă.

— Nu, dumneata eşti dator, doctore, s'o primeşti! Sunt deprins să plătesc pentru orice muncă cinstită! Dumneata ai învăţat, ai muncit! Cunoştinţile dumitale te-au costat sudoare şi sânge! Eu înţeleg lucrurile astea!

N'am avut ce să fac, a trebuit să iau hârtia de zece ruble.

Aşa am petrecut, în trăsături generale, noaptea din ajunul judecăţii. N'am să descriu senzaţiile pe care le încercai, când dinaintea mea se deschise uşa, şi grefierul îmi arătă banca acuzaţilor. Pot spune numai că m'am îngălbenit, m'am turburat şi m'am ruşinat, când uitându-mă îndărăt, am văzut mii de ochi, care mă priveau; când m'am uitat la feţele serioase, solemn de grave ale juraţilor...

Dar nu pot să descriu, nici dumneavoastră să vă închipuiţi groaza, când ridicând ochii spre masa acoperită cu postav roş, zării pe fotoliul procurorului — pe cine credeţi? — Pe Fedea! Şedea şi scria ceva. Uitându-mă la el, mi-am adus aminte de ploşniţi, de Zinocica, de diagnosticul meu, şi nu un fior de ghiaţă, ci întreg Oceanul îngheţat trecu pe pielea mea... Sfârşind de scris, procurorul ridică ochii asupra mea. La început nu mă recunoscu, mai apoi însă pupilele i se dilatară, maxilarul de jos atârnă puţin... mâna începu să-i tremure. Se sculă încet şi înfipse în mine privirea sa plumburie. Mă ridicai şi eu, fără să ştiu de ce, şi-l fixai cu privirea...

— Acuzatule, spune judecăţii numele dumitale şi celelalte, — începu preşedintele.

Procurorul se aşeză pe scaun şi bău un pahar de apă. Pe frunte i se arătă o sudoare rece.

— Vine baia! — mă gândii.

După toate semnele, procurorul a hotărât să mă mănânce fript. Tot timpul a fost nervos, răsfoia arătările martorilor, se arăta capricios, mofturos...

Dar e timpul să sfârşesc. Le scriu toate astea în incinta tribunalului, în timpul suspendării şedinţei. Indată vine rechizitorul procurorului.

Ce-are să fie?...

Trad. din ruseşte de A. FRUNZĂ

1) Ceva analog cu zacherlina. — N. trad.
2) Săriţi!
2) Viscol violent, obişnuit mai ales prin părţile sud estice ale Rusiei.

JEAN BART
(EUGEN P. BOTEZ)
DATORII UITATE
EDIŢIA III
CARTE PREMIATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ
Edit. a „CASA ŞCOALELOR"
PREŢUL 35 LEI

Rolul femeii

Pentru lucrurile spirituale s'ar părea că lipseşte un punct de prijin. S'ar părea...

Materialitatea, susţinută de-o doctrină cu mare faimă, nu lipseşte însă stăruinţei intelectuale.

Această stăruinţă, când are în vedere realizări practice, nu-i străină nici ea de practică.

Practica îmolditoare spre practica de realizat, capătă numai pur şi simplu un graiu.

Luaţi atunci aminte, cei preocupaţi de înfăptuiri generoase, luaţi aminte şi puneţi pe asemenea graiu cel mai mare temeiu.

P. MUŞOIU

Femeea e factorul precumpănitor în educarea cetăţenilor de mâine pentru a insufla îndeplinirea unităţei umane care va duce neapărat la fraternitatea şi unirea mondială.

Comunicare prezentată de

Clara Guthrie d'Arcis,

Fondatoarea şi Preşedinta Uniunei Mondiale a Femeei pentru Concordiea Internaţională

La al treilea congres internaţional de educaţie morală dela Geneva.

„Dacă nu zideşte casa Eternul, cei cari o construesc se străduesc în zadar". Ps. CXXVII, 1.

Congresul de faţă care întruneşte bărbaţi de pretutindenea şi femei, cu aceleaşi serioase însufleţiri, e o nouă manifestare a marei Puteri nevăzute care în chip neînfrânt, împinge omenirea să-şi îndeplinească menirea, cu alte cuvinte să înfăptuiască asemenimea intereselor omeneşti şi unitatea oricărei vieţi.

Numai câţi-va vizionari, până azi, au avut privilegiul să întrevadă opera divină a destinului. Şi încă şi mai puţinora le-a fost dată o vedere atât de limpede ca să interpreteze, ca să tălmăcească această operă cu convingere. D-voastră sânteţi de faţă pentru a destăinui această vedenie a templelor viitoarei fraternităţi omeneşti, sânteţi de faţă pentru a prezenta şi dezbate nişte planuri de construire înfăptuite de-aşa natură ca lumea să le îmbrăţoşeze şi să întreprindă pe dată pregătirea lucrătorilor cari vor ridica într'o zi templele viitoarei fraternităţi sub o formă de frumuseţă, de soliditate, de durată neîntreruptă.

Pregătirea noilor generaţii. — Greşala separatizmului. — Solidaritatea umană.

Cum vom învăţa oare, generaţiile viitoare, cari vor executa planurile şi vor înfăptui viziunea unei elite, viziunea unor aleşi, cum vom învăţa oare aceste generaţii să sape adâncile căi ale adevărului elementar, pur şi simplu, curat? Ce greşală a vechei educaţii va trebui să înlăturăm pentru a pregăti aceste generaţii la o nouă şi mai înaltă concepţie a operei pe care trebuesc ele s'o îndeplinească? Greşala, care pricinueşte toate suferinţele omeneşti, această greşală nu-i alta decât ideea rătăcită a separatizmului, idee exprimată prin egoizmul individual în doctrina ciocnirei naturale şi neînlăturabile a intereselor personale, colective şi naţionale, doctrină care duce fatal la întrebuinţarea puterei pentru dezlegarea neînţelegerilor ce se pot isca între oameni. Greşala acestor învechite concepţii trebuie dovedită cea mai dintâi. După aceea va trebui să se dovedească, că numai solidaritatea trebuie să lege de-acum indivizii, grupele, naţiile, ca să fie pe deplin înţeles că izolarea e cu neputinţă pe viitor.

Nici odată o sarcină atât de mare n'a fost pregătită mai nimerit. Insă-şi natura copilului îl înclină să prindă în înţelesul cel mai înalt şi mai larg adâncul adevăr cuprins în termenul de unitate.

Copiii vin pe lume plini de misticizm şi de idealizm. Simţurile lor spirituale sunt cu totul deschise, cu totul gata să primească adevărurile superioare pe cari teoremele învechite, materiale, raţionale sau intelectuale nu li se pot dovedi. Copiii sânt fireşte campionii spirituali cari realizază puterea superioară a posibilităţilor lor altruiste, când se deşteaptă puterea creatoare la ei. In pragul adolescenţei, ei sânt cei mai aprigi la sacrificiu, la jertfă şi-s înclinaţi a se devota unei cauze. La vrista asta tânărul ajunge un iconoclast, un revoluţionar, un erou, iar tânăra îşi declară vocaţia ei de maică, de conducătoare de aziluri de orfani, de îngrijitoare de bolnavi, soră de caritate cum s'ar chema, de luptătoare în slujba cauzei sociale.

Profesorul Stanley Hall spune: „Copilul normal simte. foarte de timpuriu, simte eroizmul jertfirei de sine, cu mult mai înainte de-ai îngădui mintea să-şi dee seamă de înalta valoare a unui adevăr."

Iată marea putere dată educatorilor lumei, de-a călăuzi în senz constructiv: „Datorită acestei facultăţi, de prematură simţire, spiritul uman se ridică la universal", zice Benjamin Kidd. „Nu raţiunea-i, ci destoinicia-i de emoţie faţă de ideal alcătueşte omul creat după asemănarea lui Dumnezeu şi-l deosebeşte de dobitoc.

„Intenzitatea nepomenitei emoţii ce-o simte copilul în faţa unui ideal şi rolul ce joacă această emoţie în dezvoltarea spiritului de sacrificiu pe care e bazată civilizaţia, nu trebuie din vedere pierdute, pentrucă astea-s un fapt fundamental al ştiinţei chibzuite a eredităţei.

„Puterea ce reprezintă intenzitatea emoţiei, cu rolul ce aceasta îl joacă, e în stare, această putere, să făurească o lume nouă într'o singură generaţie, în stare să mături nu mai mult decât într'un sfert de veac întreaga stare învechită a lumei de azi."

Manzzini a recunoscut asemenea lucru şi-a stăruit cu deosebire asupra-i. Asta a şi inspirat apelul său către „ideal". „**Educaţia,** zice Manzzini, se adresază, prin mijlocirea emoţiei, se adresază facultăţilor morale ale tinerimei, pe când **instrucţia** n'are decât inteligenţa-n vedere. Vieaţa unei naţiuni însă atârnă pururea de educaţia cetăţenilor săi".

Benjamin Kidd, materialist şi raţionalist convins, protivnic declarat al lucrurilor spirituale, ajunge la concluzia următoare, concluzie pe care o exprimă sus şi tare în minunata lui operă, şi anume: „Ştiinţa emoţiei, idealului, e ştiinţa cea mai temeinică în civilizaţie."

Dacă aceasta-i adevărat, cum şi cred, ce minunat material stăpânim! Şi în sarcina ce ni-i dată nouă educatorilor, de-a aplica acest material la înfăptuirea ideei de unitate, toate descoperirile recente ale ştiinţei, toată tendinţa cugetărei obşteşti, par să ne vie în ajutor.

De remarcat cum toate descoperirile moderne, ale ştiinţei şi ale misticizmului, fac apel la imaginaţia cea vie a copiilor şi le fascinează atenţia: electricitatea, cu misterioasele şi aproape ocultele sale raze X, cu culorile sale încă nedescoperite în spectru, cu telegrafia fără fir, prin care înşişi copiii se joacă cu vibraţiile invizibile cari leagă lumile prin **văzduh: energia descătuşată,** proaspăt la orizontul ştiinţific întrevăzută, şi atâtea altele, confirmate, cu toate şicanele scepticilor, ca puterea, şi transmiterea cugetărei, telepatia, autosugestia, subconştientul sau dubla natură umană, psihanaliza, vibraţiile eterului şi ale fiinţei umane, efectele emoţiei asupra acestor vibraţii...

Ce ne învaţă natura şi-am putea învăţa. — Ingăduinţa sau toleranţa. — Ce trebuie să se propovăduiască copiilor.

E oare vre-un subiect mai vorbitor pentru copil decât acela de a-l face să observe cum toate lucrurile lucrează'n natură în direcţia unirei, cum vieaţa cea mai infimă conlucrează la o gigantică combinare? Copilărimea trăeşte încă aproape de inima cea mare a naturei, maternă, şi simte mult mai mult ca adultul, cât i-i de legată propria vieaţă de vieaţa naturei. Născând, copilărimea e încă aproape de Dumnezeu, şi ia se simte unită cu toate manifestările Fiinţei Divine. Numai noi despărţim copilărimea de imanenţa lui Dumnezeu, şi-a tuturor celorlalte fiinţi. Numai noi rupem legăturile ce le are copilărimea cu celelalte fiinţi. Vai, ce de-a minunate concepţii de frumuseţă şi de adevăr mistic înăbuşim în copiii noştri, prin ceeace numim noi bunul nostru simţ şi raţiunea noastră. Munţi, stânci, arbori, pădure şi flori, pentru copii sânt nişte personalităţi vii, însufleţite de-un spirit, ca şi animalele din cari copiii îşi fac tovarăşi de joc. Impătimirea copiilor de natură am putea-o utiliza, ne-am putea folosi de intuiţiea lor despre marea Vieaţă Universală, răspândită în toate lucrurile, pentru a-i face să înţeleagă că toate vieţile particulare purced dintr'o obârşie comună. Fie că i-am da numele de Natură, Forţă, Vieaţă, Inteligenţă, Cauză primă, Substanţă universală, fie că i-am da acestei obârşii comune, numele de Absolut, de Iubire sau de Dumnezeu, deosebirea nu-i mare. Putem să le arătăm copiilor acest Dumnezeu în piatră dormitând, deşteptându-se'n plantă, dezvoltându-se în conştiinţă la animal, pentru a ajunge la conştiinţa de sine la om, şi la conştiinţa clară a sufletelor mari, a vizionarilor şi a salvatorilor omenirei. Am putea dovedi copiilor noştri, creştini, ebrei, mahometani, budişti, liber-cugetători, hinduşi, atei, le-am putea dovedi că aceeaşi viaţă curge în toate vinele, şi că această nemărginită energie se manifestă prin individualizarea tuturor raselor, tuturor naţiilor şi tuturor oamenilor, se manifestă sau se vădeşte.

De-aici, un pas imperceptibil ne duce la concluzia că, pentru a ajunge la cunoaşterea lui Dumnezeu, trebuie de studiat omul, cea mai înaltă manifestare a lui Dumnezeu. Fichte zice: „Cunoştinţa cea mai adâncă la care poate ajunge omul, este pătrunderea tainei unităţei absolute a vieţei omeneşti şi a vieţei Dumnezeeşti."

Nici un studiu al omului nu poate da roade dacă nu-i întreprins într'un spirit de mare îngăduinţă sau toleranţă. Nici o lecţie mai bună de toleranţă, nici o dovadă mai vorbitoare despre unitate nu poate fi dată copilului decât asemănarea izbitoare a marilor religii şi comuna inspirare ce le însufleţeşte deopotrivă. Studiul comparativ al acestor religii e cel mai lesnicios mijloc de-a face vădit, asemenea fapt: anume, că cu toată mulţimea sectelor, — numai creştinizmul numără vre-o sută opt-zeci, fiecare afirmând că stăpâneşte cea mai bună interpretare a cugetărei Dascălului, — dacă **religiile** sânt atâtea şi-atâtea. **religia** este una. Cât de lesnicioasă ar fi asemenea învăţătură, dacă noi, educatorii, am fi realizat în noi concepţia unităţei. Să luăm, bună-oară, cea dintâi regulă de morală practică, înfăţoşată copilului drept floarea specială a religiei sale particulare, drept Regula de Aur. Iată unele din diferitele ei versiuni:

Versiunea hindă: „Adevărata lege este de-a respecta bunul altora, şi de-a te purta cu acest bun ca cu al tău".

Budistă: „Trebuie de căutat pentru alţii fericirea pe care o doreşti pentru tine".

Zoroastru: „Fă ceeace ţi-ar plăcea să ţi se facă".

Chineză: „Ceeace n'ai voi să ţi se facă, nu face altora".

Mahometană: Nimeni să nu trateze pe fratele său, cum n'ar voi să fie însuşi tratat".

Ebraică: „Nu face vecinului tău ceeace n'ai voi să-ţi facă şi el".

Creştină: „Tot ce voiţi ca oamenii să vă facă, faceţi şi lor". Şi: „Nu face altuia ceeace n'ai voi să ţi se facă."

Din capul locului toate religiile au propovăduit toleranţa, universalizmul şi unitatea. Dar conştiinţa mondială n'a asimilat încă adevărurile acestea. In privinţa asta găsim în bibliile hinde, zoroastre, chineze, ca şi-n Scripturile ebraice, aceeaşi învăţătură propovăduită de religia creştină: „Nu suntem noi oare cu toţii copiii aceluiaş Părinte? Nu ne-a creat oare pe toţi acelaş Dumnezeu?... El, carele din acelaş tot a făcut să purceadă toate neamurile răspândite pe suprafaţa pământului".

Vedem deci, că mai mult decât orice studiu, studiul religiilor comparate duce la convingerea unităţei şi la această simplă concluzie: că-n lume n'a fost nici odată decât o singură religie, descoperită mai mult sau mai puţin pe deplin, după dezvoltarea omenirei şi-a conştiinţei ei cozmice.

După asta, trebuie să dovedim celor pe cari îi pregătim pentru viitor, că-n sinea lor sânt nişte minunate făpturi, înzestrate cu o minunată putere şi cu nemărginite mijloace lăuntrice. Că împărăţia lui Dumnezeu cu adevărat se află în ei, că întrinşii această împărăţie o pot afla şi o pot face să radieze într'o fericită lumină în preajma lor. Zice-vom celor pe cari îi pregătim pentru viitor: Fie-care din noi reprezintă o fereastră în zidul gros care desparte nevăzutul de văzut, spiritualul de material, care desparte uriaşa Putere de reînviere a acestei biete sărmane lumi, obosită, istovită de ură. Deschideţi larg toate ferestrele acestui vechiu zid, ca glorioasa lumină a Iubirei şi-a Păcei să ajungă să strălucească în patria fie-cărui. Cei mai mulţi nu ne-am dat nici odată samă că ferestrele acestea se pot deschide şi orbirea ne-a făcut unii altora duşmani.

Trebuie de propovăduit copiilor că progresul întregului, progresul colectivităţei e datorit stăruinţei fiecărei mici individualităţi, că fie-care pas ridică omenirea mai sus. Şi acolea sântem iarăşi ajutoraţi. Intreaga istorie naturală şi omenească ne dă pilde prea vorbitoare, iar harta divină ne arată culmile spre cari sântem împinşi. Din aceste culmi ne vine zvonul răsunător al trâmbiţei unităţei: „Unul pentru toţi, toţi pentru unul", sublimă şi profetică deviză a micei Confederaţii helvetice, acest microcozm al noului pământ politic, prototip încă nedesluşit dar adevărat, al idealului lumei spre care ne îndrumăm astăzi.

Copiii noştri trebuie să-şi dee samă că terenul lor de activitate, ca luptători ai unităţei, e mai întâi în căminul lor, după care în propria-le cetate, lărgindu-se până la patria lor, până la a se desfăşura în cele din urmă în lumea largă, care este curat a lor.

(Continuare în pagina VI-a)

Patriotizmul şi Internaţionalizmul. — Rolul femeii.

Ajungem acum la întrebarea atât de dezbătută: cum să facem nişte sinceri, nişte adevăraţi internaţionalişti, fără să jertfim pătriotizmul? Aici intervine cel mai de căpetenie factor al oricărei educaţii care are unitatea drept scop, intervine Femeea, despre care Schopenhauer, crezând să-şi formuleze osânda zicea: „Deosebită de bărbat, ea-i creatura pentru care viitorul apare mai mare decât prezentul, omenirea superioară insului".

Având în vedere marea putere de emoţie prilejită de ideal, Benjamin Kidd ne spune: „Unde să căutăm cel mai de samă izvor, viitoarea rezervă a acelei supreme destoinicii care va fi baza oricărei puteri, cea din urmă cauză de izbândă în lupta viitoare a omenirei? Răspunsul la asemenea întrebare e cel mai vorbitor răspuns pe care a avut să-l dee vre-odată un autor şi el nu lasă nici o îndoială: **Nu bărbatul combativ, ci femeea va fi centrul viitor al puterei în civilizaţie.** Oricât s'ar părea de ciudat şi de paradoxal, asta-i cea dintăi lecţie de putere ce decurge din istoria războiului mondial, din a doua decadă a celui de-al două-zecelea veac."

Adevărul acesta s'a şi realizat prin inspirarea, în 1915, prin inspirarea creărei **Asociaţiei Mondiale a Femeei pentru Buna înţelegere Internaţională,** asociaţie spirituală care afirmă că toate femeile sânt răspunzătoare şi-a tot puternice, că ele formează pe bărbaţi, că bărbaţii alcătuesc guvernele, iar guvernele declară războaele, că totul purcede dela femee şi totul se întoarnă la ea. Sarcina noastră este de-a deştepta pe femei la conştiinţa acestui adevăr, al unităţei lumei, adevăr pe care femeile trebuie să-l bage în mintea copiilor lor, în timpul creşterei şi al dezvoltărei, când copiii sînt în îngrijirea mamei. Nu putem tăgădui că nimic nu pare acum mai anevoios decât co-existenţa în individ a sentimentelor de patriotism şi de internaţionalizm. Dar dacă aruncăm asupra acestei chestii lumina adevărului, chestia se arată simplă şi limpede.

După cum îl înţelegem în Uniunea Mondială, patriotizmul este până acum cea mai puternică emoţie care a frământat omenirea. Patriotizmul face apel la cele mai mari jertfe. Impune bărbaţilor să-şi părăsască, cămin, muncă, soţie, copii: Infăţoşându-le un obiect pipăibil, patria prea iubită, cuprinsă în cele mai duioase amintiri din copilărie, în tot ce se poate vedea, atinge şi stăpâni. Nici o emoţie n'a fost cultivată cu mai multă risipă de bani, nici o mare pasiune altruistă a omenirei n'a fost atât de întrebuinţată, atât de exploatată ca emoţia asta, în folosul celor mai josnice şi celor mai egoiste interese. Cu toate astea, Patriotizmul este o forţă vie de care trebuie să ţinem seamă, şi de care ne putem sluji cu luare aminte. Este calea pe care omenirea o poate străbate pentru a se ridica de la iubirea ţărei la iubirea omenirei.

Avem un falş şi un adevărat internaţionalizm, după cum avem un adevărat şi-un falş patriotizm. O foarte simplă încercare ne poate face să le-nţelegem: dacă patriotizmul nostru constă în a ponegri şi a tăgădui forma-i viitoare de evoluţie, **internaţionalizmul,** patriotizmul acesta e un articol falşificat. Tot aşa, dacă internaţionalizmul nostru dispreţueşte şi respinge **patriotizmul,** peste care încetul cu încetul a evoluat, acest internaţionalizm este sub un vestmânt sacru rău deghizat. Pentrucă patriotizmul care-şi deoşebeşte de familiea mondială a popoarelor, propriea-i ţară, nu aduce acestea decât suferinţi. La feliu, internaţionalizmul care susţine că iubeşte omenirea, dispreţuind patriea, predică un non senz.

Să nu uităm că patriotizmul nostru nu trebuie să se mărginească la iubirea ţărei natale mai presus de toate celelalte, ci să se silească s'o facă înţeleasă şi iubită de toţi. Ţara noastră putem să ne-o închipuim ca pe-un copil prea iubit, de-a cărui educaţie sântem răspunzători, un copil pe care-l dorim mare şi puternic, a cărui vieaţă o dorim conformă celor mai frumoase idealuri ale trecutului, cu mintea şi inima deschisă la întrevederea celui mai splendid viitor, ca să fie un membru folositor şi harnic al societăţei viitoare.

Dacă noi, femeile, bine-voim a ne privi ca mamele patriilor noastre şi ca doicele omenirei, nu va fi anevoe să prindem a preţui valoarea celor două mari cauze încredinţate îngrijirilor noastre. Aplicând la vieaţa noastră naţională codul moral care ne inspiră vieaţa privată, nu se va rădica nici o neîmpăcare între ţara noastră şi omenire, nici o nepotrivire între naţionalizmul şi internaţionalizmul nostru. Această doctrină, trăită sincer, nu poate face de cât şi mai puternic adevăratul patriotizm, îndrumându-l pe calea glorioasă a menirei ce-o are, de-a înfăptui într'o zi, acest patriotizm, de-a înfăptui paternitatea lui Dumnezeu şi înfrăţirea oamenilor. Atunci, marea lecţie a unităţei pe care fiecare trebuie s'o înţelegem, să ne-o însuşim, va fi înţeleasă de către toţi, pentrucă unitatea-i sfârşitul şi scopul stadiului nostru de evoluţie, actual.

Iată în ce spirit trebuie să propovăduească femeea, care-i păstrătoarea puterei de emoţie a idealului, să propovăduească copiilor patriotizmul adevărat.

Fără îndoială, copilul crescut în această cunoaştere a unităţei ori-cărei vieţi şi a propriei sale uniri cu conştiinţa cozmică, nu va interpreta aceste adevăruri, la început, de cât cu propriea-i inteligenţă, nu le va crede de cât prin încrederea-i în educatori. E însă cât se poate de simplu de-ai preda copilului că pământul e unul, ca şi a-i preda că pământul este rotund. Neapărat, convingerea dascălului va fi aceea care va face pe copil să creadă, cu toată evidenţa, măcar că copilul vede pământul întins şi are întipărirea desluşită a deosebirei. Dar, mai de vreme sau mai târziu, prin efectul acelei legi care face ca lucrurile căror le dăm o luare aminte neîntreruptă s'ajungă parte integrală a conştiinţei, acest de căpetenie adevăr al unităţei, care trebuie să fie baza oricărui progres cu adevărat omenesc, va fi asimilat de întreaga fiinţă.

Aceşti copii vor fi mâne bărbaţii şi femeile în faţa cărora se vor deschide porţile comorilor lăuntrice până acum neîntrebuinţate. Ei vor cunoaşte formula adevărului **mantram,** acel „Sesam deschide-te", al noului cuvânt de putinţă: „Frate, eşti eu". Aceşti copii vor fi cetăţenii, oamenii de Stat, judecătorii cari vor cântări toate hotărârile lor în cumpăna „folosinţei sau nefolosinţei în slujba fraternităţei". Tot ei vor fi inimile şi minţile pregătite să primească noile comori pe cari li le rezervă pământul, formele de energie până acuma necunoscute, cuprinse în văzduh şi în apă, şi să îndeplinească marile reforme cari vor face să dispară sărăcia şi boala de pe pământ. Mânile lor vor fi călăuzite de către divinul Arhitect, în clădirea templelor acestei lumi ideale. Luptători ai Uniunei Mondiale, dânşii vor declara: „In fratele, care-i prietenul pe care-l iubesc, vrăjmaşul ce-mi poartă duşmănie, regele care ocârmueşte, lucrătorul ce se trudeşte, copilul ce se joacă, bărbatul sau femeea întinşi pe-un pat de durere, în toţi aceştia găsesc religiea care-mi insuflă inima mea, filozofia care mintea îmi luminează. Pentrucă Dumnezeu şi omul sânt una şi pe Dumnezeu în căutarea omului îl găsesc".

In româneşte de P. MUŞOIU

CRONICA ŞTIINŢIFICĂ

Gemeni şi monştri

Fiecare pui de animal se formează prin segmentările repetate ale unei celule speciale numită ou. Acesta începe diviziunile după ce a fost fecundat de elementul mascul, spermatozoidul.

Organizarea diferitelor părţi ale corpului se face treptat. Unii naturalişti, preformiştii, susţin că chiar din ou există anume teritorii protoplasmice din care se vor forma celulele originare fiecărui ţăsut sau organ. Pe când alţii, epigeniştii, susţin că în ou nu este nimic deosebit, de cât protoplasmă şi nucleu ,de felul materiei vii particulară animalului din care se desprind elementele sexuale, — ovulul şi spermatozoidul.

Intre faptele pe care se bazează epigeniştii sunt gemenii şi monştrii, produşi pe cale experimentală.

Dintre numeroasele experienţe încercate — toate greu de repetat pentru că cer o abilitate neobişnuită — una constă în a desface primele două celule ,care rezultă din cea dintăi diviziune a oului. Mijlocul cel mai bun e de a trece un fir de aţă pe direcţia planului de segmentare şi după înodare a tot strânge ochiul aţei până se izolează cele două celule. Aceste, puse în condiţiuni prielnice de desvoltare, vor da doi indivizi asemene.

Dacă, după concepţia preformiştilor, planul prim de diviziune ar arăta chiar planul mijlociu al corpului viitorului animal, celula — blastomerul, cum se mai numeşte — din dreapta va produce organele din dreapta corpului, cel din stânga pe cele din această parte.

Dacă izolarea primilor doi blastomeri nu se face decît parţial, porţiunile izolate dau o parte din individ deplin formată, iar partea neizolată dă restul corpului comun ambilor indivizi. Se naşte prin urmare un monstru, format din doi indivizi, care au, de pildă, două capete, dar un singur trup (vezi fig.). Dacă în blastomere ar fi fost aşa numitele teritorii protoplasmice destinate a forma anume organe, izolarea necomplectă a blastomerelor ar fi avut ca rezultat să formeze câte o jumătate de trup, una cu organele din stânga cealaltă cu organele din dreapta, ceeace nu se întâmplă.

Mormoloc dublu după despărţirea necomplectă a blastomerelor

Izolări de acest fel pot avea loc la animale din pricini deosebite, greu de determinat. Când izolarea e complectă se nasc gemeni, în caz contrar monştri.

Experienţele au mers şi mai departe: S'au izolat cele 4 blastomere, care se produc după două diviziuni, ba chiar 8 şi 16, când, prin urmare, embrionul ar fi fost mai înaintat în izolarea materiilor hărăzite organizării unor anume organe. Că nimic nu era preformat se vede din faptul că prin aceste experienţe s'au obţinut 4, 8 sau 16 embrioni, mai mici în adevăr, dar având fiecare organizarea unui animal complect.

S'a făcut şi proba contrarie. In loc să se izoleze primele blastomere s'au contopit două ouă. Dacă contopirea nu era intimă se dobândeau monştri dubli; dacă era complectă se forma un individ unic, dar uriaş. In cazul acesta, cele două ouă unite luau rolul celor dintâi două blastomere, iar planul de alipire însemna primul plan de diviziune. Oul din dreapta a organizat o jumătate din animal, celalt jumătatea cealaltă.

Se'nţelege că în cazul când în ou ar fi ceva preformat, mediul n'ar putea schimba nimic din ceeace era mai dinainte destinat a se forma. Cu toate aceste, experienţele dovedesc contrarul. Deviind, de exemplu, planul de segmentare prin apăsări potrivite se provoacă şi deplasarea organelor. Din celule destinate, după preformişti, a forma organe din dărătul corpului, se formează organe ce, fără acea deformaţie, se organizau în partea dinainte.

Influenţa altor modificări, produse în mediul obişnuit al segmentării şi organizării embrionului, a fost deasemenea urmărită la fiinţe deosebite şi cu variaţiuni deosebite.

Rezultă dar, că în ou nu este un mozaic de substanţe vii, fiecare aptă a produce un anume organ, ci că această celulă particulară are, faţă cu restul materiei vii din corpul părintesc, numai o proprietate specială: putinţa de a se divide de repetate ori până formează masse celulare, în care treptat se diferenţiază organele. Diferenţiarea aceasta se face sub influenţa interacţiunilor ce au loc între celule, dar şi sub influenţa excitaţiunii energiilor din mediul înconjurător.

Aceste excitaţiuni pot aduce chiar schimbări în evoluţia celulelor, iar înfăţişarea unui puiu desvoltat în condiţiuni nenormale, neobişnuite, să fie alta decât acea a puilor ce au suferit toate schimbările de organizare în condiţii normale.

Această constatare ilustrează importanţa concepţiunii lamarkiene, că fiinţele derivă unele din altele din pricina transformărilor provocate prin excitaţiunile materiei vii în curs de desvoltare embrionară.

Materia vie nu e dar o forţă organizatoare independentă de influenţa mediului înconjurător, ci din contră un complex de materii chimice, în care reacţiuni variate sunt provocate şi în interior, între substanţele chimice ale protoplasmei şi, mai ales, între materiile din protoplasmă şi mediul încunjurător. Materia vie se organizează sub influenţa mediului, potrivit cu reacţiunile ce pot avea loc între ea şi mediu.

Dar cu toate aceste fapte şi concluziuni, rămâne ceva care esă din posibilităţile noastre de cercetare, anume tainica energie care dirijează segmentarea oului şi organizarea ţăsuturilor. Unii autori moderni, după ce au constatat că materia caşi energia se pot reduce în ultima analiză la granuli, admit că şi forţa aceasta vitală e un fel de energie de anumite modalităţi de manifestare. Cu aceasta încă nu suntem îndreptăţiţi a crede că ştim ceva din forma sub care se găsesc aceste ultime elemente ale vieţii, dar ipoteza pare că va fi rodnică şi va atrage mulţi cercetători să caute deslegarea problemei.

Până atunci să ne mulţumim că o pleiadă de cercetători adună cât mai numeroase fapte, fie din acele care se desfăşoară fără intervenţia noastră, fie din cele provocate în mod experimental.

T. A. BADARAU

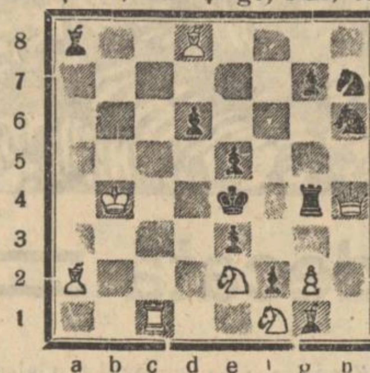
Cronica Şahului

PROBLEMA No. 25

de **Isidore Fain**, Ştefăneşti (inedită)

Negru (11 figuri)

Ré4, Tg4, Ch6 şi h7, Na8 şi g1, Pd6, é3, é5, f2 şi g7

Alb (8 figuri)

Rb4, Dh4, Tc1, Cé2 şi f1, Na2 şi d8, Pg2.

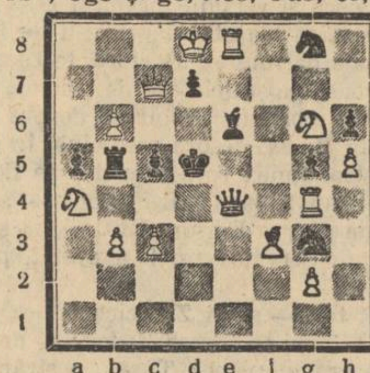
Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PROBLEMA No. 26

de **L. Rabinsohn & Calman Scharff,** Dorohoi dedicată d-lui *Mihail Sadoveanu* (inedită)

Negru (11 figuri)

Rd5, Dé4, Tb5, Cg3 şi g8, Né6, Pa5, c5, d7, g5 şi h6

Alb (12 figuri)

Rd8, Dc7, Té8 şi g4, Ca4 şi g6, Nf3, Pb3, b6, c3, g2 şi h5

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

Soluţia problemei No. 18. (Glückman)

Alb (5 figuri): Rg6, Td3, Nc4 şi g1, Pc5. *Negru* (4 figuri): Ré4, Pc6, c7 şi g7.

Mat în 4 mutări

1. Nc4—a6!, Ré5; 2. Nc8, ~ 3. Nf5 şi 4. Nh2 mat.

Soluţia problemei No. 19 (Rabinovici)

Alb (11 figuri): Rb4, Da5, Td3 şi é7, Cc7 şi é2, Nc8, Pc2, f5, g2 şi g4: *Negru* (8 figuri): Ré4, Cb3 şi d7, Nc6, Pb5, d4, é3 şi é5.

Mat în 2 mutări

1. Cc7—e8!

Am primit soluţiuni corecte dela: Gică Alexandrescu, I. L. Lewin, Nicu Tănăsescu, Samuel Thau, *Bucureşti*. Sandu Reiter, Iuliu Weismann, *Câmpina*. Victor Simu, *Caransebeş*. Alexandru Gh. Popovici, *Craiova*. M. Rabinovici, L. Rabinsohn, Calman Scharff, *Dorohoi*. G. Max, *Galaţi*. B. I. Semo, *Giurgiu*. Gheorghe V. Axinte, D. & M. Davidsohn, Paul Leibovici, Vasile Leonescu, S. Augutştein & Simion Lernovici, *Iaşi*. Victor Pirozinski, *Paşcani*. H. Ianovici, M. Segall, *Piatra Neamţ*. Isidore Fain, *Ştefăneşti*. Emil Schechter, *Tg. Neamţ*. Gheorghe I. Mocrjiţchi, I. Schlarko, *Timişoara*. Dr. Alfred Roth, *Jibert*. (18 şi 19). Basile Mărculescu, Topsy, Jean Schapira, *Bucureşti*. Ştefan Fedorovici, *Tg. Neamţ*. David Isac, *Bivolari*. Isac Leibovici, *Ştefăneşti*. Milo Horodniceanu, *Podul Iloae* (19).

Am mai primit la timp soluţiuni corecte dela: Dr. Alfred Roth, *Jibert*. (16 şi 17).

PARTIDA No. 14

Jucată în concursul de iarnă al Cercului de Şah din Lipsca, în Ianuarie 1927.

Alb: **M. Schroeder;** *Negru:* **H. Riemann**

Gambitul Evans

1. é2—é4, é7—é5; 2. Cg1—f3, Cb8—c6; 3. Nf1—c4, Nf8—c5; 4. b2—b4, Nc5—b6; 5. Nc1—b2, d7—d6; 6. b4—b5, Cc6—a5; 7. Nc4—é2, Nc8—é6; 8. d2—d3, c7—c6; 9. a2—a4, Cg8—f6, 10. 0—0, 0—0; 11. Cb1—d2, a7—a6; 12. b5×c6, Ca5×c6; 13. c2—c3, Cf6—g4; cu ameninţarea C×f2; T×C, N×T+; R×N şi Db6+ urmat de D×b2. 14. Nb2—a3, Nb6—c5; 15. Na3×c5, slab jucat, pentrucă pionul d3 rămâne retrograd pe linia deschisă; negrul obţine partida mai bună. 15...., d6×c5; 16. h2—h3, Cg4—h6; 17. Ta1—b1, Ta8—b8; 18. Cd2—b3, Dd8—é7; 19. Dd1—c1, b7—b5; 20. a4×b5, Tb8×b5; 21. Dc1—a3, Tf8—b8!; 22. c3—c4, luarea pionului din a6 ar fi fost o greşală căci urma N×b3; D×c6, Tb5—b6, şi alb nu ar fi putut salva dama decât prin sacrificarea calităţii T×b3. 22...., Tb5—b6; 23. Cf3—d2, Cc6—b4; 24. Da3—a5, albul crede că poate obţine un avantaj prin atacul împotriva pionilor izolaţi ai adversarului, dar, continuarea extrem de elegantă a negrului, constitue o neplăcută surpriză pentru el. 24...., Né6×h3!!; Un sacrificiu corect, foarte frumos şi departe calculat, care e cu atât mai neaşteptat, cu cât jocul se localizeze până acum pe aripa damei. 25. g2×h3, Dé7—h4!; cu ameninţarea D×h3 urmat de Tg6+ etc. 26. Rg1—h2, Dh4—f4+!; 27. Rh2—h1, Cb4×d3!!; abia acest al doilea admirabil sacrificiu scoate în evidenţă pe cel dintâi şi contureazǎ luminos profunda combinaţie a conducătorului negrelor. Atacul acestuia devine irezistibil. 28. Né2—f3, dacă lua la d3 ar fi urmat un mat forţat printr'un al treilea (!) sacrificiu: Cg4!!; Rg2, Ce3+!! urmat de Tg6+ în cazul când ar fi luat calul sau de Th6 dacă regele muta la h1. 28...., Df4—h4!; 29. Nf3—g2, (la 29. Rh2 urma Cf4!; Ng2, Cg4+!) 29...., Cd3×f2+: 30. Tf1×f2, dacă muta regele, era mai rău, prin darea calităţii alb speră să aducă dama în ajutor dar e prea târziu. 30...., Dh4×f2; 31. Da5—c3, Tb6—g6; 32. Dc3—f3, Ch6—g4!; forţează schimbul damei şi rămâne superior prin turn şi trei pioni contra a două piese uşoare. 33 Df3×f2, dacă juca h3×g4 ar fi urmat Th6+; Nh3, D×f3; C×f3, T×h3+; Rg2, T×f3; R×f3, T×b3+ şi câştigă. 33...., Cg4×f2+; 34. Rh1—h2, Cf2—d3; 35. Tb1—a1, Tg6—b6; 36. Ta1—a3, f7—f6; 37. Ng2—f1, Tb8—d8; 38. Ta3—a5, Cd3—c1!; 39. Cb3×c1, Td8×d2+; 40. Rh2—g1, Tb6—b1; 41. Ta5—a2, Td2—d1 şi albul a abandonat.

O partidă plină de viaţă cum rar se mai întâlneşte în jocul modern.

ŞTIRI

♕ Concursul pentru campionatul de şah al Poloniei pe anul 1927, s'a terminat cu victoria marelui maestru Rubinstein, care a eşit întâiul cu 11 şi jum. puncte urmat de dr. S. Tartakower (10 şi jum.), Makarczyk (9), Regedzinski (8 şi jum.), Chwojnik, dr. Kon şi P. Frydman (8), A. Blass (7 jum.), etc. Concursul s'a ţinut la Lodz, sub protectoratul primului ministru, mareşalul Pilsudsky, care a donat şi suma de 2000 zloţi (vre-o 50000 lei) pentru cea mai frumoasă partidă.

♘ Concursul de maeştri, care s'a ţinut la Berlin în luna Mai, s'a terminat cu surprinzătoarea victorie a maestrului german Brinckmann, care a eşit întâiul cu 5 şi jum. puncte înaintea celor trei maeştri internaţionali Bogoljubow, Nimţovici şi Saemisch, care au obţinut câte 5 puncte.

♜ Am primit la redacţie No. 5 din „Revista de Şah' care apare acum la Iaşi, sub direcţia d-lui Mihail Sadoveanu.

Relevăm frumoasa introducere făcută de marele nostru scriitor, pe care o reproducem în numărul de azi al revistei noastre.

In afară de numeroase partide, probleme şi ştiri, revista de şah deschide un concurs internaţional de probleme în 3 mutări.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

Curiozităţi

Deochiul

Profesorul dr. Theodor Brughsch ne dă în „die Woche" câteva informaţii preţioase asupra ceiace nemţii numesc „der böse Blick", iar românul „deochi". Iată, în rezumat ce spune savantul german:

Omul e prins de groază când într'o pădure dă peste un şarpe, nu numai din pricină că se teme de muşcătura sau încolăcirea şarpelui; această groază o avem mai curând în sânge, ea e una din însuşirile moştenite, instinctive, pe care nu o putem justifica, tocmai pentrucă e moştenită. Antropologul Klaatsch a dat totuşi o explicaţie spaimei deosebite pe care o avem pentru reptile. Klaatsch spune că omul descinde dintr'un animal care veacuri întregi a dus o luptă disperată, pe viaţă şi pe moarte, cu balauri antideluvieni. Această luptă trebue să fi fost destul de grea, iar oroarea noastră faţă de reptile este o moştenire a acelui instinct de apărare pe care trebue să-l fi avut strămoşul nostru spre a eşi biruitor şi a asigura astfel existenţa urmaşului său — omul.

Chiar dacă nu credem în această explicaţie, desigur că e ceva adevărat. Purtăm în sânge instincte pe care nu le-au putut lămuri nici filozofia, nici psihologia, şi cărora nu le-am putut încă da un nume.

Aceste instincte se găsesc în stare accentuată mai mult la poporul simplu decât la intelectualii care cugetă asupra psihicului lor şi care prin poziţia lor socială trăesc o viaţă perfect determinată. Şcoala, ea-însăşi, suprimă multe din instinctele copilului şi îi dă o înfăţişare voită de mai înainte. De aceea e foarte interesant să cercetăm instinctul de siguranţă şi nesiguranţă al omului, chiar dacă acest instinct e ascuns îndărătul unui anumit dresaj intelectual.

Printre instinctele ascunse e şi acela de a putea judeca firea omului după fizionomie: unul se arată a fi bun, altul criminal, altul neînduplecat. Intrucât numai oamenii răi sunt temuţi, instinctul ghicirii oamenilor răi a luat o mai mare desvoltare în sânul poporului. Fizionomia omului rău are o acţiune rea, manifestată îndeosebi prin „deochi", „privirea urâtă" sau „rea", care poate îmbolnăvi trupul sau sufletul. Această concepţie nu se află numai la popoarele primitive, ci o găsim la Romani **(fascinatio)** — ochii „fascinanţi" de azi, au aceiaşi obârşie — la Greci, iar azi o găsim la multe popoare din sudul şi răsăritul Europei. In Italia „deochiul", „privirea urîtă" joacă un foarte mare rol; se crede că te poţi apăra împotriva acestei **jettatura** sau a celui care aruncă „privirea rea", **jettatore,** arătându-i pumnul cu degetul gros vârît între arătător şi inelar.

Noţiunea „deochiului" este înăscută omului; ea n'a trecut de la popor la popor; tot în acest instinct găsim origina conflictelor care au avut loc în evul-mediu, şi al căror caracter tragic îl găsim în procesele intentate vrăjitorilor şi vrăjitoarelor. Au trebuit să treacă secole ca omenirea să poată face deosebire între intenţiile bune şi rele, între credinţă şi superstiţie, între ştiinţă şi farsă. Un progres se observă şi în priceperea fizionomiei omeneşti. Raţiunea analitică a început să corecteze noţiunea instinctivă.

Cheltuiala femeilor americane

Cele 59 milioane de femei (la 56 mil. de bărbaţi) din Statele-Unite, cheltuesc anual **8 miliarde** de dolari, din care: îmbrăcăminte — **4 miliarde,** distracţii 1 jum., ciorapi 600 milioane, încălţăminte 735 milioane, cosmetice 100, blănuri 100, lenjerie 150 milioane.

Maşina vremii

La expoziţia din Viena s'a expus un mare aparat mecanic numit „Planetariul". E o minune a astronomiei demonstrative. O cupolă rotativă, mişcată pe nişte osii unite într'un sistem extrem de complex, reproduce cerul cum îl vedem cu ochiul liber. Toate planetele şi astrele cunoscute prezintă aci, în mişcare, 24 de ore ale timpului astronomic. Cu o preciziune uimitoare apare Luna; apoi Sirius anunţă venirea nopţii; se sting astrele apusene şi se aprind cele răsăritene; apar soarele, îşi urmează calea zilei; şi, ciclul reîncepe. Un secol se scurge sub privirile spectatorului uimit, numai în 10 minute. O oră zboară de 520.000 ori mai repede decât în realitate. Anul Platonic, egal cu 26.000 de ani pământeni, îşi închee ciclul într'un singur minut...

Gradarea... beţiei

Societatea medicilor din New-York a demonstrat înaintea unui numeros public un nou aparat care precizează „gradul de beţie" în care se află cutare sau cutare amator al spirtoaselor. După demonstraţie, poliţia a început să pue aparatul în practică. Beţivul e pus să respire într'un sac special; apoi printr'o reacţiune chimică se defineşte gradul emanaţiei alcoolice conţinute în sac.

Atitudinea de ironie şi de sarcasm pe care vigurosul scriitor francez

OCTAVE MIRBEAU

o are în faţa minciunilor şi prefăcătoriilor vieţii, e accentuată la potenţial în puternica şi impresionanta povestire

UN OM SENSIBIL

pe care o publică într'o foarte îngrijită traducere, datorită d-nei Julieta H. Blazian, excelenta colecţie de popularizare

Biblioteca „DIMINEAŢA" No. 80

Preţul unui volumaş numai lei 6.

Citiţi în **Lectura** No. 123

„Omul care şi-a pierdut numele"

şi

„DRUMUL DATORIEI"

două captivante nuvele, — de

HENRY BORDEAUX

Membru al Academiei Franceze

LEI 5. — Scrierea complectă. — La librari şi chioşcari

Traducere de OCTAV NICORESCU

CĂRŢI ŞI REVISTE

MANUEL DEVALDES : Des cris sous la meule
cu prefaţă de G. de LACAZE-DUTHIERS, desenuri de FRANS MASEREEL, editura „Les Humbles", Paris, 1927

Strigăte sub marea piatră de moară a Destinului, care macină oamenii... Devaldès, scriitor francez liber, şi revoltat social, care s'a exilat la Londra pentrucă n'a voit să se supună legei omorului în toiul războiului european, a adunat în **Des cris sous la meule** gânduri biciuitoare, surâsuri sarcastice, adevăruri cari pătrund în abcesele minciunilor sociale...

Caşi Lamennais, el se întreabă ce sunt aceste pietre de moară, cari se învârtesc mereu, cari strivesc mereu. „Fii ai lui Adam, aceste pietre sunt legile acelora cari vă guvernează, şi ceiace ele macină sunteţi chiar voi". Dar, adaogă Devaldès, şi acei cari guvernează sunt fii ai lui Adam. Cine le îngădue să stăpânească, să macine vieţile umane? „Dumnezeu" ar răspunde Lamennais. Logica lui Devaldès merge însă mai departe. Dacă şi stăpânii sunt instrumente legate de marea maşină a lumii, dacă Dumnezeu este el însuşi „le Grand Tourneur de Meule" — atunci strigătele lui de revoltă, gândurile lui de rob inteligent urcă până la creatorul sărmanelor creaturi măcinate în moara Destinului.

Devaldès nu crede în fatalităţi divine. E convins că omului chiar sub cele mai cumplite nenorociri, îi rămâne libertatea de a-şi striga adevărul, îi rămâne putinţa de a se sustrage prostiei colective, „legilor" false cari duc la mizerie şi la moarte mulţimile ignorante. „Când poporul va spune războiului: Nu!, atunci „Dumnezeu" nu va vroi şi nu va mai face războiul..." Fraze simple, extrem de limpezi, logice şi inflexibile ca oţelul. Aforismele, notaţiile, replicele şi paginile de pamflet ale lui Devaldès sunt turnate în stilul pur al omului convins de fiecare cuvânt şi care nu esită să atingă lucrurile cele mai sfinte, ca să arăte că „sfinţenia" lor e plină de viermăria minciunii, a nedreptăţii, a morţii.

„A crede, este un verb pe care nici un om inteligent nu-l întrebuinţează la imperativ..." Devaldès nu vrea să proclame alte dogme, ci voind să-şi păstreze libertatea lui de a trăi şi de a gândi, o recunoaşte ca prima datorie a oricărui om. Se desprinde din paginile lui Devaldès o ironie adesea dureroasă, un scepticism total faţă de colectivităţi şi instituţii sociale, o atitudine negativă faţă de entităţi divine şi „poruncí morale". Individualismul lui Devaldès nu este însă agresiv, anarhic. Uneori el strigă: „Ce farsă e viaţa aceasta" — dar alteori, ridicându-se semeţ în faţa prostiei şi a urii, autorul ştie să slăvească voinţa care luptă cu „demonii".

„Viaţa nu e frumoasă, dar viaţa ta poate fi frumoasă..." Acest apel la desăvârşire personală caracterizează gândirea activă a lui Devaldès, ale cărui schiţe adunate în **Contes d'un Rebelle** au aceiaş cruditate, îndreptăţită de adevărul care nu e numai al unui isolat, — şi ale cărui studii sociale, publicate în broşuri concentrate, pun la îndemâna celor mulţi soluţii şi atitudini pe cari „apărătorii ordinei" le cred primejdioase. De pildă, soluţia cuprinsă în titlul ultimului studiu al lui Devaldès: „La maternité consciente...".

PHILÉAS LEBESGUE : Le Don suprême
poem dramatic, cu introducere de A. M. GOSSEZ şi un studiu de MARCEL COULON, editura „Les Cahiers de France", 1927

Philéas Lebesgue e denumit de unii critici: „plugarul dela Neuville". Un plugar veritabil, care ară regulat ţarina lui, la vreo cincisprezece chilometri departe de Beauvais. „Nici un muncitor al gliei scrie M. Coulon, fie el din Picardia, din Normandia sau de aiurea, nu-şi câştigă mai bine pâinea prin sudoarea frunţii sale, ca Lebesgue". Plugarul acesta autentic, e un veritabil poet. Nu un diletant, ci o minunată realizare a armoniei dintre materie şi spirit. Poet, dar şi „dramaturg, romancier, filosof, critic: fiecare din aceste calităţi le posedă pe deplin".

Acei cari ar vrea să aibă o imagină sintetică a operii lui Philéas Lebesgue, ar putea citi un volum de *Pages choisies*, adunate de Marcel Coulon în şase grupuri: poesie, dramă, roman, critică, filozofie şi diverse, precedate fiecare de o glosă biografică şi critică. (Un volum de 370 pagini, cu portret editat de *La République de l'Oise*, place Ernest-Gérard, Beauvais).

Intr'o simplă notă, nu putem schiţa măcar personalitatea complexă şi totuşi unitară, a lui Philéas Lebesgue. Plugarul acesta informează pe cititorii revistei *Mercure de France* până şi despre literatura modernă portugheză şi jugoslavă (v. *„La République Portugaise, Les Chants féminins Serbes)*, iar sub semnătura Demetrios Asteriotis (ni se pare) publică scrisori asupra literaturii neogreceşti. Cunoscând o duzină de limbi, citeşte şi româneşte. Scriitorul acestor rânduri primeşte adesea dela Philéas Lebesgue mărturia simpatiei pe care o păstrează faţă de literatura română, de vreo 20 de ani, din vremea când apărea *Revista română pentru artă şi literatură"*, sub conducerea lui N. Pătraşcu. Nu odată, Lebesgue şi-a exprimat dorinţa să ne cunoască mai deaproape. In toamna anului trecut, a ţinut câteva conferinţe la Belgrad şi Atena; era gata să vină şi la Bucureşti, dar nişte accidente la ferma lui, l-au silit să-şi întrerupă călătoria. Acest om de cultură integrală e un desăvârşit muncitor, legat de pământul lui normand care i-a inspirat lucrări de înaltă poezie şi de erudită filologie.

Le don suprême, ultima lui carte, e povestea dramatică a sacrificiului necesar. Sunt pagini „de apărare a libertăţii pure şi a jertfei libere". O legendă din vremea năvălirii Hunilor în Galia belgică, aproape de Caesaromagnus, numit astăzi Beauvais. Pentru ca să poată zidi turnul de apărare împotriva năvălitorilor, Milius, un mare proprietar, e nevoit să primească sacrificiul propriei sale fete: Genovefa. De trei ori s'au surpat zidurile, căci un blestem stăruia asupra lui Milius şi a norodului abia trecut la creştinism. Numai când Genovefa s'a dus, fără ştirea părinţilor, să fie zidită la temelia turnului, atunci „zidul a început să crească repede, ca un arbore viu". Sângele jertfei pure a răscumpărat păcatele unei lumi, a mântuit norodul asuprit.... Oare nu găsim o asemănare apropiată cu legenda zidirii mânăstirii Curtea de Argeş? Soaţa meşterului Manole gemea însă sub pietrele cari îi sorbeau viaţa. Genovefa se jertfeşte cu voinţă, iluminată de bucuria mântuirii.

Je suis le ciment vivant
Qui met d'accord les hommes et les femmes
Pour construire l'édifice
De coeurs loyaux, de fortes âmes...
Sur la Justice
Faites un mur
Solide et dur
De volontés enchevêtrées;
Prenez mon sang, mon jeune sang,
Pour le rendre plus puissant
Que le flot brusque des marées!
Seigneur, Seigneur,
Que le salut de tous soit bâti sur mon coeur!

Legenda zidirii de viu o găsim în literatura universală, din cele mai vechi timpuri. E cea mai frumoasă şi mai veridică legendă, pentrucă ea corespunde legii sacrificiului. Spiritul nu biruieşte materia decât atunci când o pătrunde, când îşi amestecă eternitatea cu greutatea oarbă a pietrei. Fie că e zidită în temeliile unui templu, ale unei mânăstiri sau ale unei uzini moderne (căci accidentele de azi sunt tot sacrificii) viaţa umană îşi afirmă biruinţa ei deasupra veacurilor, deasupra fatalităţilor. Genovefa înfăţişată de Lebesgue e mai aproape de concepţia modernă a sacrificiului: el nu e numai divin, ci e voluntar, lucid. E conştiinţa iluminată, care domină mulţimile neştiutoare — şi rareori curajoase în faţa morţii.

E. RELGIS

FRÉDÉRIC LEFEVRE : De vorbă cu Paul Valery
(Editura Le Livre, p. 376 frcs. 15, Paris)

Spre deosebire de confraţii săi, care când au stat de vorbă cu harnicul ziarist literar Lefèvre, şi-au dat sever cu ideia despre operele confraţilor şi au povestit în amănunţime biografia inclusiv ascendenţa şi descendenţa lor, Paul Valery abea dacă ne spune că e din sudul Franţei şi numai făcând un mic calcul am putut afla că e născut în 1871, având deci azi 56 de ani. In schimb ne dă informaţii foarte preţioase asupra lui Pascal cu inteligenţa rătăcită pe tărâmuri streine căruia îi opune pe Descartes cu inteligenţa sigură şi supraveghiată şi al cărui fel de a gândi a creat cea mai de seamă civilizaţie din câte a cunoscut omenirea până azi. Valery ne vorbeşte cu o rară înţelegere despre Pierre Louys, Degas, Huysmans, Rimbaud, Mallarmé pe care — exceptând Rimbaud — i-a cunoscut de aproape şi i-a preţuit. Iar în privinţa *poeziei pure* de care numele lui e legat, Valery mărturiseşte: „Am avut nefericirea să scriu într'o prefaţă la volumul de versuri „Connaissance de la déese" de *Lucien Fabre* cuvintele *poezie pură*, care au prins. E curios cum o expresie aruncată fără băgare de seamă dobândeşte o valoare atât de mare trecând din gură în gură. Eu am voit să fac doar aluzie la poezia care ar mai rămâne, după ce am fi dat afară, încet-încet elementele prozaice dintr'o poemă. Inţeleg prin elemente prozaice tot ceeace poate fi spus *fără pagubă* în proză: istorie, legendă, anecdotă, moralitate, filosofie chiar, adică tot ceeace există prin sine fără concursul necesar al cântului. Experienţa, dacă nu raţiunea, ar dovedi că poezia pură astfel înţeleasă, trebue să fie considerată ca o limită spre care putem tinde, *„dar pe care e aproape cu neputinţă s'o atingem într'o poemă mai lungă de un vers"*.

Tot atât de însemnate sunt şi declaraţiile poetului cu privire la clasicism, romantism, simbolism, la înrudirea esenţială între creaţia ştiinţifică şi cea artistică. Iar etica vieţii intelectuale a lui Paul Valery ar putea fi de mare folos chiar acelora care, în literatura românească, fac caz de poezia pură. In fruntea volumului Frederic Lefèvre a pus următoarea cugetare a lui Valéry: „Tot ceeace îmi era uşor, îmi era indiferent şi *aproape vrăjmaş"*; iar în privinţa certurilor literare care, la noi, au pus o pânză de întunerec între scriitori şi cititori, poetul poeziei pure a declarat: „Certurile literare mă îmbolnăvesc de *rău de mare.* E ceva lipsit de graţie şi de folos: ce voiţi mai puţin?" Şi mai departe: „Mi se pare totdeauna ciudat ca un scriitor să scrie împotriva altui scriitor. In ordinea spiritului n'ar trebui să se ivească decât voinţi atât de libere încât fiecare *să poată concepe opera altuia ca o experienţă a sa proprie"*.

Volumul se deschide cu o recomandaţie a părintelui Bremont care are meritul nu numai de a fi arătat legătura dintre poezia pură a lui Paul Valéry, cu poezia clasică franceză, dar de a fi pregătit şi oferit un fotoliu în sânul Academiei franceze, acestui reprezentant de fină calitate al spiritului francez.

Frederic Lefèvre în partea a doua a cărţii dă pe faţă taina subiectelor şi a mijloacelor poetice care au creiat gloria lui Valéry.

MARCEL ARLAND :
Les âmes en peine
Edit „Nouvelle Revue Française" *)

Nu de nenorociri datorite împrejurărilor suferă eroii nuvelelor lui Marcel Arland; nenorocirea e în ei: Pierre Variel din „La pension Somélie" se plictiseşte vecinic, nici boala, nici sărăcia, nici dragostea nu reuşesc să-l deştepte din lâncezeala la care îl condamnă firea sa. Paul Piquet din „Un homme de peu", funcţionarul model, e de o naivitate şi de o sensibilitate bolnăvicioasă, încât era de neînlăturat, ca prima atingere cu lumea să se transforme în dezastru. Victor din „La timide aventure" e un ţăran declasat, care nu se simte la locul lui nici între ţărani nici între orăşeni. Şi la fel stau lucrurile cu toate celelalte victime din „Les âmes en peine".

Astfel autorul ne face să simţim adânc fatalitatea sufletească, şi aceasta pare, pe nedrept de sigur, mult mai „fatală", mult mai inevitabilă, decât cea datorită împrejurărilor exterioare.

Mai e o tristeţe care pare a apăsa pe toţi eroii cărţii: acea a mediocrităţii. Cititorul are, oarecum, impresia că ei simt cu toţii cât de cotidiană le e viaţa, şi că doresc cu toată puterea ceva nou, ceva esenţial şi definitiv nou.

Cum se face oare că banalitatea, lucrul cu care, prin definiţie, ar trebui să fim sincer obicinuiţi, ne emoţionează posomorându-ne, când e descrisă de un artist? Poate că arta, după cum spune Cocteau, ne face să vedem lucrurile obicinuite ca şi cum le-am vedea întâia oară; şi astfel mediocritatea ne apare ca ceva nou, fără ca ea să-şi piardă însă obicinuita nuanţă cenuşie.

I. D. G.

Benjamin Disraëli

Dandy, romancier, om de afaceri, om politic, mare orator şi la sfârşit prim-ministru al imperiului britanic; se poate o viaţă mai neaşteptată şi mai romantică? El însuşi, în singurătatea care preceda sfârşitul, în castelul său din Anghenden, se bucura ca artist de trecutul lui şi se lăsa încântat de faptul că realizase *à la lettre* visurile lui de copil. Căci totdeauna fusese romanţios, totdeauna îi plăcuse să-şi realizeze literatura. Când Turcia cedase Angliei insula Cipru în schimbul alianţei împotriva Rusiei, premierul era mulţumit mai ales pentru că Cipru e insula lui Venus, şi pentrucă el însuşi prevăzuse lucrul cu 15 ani în urmă, în „Tancred".

De altfel, în afară de aceste visuri romanţioase, morala povestei lui Disraëli e mai curând melancolică şi mai ales pesimistă. Prea era mare distanţa între micul ovreiaş plin de datorii şi scaunul de prim-ministru, şi astfel Disraëli a ajuns prea târziu — bătrân şi bolnav — acolo unde ambiţia lui nemăsurată îi promitea toate plăcerile puterii. Dar dacă, prin naştere, ar fi fost dela început mai aproape de onoarea supremă ar fi dorit-o tot atât oare? Probabil că nu. Astfel pare că, după o hotărîre a prea bunului Dumnezeu, nu putem dori din toate puterile, decât ceeace obţinem, în cel mai bun caz, prea târziu.

Această viaţă atât de interesantă a găsit un biograf admirabil în André Maurois. „La vie de Benjamin Disraëli *) are aceleaşi mari calităţi ca şi „Ariel, ou la vie de Shelley". Maurois se preface că ştie toate gândurile intime ale eroului, şi le afirmă fără urmă de îndoială. Disraëli şi-a ţinut, spre exemplu, primul discurs în Camera Comunelor, şi a fost fluerat şi batjocorit. „Disraëli, silencieux et sombre, appuyait sa tête sur sa main... Jamais, depuis qu'il suivait les débats des Communes, il n'avait vu scène aussi deshonorante... Lui faudrait-il ici encore lutter, haïr, alors qu'il aurait tant voulu aimer et être aimé?" etc. Acest fel de a povesti transformă biografia în roman fără să atingă veracitatea acesteia, lucru nu se poate mai potrivit când e vorba de un erou atât de romantic.

O situaţie morală sau politică, Maurois ştie adesea să o întrupeze minunat într'o imagine. Asfel, ca să arate deosebirea adâncă de rasă între Disraëli şi colegii lui din Camera Comunelor, descrie cum o rază de soare, intrând în sală, făcea mai blonzi pe engleji şi mai neagră faţa de beduin a lui Disraëli.

I. D. G.

*) De vânzare la librăria Hasefer.

Un interview al d-lui Demostene Botez

Cusurul poeziei nouă, — spune d. Demostene Botez în interviewul acordat revistei „Complex", — e, ca şi cusurul simbolismului, lipsa unui substrat sufletesc nou, a unei ideologii. E mai mult o inovaţie de exterior, trecătoare, superficială şi exagerată ca o modă.

„Născută cu picioare inegale, cu poticniri în mers din cauza versurilor şchioape, cu lipsuri sufleteşti de păpuşă care ţipă când o îndoi dela mijloc, poezia nouă a îmbătrânit la 15 ani şi a murit de bătrâneţe la această vârstă.

„Natura şi sentimentele profund şi primitiv omeneşti vor fi încă în cadenţă monotonă de metronom; material de poezie tradiţionalistă. Ea va purta însă ceva din costumul fantezie al poeziei nouă. Nu mai este posibilă poezie în ton de şezătoare rustică sau de ţăran sfătos.

„Poezia tradiţionalistă, în contact cu cea nouă, venită de la Paris, s'a cultivat, a învăţat expresii nouă, forme nouă, etc., şi şi-a ascuţit sensibilitatea capabilă să amplifice mai mult sentimentele tradiţionale.

„Poezia tradiţionalistă de azi este fiica celei ante-belice, dar o fiică emancipată şi, dacă vroiţi, admirabil conruptă."

Despre d. Tudor Arghezi, d. Botez spune că e poetul român după Eminescu, care spune lucruri ce au aerul de-a fi rostite de-un oracol misterios, de-o fiinţă ascunsă undeva, care vede mai adânc ca toţi muritorii şi care, întrebuinţând aceleaşi cuvinte, le spune totuş altfel, mai cuprinzător, mai bogat.

„Arghezi spune lucruri care sunt anticipaţii asupra unei lumi pe care n'o cunoaştem încă, pe care o simţim, pe care o visăm abia. Arghezi are cuvinte furate din tezaurul nostru cel mai intim, pe care nu ştim cum le-a extras din noi. Arghezi are expresii, gândiri care ne uluesc, cum ne uluește o forţă extraordinară.

„Citindu-l pe Arghezi te simţi umilit şi mărunt. El vorbeşte pentru una sau mai multe generaţii".

In sfârşit, despre evoluţia romanului d. Botez, spune că ea nu se poate cunoaşte, fiindcă genul acesta literar, abia s'a născut. „Are zile în care e frumuşel şi vioi. Dă din picioare, îşi suge degetele, ca un specimen normal şi sănătos. Dar un ştiu ce va deveni.

„Micuţul acesta poate să ajungă un vagabond sau un capitalist; se poate tâmpi în urma unei scarlatine, sau se poate desvolta surprinzător, la 20 de ani. Cine ştie? Cine poate şti ce-are s'ajungă un copil când e în leagăn!"

Cuvintele fără rimă

Deocamdată pentru limba franceză, unde sunt destul de numeroase. Iată lista lor, aproape complectă, pe care o publică revista „Le septième jour":

Simple, — morve, — quatorze, — quinze, — docte, — valse, — algue, — girofle, — inculque, — usurpuc, — bulbe, — sépulcre, — fenouil, — tarc, — bourque, — sauf, — Elbe, — genre, — sceptre, — pe care Voltaire, în ajunul revoluţiei, a crezut potrivit să-l rimeze cu... spectre, apoi: Dresde, — grog, — solde, — goinfre, — epargne, — pauvre, pe care Banville, virtuos creator de rime, l'a rimat cu Hanovre.

Se remarcă totuşi că cuvântul „triomphe" nu figurează în această listă. Mult timp s'a crezut că nu există rimă pentru această vocabulă; dar deasemenea se ştie că Philippe Berthelot descoperi cinci de aceeaş asonanţă, care îi permiseră să compue un sonet terminat în „triomphe" şi care a fost citat deatâtea ori.

Se cunoaşte mai puţin însă amuzanta fantezie a lui Hugues Delorme, care a reuşit să reunească toate rimele în „omphe".

Iată poezia alcătuită de Hugues Delorme:

LA MORT DE CLEOPATRE

Accoudée aux coussins de son lit chryogomphe,
Cléopâtre sourit. Elle sait que son nom
Des déserts de Lybie aux carrefours de Gomphe
Retentit... Pour son los, crotale ou tympanom
Vibre, et son diadème a pour étoile un gromphe.

Sur son ordre paraît un esclave nubien
Qui de la porte d'or a fait grincer le gomphe.
Il tend une corbeille et la reine dit: „Bien!"

Un aspic est caché sous la rose et le romphe.

Achevant un gâteau fait des pulpes du somphe,
L'oeil tranquille, mettant la bête sur son sein,
Elle semble bénir le reptile assassin
Et meurt sereinement dans l'orgueil du triomphe.

Din filozofia lui Maeterlinck

Maurice Maeterlinck, autorul „Vieţei albinelor" ne dă acum o descriere a „Vieţei termitelor", a acelor furnici albe şi foarte subterane care, de multă vreme uimesc pe naturalişti prin „inteligenţa" şi „organizaţia" lor.

Socialmente şi juridiceşte vorbind, Statul termitelor este totodată cel mai monarhist şi cel mai democrat din câte există. Regina este mare cât o sută de termite obicinuite. Are abdomenul mare, dilatat ca la nici un alt animal pe lume. In jurul gurii reginei, se grămădesc sute de „lucătoare" care îi aduc de mâncare — feluri gustoase şi privilegiate. La capătul celălalt, alte lucrătoare sunt însărcinate cu serviciul vidangei. In special din acel orificiu posterior ţâşnesc în permanenţă ouă. Căci regina îndeplineşte funcţiunea de mamă generală şi exclusivă.

Regele, un fel de prinţ-consorţ, stă şi el prin apropierea reginei, „se află în treabă" pe acolo, are un rol exclusiv sexual şi mult mai mic decât regala sa jumătate.

In jurul cuplului monarhic o serie de soldaţi mici şi mari de lucrători, de sclavi, roiesc şi lucrează. Şi în tot ce fac aceste insecte este atâta armonie, atâta perfectiune, încât oameni ca Maeterlinck sunt tentaţi a epiloga îndelung asupra semnificaţiei unor asemenea minuni naturale.

Nu e tocmai exact — zice Maeterlinck — să se vorbească aci de instinct pur şi simplu, sau de inteligenţă individuală; „instinctul furnicilor, al albinelor, al termitelor, ar putea mai degrabă să fie apropiat de **sufletul colectiv**, şi deci de acea nemurire — sau în tot cazul indefinită durată colectivă — de care toate aceste insecte beneficiază Populaţia stupului, a furnicarului şi a termitierei pare — cum spuneam mai sus — a fi un fel de individ unic, o singură fiinţă vie, ale cărei organe, formate din nenumărate celule, nu-s decât în aparenţă împrăştiate, în realitate rămânând mereu supuse aceleaşi energii sau personalităţi vitale, aceleaşi legi centrale... De milioane de ani ca un om care n'ar muri niciodată, mereu aceeaş, termita continuă să trăiască. In consecinţă, nici una din experienţele acesteia nu se poate pierde, căci nu a avut loc niciodată vre-o fărâmiţare ori vre-o dispariţie de amintiri: o memorie unică subsistă şi nu încetează de a funcţiona şi de a centraliza toate achiziţiile sufletului colectiv". Astfel se explică de ce fiicele matcei ştiu perfect să **lucreze**, deşi mama lor, din mamă în fiică, n'au lucrat niciodată nimic.

Aceste „societăţi" nu-s altceva decât o fiinţă colectivă unică. Astfel, în timpul lucrului, aceste insecte „deşi par a se împrăştia slobod în spaţiu, totuşi, oricât de departe s'ar duce, rămân legate de unitatea centrală. **Ele se scaldă în aceiaş fluid vital, care, la ele, e mult mai întins, mai elastic, mai subtil, mai psihic sau mai eteric decât acel al corpului omenesc**. Şi această unitate centrală e, de sigur, în legătură cu sufletul universal al albinei (sau al furnicei) — şi, probabil cu sufletul universal în genere".

Şi trebue oare — se întreabă Maeterlinck — să vedem în Statul termitelor „un model de organizaţie socială, un tablou viitor, un fel de anticipaţie ? Noi înşine ne îndreptăm oare în spre un ţel asemănător?"

Cu aceasta eşim din filozofia animală, pentru a intra în cea omenească — sau mai corect, eşim din **filozofia** insectei pentru a intra în cea general animală, din care omul face parte integrantă. Şi iată ce ne spune filozoful belgian:

„Să nu ne grăbim a spune că este cu neputinţă să ajungem şi noi într'o bună zi acolo. Mult mai uşor şi mai repede decât ne-am fi închipuit-o, — ajungem la lucruri la care nici nu îndrăzneam să ne gândim. E, adeseori, de ajuns un lucru de nimic pentru a preschimba întreaga morală şi tot destinul unei serii lungi de generaţii.

...Evident, nu vom găsi fericire complectă şi stabilă de cât într'o viaţă în totul spirituală, — aci pe pământ ca şi dincolo de groapă. Căci tot ce ţine de materie e esenţialmente precar, schimbător şi peritor".

„Dar o asemenea viaţă este ea cu putinţă ? Teoreticeşte desigur. De fapt însă nu vedem pretutindeni decât materie, tot ce percepem e numai materie, şi cum să nădăjduim că creerul nostru, care nu-i nici el alt decât materie, va înţelege altceva decât materie ? Incearcă, se sileşte la altceva, — dar, în fond, de îndată ce părăseşte materia, se agită în gol."

„Tragică este situaţia omului. Principalul — poate unicul său duşman (şi toate religiile sunt aci de acord) este materia — căci ea este vizată atunci când vorbim de Rău şi de Păcat. Şi pe de altă parte, în om, totul e materie, chiar ceeace în noi o dispreţueşte, o condamnă şi o ocoleşte. Şi nu numai în **om**, dar, desigur, în **tot**, căci energia, viaţa nu-i, de bună samă, decât o formă, o mişcare a materiei".

„Dar, în fine, în orice parte ne-am îndrepta paşii, vom găsi poate ceva care să nu fie **neant** : căci din toate lucrurile incomprehensibile care ne chinuesc mintea, nu-i desigur nici unul mai incomprehensibil ca neantul".

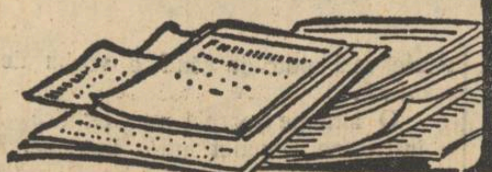
„E drept că, din punct de vedere practic, pentru noi neantul e doar perderea identităţii noastre, a măruntelor amintiri ale Eului nostru. Dar acesta-i, la urma urmelor, un punct de vedere meschin, şi trebue să trecem dincolo de el".

„Din două lucruri unul: sau eul nostru va deveni aşa de mare, atâta de universal încât va perde sau va neglija amintirea micului animal derizoriu care a fost el pe acest pământ ; sau va rămâne mic şi va întări mai departe păcătoasa sa imagine dealungul unor eternităţi fără număr, şi nici un supliciu al infernului creştinilor nu va fi comparabil cu o asemenea maledicţiune".

„Sosiţi indiferent unde, conştienţi sau inconştienţi, şi găsind acolo indiferent ce, ne vom acomoda până la sfârşitul speciei noastre. Pe urmă, o altă specie va reîncepe din nou un alt ciclu, şi aşa, indefinit".

„Este deci recomandabil să nu aşteptăm nici o ameliorare, ci să lucrăm ca şi când tot ceeace ne promite un vag instinct şi un vag optimism ereditar, ar fi clar ca lumina zilei şi ca certitudinea morţii. O asemenea ipoteză e tot atât de plauzibilă ca alta — căci e tot atât de neverificabilă. In îndoială, — de ce să nu alegem pe cea mai puţin descurajantă? Orice s'ar întâmpla, să nu năzuim — cum spune Epictet — a schimba natura lucrurilor ; nu-i nici posibil, nici folositor ; dar luându-le aşa cum sunt, să învăţăm a le potrivi lor sufletele noastre. Aproape două mii de ani s'au scurs dela dispariţia filozofului din Nicopolis, — şi nu ni s'au adus până acum concluziuni mai zâmbitoare"...

D. I. S.

INSEMNĂRI

Otilia Cazimir

D-ra Otilia Cazimir, colaboratoarea noastră, a obţinut — pentru volumul „Fluturi de noapte" — premiul de poezie al Academiei Române.

Raportor a fost d. Brătescu-Voineşti.

D-ra Otilia Cazimir, — poeta nuanţelor sufleteşti, redate cu fineţă şi discreţie, — şi-a câştigat primul plan al poeziei româneşti.

Premiul Academiei este o ratificare a verdictului opiniei publice.

Premiul naţional de critică

Glasuri din public ne întreabă: pentruce s'a suprimat marele premiu naţional de critică?

Instituit, prin surprindere, cu un an în urma celorlalte două, acest premiu a fost acordat numai o singură dată: d-lui G. Bogdan-Duică.

Pentruce a fost desfiinţat după aceia, ne-a lăsat s'o înţelegem cu destulă candoare însuşi domnul Duică, fericitul câştigător, într'un articol publicat anul trecut în **Universul Literar**: premiul de critică a fost desfiinţat pentrucă d-sa, domnul Duică, a stăruit la amicul d-sale, d. ministru Lapedatu, să nu se mai acorde pe viitor acest premiu. (Iar faptul că premiul a fost desfiinţat îndată după ce a fost atribuit domnului Duică, ne lămureşte pe deplin şi taina înfiinţării lui...)

Lucrul, în definitiv, n'ar avea mare importanţă.

Pe urma acestui mic aranjament însă, care întorcea de la literatură spre buzunarul domnului Duică şi apoi spre visteria statului o sumă destinată literaturii, a rămas oficialmente bine stabilit, întâi, că cel mai mare critic literar român în viaţă este domnul Duică; al doilea, că alţi critici literari nici nu mai există în ţara noastră.

Faţă cu aceste două concluzii, riguros deduse din faptul premierii şi suprimării premiului, noi ne permitem o întrebare: există oare în ţara românească un singur scriitor sau cunoscător de literatură, care să poată afirma în scris, pe propria-i răspundere, că domnul Duică este... critic literar? Şi ce i-am putea răspunde unui minoritar care, luându-se după indicaţia oficială, ar încerca să cunoască critica literară românească — în opera comică a domnului Duică?... Nu i-am putea răspunde decât că Războiul, care a adus pretutindeni destule **ersatzuri** alimentare ne-a adus şi nouă acest ersatz critic: un Maiorescu post-belic.

Pe lângă critic însă, domnul Duică este şi istoric literar. Specializat în Eminescu, domnul Duică e în stare, de pildă, să-ţi spună cu precizie anul, luna, ziua şi ceasul când Eminescu a intrat în cutare cafenea din Blaj, câte şvarţuri a consumat şi cu cine mai era la masă. In schimb, s'a dovedit cu probe că domnul Duică nu ştie exact când a apărut prima ediţie a poeziilor lui Eminescu, nu ştie când şi unde au fost publicate pentru întâia oară cele mai frumoase poezii de dragoste ale lui Eminescu, nu ştie care sunt în adevăr postume şi care nu sunt postume, etc. Cu astfel de bagatele un specialist serios ca domnul Duică nu-şi bate capul: în privinţa lor, el poate oferi cititorului, în vre-o „ediţie critică" oarecare, ştiri luate de-a gata dela Scurtu. Şi când Scurtu greşeşte, — greşeşte şi specialistul... Ce-are a face!

Iată pentruce a fost înfiinţat şi suprimat premiul naţional de critică.

O teorie nouă

Până acum, toată lumea era de părere că o piesă de teatru care „a căzut" este, mai mult sau mai puţin, ca să zicem aşa, proastă.

— Aşa o fi fost alt'dată! Acum s'au schimbat lucrurile! ne spune cronicarul unei proaspete reviste de dizidenţă modernistă.

„O piesă cade. Ce înseamnă aceasta ? că nu mai face reţetă. Ca şi când ar fi o legătură între valoarea literară a piesei şi indispoziţia întâmplătoare a publicului."

In adevăr, nu-i absolut nici o legătură. Cine zice că este?

„Netăcând reţetă înseamnă că a căzut. Direcţia anunţă: „piesa a căzut" şi nimeni nu se mai duce la o piesă care a căzut...."

Inchipueşte-ţi!

Pe viitor, toată lumea va trebui să se ducă, buluc, la o piesă care a căzut.

Realism

Se zice că simbolismul a fost o reacţie împotriva naturalismului. De-aceia poezia modernistă e plină de lucruri inefabile, delicate şi obscure. Dar când se pun modernii să facă naturalism, îl dau gata pe Zola!

Spicuim din paginile unei reviste moderniste:

„Intr'un rând a trecut fără cămaşă pe ea, numai în capot, cu un lighean de zoi pe care-l puse pe duşumele să poată închide uşa.

Atunci am văzut că are nişte sâni mici şi uscaţi lipiţi de coaste şi cu păr, Dumnezeule, împrejurul gurguelor".

Se poate închipui ceva mai scârbos?

„Eroii stăteau acum faţă 'n faţă ;ea era zăpăcită pe deantregul; el spumega de ură şi rânjind cum nu mai rânjise niciodată, simţia că-i intră prin privirea ochilor ei mari şi adânci, că se scoboară în apa sufletului ei, şi că acolo scuipă şi-şi suflă nasul".

Noroc că faptul se petrece la figurat. Altfel, nu credem să mai existe vre-o eroină de roman, căreia să i-se fi întâmplat o mai cumplită nenorocire.

Moravuri literare

Un prieten provincial, poet de mare talent, ne povestea deunăzi ce-a păţit: o revistă din Capitală, ca să-l compromită, a dat cetitorilor sub numele lui nişte versuri străine, ale unui începător care-l imită.

— Asta mi s'a întâmplat ziua, namiaza mare... Portmoneul nu mi l-au luat. Şi-mi pare bine c'am scăpat cu viaţă. Dar nu mai stau nici un minut pe aici, cu primul tren mă întorc în provincie...

Conu' Francisc

E vorba de începutul vestitului sonet al lui Carducci către Francesco Petrarca:

Messer Francesco, a voi per pace io vegno...

— pe care un erudit şi entuziast propagandist al literaturii italiene la noi încearcă, într'un articol din „Universul Literar", să-l tălmăcească astfel:

Coane Francisc, la d-ta pentru pace vin...

Nu prea merge. In româneste „coane Francisc" sună cam anapoda. E ca şi cum ai spune: cucoana Francisca da Rimini... Sau, pe italieneşte, când ai vrea să te adresezi d-lui Mihail Dragomirescu:

— Messer Mihalache...

O scrisoare a lui Joseph Conrad

Scrisorile lui Joseph Conrad oferă un material interesant pentru înţelegerea scriitorului, nu numai criticului ci şi marelui public. Ele sunt documente omeneşti de o importanţă deosebită, mai ales pentru un scriitor care a străbătut o cale atât de lungă şi plină de peripeţii ca Conrad.

Scrisoarea de mai jos, din care dăm numai câteva pasagii, este adresată lui H. G. Wells şi e datată: 6 Septembrie 1898.

Scumpe Domn,

...Cu câteva zile înainte am aflat cu mare părere de rău despre boala dv. Imi face cu atât mai rău această veste, cu cât în ultimii doi ani (de când critica dv. asupra „An Outlast of The Islands" în „Saturday Review" m'a făcut să mă gândesc la multe lucruri pe care înainte nu le observasem) raporturile noastre au fost mai strânse. Eu v'am închinat multe pagini din scrierile mele şi am căutat să judec multe pasagii prin prisma criticii dv. Purtaţi răspunderea multor coli de hârtie rupte, dar şi pentru multe foi nerupte, care atunci când vă vor ajunge sub ochi, vor găsi larga dv. aprobare.

...In ceiace priveşte lipsurile „Tinereţei" (un volum al lui Conrad apărut puţin înainte, N.R.), existenţa lor nu se poate nega. Sentimentul însă care m'a făcut să scriu această istorie, a fost atât de sincer şi de puternic, încât în multe părţi ale povestirii el a isbucnit, întunecându-i cursul. V'o spun aceasta numai ca lămurire, întrucât nu mai este nimic de făcut.

Când privesc scrisoarea dv., aici unde este o vreme posomorită cu toată lumina soarelui, nu pot să nu-mi aduc aminte ce zi fericită a fost pentru mine când în 1880 m'am îmbarcat pe „Palestine". (Voiajul pe acest vapor face subiectul „Tinereţii". N.R.). Şi totuşi ziua era mohorîtă şi ploioasă. Până acum patru ani mai venea încă după mine, în fugă, bătrânul şi sărmanul Beard (comandantul vaporului „Palestine" mort în timpul acela). Era totdeauna plin de funingine şi purta o bucată de cârpă de culoarea şocolatei împrejurul gâtului. Imi povesti că a condus pe un străin într'un port din marea Nordului. Avea nişte ochi de înger. Nu exagerez câtuşi de puţin, ci numai încerc să-i schiţez impresia pe care mi-a făcut-o.

Intr'o crâşmă mică el îmi povesti: „De când mi-a murit femeia, nu-mi mai găsesc liniştea". El nu putuse măcar s'o îmbrăţişeze înainte de moarte. Imi spuse că se bucură foarte mult că mie îmi merge bine... Sunt sigur că acolo unde este el acuma, şi-a găsit însfârşit liniştea.

Povestirea (e vorba tot de „Tinereţea") îmi dau seama că ar fi trebuit să se isprăvească acolo unde spuneţi dv. sau la capitolul următor, în care se descrie cum dormeau oamenii în bărci.

Mi-e frică să nu vă plictisesc, dar este atât de plăcut să vorbesc puţin cu dv.... Am să mă bucur foarte mult când voiu auzi că sănătatea dv. merge din nou bine şi că v'aţi pus din nou la lucru. Doresc ca lucrul să se întâmple cât mai repede!... Intr'o zi poate că dv. mă veţi renega, mă veţi respinge, — dar atunci va fi prea târziu. Eu voiu fi pentru totdeauna al dv.

JOSEPH CONRAD

Teatrul lui Ibsen

În repertoriul teatrelor apusene piesele lui Ibsen au început să nu mai figureze. Insemnează aceasta că teatrul lui şi-a pierdut din actualitate? Un răspuns hotărît, fie afirmativ, fie negativ nu se poate da, pentrucă nu se poate spune că toate problemele pe care autorul norvegian le-a tratat în opera sa dramatică, şi-au găsit deja deslegarea şi deci au un caracter istoric. Dar iarăşi nu se poate susţinea că evoluţia socială în ultimii treizeci-patruzeci de ani nu a făcut să apară nouă conflicte, nouă criterii de judecată, nouă probleme care se pun şi ele cu o acuitate deosebită.

Intrucât teatrul scriitorului nordic poate fi cuprins în tiparul vremii noastre, ne putem da seama aruncând o privire generală asupra problemelor capitale care l-au preocupat.

Chestiunea responsabilităţii individului pentru acţiunile sale, ocupă pentru Ibsen un loc important. Personagii ca Helmer, Nora, Solness, Rubeck, Irena şi dr. Stockmann nu ilustrează ele oare tocmai conflictul între individul răspunzător faţă de societate pentru acţiunile lui şi între societate, care în felul ei de organizaţie, închide de cele mai multe ori cauza determinantă a acestor acţiuni? Pentru Ibsen determinismul fiind o lege naturală, cu aplicări stricte şi bine definite, chestiunea nu s'a pus — lucrul trebue accentuat — întrucât poate fi vorba de existenţa unui liber-arbitru, atunci când un individ acţionează într'un fel şi nu în altul, sau dimpotrivă întrucât orişice acţiune a individului este supusă unui determinism riguros. El nu voieşte câtuşi de puţin să dovedească cum că numai determinismul dă posibilitatea — în anumite limite — să deslegăm misterul faptelor omeneşti, iar liberul arbitru e inexistent. Aceasta este o realitate indiscutabilă.

„Ibsen — scrie undeva Georges Brandes — se străduește ca să împace misiunea sa de judecător, cu credinţa sa deterministă într'o necesitate de neînlăturat". Aceasta este problema centrală. Cum pot să condamn pe cineva pentru o faptă reprobabilă, când liberul arbitru, care să-i dea posibilitatea să acţioneze şi în alt mod, nu există?

Faptele omeneşti judecate prin prisma cauzelor prime — cauze care residă în tot ceiace, în mod generic, numim mediu social, — apar cu totul în altă lumină, decât atunci când le considerăm ca simple manifestări individuale.

Din acest punct de vedere, problema pusă de Ibsen, întrucât un individ poate fi condamnat pentru acţiunile sale determinate de întreaga structură socială, rămâne şi astăzi în picioare. Deslegarea ei în condiţiile actuale, când între individ şi societate există o barieră de netrecut, nu e posibilă.

In piesele sale de analiză psihologică — „Constructorul Soeness", „Hedda Gabler", „Dr. Borkman", — ca să cităm numai pe cele mai cunoscute, — problema împrejurul căreia gravitează aproape fără excepţie acţiunea dramatică, este conflictul între femeie şi bărbat. Acest conflict, fie că în viaţa de toate zilele apare în forma lui violentă, sau e numai latent, e rezultatul — în largă măsură — a condiţiilor artificiale în care este ţinută femeia, condiţii care îi creiază nu numai o mentalitate aparte, dar şi un fond psihic deosebit.

Dacă conflictul între cele două sexe, pe care a căutat să-l ilustreze Ibsen, rămâne o realitate, aspectele sub care acest conflict se înfăţişează, formele pe care le ia, pot fi numeroase şi variate. Timpul şi evoluarea condiţiilor obiective contribuesc la aceasta.

Câte din personagiile feminine ale lui Ibsen, simţim că mai trăesc viaţa noastră de astăzi, că ar putea fi plasate, fără a da loc la nedumerire, în situaţii prezente?

Multe, în ori şi ce caz, nu credem că sunt.

„Ca polemist social, aşa cum apare în „Rosmersholm", „Un duşman al poporului", „Un stâlp al societăţii", „Casa păpuşilor", Ibsen se depărtează complect de tendinţele actuale.

Ori şi ce măsură, menită ca printr'o revoluţionare a raporturilor sociale, să aducă o egalizare între indivizi găseşte în Ibsen un hotărît duşman. Această egalizare el o combate, pentrucă nu o vede realizabilă prin ridicarea maselor la un anumit nivel intelectual şi moral, ci prin distrugerea acelor individualităţi, care prin superioritatea lor, au eşit din cadrul obişnuit. Felul cum judecă Ibsen democraţia face ca asemănarea pe care o găseşte Brandès între el şi Taine să fie justificată.

„Ibsen şi Taine — spune Brandes — dispreţuesc mulţimea, expresia imediată a democraţiei care pentru Ibsen n'are nici odată dreptate, nici odată şi prin definiţie."

Din toate cele spuse mai sus putem să conchidem, că opera dramatică a lui Ibsen, scrisă într'o vreme ce dovedea anumite preocupări, cu anumite raporturi, dacă trădează în multe părţi deci semnele acelei vremi, interesează prin multe probleme care rămân încă problemele zilelor noastre.

Adevărul şi literatura

Comicul devine repede dureros când e omenesc.

Oare **Don-Quichotte** nu vă face adesea să plângeţi?

In ceiace mă priveşte, spune Anatole France, mărturisesc că citesc cu multă plăcere cărţile pline de o senină şi zâmbitoare mâhnire, cum e acest **Don Quichotte** fără pereche sau cum e **Candide** de pildă, care la urma-urmei nu sunt decât nişte manuale de îngăduinţă şi de milă, biblii ale umanităţii.

* * *

Arta nu are ca obiect adevărul. Adevărul trebuie să-l pretindem ştiinţelor, fiindcă acesta e obiectul lor; nu trebuie să-l căutăm însă în literatură, fiindcă literatura nu poate să aibă alt obiect decât frumosul.

Cloe, din romanul grec, n'a fost niciodată o adevărată păstoriţă, şi nici Daphnis al ei n'a fost nici odată un păstor adevărat; totuş ne plac şi astăzi aceste personagii. Grecul subtil care ne-a lăsat povestea lor numai la staul şi la ţapi nu se gândea. Nu-l interesa decât dragostea şi poezia. Şi fiindcă vroia să înfăţişeze, pentru desfătarea orăşenilor, o iubire sensuală şi plină de graţie, şi-a aşezat dragostea aceasta în mijlocul câmpului unde cetitorii lui nu se prea duceau, fiind bătrâni Bizantini, încărunţiţi între zidurile palatelor lor, în mijlocul mozaicurilor reci, sau îndărătul tejghelelor ticsite cu aur.

Pentru ca să-i înveselească pe moşneguţii aceştia vecinic posomoriţi, povestitorul închipui doi copii frumoşi.

Şi pentruca nimeni să nu-i confunde pe Daphnis şi pe Cloe cu haimanalele şi cu fetişcanele vicioase care mişună pe trotuarele marilor oraşe, a avut grijă să le spună:

„Cei despre care vă vorbesc trăiau odinioară la Lesbos, şi povestea lor s'a înfiripat într'o pădure destinată Nimfelor."

El lua astfel aceleaşi măsuri de prevedere pe care le iau întotdeauna mătuşile când îşi ticluiesc basmul, începând cu eterna introducere: „A fost odată, ca niciodată..." sau: „Pe vremea când dobitoacele vorbeau..."

Dacă cineva vrea să ne spună o poveste frumoasă, trebuie să iasă puţin din experienţă şi din realitate, — **de bună seamă, însă, nu mai mult decât îngăduie respectarea realităţilor psihologice...**

MARUNTE

— Federaţia Culturală Evreească a organizat pentru seara zilei de Sâmbătă 18 Iunie a. c., în sala mare din strada Mămulari No. 5 un festival de artă modernă.

Despre „Relaţiile dintre diverse literaturi moderne" va vorbi d. Jacob Sternberg.

Despre „Plastica Modernă" d. M. H. Maxy.

Se vor face şi lecturi.

— In ziua de 20 August a. c. se va deschide în aula Fundaţiei Universitare Regele Carol I, sub înaltul patronagiu al M. S. Regelui Ferdinand, al IX-lea congres internaţional al profesorilor din învăţământul secundar. Pentru pregătirea acestui congres, comitetul de organizare a tipărit o broşură prin care aduce la cunoştinţa membrilor corpului didactic în deosebi şi publicului în genere, atât activitatea congreselor anterioare cât şi măsurile luate până în prezent pentru congresul din anul acesta.

A apărut:

Glasuri în surdină

roman de EUGEN RELGIS

1 VOLUM LEI 65

Editura I. BRĂNIŞTEANU, Bucureşti şi la toate librăriile

Economie

— O sută de franci consultaţia? Cam scump...

— De loc.... sunt încă în câştig: doctorul mi-a interzis să mai beau vin.

(Le Petit Parisien)

Inconstanţă

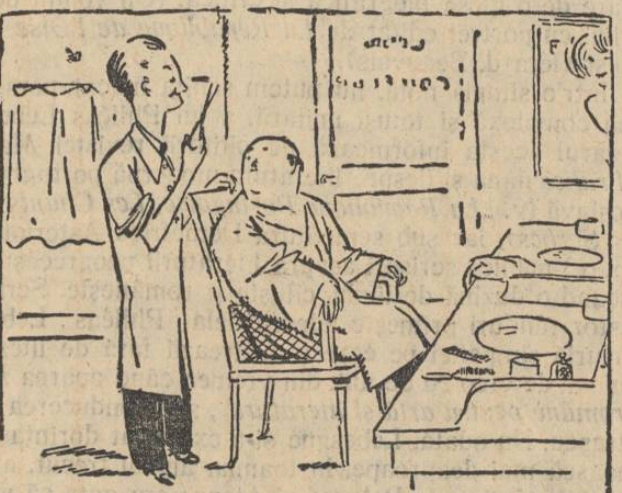

— Acum o lună îl găseam încântător şi astăzi nici nu pot să-l văd în ochi.

— Cât de schimbători îs bărbaţii!

(Le Matin)

La coafor

— Totuşi, ar trebui să-mi faci un preţ mai mic.... pentru două-trei fire de păr.

— Ba, dimpotrivă.... gândiţi-vă numai cât trebuie să le caut.

(Le Petit Parisien)

Criteriu şi criteriu

Ea. — Ce temeritate! Lindbergh a stat treizeci şi trei de ore singur!

El. — Da... dar şi ce fericire!.... ce fericire fără margini....

(Le Petit Parisien)

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. SARINDAR No. 7—11

ANUL VIII. — No. 342

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 26 Iunie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Pleca un vapor din port...

Soarele ardea orbitor.

Portul adormise în miezul zilei.

Numai la cheiul vechiu de piatră ritmic palpita marea în leneşa adiere dinspre larg. Lumina îţi lua ochii. Şi în zare scânteia întinderea de apă ca o vastă câmpie de zăpadă sclipitoare.

Imobil, legat la cheu cu frânghii groase de sârmă, vaporul nostru se odihnea ancorat în rezervă. Luasem masa la aer, afară, pe coverta curată de lemn alb, spălată, lustruită, între alămurile frecate care străluceau ca aurul în soare. Stam la umbră sub tenda groasă şi aspră de pânză de vele.

Era ziua Căpitanului nostru. Vechiu marinar de rasă, logodit din frageda-i tinereţe cu marea, rămăsese burlac până în toamna căruntă a vieţii. O soră, singura rudă care-o mai avea, venise să-l vadă. Era o văduvă în vârstă. Inaltă, c'o ţinută distinsă, umbla îmbrăcată în negru şi avea părul alb ca zăpada, ciselat şi tras pe tâmple. Vorbea rar şi măsurat. Un mister părea că închide ceremonioasa ei melancolie.

După masă, la cafea, Miron P.... gazetarul, o fire de artist ratat, care iubea cu pasiune marea, îşi chinuia nervos ciocul castaniu şi cu ochii mici, galeşi, căta lung la ultima picătură de piperment care strălucea pe fundul paharului golit ca o petricică de smarald.

Cu mâna ridicată el schiţă un gest maestos arătând spre mare:

— A! dacă aţi şti voi cât vă invidiez.... voi, marinarii, trăiţi între două infinite... în spaţiu... între cer şi apă... în contact intim cu divinitatea... în orizonturi largi citiţi sublima carte a creaţiunii, gustaţi în plin poezia naturii.... căci, voi oamenii de mare, sunteţi poeţi prin instinct...

Noi, *terestrii*, care ne gheboşim pe birourile infecte, pline de cerneală şi de praf, noi care ne agităm numai între călimară şi scuipătoare, ducem o viaţă de plâns în mizerabila noastră realitate zilnică.

Ne înăbuşim în lumea mică şi închisă a celor patru păreţi ca într'un muşuroiu întunecat de cârtiţă oarbă.

Să nu ai alt orizont decât cercul strâmt al oraşului, în fiecare zi aceleaşi strade, aceleaşi case, aceleaşi mutre plictisite... mereu, în fiecare zi, aceeaşi regulată şi monotonă repetiţie fără nici o schimbare de decor... ce groaznică puşcărie...

Ce profund sentiment de acea chinuitoare proză a vieţii a avut poetul care ne-a strigat într'un acces de disperare: *Imbătaţi-vă!* Trebue să fiţi în permanenţă beţi. E singurul lucru în adevăr cuminte. Ca să nu cădeţi sub povoara *Timpului*, îmbătaţi-vă mereu, cu vin, cu poezie, cu iubire — după cum vă e firea.... numai îmbătaţi-vă.

Dacă n'aş fi avut putinţa mai în fiecare an să plec din ţară, să călătoresc prin lume, — cred că m'aş fi sinucis demult.

Şi inspirat, cu ochii pierduţi în largul mării, Miron începu să declame cu patos:

„Thalassa ! Thalassa !.... Te salut mare eternă. Te salut mare liberatoare şi binefăcătoare... precum te-au salutat odată inimile celor zece mii de Greci nenorociţi, care în retragerea lor spre Hellada, găseau în vuetul valurilor tale ecoul patriei lor. Thalassa! Thalassa!...

Dar glasu-i fu deodată acoperit de-un muget de sirenă, care izbucni trezind din somn portul întreg. Tresărind, am rămas asurziţi câteva clipe în profunda sonoritate care vibra în spaţiu ca o chemare groaznică din altă lume.

Pleca un vapor din port.

Ca să vedem mai bine, ne-am sculat dela masă apropiindu-ne de balustrada punţii.

Deslipit uşor de cheu, lin, maestuos, un cargobot belgian aluneca pe apa moartă a portului, lăsând în urmă-i o dâră sclipitoare de perle răscolite în forfotul helicei.

Flamura de plecare pentru chemarea pilotului flutura încă sus, la mijloc, între cele două catarge.

Fascinat, Miron, sta în contemplare.

— Nici nu vă închipuiţi voi ce emoţie îmi strânge inima de câte ori privesc la plecarea unui vapor din port. Mugetul unei sirene de vapor mă ameţeşte, mă îmbată, mă turbură şi mă desmorţeşte din viaţa asta prozaică şi limitată.

E ca o chemare supremă ce-mi evoacă vechi nostalgii, miraje, decoruri exotice din alte lumi îndepărtate spre care mă simt mereu atras.

Noi, cei mai tineri, ascultam tăcuţi.

Numai Căpitanul întrerupse:

— De ce nu te-ai făcut la timp marinar? Acum e prea târziu.

— M'au oprit meschine piedici familiare. Eram unicul fiu la părinţi. Ştii că părinţii adesea îşi ucid copiii din dragoste, ca şi maimuţele care-şi strâng puii la sân până îi înăbuşă. Intotdeauna m'a atras elementul acesta lichid, în veşnică mişcare — oglinda infinitului — nici unul din spectacolele naturii nu are o mai puternică atracţie ca marea.

— Nu cunoşti, îl întrerupse din nou Căpitanul, cele o sută de răspunsuri la întrebarea ce este Marea? Nu cunoşti părţile tragice, perfidia şi capriciile femeeşti ale mării. Dacă pentru unii marea e o patrie, o carieră, un obiceiu, o pasiune, — pentru alţii e o fatalitate, sclavie, luptă şi moarte.

* * *

Pe când vorbea Căpitanul, mă îndreptai spre un scaun pe care lăsasem cutia cu ţigări. Doamna în negru, sora Căpitanului, nu se mişcase dela masă. Sta singură, ţinea batista la ochi. Mi se părea că plânge. Când a simţit paşii mei, s'a ridicat brusc. Cu ochii tulburi, cu paşii rari, şovăitori, s'a îndreptat spre cabina ei de pe punte.

Stingherit, m'am apropiat de Căpitan atrăgându-i atenţia.

— Mi se pare că doamnei nu-i e bine. A intrat înăuntru.

Căpitanul plecă grăbit spre cabină. Noi stam tăcuţi şi îngrijoraţi de întâmplarea asta. După câte-va minute Căpitanul se întoarse şi ne linişti.

— Nu-i nimic... aşa face biata soră-mea de câte ori vede vreun vapor plecând din port. E o întâmplare tristă, de demult, în legătură cu viaţa ei.

Şi pentrucă între noi căzuse deodată o tăcută răceală, Căpitanul simţi nevoia, după al treilea rând de cafele, să înceapă povestirea pe care noi o aşteptam aţâţaţi de-o curiozitate copilărească.

* * *

— Eram tânăr. In al doilea an de ofiţerie. Imbarcat pe-un torpilor, stam toată ziua la staţia de lansare a torpilelor, instalată la capătul vechiului cheu genovez. Asta era înainte de a începe Hallier lucrările de transformare a portului Constanţa. Lângă noi a stat în vara aceia vre-o două luni, la ancoră, un vapor belgian *„Niger"*. Avea de făcut nişte reparaţii la maşină.

Era un tip nou de cargobot, încercat fără succes de Belgieni. Ştiu că nici o societate n'a voit să asigure vasul şi marfa.

Mă împrietenisem cu secundul. Era un tânăr simpatic: svelt, cu ochii albaştri de copil, cu mustaţa şi părul ca mătasea aurie. Avea o voce caldă de bariton. Eu, pe vremea aceea, cântam din mandolină, instrumentul muzical la modă al marinarilor, ca ghitara la frizeri. Făceam împreună adesea serenade sub balconul unor oacheşe grecoaice foarte romanţioase.

Până când, într'o bună zi, mă pomenesc cu soră-mea, care terminase şcoala şi venise la o mătuşe în Constanţa, ca să petreacă vacanţa la mare. Ca s'o distrez, o plimbam cu barca şi o duceam pe la vapoarele din port.

Vioaie, frumoasă, romantică, a reuşit să-l ameţească pe Belgianul meu dela prima vedere. Ce era de făcut?

Priveam încurcat, zăpăcit, la legătura asta la care contribuisem c'o senină naivitate. Era iubirea curată aprinsă de focul primei tinereţi.

Dar vaporul trebuia să plece. Belgianul avea să meargă cu vaporul la Anvers şi să se întoarcă după două luni pe uscat înapoi. In care timp trebuia să pregătim familia de isprava pe care o făcusem în vacanţă. Şi-au schimbat inelele în faţa mea. In ziua plecării: jurăminte, angajamente, lacrimi...

Am privit amândoi de pe cheu plecarea vaporului. El a învârtit în aer şapca în semn de adio. Ea a fluturat batista udă de lacrimi până s'a pierdut vaporul la orizont.

Şi... vaporul plecat sub ochii noştri n'a mai ajuns în Bosfor nici până în ziua de azi.

Nu s'a aflat nimic, nici o ştire, nici o urmă n'a rămas. Se ştie numai că a plecat şi că n'a ajuns la destinaţie.

Atât şi nimic mai mult. Cum şi în ce condiţii s'a pierdut vaporul nu s'a aflat niciodată.

N'a scăpat nici un om, nici un cadavru, nici un colac de salvare cu numele vasului, nici un semn n'a fost ca de obiceiu aruncat de valuri la ţărm.

Probabil că vasul nu avea stabilitate sau a fost rău încărcat şi s'a răsturnat deodată cu fundul în sus.

Oricum, ciudat lucru. Unul dintre sinistrele maritime care n'a lăsat nici o urmă.

In zadar au fost toate cercetările şi toată corespondenţa oficială şi particulară schimbată între Anvers, Cospoli şi Constanţa.

Nimic.... nimic nu se ştie.

Biata soră-mea! Credeam că are să înnebunească de disperare. Câtiva ani s'a sbătut aşteptându-şi iubitul să apară. Târziu s'a potolit. După multe insistenţe s'a măritat c'un medic distins. Trăiau bine. Aveau un singur copil. Acum câţiva ani, pe când medicul se întorcea dela un congres din Neapoli, vaporul pe care se găsea s'a ciocnit c'un vapor grecesc aproape de Mesina.

In momentul abordajului ci-că juca şah pe punte c'un prieten. Toţi cei care erau afară s'au repezit la bărcile de salvare şi au scăpat.

El a fugit jos pe scări să-şi ia geanta cu bani din cabină. Vaporul s'a răsturnat în câteva minute. Pe el l'a surprins înăuntru.

Şi căpitanul se opri cu ochii în vag. Credeam povestirea sfârşită. După un timp de tăcere reîncepu:

— Şi... culmea... acum un an singurul copil, crescut cu atâtea necazuri, dă examen la şcoala de marină şi reuşeşte întâiul. N'a fost chip să-l împiedicăm dela cariera asta.

Altfel e un copil bun dar foarte încăpăţânat. Biata măsa, care are oroare de mare, e sdrobită de disperare. Un presentiment chinuitor o stăpâneşte veşnic.

Sunt parcă anume unele fiinţe omeneşti urmărite în viaţă ca de o fatalitate de misterul abisului mării — cântată de unii, blestemată de alţii — sfârşi Căpitanul aruncând cu nervozitate mucul de ţigară stins de mult între degetele lui uscate.

Tăcuţi, pe gânduri, am rămas mult timp urmărind cu ochii în larg un punct negru, care se făcea din ce în ce mai mic, până se pierdu la orizont departe.

Era vaporul belgian plecat din port în direcţia trasată spre gura Bosforului.

La sud, în fundul zării, numai câteva pale de fum slab pluteau suspendate pătând albastra matasă a bolţei, până ce, resfirate în spaţiu, se topiră şi ele în azurul cerului de vară.

JEAN BART

Aurel Băeşu — Femei din Moldova

Tudor Arghezi: Cuvinte potrivite

Nimic mai învechit şi mai ridicol de cât exclamaţia: „A, ce frumoase sunt", care-ţi vine pe buze în mod spontan şi firesc citind versurile lui Arghezi.

Totuşi cea mai adevărată apreciere a operei de artă aceasta este. Frumosul este un fapt uman al cărui adevăr se impune sufletului prin frumuseţe întocmai precum adevărul lucrurilor se impune prin necesitate. Intâi trebue să admirăm şi apoi trebue să căutăm a înţelege de ce am admirat, dacă vrem să înţelegem cu adevărat.

Frumosul provoacă cugetarea, e drept. Gloria adevăratului creator sunt stolurile de gânduri, focurile de viaţă şi simţire ce se aprind în jurul operei sale. Dar fiecare din noi poartă un gând preconceput când începe să analizeze opera de artă; deschizând o carte pe acela îl căutăm, iar — pentruca să-l găsim — sfăşiem opera vie în bucăţi, o aşezăm în tipare logice, uitând că frumuseţea e *„semnul"* ideii şi că ideia este însăşi frumuseţea.

Să nu pornim deci, deschizând o carte, cu patima vânătorului pe urmele vânatului, ci să o deschidem cu pietatea cu care credinciosul deschide Biblia: să o citim şi să o recitim. Astfel vom căpăta certitudinea prezenţii harului frumuseţii. Răsfrângând în noi forma exterioară care întruchipează ideia, ne vom pătrunde „corp şi suflet' de siguranţa existenţei ei şi numai atunci vom căuta să ne dăm socoteală de puterea imensă care ne-a subjugat, adică vom cunoaşte esenţa ei. Altfel vom face acrobaţie logică, expunere abundentă de uscate prescurtări şi rezumate, fără putere, pentrucă miezul, ideia, s'a strecurat pe nesimţite.

La aceste toate mă gândeam citind şi recitind „Cuvinte Potrivite" şi-mi dădeam seama cât este de greu şi primejdios să fii comentatorul unor trăsături atât de nimerite ca acelea ale unui adevărat şi puternic creator.

Puterea, bărbăţia este impresia cea mai desluşită şi mai stăruitoare, pe care ţi-o lasă primul contact cu opera lui Arghezi, o putere aspră şi neîndurată de cuceritor al destinului, în plină conştiinţă de ea însăşi, de o exuberanţă şi o înălţime de ton în expresie de ai crede uneori că e beat de viaţă şi de soare.

In blidul meu ca şi în cugetare
Deprins-am gustul otrăvit şi tare.
Mă scald în ghiaţă şi mă culc pe stei,
Unde dă bezna eu frământ scântei,
Unde-i tăcere scutur cătuşa,
Dobor cu lanţurile uşa,
Când mă găsesc pe pisc,
Primejdia o caut şi o isc.
Mi-aleg poteca strâmtă ca să trec,
Ducând în cârcă muntele întreg...

Pământul şi soarele l'au dospit, cum au dospit vinul din podgoriile vechi şi i-au lăsat acea vigoare plină de substanţă pe care i-a dăruit-o „lanul ce a strălucit întâia oară cadelniţilor sufletului său fierbinte", cu aroma aspră-amăruie a vinului bătrân:

Veninul strâns l'am preschimbat în miere
Lăsând întreagă dulcea sa putere...

Viersul său e glasul „omului pământului", glasul visurilor şi impresiilor acelor ce răsfrâng în ei inconştient lumea, dar nu ştiu să-i dea forma. „E articularea strigătului lor sălbatec de mânie, a chiotului de bucurie, a gemetului înjunghierii durerii, elanul lui spre trântă şi spre sfadă, pornirea pravălatică a patimii primitive în brutalitatea fără artificii. E ceva cruzime şi violenţă în culoare şi o îndrăzneală în unele imagini şi cuvinte care la altul ţi-ar zbârli părul pe cap, dar care la el sună *tare*, fără să zgârie, căci cum zice în *„Testament"* despre opera sa:

Ea e hrisovul *vostru cel dintâi*
Şi-al robilor cu saricile pline,
De osemintele vărsate în mine.

E în opera lui Arghezi bogăţia şi sănătatea sufletească a celui ce a ştiut să găsească „Cuvinte potrivite", în care să cuprindă viaţa izvorâtă deadreptul de la fiii pământului, cu accentul ei generos şi tare, şi cu acea sare a glumii ţărăneşti, a humorului maliţios şi plin de o largă bucurie, pe care nu l-am mai întâlnit în literatura noastră de la moş Nichifor al lui Ion Creangă până la „Mâhnirile" diaconului Iakint.

Versul lui e încă glasul de trâmbiţă al profetului, acel glas care se tânguie fierbinte pe zidurile cetăţii risipite. „Tare sunt singur, Doamne, şi pieziş", sau se ridică răsvrătit şi răsunător spre cel ce „a fost ca un gând" şi „este şi nu este", spre cel cu care ar vrea să se măsoare, fără să iasă biruitor pe care „ar vrea să-l pipăe şi să urle: *Este!*"

Vorbele din „Psalm" parcă sunt turnate în fier şi fierul încă clocoteşte. In „durerea religioasă", în aspiraţia arzătoare şi plină de patimă spre „ştiinţa vieţii„ a lui Arghezi, nu e nimic din jocul uşurel ce serveşte ca piment descompunerii morale din unele opere din Apus; nimic din „amatorismul" şi preţiozitatea sentimentului religios, bicisnic şi pipernicit, a aşa numitei lor *„inquiètude religieuse"*. Simţimântul său faţă de enigma veşnică a lumii şi cotropitoarea minune a existenţii izvorăşte din măruntaele fiinţii şi accentul lui pătrunde şi zgudue. Elanul acestui simţimânt are ceva din amploarea şi tragicul glasului profeţilor din Biblie, pe când cugetarea se înalţă şi se desfăşoară în lumina filosofiei vremurilor.

Nepăsător gândului de a plăcea şi a mişca pe altul, închis în sine, concentrat în efortul de a se realiza credincios şi adevărat, încordat în căutarea răspunsului ce trebue să şi-l dea sie însuşi pentru a se continua şi a se desăvârşi în opera sa, el răscoleşte glosarul în ungherele cele mai depărtate, spre a găsi imagina şi a-şi înscrie mişcarea creaţiunii sale, construind cu ce-i cade la îndemână.

Cuvinte uitate, glose vechi, provincialisme ciudate, neologisme, vorbe barbare în aparenţă, violente, chiar brutale, se strâng în fraze masive şi bine articulate sau uşoare şi lim-

Continuare în pagina II-a

pezi curgătoare, încrustând solid şi bine potrivit cuvântul, ori care ar fi el, în forma consistentă şi pe fondul precis înfăptuit în ea.

Suntem departe deci de bizantinismul celor ce caută imagina barocă, vorba rară şi îndrăzneaţă, cu preocuparea unei originalităţi voite, în atitudini artificiale, ce seamănă a grimasă şi sună a emfază. Echilibrul perfect între idee şi sensibilitate, realizat printr'o adâncă credinţă în opera sa şi respectul desăvârşit al cugetării proprii, dau stilului un accent de sinceritate care-l câştigă pe cititor şi-l face să primească toate îndrăznelile în vocabular şi construcţii.

Dar opera lui Arghezi, nu e numai putere şi exuberanţă. Penelul său, care ştie să transpună firea contemplată, în pete largi de soare, de sânge şi venin, ştie să se înmlădie şi în tonalităţi suave de pastel, în desemne uşoare de parcă nici n'ating hârtia, adevărate „gravure“ şi „creioane“ în cuvinte. Scăldate într'o atmosferă de vioae bucurie de a trăi, de visări fugare sau de o uşoară undă de humor, răsfrântă în decoruri spiritual şi fantastic indicate, sunt versurile:

Unda 'ntinsă, val cu val,
Până'n malul celălalt
Spală'n lapte de opal
Cerul scund şi plopul nalt.

Trei sau patru, 'n mal, pescari
Stau de ceasuri fără număr,
Muţi, ca nişte cărturari,
Sub umbrele până'n umăr...

Pe deoparte aparenţa reală a lucrurilor în prezenţa lor imediată, realitatea credincios urmărită, deşi diformată şi curioasă, ca în arta japoneză când copiază o pasere sau un peşte, pe de altă parte semnul spiritului, apariţii şi fantome care sunt expresia imediată şi directă a sensibilităţii cu accentul ei natural şi cu o întinsă repercusiune, o largă şi îndepărtată vibrare în sufletul celui care citeşte:

E pardosită lumea cu lumină,
Ca o biserică de fum şi de răşină
Şi oamenii de ceruri beţi
Se leagănă 'n stihare de profeţi,
Rece, fragilă, nouă, virginală,
Lumina duce omenirea 'n poală...

Limbagiul său greu de bogăţiile pământeşti se subţiază, devine imaterializat pentru a exprima o viaţă care-l depăşeşte, ca în acel „Morgenstimmung“ ale cărei subtile irizări şi impalpabile armonii se ţes din arome sonore, spre a se strânge apoi într'o izbucnire de patimă concretizată în glas de tunet şi furtună şi zugrăvită în cuvinte fără substrat material. Sau în acea „Duhovnicească“ în care preciziunea cuvintelor se şterge şi sunetul lor îşi pierde timbrul obişnuit spre a deveni muzică şi a da glas spaimei înfiorate a misterului morţii şi veşnicii întrebări a destinului:

Cine calcă fără zgomot, fără glas?
Ca un suflet de pripas?
. . . .
S'ar putea să fie Cine-ştie-cine
Care n'a mai fost şi care vine
Şi se uită prin întuneric la mine.
Şi-mi vede cugetele toate....

Resimţi acea „angoisse“ a „Tainei fără dezlegare“ pe care numai orchestra în muzica wagneriană o poate deştepta. O mitologie nouă se naşte şi moare în sufletul poetului. *Beţia sybilină* despre care vorbeşte Hegel, acordul sufletului cu viaţa în timp şi în spaţiu, presimţit de religii şi folozofie, resimţit direct de poet „în noaptea sunătoare“ din „murmure cu silabe de lumină şi vorbele de ceaţă şi răcoare“. Taină şi iniţiare — înţelesul primitiv care s'a păstrat prin veacuri cuvântului „misticism“, este şi înţelesul misticismului lui Arghezi. Sufletul lui se strecoară în realitate, pe care o preschimbă spre a o cobori la nivelul primitiv şi ne sileşte să o privim cu „ochii lumii cei dintâi“, ca să citim în ea ceeace nu încape în semnele convenţionale ale inteligenţii noastre discursive..... Arghezi nu *ia „o atitudine“*, ci caută cu pornire fierbinte, cu furoare profetică, forma care să-l încapă, „cuvântul ce exprimă adevărul“, miezul, taina:

Dar ziua care trece
şi mă râneşte 'n treacăt
Imi umileşte cârja,
îmi încovoaie crinii,
Şi inima-mi urmează
s'atârne ca un lacăt
Cu cheile pierdute
la porţile luminii....

Cu versurile lui Arghezi s'a risipit legenda „cuvintelor nepoetice“. Orice materie care poartă iscălitura meşteşugarului poate îmbrăca frumuseţea. Bourdelle îşi realizează adeseori ideile măreţe şi spirituale în ciment. Asemenea cred că se dezmint şi riguroasele clasări de romantic sau clasic în care critica savantă aşează atât de ticluit operele de artă. Arghezi ca orice talent adevărat din vremurile noastre nu poate fi nici clasic, nici romantic. Cu vădita lui aplicare pentru faptele şi ideile mari, cu furtunatecul său avânt patetic, el este totuşi o sensibilitate stăpânită şi posedă un sentiment al măsurii şi al echilibrului, în unele părţi, care aminteşte templul grec, după ce a ştiut atât de bine să ne recheme în minte cu alte versuri piramida egipteană.

Iubirea a cărei expresie este la el totdeauna discretă şi pură, chiar când are gustul pronunţat al plăcerii şi care în deobşte are un accent de patetic spiritual, exprimat clar în versuri ca „Restituiri“, indicat în mai toate poeziile sale de „iubire“, atinge totuşi într'o perfecţiune, pe care n'am întâlnit-o adeseori la poeţii cu atitudine clasică, concepţia cugetării împăcată cu viaţa, realizată în frumuseţea antică. Versurile „Tu nu eşti *Frumuseţea*“, de pildă, dau sufletului „zîmbetul“ acelor creaţii de artă clasică, în care frumuseţea este pe măsura omului, în care supraomenescul nu e căutat şi totuşi e prezent în libertatea cu care viaţa se preînoeşte şi surâde, cu conştiinţa deplină că expresia materială a desăvârşirii sale este semnul cel mai expresiv al legii...

Conştient de puterile năprasnice ce poartă în el, spăimântat pare că, de urmările dezlănţuirii lor, Arghezi îşi făureşte singur o frână neîndurată, o poruncă fără replică, o disciplină a adevărului care este crezul său. El crede neclintit în putinţa unei lumi mai bune care să se 'nalţe ca o cetate a luminii clădită de cei „căzniţi, urâţi şi goi“ care însă. „ţin“ şi strâng cântecul, lumina, taina, unda, întinsurile albastre „Temeliile Veciei“.

Crezul său nu este o visare himerică şi abstractă, un umanitarism vag şi dulceag. El e o adevărată mărturisire de credinţă închisă într'un cadru rigid şi solid, aşezată pe o temelie solidă: iubirea fraţilor lui întru suferinţă, a fiilor pământului acela pe care „a călcat potecile lui Dumnezeu cu luare aminte“, de unde „corbii“ învăluiţi de ploaie ridică pe aripă bestemul celui ce se îndoae şi face întâiul pas cu frică“, acei „feţi albi“ din inima lui, acei ce împiedicaţi în fier „pare turnat în bronz şi vitele în piatră“.

„Cuvinte Potrvite“ e un poem unic. El poate fi clădit din sfărâmături şi fragmente, un suflu unic, puternic şi plin de viaţă îl însufleţeşte. E un cântec minunat scris uneori în linii şi volum, alte ori în culoare şi mişcare, în schiţe uşoare şi înflorite, în gesturi abia indicate sau în forme şlefuite de operă desăvârşită. E o operă lucrată de un meşteşugar, care şi-a luat meşteşugul în serios; se simte credinţa, naivă pentru vremurile noastre, a celui ce a mânuit unealta şi care mânueşte tocul cu aceiaşi adâncă conştiinţă şi sfântă probitate sufletească. E opera unui „om“, prezenţa lui o simţi pretutindeni şi credinţa lui stăpâneşte totul, religia lui sună ca un glas de clopot venit din veşnicie ca să mai coboare printre noi Heruvimii din ceruri.

ISABELA SADOVEANU

KARL EMIL FRANZOS

Romancier şi nuvelist de mare vază, s'a născut în Podolia rusă (partea Ucrainei fostă poloneză) într'o casă de pădurar, în 1848, şi a murit la Berlin în 1904. A condus la Viena, între anii 1882—85, revista „Neue Illustrierte Zeitung“, iar apoi a întemeiat şi dirijat la Berlin, dela 1887, revista „Deutsche Dichtung“ — care a avut o deosebită însemnătate în viaţa literară a Germaniei. A călătorit mult, a cunoscut bine peninsula balcanică şi mai ales România şi Bucovina, unde se pare că a trăit câtva timp, căci multe din nuvelele sale descriu viaţa şi ţinuturile noastre (ca de pildă surprinzătoarea nuvelă „O dramă la Bistriţa“ din numărul de faţă al Lecturii). In volumele lui de nuvele: „Asia Mică“ (1876), „Dela Don la Dunăre“ (1878), „Din stepa cea mare“ (1888), „Evreii din Barnow“ (1877), se dovedeşte ca bun observator şi strălucit evocator al oamenilor, locurilor şi împrejurărilor culturale şi sociale din Europa sud-răsăriteană. Prin aceste părţi (anume în Galiţia) se desfăşoară emoţionanta dramă a celui mai bun roman al său: „O luptă pentru dreptate“ (1881). Mai sunt de remarcat romanele: „Iudith Trachtenberg“, „Dumnezeul bătrânului doctor“, „Leib Weinachtskuchen şi copilul său“, „Poyaz‘ (1905) care se petrec toate în cercurile evreeşti polono-galiţiene, ale căror tipuri originale le evoacă delicios, fiind în această direcţie un valoros premergător al fraţilor Tharaud şi al lui Zangwil. In romanul „Poyaz“ mai ales, tratează cu humor şi dureroasă compătimire peripeţiile vieţii unui tânăr evreu crescut în cadrul mărginit al habotniciei, din care tinde să se emancipeze urmărind cu pasiune un vis unic al vieţii lui: scena. Când e aproape să-şi atingă ţinta, alcătuirea firavă a trupului său se prăbuşeşte însă de istovul luptei duse; o sumedenie de tipuri şi figuri caracteristice, datini şi obiceiuri din Ghetto, încadrează viaţa ciudatului şi originalului „Poyaz“ (Paiaţa), poreclit astfel pentru ghiduşiile năbădăioase şi humorul printre lacrimi sub care caută să-şi mascheze drama lăuntrică de care suferă şi moare.

In toate puternicile lui creaţiuni literare, intenţia observaţiei reci a realistului e precumpănită de o duioasă şi caldă umanitate şi de o nobilă răsvrătire împotriva prejudecăţilor dezastroase şi a nedreptăţilor. In ultimul număr al „LECTURII“ (124) găsim două nuvele tipice în sensul de sus ale acestui valoros romancier, — una cu titlul surprinzător: „O DRAMA LA BISTRIŢA“ — alta cu titlul: „UN LAŞ“. In prima din aceste nuvele vor interesa desigur pe cititorii români şi entuziastele descrieri pitoreşti ale ţinutului Dornei precum şi amănuntele necunoscute despre lucrările, prin care s'a făcut navigabilă pe vremuri. Bistriţa noastră, — „Bistriţa de aur“, cum o numeşte Franzos. â

G. A. BORGESE

ILLA

Lăsând halatul în mânile Simonetei, venea în costum de bae, alergând sprintenă în sandalele legate ca nişte coturne. Nimeni nu putea alerga astfel. Se prindea în joc, răscolind un îndoit nimb străveziu de praf de aur în jurul gleznelor goale. Orice mişcare a ei, dintr'un colţ în altul al pătratului închis cu sârmă, orice îndoitură a genuchilor, orice răsucire pe călcâie, se putea transcrie pentru muzică şi dans. Urmărea mersul mingii pe care celălalt o lansa înspre dânsa, cu ochii sus, cu ochii cărora li se părea că soarele nu-i putea răni, şi cu buzele întredeschise, parcă de surprindere şi de plăcere, caşicum ea singură ar fi văzut sburând în văzduh păsări mai strălucite ca fenixul. Lansându-şi mingea, o întovărăşea cu un scurt ţipăt, uşor şi semeţ, de care aerul se bucura. De lua de jos o minge căzută, parcă îngenunchia, cu nesilită smerenie, apropiind doar un genuchi de pământ, ca o principesă în faţa unei nevăzute regine.

Costumul îi era scurt, până la genuchi, dar închis la gât, nici larg, nici provocător. De-ar fi voit cineva, i-ar fi văzut forma sânilor, drepţi şi prelungi dar mai mult decât ştofa, subţire şi adesea aderentă din cauza apei ori a mişcărilor repezi, ceeace-i acoperea frumuseţea era graţia-i însăşi, ca o emanaţie de lumină ce estompează contururile. Goale erau braţele, prelungite prin mâinile fragede, aeriene, de-o materie ce nu părea carne coruptibilă, de-o inteligenţă mai sigură decât aceea ce transpare din ochi. mâni neuitate; şi largă era scobitura gâtului, dela umăr în jos, până subţioarele din care ieşeau acele braţe de arcaş. Dar nu părea cu putinţă s'o doreşti; căci nu cutezai să bănueşti că ar fi putut da mai mare desfătare decât aceea pe care o dădea numai privind-o, nici că putea primi dela viaţă un bun mai mare decât acela pe care-l primea în fiecare dimineaţă, trezindu-se. Cât de apăsătoare şi de mutilate păreau toate celelalte lucruri şi făpturi, asemuite cu dânsa!

Trad. de AL. M.

Adeverul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an . . .	Lei 300
„ „ „ 6 luni . . .	„ 150
„ „ „ 3 „ . . .	„ 75

In străinătate dublu

ERNEST RAYNAUD — Amintiri literare

Oscar Wilde la Paris

La colţul străzilor Medicis şi Vaugirard, exista odinioară o prăvălie roşie de vinuri, cu firma **La coasta de aur**. Acest local, ilustrat odinioară de amintirea lui Jules Vallès şi Séverine, primea bine, din tradiţie, pe studenţi şi scriitori. Li se rezervase o cameră separată în etajul întâi, unde ajungeai pe o scară întortochiată ca un melc.

Moréas, capricios şi nestatornic, rămase credincios **Coastei de aur** câteva anotimpuri, ceiace atrase un număr destul de mare de poeţi. Ce seri minunate au petrecut aci, ce discuţii cordiale şi variate au avut loc! In faţa exuberanţei simboliste se ridica înţelepciunea „elanului roman“. Charles Maurras, care năzuia să reintroneze domnia Inteligenţei, lupta împotriva acelui exces de sensibilitate, împotriva esteţilor nevropaţi cerându-ne să nu reducem lumea la un simplu decor şi să nu judecăm lumea numai după datele simţurilor.

O seară celebră în analele literare ale **Coastei de aur** a fost aceia când s'a arătat în mijlocul nostru Oscar Wilde. Poetul venea pentru întâia oară la Paris, precedat de renumele lui de estet. Saloanele cele mai închise i se deschideau în grabă. Victoriosul nevrând să se'ntoarcă la Londra mai înainte de a fi văzut tot ce se putea vedea la Paris, işi arătă dorinţa de a se întâlni cu Moréas. Moréas avea o mare admiraţie pentru literatura engleză şi deci pentru întreg poporul englez. El nu şi-a ascuns admiraţia nici în timpul războiului anglo-bur şi acelora dintre şoviniştii francezi care nu-l înţelegeau, el răspundea calm: „Englezii au pe Shakespeare“. Chiar în perioada „romană“, când se eliberase de ceţile romantice, Moréas tot nu părăsise opinia lui Byron, şi anume: dacă Shakespeare e cel mai rău dintre modele, el rămâne cel mai extraordinar poet. Apoi Moréas, nepotul amiralului Tombaţiş, eroul răzvrătirii greceşti, nu uita că acelaş Byron se înrolase spre a lupta împotriva turcilor în favoarea Greciei. Moréas a trimis vorbă că va primi pe Wilde la una din agapele dela **Coasta de aur**. Protocolul rămăsese neschimbat, cu deosebire că masa fusese împodobită de chelnerul Amand — mare iubitor de literatură — cu un buchet de flori.

Wilde işi făcu apariţia la ora fixată, întovărăşit de Stuart Merril, care fusese intermediar, şi de un prieten personal, un compatriot care nu ştia franţuzeşte şi care nu ne-a fost prezentat. Fizicul ingrat al lui Wilde, făcea ca primul contact cu poetul englez să fie displăcut. Uriaş, limfatic, buzat, cu dinţii stricaţi, înfăţişarea lui era puţin seducătoare, dar repede corijată de inteligenţa privirei, moliciunea gesturilor şi farmecul cuvântului.

Masa a fost cordială, dar tulburată de oarecare stinghereală oficială. S'a vorbit numai literatură. Moréas a profitat de acest prilej spre a dărâma poetica veacului al XIX, numind pe Hugo vulgar, iar pe Baudelaire — paradoxal. Găsi cuvinte de laudă numai pentru Lamartine, „cel mai bun sau în tot cazul cel mai puţin necurat dintre romantici“. Spiritele se încălziră abea la desert, când se recitară versuri. După aceia Oscar Wilde s'a ridicat, işi ceru scuze fiind silit să plece, deoarece era aşteptat aiurea.

Câteva zile după aceea, întâlnindu-l pe bulevardul Capucines, în faţa hotelului său, Oscar Wilde veni voios către mine:

— Aprob, îmi zise el, pe Moréas şi şcoala lui care voesc să restabilească armonia elenă şi să readucă printre noi spiritul dionisiac. Lumea e atât de însetată de plăceri! Nu ne-am eliberat încă din închisoarea siriană cu divinităţile ei cadaverice. Trăim încă în împărăţia întunerecului. Până la apariţia unei religii cu o lumină nouă, să ne adăpostim la picioarele Olimpului. Să lăsăm instinctele să râdă, să se zbată la soare ca o ceată de copii zglobii. Imi place viaţa. E atât de frumoasă!...“

Şi îmi arătă priveliştea dinaintea ochilor. Era un început de Iunie. Plutea o voioşie deosebită în atmosferă. Soarele strălucea pe bulevardele împodobite de verdeaţă nouă. Lumina sclipea pe ferestre, pe ziduri, pe storuri, pe balcoane. In landouri sclipitoare treceau repede femei fericite la adăpostul umbreluţelor multicolore. Parisul era plin de un zvon de sărbătoare.

— Aº mărturisi Wilde, e mult mai frumos oraşul decât peisagiul melancolic al câmpurilor. Singurătatea de ţară mă înăbuşă, mă striveşte. Ai băgat de seamă că azurul cerului vorbeşte mai limpede sufletului la oraş, iar florile sunt mai emoţionante? Imi place viaţa asta exaltată, acest furnicar de oameni, acest schimb de priviri furişe, această vecinătate a pasiunii înfrigurate. Nu mă simt cu adevărat eu decât în mijlocul unei mulţimi elegante, în beţia capitalelor, în inima cartierelor bogate, în decorul somptuos al hotelurilor de lux, loc de întâlnire al elitei cosmopolite, prevăzut cu toate conforturile dorite şi o armată de servitori, cu mângâerea caldă a unui covor sub picioare. Sunt fermecat de toate rafinamentele confortului, floare supremă a civilizaţiilor. Nu pot suferi natura pe care omul n'a îmbunătăţit-o cu priceperea şi gustul lui.

Şi Wilde mă duse către vitrinele de lux, costisitoare, către ferestrele bijutierilor.

— Mă 'nebunesc după bijuterii, urmă el, ca de orice lucru frumos al cărui preţ creşte cu lipsa lui de folos. Ideia de a scrie **Salomeia** mi-a venit privind bijuterii. I-am văzut fiinţa, în cap cu o cască de aur şi inundată toată de pietre preţioase. Priveşte aceste diamante cu apele atât de frumoase, alcătuind diadema pe care ai dori s'o vezi pe fruntea unei tinere împărătese şi care va împodobi poate cine ştie ce nevastă de băcan îmbogăţit spre a-i scoate şi mai bine în evidenţă vulgaritatea şi urăţenia! Şi când te gândeşti că aceste grăunţe fulgurante de lumină au luat naştere din cărbunele murdar! Tot astfel poetul, care-şi are esenţa scoasă din ceilalţi oameni, devine un fenomen miraculos printr'un simplu joc de cristalizare şi dobândeşte, singur, o valoare nepreţuită. Prin ce mister elementele cărbunelui sfărămicios se transformă în acest grăunte rezistent înzestrat cu privilegii speciale? Pietrele preţioase sunt refractare temperaturii înconjurătoare. Diamantul rămâne inviolabil şi elanul irezistibil al curentului electric se ştirbeşte de pereţele lui. Tot astfel poetul se elibereză de legile comune şi de necesităţile obicinuite. Geniul are drepturile lui imprescriptibile. Când Benvenuto Cellini a crucificat un om viu spre a studia jocul muşchilor în agonie, bine a făcut papa care l-a achitat. Ce preţ poate avea moartea unui vag individ, când e vorba să slujească la apariţia unei opere nemuritoare şi să creeze, precum spune Keats, un etern izvor de vrajă?“

Vorbind de operele lui, Oscar Wilde mă opri cu un gest:

— O! Să lăsăm toate acestea! Cred că au prea puţină însemnătate! Scriu ca să mă mai odihnesc şi ca să-mi dovedesc, precum făcea Baudelaire cu atâta geniu, că nu sunt inferior contemporanilor pe care-i dispreţuesc. Ambiţia mea nu se rezumă în câteva poeme. Vreau să fac din însăşi viaţa mea o operă de artă. Cunosc valoarea unui vers frumos, dar şi a unui trandafir, a unui vin ales, a unei cravate şi a unui fel de bucate“.

Pentru a înţelege pe Oscar Wilde, trebue să ţinem seamă de faptul că era Irlandez. El făcea parte din acel popor alungat şi persecutat de veacuri, dar orgolios, ireductibil şi care n'a voit niciodată să recunoască legea învingătorului. Stăpânii lui îl vorbesc de rău şi-l insultă. Dispreţuesc mândria lui şi nu vor să vadă în opunerea lui sistematică decât un vulgar spirit de contradicţie. Irlandezii la rândul lor işi dispreţuesc la fel persecutorii. Oscar Wilde deşi mărturisea că n'are prejudecăţi, suferise fără ştirea sa influenţa acestei duşmănii seculare şi dacă a regăsit la Londra aceiaşi asprime puritană, aceiaşi încăpăţânare hipocrită a castităţii (se ştie că irlandezii se bucură de un mare renume de puritate) de care firea sensuală a lui Wilde suferea, el era de două ori pornit să se elibereze, din instinct şi din dorinţa de a înfrunta o rasă detestată. Tot din spirit de luptă va ajunge la dandysme. Era un fel elegant de a-şi batjocuri contimporanii.

Colţul librăriei „Haseler“

Librăria de artă „Haseler“ din strada Eugen Carada 7, recomandă următoarele cărţi interesante:

COLLECTION ROSEAU D'OR

Al 17-lea volum al acestei interesante serii de opere şi cronici, îl formează „L'homme éternel“ de *Chesterton*. Amintim volumele precedente: *Jacques Maritain:* Trois réformateurs; *Henri Ghéon:* Le comédien et la grâce; *C. F. Ramuz:* L'amour du monde; *Chesterton:* Saint François d'Assise; Croniques (premier numéro); Le soulier de satin de *Paul Claudel;* Corespondance entre *Jacques Rivière et Paul Claudel; Georges Bernanos:* Sous le soleil de Satan; *Stanislav Fumet:* Notre Baudelaire; *E. Dermengem:* Vie admirable et révélations de Marie des Vallées; Chroniques (deuxième numéro); Charles Silvestre: Dans la lumière du cloître; *Pierre Reverdy:* Le gant de crin; *N. Berdiaeff:* Un nouveau moyen-âge; Chroniques (troisième numéro); *Julien Green:* Adrienne Mesurat şi *Henri Massis:* Défense de l'Occident.

Avem în depozit *toate* volumele din serie (deşi unele din ele sunt extrem de rare) şi primim subscrieri pentru cele următoare; volumele se vând separat.

CAHIERS VERTS

Seria nouă a fost inaugurată de interesantul roman Catherine Paris al *principesei Bibesco.*

Din celelalte Cahiers-verts, epuizate şi foarte căutate, oferim: Charles Maurras: Musique intérieure; Mauriac: Désert de l'amour; Alex. Arnoux; Suite variée; Comte Gobineau: Prisonnier Chanceux; Henri Brémond: Prière et poésie; Giraudoux: Bella; Comtesse de Noailles: Honneur de souffrir; Robert Dreyfus: Souvenirs sur Marcel Proust; D'Arbaud: Bête du Vaccarès; Henri Franck: Lettres a quelques amis; Joseph Delteil: Jeanne d'Arc; Vaudoyer: Beautés de la Provence; Paul Morand: Rien que la terre; Maurois: Dialogues sur le commandement; Em. Berl: Méditations sur un amour défunt; Maxime Leroy: Vie du comte de St. Simon; Louis Hémon: Battling Maloine; Roubaud: Les enfants de Caïn; Mayran: Hiver; Gabriel Marcel: Un homme de Dieu; Georges Moore: Mémoires de ma vie morte; Robert Browning: Poèmes. Ultimul caet apărut cuprinde sub titlul: „Ecrits“ proză de Pierre J. Jouve, André Chamson, André Malraux, Jean Grenier şi Henri Petit.

Amintim că în colecţiunea „Cahiers verts“ n'au fost primite decât operele de valoare ale autorilor de real talent.

„SCRIPTA MANENT“

Este titlul unei colecţiuni pentru bibliofili „de petites bourses“. Tipărite pe hârtie fină, cu numeroase şi interesante ilustraţii în text, aceste volume trase într'un număr restrâns de exemplare, împacă şi pe cei mai esteţi colecţionari. Preţul volumelor este de lei 105-120. Oferim volumele: Atala de Chateaubriand, Taras Boulba de Gogol, Voyage sentimental de Sterne, Princesse de Babylone de Voltaire, Paul et Virginie de Bernardin de Saint Pierre; Les paradis artificiels de Baudelaire; Zadig de Voltaire; Lysistrata de Aristophane etc. etc.

CARŢILE ZILEI

Romane franceze: Philippe Soupault: Coeur d'or lei 81; *André Maurois:* Vie de Disraeli 81 lei, *André Gide:* Journal des Fauxmonnayeurs; *Jacques Bainville:* Jaco et Lori; *Julien Green:* Adrienne Mesurat; *Claude Anet:* La rive d'Asie; *Francois Fosca:* Derechef (Din colecţia lui S. Kra: Revue européenne); *Billy et Twersky;* Comme Dieu en France (este partea doua din Epopée de Ménaché Foïgel).

Romane germane: Lewis Sinclair: Babbit, Dr. med. Arrowsmith (2 vol.); *Feuchtwanger* (autorul lui: Jud Suessz : Prinzessin Margarethe von Maultasch; *Franz Werfel:* Der Tod des Kleinbuergers precum şi Paulus unter den Juden, Verdi, Nicht der Mörder-der Ermordete ist schuldig; *Sigrid Undset:* Frühling, Jenny şi celebrul Christin Lawrans Tochter (3 vol.); Felix Salten: Martin Overbeck.

CARTI ROMANEŞTI

A. L. Zissu: Spovedania unui candelabru (lei 100 franco provincie) *T. Arghezi:* Cuvinte potrivite; *A. Toma:* Poezii; *Gh. Magheru:* Tudor Ardeleanu şi O legendă (drame).

Apocalipsul lui William B ake

In ţara lui Newton fisicianul şi a lui Locke filosoful utilitarist, a răsunat pe la sfârşitul veacului al 18-lea glasul unui profet în pustiu, care a cutezat să afirme primatul spiritului. *William Blake* (1757—1827) e din familia marilor mistici (ca Swedenborg) cari cred în realităţile interioare, cari au visiunea armoniilor suprateresţre şi cari se pierd ei înşişi, uneori, în învălmăşita lor „pădure de simboluri", râvnind spre marea lumină pe care o găsesc în cele din urmă în conştiinţa lor suverană.

După isbânda ştiinţei, al cărei apogeu unii o văd în utilizarea ei satanică la operele de distrugere războinică, se manifestă în zilele noastre un elan de purificare spirituală ce pare totodată o întoarcere la intuiţionismul profetic şi la contemplarea metafisică. Afirmarea tot mai strălucită a teosofiei cu multiple aspecte, curentele religioase cari se revarsă deseori din albia ortodoxismului spre a curge prin ţarinile virgine ale sufletului, sunt semne ale înoirii morale şi ale unei radicale revizuiri a valorilor ştiinţifice. Nu a ştiinţei pure — care rămâne intactă, ci a metodelor şi a atitudinilor practice. Suma cunoştinţelor omeneşti e, în general, aceiaşi. Modul cum le folosim şi le aplicăm, interpretarea lumii şi aprecierea vieţii variază sub impulsul unor evenimente istorice dominante.

Spiritualismul post-belic a găsit în Wilam Blake un precursor. Gravorul care trăia penibil din ilustrarea operelor lui Milton, Gray, Young — şi care nu şi-a putut tipări scrierile, fiind nevoit să graveze propriile sale manuscrise pentru un număr restrâns de subscriitori, e tradus azi în Franţa, în Germania şi retipărit în Anglia, în mari ediţii pline de comentarii şi adnotaţii: — *Schiţe poetice, Tiriel, Revoluţia franceză, cântecele nevinovăţiei şi ale Experinţei, Insula din lună* — şi mai presus de toate, *cărţile profetice* în care Blake s'a realizat întreg, haotic şi apocaliptic, dar plin de căldură, ca flacăra, şi plin de adevăruri ca rodia de sâmburi... Traducerea lui Pierre Berger: *Les premiers livres prophètiques* [1]), ne înlesneşte cunoaşterea unui poet pe care îl putem numi cosmogonic şi a unui gânditor răsvrătit, care nu calcă în făgaşul logicei ca să nu se fixeze în închisoarea de ghiaţă a Raţiunii.

Blake e un intuitiv, un clar văzător: el vrea să smulgă inima adevărurilor, ca s'o ofere încă sângerândă, palpitândă, acelora cari îl pot urma pe cărările spinoase ale Revelaţiei. Crezând în realitatea visiunilor sale, Blake avea o forţă de persuasiune, o siguranţă de afirmare care a dat lumii sale de fantome contururi precise şi armonii mobile ca ale focului şi apei. Abstracţiunile lui au nervi şi sânge. Iată orgoliul care a creat Ninive şi Babilonul, Tyrul şi chiar Ierusalimul, apoi Elada şi Roma înălţată pe cele şapte coline. Orgoliul acesta, năpădit de durerile cumplite ale unei nouă fecundităţi, a dat naştere „celor doi copii gemeni: Invidia şi Ura. Invidia are capul imens al unui şarpe, şuerând printr'o sută de limbi; suflarea ei veninoasă zămisleşte Satira, molipsire mârşavă de care nimeni nu e scutit. Covârşită de o sete nestinsă, ea îşi înghite propria-i otravă, care consumă părţile ei inferioare, de unde ţâşneşte un isvor. Negru şi rău mirositor, isvorul acesta străbate ţări, rostogolindu-şi valurile cu sgomote mari; dar în cele din urmă, el se pierde în lacul numit Uitarea. Cupa fiecărui muritor e umplută la acest isvor"... *(Livres prophetiques*, pg. 50). Această suprapunere de simboluri se menţine ca o schelărie proectată în infinit şi acel care vrea să urce, nepregătit, se pierde în ameţeala unei măreţii universale în care lumile se perindă în frenezia creaţiunii.

Să mai citim: „Ura, vrăjitoare uscată, aţâţă Invidia, neputincioasă să facă singură ceva, uzată, demon fără sânge pe care zeii îl slujesc precum vrea... Ea rămâne nevăzută, departe, într'o oribilă peşteră, ascunsă de ochiul zilei, ţintuită de soartă pe o stâncă aspră; şi acolo, ea îşi săvârşeşte farmecele, iar mârâitul ei sgudue pământul. Ea veghează asupra Invidiei cu vrăjile ei amorţitoare — şi asupra Melancoliei, născută din negrele ei măruntae. Este o Melancolie, atât de fermecătoare!, al cărei cer se află în Cerul Spiritului, căci ea vine din cer şi, oriunde se duce, cerul o urmează. Ea readuce adevărata Bucurie, şi Contemplarea este fiica ei. Dulce Contemplare! Ea aduce omului Umilinţa. „Ia-o, spune dânsa, păzeşte-o în inima ta, stăpân pe tine însuţi, şi vei fi atunci stăpân peste tot". Contemplarea o învaţă pe Cunoştinţă modul real de a şti, punând-o pe tronul ei, altădată pierdut..." Şi Blake urmează, fără să se întrebe dacă se contrazice după câte-va rânduri: „Cunoştinţa a făcut ca Melancolia să coboare până la noi. Conştiinţa a fost trimisă ca păzitoare a Raţiunii, — a Raţiunii, altădată mai frumoasă decât lumina, până ce a fost pângărită în temniţa neagră a Cunoaşterii. Căci Cunoaşterea a isgonit blânda Nevinovăţie..." (pagina 51).

Cine cunoaşte câtuşi de puţin istoria filosofiei, evoluţia culturii universale şi luptele dintre Religie şi Ştiinţă, va recunoaşte după aceste câte-va citaţii pătrunderea mistică a lui Blake în arcanele spirituale. *Cărţile Profetice* sunt o sinteză a vieţii şi gândirii omeneşti, dar nu o sinteză istorică, ci una personală în care poezia e amestecată cu metafisica, visul cu realitatea, cucernicia cu satanismul. Blake a creat o mitologie proprie, ca să-şi exprime gândurile, ca să dea trup concepţiilor sale. Nume ciudate, cu sonorităţi barbare sau armonioase: Urizen (raţiunea despotică), Enitharmon (femeia-materie), Orc (spiritul libertăţii), Ocalythron (zeiţa geloziei), Palamabron (preotul religiei naturale), Elynitria (o Diană cu arcul de argint)...

Să rezumăm însă „dogmele" lui William Blake. Pentru el, lumea reală, e o simplă aparenţă. Simţurile nu ne pot da decât ilusiuni trecătoare. Numai visiunile sunt temeinice, pentrucă isvorăsc dintr'o realitate personală, singură permanentă, singură absolută: conştiinţa. Legătura dintre om şi divinitate, dintre eu şi lume se face prin intuiţie, prin imaginaţie, nu prin simţuri. „Paradox" cu totul contrar materialismului ştiinţific. E absurd acest punct de plecare? Crede! afirmă Blake. Dacă nu crezi prin tine însuţi, nimeni nu te poate face să crezi. Deci, „adevărata ştiinţă este intuiţia, visiunea directă şi indiscutabilă a adevărului". Pierre Berger spune că, dacă s'ar cerceta filiaţiunea „ideilor" lui Blake, s'ar găsi urme din toate credinţele oculte, din vechime până azi: „gnosticism, hermetism, cabale, religii orientale, brahmanism, budism, judaism şi creştinism inversat, visiuni ale lui Böhme şi Swedenborg, elucubraţii mistice ale lui William Law şi fără îndoială, multe alte lucruri".

Din acest apocalips ideologic şi mitologic, se desprind câteva principii cari îl apropie totuşi pe Blake de idealurile permanente ale religiei şi ştiinţei moderne. Iată-le: 1) unitatea întregei omeniri, deci fraternitatea oamenilor; 2) unitatea spirituală a omului şi a tuturor fiinţelor din univers deci bunătatea universală; 3) demnitatea divină a omului, adică identitatea lui esenţială cu Dumnezeu; 4) iluzia individualităţii şi suprimarea totală a egoismului (pag. 17). Slăvind libertatea, Blake respinge tirania socială şi chiar legile elementare. A cântat Revoluţia Franceză, a slăvit America, în care credea că se va naşte libertatea şi a condamnat Europa utilitară, mai ales Albionul făţarnic. Europa, care robeşte sufletele, a dat la iveală flagelul materialismului, „religia naturii" şi filozofia raţiunii, căreia Blake îi opune „legitimitatea instinctelor, a pasiunilor, a dorinţelor cari nu se pot potoli pentrucă firea omului e nelimitată ca şi amintirile divinităţii sale". Urând tiraniile religioase şi sociale, el pune în primul plan rolul artistului, care trebue să fie vizionar şi profet, mijlocitor al eternităţii şi pregătitor al „regenerării umane şi universale prin uitarea personalităţilor (egoismul), prin unirea intimă a fiecăruia în Omul etern care este Totul".

E de fapt un pan-humanism, care în loc să pornească dela biologie (adică dela evoluţia ascendentă a lumii externe), consideră omul ca un centru a cărui forţă spirituală radiază dinăuntru spre „aparenţele" lumii şi care îl înalţă până la comuniuni universale, în extazul divin al conştiinţii. „Planul supra-sensual de unde priveşte Blake viaţa omului şi istoria universală, e deseori inaccesibil inteligenţii moderne deprinsă cu disciplina logicei şi prudenţa ştiinţei experimentale. Impotriva acestora, Blake a scris *Cărţile profetice*, care nu sunt decât fragmente desperechiate, pagini incandescente de credinţă, mărturii ale *haosului-lucid* (dacă se poate spune astfel), care se desfăşoară, precum scrie Berger, în „imense episoade, în povestiri învălmăşite unde nu e nici una din legile vieţii, unde nu se mai ţine în seamă timpul şi spaţiul, unde figurile se schimbă ca un Kaleidoscop veşnic agitat".

Totuşi din acest apocalips poetic şi profetic, se desprinde o credinţă regeneratoare. Blake, fanatic al Spiritului, poate fi considerat nu numai ca un precursor al „celui mai integral romantism", ca un „divinizator al imaginaţiei şi al pasiunei". Prin râvna lui de a integra în om viaţa universală în esenţa ei cea mai pură şi mai conştientă: Spiritul, Blake se pune în linia creatorilor de valori morale şi estetice, suprapuse muzeelor în care sunt păstrate gemele reci ale ştiinţei, fosilele istoriei şi monştrii technicei. Opera lui Blake e un isvor viu, care răzbeşte în negurile superstiţiilor şi în stâncile tradiţiei savante. El trezeşte energia spirituală ascunsă în fiecare om. El repetă credinţa marilor vizionari: *divinitatea e în conştiinţa fiecărui om*. In binele şi în răul omenesc: în înfrăţirea cerului cu pământul! Blake a văzut bine în firea dualistă a omului, aceeaşi ca şi dualismul universal. El nu crede numai în cerul plin de fantome îngereşti al lui Swedenborg: ca să valorifice acest cer, îi trebuie şi iadul pământesc. Blake a adăugat satanismul, nu ca un contrariu al divinului, ci ca o contragreutate care ţine în echilibru balanţa Binelui şi a Răului.

EUGEN RELGIS

1) Ed. Rieder Paris, 1927.

AUTENTICE

Louis Forest a fost invitat săptămâna trecută să prezideze la Villerville un concurs de frumuseţe şi eleganţă— concurs de automobile. Premiul era disputat de treizeci-patruzeci de automobile, multe din ele conduse de femei frumoase cari rivalizau şi ele în cochetărie. Louis Forest era foarte încurcat; dar îi veni un gând:

— Deschideţi capoatele! porunci el.

Şi frumoasele automobiliste trebuiră să arate interiorul motoarelor. De data aceasta s'a putut stabili o erarhie, căci cele mai multe erau foarte murdare.

— Nu mi s'a spus că va trebui să arătăm şi motorul! protestă o concurentă.

— De ce, doamnă? zise Louis Forest. La un concurs de frumuseţe mai e oare nevoe să se spue că trebue să faceţi şi o bae la picioare?

* * *

Se constituise ministerul Painlevé, primul minister Painlevé, cel care a urmat guvernului Herriot.

Caillaux fusese chemat dela Mamers spre a lua portofoliul Finanţelor. Reîntoarcerea lui a fost primită destul de rece de Senat şi când noul ministru a trebuit să se prezinte în faţa comisiei senatoriale a finanţelor, prudentul Lacroix, preşedintele numitei comisii, îl preveni că ar putea avea loc manifestaţii ostile şi-l rugă să-şi amâe cu vre-o câteva zile vizita. Intre timp, Lacroix avea să înblânzească pe membrii comisiei.

— Fie, răspunse Caillaux.

In sfârşit veni ziua şedinţei.

Ministrul se prezintă în faţa comisiei, urmat de un funcţionar dela Finanţe, mare jongleur de cifre. D. Lacroix nu „îmblânzise" încă pe nimeni. Comisia a fost într'adevăr, glacială.

Oricare altul ar fi fost descumpănit. Nu însă Caillaux căruia îi plăcea lupta. Se aşeză, îşi deschise servieta, aşteptă câteva clipe, şi atmosfera neschimbându-se, îşi îndreptă monoclul, aruncă asupra senatorilor o privire curioasă şi întorcându-se către funcţionarul care sta la stânga lui rosti dispreţuitor, cu jumătate glas:

— Cât au îmbătrânit!....

A fost de ajuns ca toată comisia să devie caldă!

Atitudinea de ironie şi de sarcasm pe care vigurosul scriitor francez

OCTAVE MIRBEAU

o are în faţa minciunilor şi prefăcătoriilor vieţii, e accentuată la potenţial în puternica şi impresionanta povestire

UN OM SENSIBIL

pe care o publică într'o foarte îngrijită traducere, datorită d-nei Julieta H. Blazian, excelenta colecţie de popularizare

Biblioteca „DIMINEAŢA" No. 80

Preţul unui volumaş numai lei 6.

Suceava

D-nei Maria Cristuri a

I

Călătorul ce calcă vechea graniţă dintre Burdujenii „români" şi „Iţcanii austriaci", cu gări aproape monumentale, dar de un pustiu azi ce nu te supără pentru viaţa de ieri —, priveşte mereu spre orizontul sudic un promontoriu cap de dealuri succesive, pe care se odihnesc de veacuri casele massate ale Sucevei. Calea ferată de odinioară, care lega practic Iţcanii de târgul Sucevei, a fost distrusă în timpul războiului când de ruşi, când de austriaci; azi ne-am întors la „birjele", neinvinse încă de tren, ce adastă la cele două gări. Dacă pentru întâia oară vii la Suceava şi te informezi dela binevoitorul călător din tren unde sa te cobori — căci staţiile sunt foarte aproape — ca să găseşti sigur trăsuri, răspunsul diferă: un român îţi recomandă Burdujenii, un neamţ Iţcanii. Din fericire acceleratul şi expresul au rezolvat această dilemă şovină oprind numai la Burdujeni, de unde o scurtă şi proaspătă şosea te duce peste apa Sucevei, în mai puţin de-o oră, până în „centrul" capitalei celui mai mic judeţ din câte ne-a hărăzit noua orânduire administrativă. Certată cu higiena, Suceava place prin aspectul modern al câtorva clădiri administrative, prin însufleţirea târgovaţă a unei seri odihnitoare de vară şi în deosebi prin bunavoinţa fiilor ei, chiar a acelor de curând trecuţi sub paternitatea românească; căci le-a rămas cel puţin politeţa formală suficientă pentru un călător. Şi când călătorul este un cetăţean al trecutului, nici nu-l mai interesează Suceava de azi; cu atât mai mult când o gazdă ce-ţi dă icoana vechii ospitalităţi moldoveneşti te lipseşte de contactul civilizaţiei provinciale.

II

Inceputurile Sucevei se pierd în negura medievală, cum se şi cuvine unui oraş de mare trecut istoric. Dar dacă pentru botezul Athenei s'au luptat prin întrecere de daruri zeiţa Palas Athena cu Poseidon al mărilor, iar numele Romei fu câştigat printr'o jertfă şi mai sângeroasă, pentru vechea capitală a Moldovei cronicarul Costin găseşte o origină mai modestă: „Suceava târgul l'au descălecat nişte cojocari; *soci* se chiamă ungureşte cojocar, iar *suceava*, cojocărie" 1) Deci, după legenda scrisă oraşul s'ar trage dela Moroşenii aduşi de Dragoş-Vodă la 1352 şi s'ar fi înfiinţat odată cu Baia—aceasta de olari saşi—şi cu Iţcanii dela un rutean Iaţco. Adevărul istoric pare a fi altul în ce priveşte numai data, căci n'ar fi exclus ca nişte colonişti unguri, veniţi ca şi Saşii cu intenţii civilizatoare şi economice, să fi întemeiat un centru orăşenesc pentru aşezările mai vechi de agricultori şi mocani români. Când statul moldovenesc se organizează şi apare un scut militar împotriva prădăciunilor barbare, Suveava ia un avânt atât de puternic că bate celelalte corcurenţe în cinstea capitalei: Rădăuţi, Siret, Baia şi Hârlău, rămânând ca atare fie dela Iuga Coriatovici (1373—75), fie mai sigur dela Petru Muşat (1375—1391) până la a doua domnie a lui Lăpuşneanu (1564).

Două veacuri de glorie neîntreruptă, timp suficient pentru a se dura cele 11 biserici, rămase până azi mărturii întregi a vredniciei domnilor — căci mai toate merită să li se decearnă titlul, atât de preţuit în alte oraşe, de „biserică domnească". Afară de cetatea celebră a lui Ştefan şi întăriturile Zamcăi care străjuesc la marginile de apus şi răsărit, Suceava numără azi 14 biserici, numai trei mai noui, pentru o populaţie de 20.000 suflete. E cam mult, mai ales în comparaţie cu Rădăuţi, oraş mai mare; de aceea poate, în bună stare sunt azi numai Mirăuţii, Sf. Ioan cel Nou şi Sf. Dumitru din cele mai vechi, care au şi parohii ortodoxe, biserica armeană Sf. Simeon şi Sf. Ilie, biserica satului vecin cu acelaş nume.

III

Cel mai vechi locaş dumnezeesc al Sucevei este, fără probabilităţi de discuţie, aşa numita biserică a Mirăuţilor sau cum îi zice azi Sf. Gheorghe cel Nou. După Grigore Ureche s'ar părea că exista înainte de Alexandru cel Bun, unii susţin chiar pe Dragoş sau Iuga, ca primictitori 2); după Romstörfer ar fi dela finele veacului al XV-lea. Inscripţia aurie de pe placa de marmoră din stânga intrării dă ca date certe: fondată la 1401, părăsită la 1522, de când şi-a pierdut şi cinstea de catedrală metropolitană, iar cu vremea ajunge o „magazie pentru producte agricole închiriată de negustorii dela primăria Sucevei" — cum o vede Melhisedec în 1883 3). In această stare deplorabilă, cu bolţile şi pereţii deterioraţi, locuinţa bufniţelor, şi stafiilor ce speriau copiii mhalalei, stă până la 1899, când începe o demnă restaurare, terminată la 1903 şi la care un cuvânt hotărîtor avu şi istoricul Romstorfer 4). Deşi german-austriac, fu pătruns de un profund spirit al trecutului românesc, căci principiile sale arhitectonice şi decorative, inspirate după sigure izvoare contimporane, au redat unor biserici bucovinene culoarea timpului cea mai adecvată. Cu toate criticile aduse de istoricii noştri, sunt de părere că Romstörfer n'a greşit. Să se cerceteze numai unele chipuri chivotale păstrate în cele mai vechi picturi ale bisericii bucovinene, cel puţin din epoca lui Rareş — un exemplu perfect în naosul Moldoviţei. După modelul Mirăuţilor s'a restaurat acoperişul Sf. Gheorghe cel Vechi din acelaş oraş şi s'au construit bisericile ortodoxe din Câmpulung şi Sadova.

De plan treflat, specific arhitecturii moldoveneşti din primele timpuri, cu o singură turlă pe naos înălţată după acelaş vechi sistem, nu mai poate prinde nici o discuţie că ruina din secolul XIX-lea a păstrat vechea temelie a lui Alexandru cel Bun, dacă nu—mai sigur a lui Ştefan cel Mare. Rămâne în discuţie afirmaţia d-lui Balş că restul clădirii ar data din secolul al XVII-a după cele două zone de arcaturi bizantine despărţite printr'un brâu de dinţi de ferestrău scoşi din cărămidă, ce apar în Muntenia abia la finele sec. al XVI-lea; după colonetele angajate la unghiurile turlei, contraforţii şi sistemul de despărţire dintre nartex şi naos, prin două coloane, obişnuite în sec. al XVII-lea în locul zidului plin mai vechi. Originalitatea Mirăuţilor constă în turnul clopotniţei, alăturat păretelui sudic al narthexului. Jos formează prin trei largi deschizături un pridvor liber, mai rar în Moldova; deasupra sunt clopotele, ale căror sunete străbat prin două rânduri de ferestre, câte trei şi şapte suprapuse. După d. Balş clopotniţa e sigur din veacul ultimei clădiri; pentru noi însă tocmai clopotniţa prin aşezarea ei ar fi un indiciu sigur de vechimea clădirii, prin marea asemănare cu Bălineşti, ce datează din ultima decadă a veacului al XV-lea.

IV

Pe punctul culminant al oraşului — în dublu înţeles geografic şi edilitar — tronează cea mai spaţioasă biserică a Bucovinei până la 1777 şi una din cele mai mari a arhitecturii moldoveneşti (43 m. lungime pe 12 m), Sf. Gheorghe, cum au botezat-o ctitorii ei domneşti — Sf. Ioan cel Nou, cum i se spune azi după moaştele ce le adăposteşte. Moaşte care atrag mii de vizitatori cucernici, ţărani în deosebi din Bucovina şi nordul Moldovei, ceadastă în curtea umbroasă a bisericii, în piaţa din faţă şi în hanurile mărginaşe. Un turn masiv la intrare din trei etaje, pe sub care un gang larg abia lasă trecere îngustă printre mesele încărcate de lumânări, icoane, smirnă şi tămâie, cărţulii şi alte daruri sfinte, aducătoare de mântuire şi cumpărătorilor, şi vânzătorilor. Incepută de Bogdan cel orb şi terminată de Ştefăniţă la 1522, servi de biserică metropolitană până după mutarea Capitalei la Iaşi 5) şi apoi de catedrală orăşenească până în zilele noastre.

Durată în dimensiuni neobişnuite până atunci, stă mărturie vremurilor înfloritoare pe care marele Ştefan le lăsa moştenire urmaşilor săi, ce simţiră nevoia unui locaş mai încăpător afluenţei de credincioşi; din aceleaşi motive mitropolitul Teofan adaugă la 1589 încă un pridvor închis cu două intrări, cea nordică adăpostită de un nou pridvoraş. Pentru mulţimea care de patru veacuri încheiate se înşirue necurmat la pragul locuinţei lui Sf. Ioan s'a practicat o intrare în păretele nordic al naosului şi alta în fundul absidei sudice, foarte puţin obişnuită la acest loc în arhitectura creştină. Printr'o uşă monumentală, din trei muluri întretăiate gotic se intră din pridvor în narthexul larg, despărţit în două spaţii boltite separat de două picioare de zid laterale; un arc larg lasă privirea liberă spre naosul cu păreţii despărţiţi de alte două „pieds-droits" ce susţin o cupolă înaltă, durată după ingeniosul sistem de boltire moldovenesc, rezultat din încrucişarea pătratelor şi cercurilor. Arcada enormă de azi nu aparţine primei clădiri, cum bănuiam într'o lucrare anterioară 6); fac aci cuvenita amendă, căci observând mai atent pictura de jos a arcadei, se vede c'a fost întreruptă de tăierea zidului ce despărţea cele două încăperi principale ale bisericii după moda vremei. Probabil în al XVII-lea veac să se fi lărgit uşa insuficientă pentru numeroşii părtaşi ai slujbei divine.

Păreţii interni păstrează vechea zugrăveală; impun scenele aducerii moaştelor Sf. Ioan din dreapta intrării spre narthex, naşterea şi fecioara orantă din bolţile celor două cupole ale narthexului şi în deosebi Christ Pantocratorul „atot stăpânitor" din înaltul cupolei naosului. La dreapta intrării în naos cei doi ctitori străjuiesc de aproape moaştele sfinte, adăpostite într'un sicriu mai nou sub un măreţ baldachin de piatră. Biserica a fost zugrăvită şi în afară, ca toate similarele minunatului veac al XVI-lea; n'au mai rămas însă decât zugrăvelile păretului sudic—altarul, pridvorul şi păretele nordic sunt văruite spre puţina cinste a celor ce nu s'au priceput să păstreze tocmai cea mai distinsă originalitate a bisericilor moldoveneşti.

P. CONSTANTINESCU-IAŞI

1) „Cartea pentru descălecatul dintâi al Ţării Moldovei".

2) La G. Balş „Biserica Mirăuţi din Suceava" în „B. C. M. I". XVIII, 42, 1924.

3) „O vizită la câteva biserici şi mânăstiri din Bucovina", Bucureşti 1883.

4) „Die Restaurierung der Miroutz-Kirche in Suczawa", Wienn 1890.

5) D. Dan „Biserica Sf. Gheorghe din Suceava" în „B. C. M. I." Bucureşti 1910.

6) P. Constantinescu-Iaşi „Narthexul în artele bizantine, sud-slave şi române" Iaşi 1926, p. 231.

„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea"

din str. Sf. Ionică No. 5

are de vânzare:

Gustav Eckstein: Kapitalismus und Sozialismus. — *Max Adler:* Der Sozialismus und die intelektuellen. — *Lowenstein:* Die Aufgaben der Kinderfreunde. — *K. Bucher:* Die Frauenfrage. — *Ellen Key:* Missbrauchte Frauenkraft. — *O. Gloeckel:* Die „Oesterreichische Schulreform. — *Martin Andersen:* Kinder der Zukunft. — *Galsworthy:* Die dunkle Blume. — *Knut Hamsun:* Segen der Erde. — *Bernard Shaw:* Der Amateursozialist. — *Unamuno:* Abel Sanchez. — *Stefan Zweig:* Amok, etc., etc.

Pe lângă cărţile de doctrină politică şi economică se găsesc la librărie şi se pot procura cărţi în orice limbă asupra chestiunii feminine, educaţiei copiilor, învăţământului, precum şi literatură din cea mai aleasă.

Madam Huruleţ

E ora trei. Prefectura Capitalei doarme ca o prinţesă fermecată. Doi Albanezi întinşi la poartă aşteaptă paşaporte cu răbdare angelică.

— Nicoleanu e aici ?.. întreabă pe comisarul de serviciu o cucoană cu mânuşi venerabile, cu capeluţă la fel, dându-se jos din trăsura cu cal alb trasă la scară.

— Domnul prefect nu e aici.

— Când vine?

— N'are oră. Uneori vine mai devreme, alteori mai târziu.

— Da vine?

— Viine!

— Asta am vrut să ştiu. Mă duc să-l aştept.

— Poftiţi sus.

. . . .

— Pe cine căutaţi d-voastră?

— D-ta eşti de aici?

— Eu sunt cameristă.

— Caut pe Nicoleanu.

— Domnu prefect nu e aici.

— Dă-mi un creion şi o bucăţică de hârtie să-i las câteva rânduri... E un caz urgent...

— Păi nu vă duceţi la secţie?

— Nu mă'nvăţa d-ta pe mine.

— Faceţi foarte rău... La secţie trebue să vă duceţi d-voastră.

— Na... Să-i pui scrisoarea asta pe masă... Când o veni s'o găsească, da să i-o pui negreşit... Cum o intra să dea cu ochii de dânsa. Eu mă duc, nu pot să-l aştept.

— Poftiţi atunci să vorbiţi cu domnul Director.

— Unde e?

— Inainte pe sală, uşa doua la stânga.

. . . .

— Ce doriţi d-voastră ?

— Vreau să vorbesc cu Nicoleanu.

— Spuneţi-mi mie.

— Nu, eu doream să-i spun lui Nicoleanu, pentrucă îl cunosc.

— Domnul Prefect nu e aici.

— Nu face nimic, îl aştept.

— Spuneţi-mi mie ce nevoe aveţi?

— Nu pot.

— E ceva grav?

— Mi-a fugit servitoarea..

— Adresaţi-vă la secţie.

— Vezi că mi-a luat şi o pereche de pantofi. D'aia vroiam să-i spun lui Nicoleanu.

— Domnul Prefect nu stă de asta.

— Atunci caut-o dumneata, poftim.

— Eu am altă treabă. D-voastră adresaţi-vă la secţie.

— Atunci stau să vorbesc cu Nicoleanu.

— Domnul Prefect nu se ocupă cu asta.

— Atunci cine se ocupă? D-ta nu, ăla nu, săraca ţară românească... Am ajuns de râsul slugilor!... A, uite şi domnul prefect.

— Doamna?

— Huruleţ... dela expoziţie... M'aţi uitat?

— Ce doriţi?

— Eu v'am învelit tabloul care l-aţi reţinut atunci, v'aduceţi aminte?

— Bine, bine, ce doriţi?

— Mi-a fugit servitoarea.

— Da?

— Mi-a luat şi o pereche de pantofi.

— Poftiţi cu mine.

— Vechi erau, dar ce are a face.

— Şofer, Marine!.... Unde staţi?

— In strada Complezenţei.

— Dute cu doamna la secţie.

— Mersi... aduci cu răposatul, îl complimentă madam Huruleţ, urcându-se în maşină... Şi el era galant cu damele.

GH. BRĂESCU

Citiţi „Comoara cu poveşti"

„Comoara cu poveşti" nu trebue să lipsească din nici o bibliotecă şi din nici o casă. Până acum n'a apărut în limba română o carte cuprinzând aşa de multe poveşti, toate alese, şi fiind dela început până la sfârşit împodobită cu o frumuseţe de desene în culori.

SPINOZA

— fragment din romanul „Paria" —

Samuelli se simţea agitat: el se sculă de pe scaun pentru a-şi desmorţi membrele, plimbându-se în lungul camerei în care inundase veselul soare de Mai. Dar abia rădicase capul, şi privirea lui întâlni în păretele din faţa biuroului, figura înţăleaptă şi senină a lui Spinoza, ai cărui ochi negri de sephard străluceau în extazul divinătăţii, departe de viaţa pământească, trecătoare şi imperfectă. Lui Samuelli îi păru aşa că o lumină nouă îi inundase de odată sufletul. El evocă în gând viaţa austerului filosof, care venea să-i risipească cea de pe urmă umbră de scrupule şi de îndoială.

Şi acela cunoscuse urgia prigonirilor, intoleranţa oarbă a societăţilor creştine; familia lui urmase în ospitaliera Olandă exodul care pustia Iberia desfiinţând pe veci o civilizaţie înfloritoare. Şi pe adâncul cugetător îl înăbuşise atmosfera închisă a sinagogei; recucerindu-şi libertatea sufletească el se avântă în căutarea adevărului pe care talmudiştii rutinari îl ascundeau. Emanciparea lui fu o dramă întunecoasă, o luptă surdă între geniul care aspiră la perfecţiunea întrupată în Dumnezeire şi prostia idolatră erijată în dogmă care căuta să-l zugrume. La Amsterdam, la **Arborele vieţei**, inteligenţa strălucitoare a copilului minunat, se ascuţi în studiul talmudului, dobândind acea fineţă şi profunzime, care formară pe filozoful de mai târziu. Dar timpuriu, el scutură jugul scolasticei rabinice, contestă autenticitatea izvoarelor sfinte, îşi îndreptă cercetările înspre legile naturei şi purifică ideia divină de misterios şi de miracol. Ca şi nefericitul Uriel da Costa, puţin a lipsit ca îndrăzneala aceasta să nu-l coste viaţa. Spinoza se închise într'un stoicizm discret, — şi îndărătnicia lui sublimă, revolta liniştită, energia nestrămutată, care abea găseau sprijin în şubreda constituţie a trupului său delicat, îi aşezară figura într'o aureolă de seninătate legendară. In existenţa calmă de filozof, care-l izola de zgomotul vieţei pământeşti, el concepu ideia acelui Dumnezeu, care era totul în tot, imensitatea, eternitatea, perfecţiunea, — şi din care viaţa variată a Universului întreg izvorea nemijlocit fără a-şi perde esenţa divină, fără a tulbura armonia totală în Unitatea eternă. Doctrina lui purifica credinţa, înălţa morala, înlătura vechea rutină care menţinea în spiritul omenesc păgânismul superstiţios şi îngust; dărâma templele, desfiinţa parada bisericească, — readucea pe Crist în simplicitatea lui glorioasă pentru a restabili pe pământ împărăţia adevărului, bunătăţei şi a iubirei.

Samuelli se îndărătnicea să vadă un simbol în existenţa filosofului „beat de divinitate". Dar nevoea de a-şi justifica în proprii săi ochi hotărârea luată, îl făcea să nu vadă acest lucru simplu, că — între propriul său mod de a concepe emanciparea morală şi între cel care se desprinde luminos din viaţa şi opera lui Spinoza, era o distanţă enormă, o deosebire fundamentală. Şi astfel mintea sa iscodea mereu lucruri nouă. Bună oară el se întreba uneori: „E oare o simplă întâmplare că marele revoltat a luat drumul acesta şi n'a luat altul? Sau nu cumva transformarea lui este o semnificativă prescurtare a evoluţiei care se desfăşoară de secoli şi la care concură generaţie după generaţie?" Alte ori: „E oare o simplă coincidenţă, că seninul cugetător a ales pentru a face din ele baza doctrinei sale morale, cuvintele evangelice — Iubiţi-vă unii pe alţii?...". Cu deosebire cuvintele acestea îi reveneau adesea în minte, obsedându-l ca o formulă magică. Şi în orele de reculegere, ura de care se hrănise şi el şi părinţii şi străbunii săi, îi dispărea din amintire cum dispărea tot ce era tradiţional şi exclusivist în firea sa de evreu, — pentru a face loc visului său de perfecţiune şi de iubire...

Prin geamurile rămase deschise, printre perdelele date'n lături, soarele de Mai năvălea vesel, inunda singurătatea încăperei, aşeza pe podele şi pe păreţi, vagi umbre familiare.

Samuelli se aplecă pe fereastră. Zgomotul străzei se suia până la el, în aerul fierbinte, dominând rumoarea confuză a oraşului. Departe peste zincul acoperişurilor, azurul pălea în claritatea solemnă a zilei.

Samuelli simţea cum sufletul i se umple de lumina şi de speranţa, pe care i le trimitea soarele generos. El zâmbi., închise ochii şi se gândi la Elena.

EUG. HEROVANU

O aniversare

D. Mihail Sadoveanu scrie în „Revista de şah":

Revista aceasta împlineşte doi ani de existenţă.

Faptul e desigur deosebit de important, însă tot aşa de sigur e că va trece neobservat. Constatarea o facem fără amărăciune şi fără încriminări. Lumea, la noi, nu dispreţueşte şahul, această distracţie regească — prea mult joc spre a fi ştiinţă şi prea mult ştiinţă spre a fi joc, — e însă cu totul departe de misterul lui. Cei mai mulţi îl consideră disproporţionat cu gravitatea celorlalte îndeletniciri ale lor, afaceri ori preocupări politice, şi-i acordă cel mult un zâmbet grăbit. Alţii socotesc şahul prea complicat, cerând atenţie şi încordare, şi-i preferă tablele.

Aceştia din urmă, acordând atenţia lor unui joc în care hazardul, dibăcia şi interesul bănesc sunt totul, poate îşi satisfac o înclinare firească ori „omoară vremea", reacţionând împotriva plictisului. Şahul nu e un joc de interes. El cuprinde în el însuşi plăcere şi satisfacţie curată — ca o statuetă fin cizelată sau o poezie frumoasă.

Ceilalţi, bărbaţi gravi, însfârşit, par a ignora că acest joc are nobleţa unor străvechi preferinţe. Impăraţii de demult ai Orientului l-au cultivat cu răbdare şi dragoste. Harun-al-Raşid şi Carol-cel-Mare, în evul mediu, au găsit pentru el timp în războaiele lor. In vremurile mai dincoace, Carol XII, Frederic cel mare şi Napoleon I i-au dat tot atâta atenţie cât şi planurilor lor de campanie. Dar şi prinţi ai cugetării, ca J. J. Rousseau şi Lev Nicolaevici Tolstoi l-au avut în mare cinste.

Aşa încât nepăsarea contimporanilor noştri nu-i justificată. In orice caz nu-i voită. Ea se datoreşte ignoranţei sau lenei. Difuziunea jocului de şah stă în raport direct cu difuziunea culturii. Indată ce trecem în ţările Apusului găsim o activitate şahistă foarte vie — socotită ca cel mai distins sport intelectual.

Acolo gazetele zilnice au coloane consacrate jocului de şah. Revistele speciale au tiraj respectabil şi-şi pot permite luxul de a plăti colaborările. Societăţile de şah organizează destul de des — mai ales în Germania — congrese şi concursuri de care se interesează foarte multă lume. Studenţimea în deosebi a dat şi dă acolo un respectabil contingent de jucători de mâna întâia. Oamenii maturi, aşezaţi în rosturile şi rânduelile lor, preferă, în cluburi, şahul orcăror jocuri de hazard, care, în ultimă analiză, nu sunt decât nişte stupefiante. Jocul acesta, într'adevăr nobil prin intelectualitatea lui, poate singur să dea plăcere fără abrutizare şi poate fi pus cu cinste alături de sporturile atletice, — exceptând atât de puţin esteticul box.

Lumea dela noi, străină şi indiferentă faţă de această umilă publicaţie de şah care totuşi a împlinit doi ani — nu ştie un lucru elementar: că o partidă de şah este unică. O partidă de şah se desvoltă ca un organism aparte, din elemente cunoscute — însă totdeauna **altfel** în succesiunea şi combinaţiile lor. Acest lucru singur e important cât un fenomen. Şi când desvoltarea partidei are în ea ordine, cugetare şi plan, atunci şahul devine problemă şi artă în acelaş timp şi oferă o fină plăcere intelectuală.

Am privit totdeauna şahul sub acest unghiu deosebit: născocire de inteligenţă pură caşi numerele, armonios şi incomensurabil caşi ele. De aceia n'avem cuvinte destule ca să îndemnăm pe părinţi şi pe profesori să îndrumeze preocupările tineretului şi spre şah. Dacă nu pun destul preţ pe intelectualitatea acestui joc, să ştie cel puţin că, pentru şahist, tablele şi cărţile, caşi toate jocurile de noroc, devin distracţii barbare de care se leapădă pe măsură ce înţelege şi practică tot mai bine şi mai intens şahul.

Iată jocul nostru devenit utilitate socială.

Dacă voiţi, utilitatea putem s'o dovedim şi din punctul de vedere al raporturilor internaţionale. Căci numerele şi semnele şahului, familiare tuturor jucătorilor din toată lumea, îngăduie oamenilor de limbi şi naţii diferite să comunice între ei, să se cunoască şi să se stimeze. Am putea zice chiar — să se iubească. E destul la urma-urmei să nu se urască — şi folosul şahului poate fi socotit cât al unei religii de înfrăţire şi dezarmare.

Mulţi cunoscuţi — care ne-au plasat în zodia seriozităţii — ar zâmbi dacă ar citi rîndurile acestea. Le-aşi răspunde că, la urma-urmei, nu e nevoie să cerem şahului atât de mult. E destul să ne scoată o oră din meschinăriile şi suferinţele vieţii şi să ne statorniceească într'o atmosferă de plăcere nevinovată şi de emoţie curată. Câţi fii ai oamenilor nu cheltuesc averi căutând asta! E foarte adevărat că lucrurile cele bune şi plăcute dese-ori ne stau aproape. Insă noi le socotim departe şi greu de atins. Această mică neînţelegere aduce nenorociri şi catastrofe.

Nu prea credem să fi convins multă lume prin aceste câteva consideraţii. Cei care ne citesc n'au nevoe să fie convinşi. Cei care ar trebui convinşi nu ne citesc. Totuşi, dacă dintre cei iniţiaţi se va găsi unul care să vie către noi, atunci şi jertfele acestei publicaţii, şi străduinţile vechiului ei redactor vor fi avut o răsplată.

MIHAIL SADOVEANU

JULES LEMAÎTRE — Pe marginea poveştilor lui Perrault

Iepuraşul alb şi trifoii cu patru foi

A fost odată un băiat de ţăran, care mergea deseori în pădure să adune vreascuri. Ii plăceau mult florile, copacii şi dobitoacele. Mergând dealungul potecii, avea mare grijă să nu calce gângăniile şi melcii. Dădea păsărelelor mai mult de jumătate din pâinea pe care o lua cu el pentru ziua întreagă. Trecând prin faţa unui şipot şi văzând jghiabul în care curgea apă, împotmolit de frunze moarte şi de vreascuri putrede îl curăţi frumos, ştiind că apei îi place să fie curată. Altădată, găsi sub un copac, un cuib căzut de pe o cracă. Câteva din ouăle cenuşii, împestriţate cu albastru, erau sparte; el aşeză în cuib pe cele bune şi puse cuibul din nou în copac. Tot atunci auzi gemete ieşind dintr'un tufiş.. Era o căprioară rănită la un picior, care nu se putea ridica. Băiatul se apropie şi o mângâie; Apoi îi spălă rana, şi o legă cu o fâşie ruptă din cămaşa lui. In urmă făcu o legătură de uscături şi ieşi din pădure.

Dar zâna pădurii îl văzuse. Prinse mare drag de el şi se hotărî să-l facă fericit, — şi iată cum:

Intr'o zi, pe când mica prinţesă a acelui ţinut se plimba prin pădure, căutând ciuperci — un iepuraş alb, de o frumuseţe uimitoare, se aruncă la picioarele ei. Prinţesa se plecă, îl luă în braţe, şi-l strânse la piept. In clipa aceea se arătă zâna şi-i spuse: „Prinţesă, de vei voi, iepuraşul alb îţi va purta noroc. Dar pentru aceasta, trebue să-l ţii cu tine, să ai grijă de dânsul şi să-l hrăneşti numai cu trifoi cu patru foi. De va mânca altceva, veţi muri şi tu, şi el. Căci până te vei mărita soarta ţi-e legată de a lui". După ce-i vorbi astfel, zâna se mistui, în scorbura unei sălcii bătrâne.

Prinţesa duse iepuraşul la palat şi-l ţinu chiar în odaia ei. A doua zi dădu poruncă în tot largul ţării, să i-se aducă în fiecare seară, tot trifoiul cu patru foi, ce se va putea găsi, făgăduind şi răsplată bună. Chiar de a doua zi, toţi copiii din împărăţie erau împrăştiaţi pe câmpii, în căutarea trifoiului cu patru foi. Seara duceau trifoiul găsit unui dregător anume însărcinat să aibă grijă de hrana iepuraşului alb. La început proviziile erau destul de mari, iar iepuraşul mânca atât cât îi cerea inima; şi cum era înfumurat, se mândrea că-l hrăneau cu bunătăţi rare. Dar cu încetul recolta era din ce în ce mai mică. Iepurele slăbea ,prinţesa deasemeni. Atunci ea dădu o nouă poruncă prin care făgăduia un preţ mai mare pentru trifoiul cu patru foi. Urmarea a fost că i se aduse atâta de mult trifoi, încât iepuraşul nici nu putu să-l mai mănânce. Dar trifoiul nu-i prii. Iepuraşul se îmbolnăvi rău, şi prinţesa odată cu dânsul. Dregătorul speriat, se uită cu mai mare grijă la trifoi şi descoperi că era trifoi cu trei foi, dar că fiecărui firicel i se lipise o frunză. Mâniată, prinţesa osândi la spânzurătoare pe înşelători, şi înfiinţă o mai bună priveghere a trifoiului.

De atunci nu s'a mai adus decât trifoi cu patru foi, — dar din ce în ce mai puţin. Iepuraşul lâncezea. Coastele păreau că i se lipesc şi nu mai avea putere nici să-şi mişte botişorul. Prinţesa şi ea foarte slăbită, căzu la pat. Ţinea iepuraşul în braţele-i istovite; şi amândoi îşi aşteptau sfârşitul. Atunci, ea făcu ştiut poporului că-şi va da mâna şi coroana, celui care, printr'o minune, sau oricum altfel, îi va aduce atâta trifoi cu patru foi încât — scăpând dela moarte pe iepuraş — s'o scape şi pe ea.

Zâna pădurii se duse atunci la băiatul cel bun şi-l îndrumă către un loc ascuns, apărat de mărăciniş încâlcit, unde era o pajişte întreagă de trifoi cu patru foi, neştiută de nimeni. Cu vărguţa-i vrăjită, zâna desfăcu mărăcinii şi băiatul n'avu decât să secere trifoiul. Timp de câteva zile, aduse el la palat roabe întregi.

In mai puţin de o săptămână, iepuraşul se făcu din nou trupeş şi prinţesa roşie în obraji. Şi fiindcă flăcăul era plăcut la înfăţişare şi fiindcă zâna însăşi îl pieptănase şi-l îmbrăcase, fata se mărită cu dânsul nu numai din recunoştinţă, ci şi cu tragere de inimă...

Apoi, ne mai fiind în primejdie, lăsă iepuraşul să mănânce tot ce dorea. Dar iepuraşul, sătul de trifoi cu patru foi, mâncă atâta curechi şi morcovi, încât muri de... indigestie.

Tradus de M. CAIR

A apărut:

CUVINTE POTRIVITE

(VERSURI)

de TUDOR ARGHEZI

Preţul 250 LEI

De vânzare la Fundaţia culturală Principele Carol, Str. Latină No. 10, Bucureşti (Telefon 47/43).

INCHEERE[1)]

Intr'o dare de seamă, un tânăr îmi reproşează că dau prea multă importanţă d-lui Lovinescu. M'am ocupat însă de acest critic nu pentru valoarea lui, care în ochii cunoscătorilor n'are nici o însemnătate, ci pentru a desvălui, în faţa marelui public, un produs tipic al superficialităţii curente: agresivă şi lipsită măcar de scuza procedeelor oneste şi de bună credinţă.

Cu câţiva ani în urmă, am arătat, într'un întreg volum rămas în paginile revistei **Drum Drept**, nemaipomenitele aberaţii ale acestui critic, când vorbeşte despre literatura noastră poporană. Aici învederez iremediabila lui superficialitate, în domeniul literaturii culte. Şi cred că, în turburarea postbelică a valorilor, această operaţiune era necesară.

Privind acum, în total, minunăţiile imobile ale acestei critice mobile, să-mi fie îngăduit a o caracteriza printr'o imagine. Inchipuiţi-vă un Ianus nu cu două, dar (dacă cuvântul nu detună prea tare) cu patru capete; — mai potrivit cu patru măşti. Una dă glas aventurilor contactului impresionist, **„violent"** şi care **„deformează"**; altă mască sburătureşte şi aruncă lovituri, potrivit dispoziţiilor momentului; o a treia deslănţue curenţi literari; în sfârşit o a patra proclamă, ca istorie, rezultatul acestor multiple elaborări.

Deabia una din aceste măşti apucă să pronunţe o părere, că celelalte o revizuesc violent. Câteodată cele patru guri vorbesc în acelaş timp. Un stenograf şugubeţ notează totul; şi astfel cresc volumele: foaie peste foaie, coală peste coală...

Dacă impresionistul nostru nu e încântat cu această imagine fidelă, îmi permit să-i dau două sfaturi:

Primul este un procedeu, pe care l-am recomandat de curând unui student, care mă întreba ce valoare are scrisul d-lui Lovinescu. L-am sfătuit să-i citească opera întreagă şi să-şi alcătuiască un indice de păreri, cu privire la personalităţi, probleme, etc. Apoi să vadă cum se împacă părerile între ele. Intrebând, zilele acestea, pe tânărul meu cum stă cu „indicele", mi-a răspuns că e complect lămurit, dar îl încurcă titlul: în loc de „indice", nu ştie dacă n'ar fi mai bine să intituleze acest „registru al ideilor constante": **„D. Lovinescu nu se autorevizueşte !"**, aşa cum susţine categoric însuşi criticul, sau **„Etape către marea critică"**, aşa cum protestează admiratorii săi...

Il mai sfătuesc pe d. Lovinescu, să-şi înfrâneze agresivitatea. Recunosc că jertfa i-ar cere sforţări uriaşe. Căci se pare că pornirea de a sburături şi de a lovi. stă adânc înfiptă în instinctele sale, după cum o dovedeşte chiar numele său. Ca pedant ce sunt, ştiu că şi numele proprii pot fi izvoare de informaţie. Şi ca fioros sudesteuropean, într'un colţ al camerei mele am şi un maldăr de dicţionare.

In faţa hecatombei întregii critice române, şi văzând cum îşi permite istoricul impresionist să vorbească de personalităţi ca T. Maiorescu, O. Densuşianu, N. Iorga, G. Bogdan-Duică, G. Ibrăileanu, M. Dragomirescu, S. Mehedinţi (toţi egali, sau aproape, cu zero, zero, zero...), eu, care, după d. Lovinescu, am toate perversităţile, am şi pe aceea strict ştiinţifică, de a mă întreba: ce ne spune numele sudesteuropean Lovin, despre apucăturile de istorie à la Iataganski ale d-lui Lovinescu? Şi răspund, lăsând pe naivi să creadă şi pe interesaţi să strige, că mă leg de persoană, pentrucă nu-i pot discuta — ideile. Sunt numai două rădăcini. Printr'o ironie a soartei, una însemnează „modestus". Vai ! nu poate fi vorba de d. Lovinescu. Şi apoi rădăcina aceasta n'a dat nume proprii. Dar cealaltă rădăcină, foarte răspândită, mă lămureşte: **lov** însemnează omul care vânează ceva, — fie şi gloriolă. De aici românescul **a lovi** şi, în critică, apucătura pamfletară de a sburături. Şi cum vânătorii sunt recunoscuţi ca firi veridice, înţelegem şi taina veşnicelor autorevizuiri.

Toate aceste izvorând dintr'un instinct, îi va fi greu pacientului nostru să se biruiască. De aceea, când va mai fi ispitit de procedeele oneste, care l-au dus la sângeroasa hecatombă a întregii critice române, îi recomand să-şi întruchipeze o imagine frenatorie. Să se gândească la ilustrul vânător Tartarin, care, neputând răpune vânat viu în Africa, îşi făcea unul imaginar din propria lui caschetă, pe care o ciuruia cu bravură. Şi, dacă această imagină nu l-ar putea potoli să se gândească la un alt vânător, la eroul lui Ibsen bătrânul Ekdal, care vâna cu deliciu raţe sălbatice, în podul casei... Presupun că simbolul nu trece de sfera înţelegerii impresionistului nostru.

Şi când nici imaginele frenatorii n'ar putea înfrâna pornirea de a lovi, cred că ar fi bine ca, înainte de a arunca sburătura, d. Lovinescu, să răsfoiască indicele de păreri din **Registrul ideilor constante**, ca să nu se mai autorevizuiască la tot pasul, şi să vadă dacă nu cumva sburătura nu se întoarce împotriva autorului ei.

N'ar strica, atunci când vorbeşte despre lucruri mai complicate, ca bunăoară confesiunea Saşilor, să aibă la îndemână şi vr'un dicţionar enciclopedic, sau vr'un manual de şcoală. Prestigiul literelor române o cere, imperios.

Cât despre public, dacă, după spectacolul unic aici arătat de pătrundere consecventă, bună credinţă şi conştiinţă profesională, d. Lovinescu va mai găsi cititori dispuşi să-l ia în serios: voie la ei ca la Banul Ghica! Cu cât aplauzele vor fi mai numeroase, cu atât trezirea se va accelera.

Pe mine, în orice caz, îndeletnicirea puţin glorioasă de a mai învedera valoarea impresionismului acesta nu mă va mai ispiti.

Mărturisesc că, dacă n'ar exista d. Lovinescu, ar trebui să-l inventez, atât de multă nevoe am, nu numai de existenţa, dar şi de succesul său. Impresionismul sburăturit este şi el un factor în procesul care ne îndrumează, cu necesitate, către o altă critică şi o altă conştiinţă literară.

Arlechinadele modernismului in extremis să ne servească drept mijloc de diferenţiare. Ele învederează necesitatea unei critici care, rezolvând conflictul dintre tradiţie şi modernism, dintre istorie şi estetică, ne va da mai mult echilibru şi mai multă adâncime.

Această direcţie de maturitate critică este în atmosferă. Şi este un semn al vremii că, independent de critică, sub felurite aspecte, ea începe să apară, şi instinctiv şi ca preocupare conştientă, la poeţi cu temperamente felurite. După Galaction, volumul recent al d-lui T. Arghezi o afirmă cu putere. Iar dintre tineri, L. Blaga, A. Maniu, I. Pillat, I. Barbu, St. Neniţescu, Nichifor Crainic, Perpessicius, Em. Bucuţa, ca să amintesc numai pe aceştia, se afirmă sau se caută în aceeaşi direcţie.

Ferindu-se de uşurinţa curentă şi cerând tinerilor o pregătire corespunzătoare, critica va trebui să se afirme şi ea în această direcţie. In poezia poporană şi în cea cultă, ea ne va duce la alte concepţii şi la alt orizont: va înviora şi va adânci tradiţia; va da un sens, echilibru şi maturitate modernismului nostru. Când harul marilor personalităţi va veni din sinteza acestor doi factori aşteptăm vârsta de aur a literaturii noastre.

D. CARACOSTEA

1) La broşura *Un mare critic român modernist*, apărută în editura „Cartea Românească".

Pisica Rapidă

Sunt un clown reformat, stabilit agent de publicitate în Argentina. Ajunsesem cu programul meu la Buenos-Ayres, unde m'am simţit îmbătrânind brusc într'o seară, pe când executam celebrul meu număr: Pisica Rapidă. Şaizeci de ani mă învârtisem cu agilitatea sfârlezei şi erau speranţe să mai intru în vârtejul terminal cotidian al figurii mele favorite, încă vre-o douăzeci şi cinci.

Dar omul de lut sfârşeşte într'o secundă ca un urcior. Pe când mă aruncasem în ritmul meu spiral, în aplauzele sălii, precipitate cu ecouri de peşteri în tunete şi torente, la o cotitură m'am oprit şi m'am zgârcit jos, pe vârful picioarelor, din genunchi. Crezând că am intercalat în jocul meu o variantă neprevăzută, publicul din Cazinoul Plajei m'a ovaţionat cu talaze de hohote de râs. Masca mea exprima o neaşteptată tragedie şi venea pe semne bine, prin contrast, fondului normal. In ce mă priveşte, am avut sensaţia stranie că mă descos ca un tricou, că sunt un ciorap în deslânare, de firul căruia unic, întortochiat succesiv şi circular, apuca o mână ieşită din pământ şi că firul meu textil fugea din mine în pământ. Deşirarea insului meu s'a produs întreagă dintr'o dată.

Am încercat să-mi reiau elanul de două ori. O dată, am căzut în patru labe, ca un decapitat; a doua oară m'am lungit pe stomac şi am fost scos din sală pe targă. Cariera lui Motoklar se isprăvise.

De atunci, am căutat să-mi întineresc bucuriile, asistând la jocul imitatorilor mei, care urmau linia trasă de mine în Varieteul internaţional, în două feluri, recunoscând sau insultând însuşirile mele. Niciunul din elevii mei n'a putut însă atinge quantumul ideal de învârtituri în unitatea de timp nici în interiorul unei învârtituri vitesa mea quasi-inspirată.

Fui silit de viaţă să rămân în cercul cel mai proaspăt al admiratorilor mei şi pe curba simpatiei alunecai agreabil din teatru, în publicitate. Intr'o lună de zile am strâns mai multe anunţuri, inserate şi reclame decât laolaltă toţi agenţii stabiliţi, obţinând în acelaş timp monopolul marilor case de lapte condensat şi al produsului Krompton pentru creşterea părului. Virtutea lui miraculoasă mergea până la crearea stufoasă a mustăţilor pretutindeni, pe acaju sau marmură, ori pe unde cădea o picătură de lichid, ivind o bogată capilozitate chiar în interiorul flaconului destupat.

Cel mai important succes de publicitate l-am înregistrat totuş cu alt medicament. Un doctor specializat şi-a pus într'o seară ,pe când îşi uda florile din salon, întrebarea: pentruce dinţii cresc numai de două ori şi de ce sunt împiedicaţi să se reproducă după cerinţă? Cercetările încununate de victorii parţiale, orientară pe descoperitor să suprime extragerea dinţilor şi plomba, nutrind gingia şi rezervele de fluid osos din organism cu o plasmă provocatoare de recreşteri şi trezitoare de spontaneităţi primitive. In ziua când izbuti să umple cu măsele şi dinţi veritabili gura complectamente goală a unui octogenar Mexican, medicamentul fu pornit în comerţ. Şcoala dentară din Filadelfia trimise o delegaţie de savanţi, care disperaţi de suprimarea protezei şi a studiilor relative, se aruncară în mare. E adevărat că după o scurtă plutire, ei s'au răsgândit şi s'au întors la mal înnot. In primul an 11.432 dentişti americani renunţând la vocaţie şi la firmă se angajară în uzinele Ford ca simpli monteuri de piese mici, piuliţe, şaibe grower, garnituri şi bujii.

Noaptea, pe la orele 10 şi jumătate, ora succeselor mele de artist, îmi aduc emoţionat aminte de trecut şi repet şi azi, în auzul nevestii mele nervoase cuceririle trecute, din Europa, Nord şi Sud-America. Nevastă-mea e o făptură profund imorală, care la vârsta ei foarte înaintată şi-a creat ridicula particularitate de-a umbla, sensuală şi placidă ca o broască, exclusiv după băeţi foarte tineri, virgini şi naivi, sau plătiţi. Ea mă asista în timpul carierei într'un costum cu ciorapii vizibili până la şolduri, trecându-mi, când talcul ,când colofoniul pulverizat, după necesitatea figurii executate; căci, într'unele figuri — ca *Şarpele Mut* — trebuia să alunec, iar într'altele, ca *Păpuşa Spânzurată*, trebuia să mă fixez rigid.

In Pisica Rapidă purtam uniforma imitaţie motan, cu ciucuri şi zulufi îndărătul gambelor şi pulpelor şi cu pantofi de catifea şi puf cu ghiare. O coadă vastă se legăna îndărătul meu, ridicată şi retractilă, după voinţă, cu ajutorul unui elastic. Ieşind pe scenă, un „miau" bariton îmi servea de prefaţă. Apoi mă lungeam pe nisip, îmi somnolam pleoapele şi dam drumul unui tors gutural de pisoi adevărat. Apoi, îmi făceam toaleta ,ca pisicile, inspectând cele mai tăinuite încheieturi şi lustruind cu peria limbii, blana de pe umeri şi şolduri Atunci zăream un şoarece, accidental. Mă contractam de o dată, ca în Sistemul Meu de Müller, coada evolua voluptuos ca un crotal, ochii mei surâdeau, mă apropiam cu pasul cu pauze, ca tigrii solemni din baso-reliefuri. Mă repezeam. Prindeam şoaricele şi în două picioare mă jucam cu el, ca un jucător de biliard, care aruncă tacul în sus şi-l prinde de căpătâiul opus. In sfârşit, strângeam şoaricele la piept, dansam cu el în braţe, iuţeam învârtitura, îndoiam iuţeala, o înzeciam, până ce nu se mai putea vedea nimic de cât un vârtej vâlvoi. Mă opream. Publicul bătea din mii de palme. Salutam şi arătam şoaricele înăbuşit, care murise, confecţionat din vatelină cu pupile de cilic şi coada de bumbac.

Pisica Rapidă e de fapt un rezumat şi o sinteză. Figura dă indicaţii de mâţă de Angora, însă numai indicaţii contrase, ca schiţa japoneză, concentrând în mişcări, când complecte când fracţionare, când filate ca trilul, spumate sau în bură măruntă, esenţe de compoziţii şi modelări instantaneu fugitive, de acte şi de individualizări diverse. Schema tuturor dansurilor, dela aristocratica perversiune molcomă siameză de trup albastru, până la bătaia din aripi a vulturului călător pe întuneric, ondula în transparenţa valsului meu orizontal şi melcuit. Şi eram conştient de conţinutul interior secret al ritmicei mele, ca un chihlibar în cristalizarea căruia s'au înecat o muscă de aur şi o viperă.

Aţi auzit clopotele acelea, în care voevozii au aruncat la topire, mărgăritare, smaralde, paftale de aur şi vârfuri de lănci? In noaptea Pastilor vocile bijuteriilor se distinq din mătasa muzicală turburată a bronzului sonor şi poartă în reminiscenţă filigramul sulfuros şi fosforescent al fiinţei lor distribuite moleculelor de mare metal. Pisica mea Rapidă avea din toate un evocativ şi în timpul spiralelor mele de gigantic neant însufleţit, spectatorul se aştepta să iasă din final poate un pom înflorit, cu braţele albe, poate o ploaie de stele...

T. ARGHEZI

Note feminine

La volan!

Pe străzile Capitalei, un spectacol vechi de câtiva ani opreşte încă atenţia trecătorilor de obicei atât de repede blazaţi :femeia care conduce singură automobilul. Automobilul propriu, bineînţeles, căci *şofeuze* de piaţă încă n'au apărut, poate şi din cauza insuccesului femeilor-birjari care au trebuit să se scoboare cu toatele de pe capra trăsurilor unde le cocoţase războiul.

Amatoarea de automobilism plimba la început, pe pernele moi din spate, un şofeur iritat de inutilitatea lui, iar alături de ea, un domn aproape tot atât de iritat: soţul ei, sau altcineva, care şedea numai pe marginea scaunului, jenat şi grăbit, părând că se scuză către lumea de pe trotuar: „Sunt numai în treacăt"...

Acum, şofeurul a fost suprimat din sinecura lui, iar domnul de lângă volan s'a aşezat comod în scaun. S'a obişnuit cu situaţia, sau şi-a însuşit filozofia aceluia care încerca să convingă astfel un grup de antifeminişti:

— Pentru ce ne revoltăm? Lăsaţi-le să fie avocate, deputate, ingineri... Cu cât vor munci ele mai mult, cu atât ne vom obosi noi mai puţin...

Bucureştenii privesc pe automobiliste unii cu vizibilă admiraţie, alţii ridicând din umeri ca la o îndeletnicire de paradă. Exagerează şi unii şi alţii: cei dintâi, fiindcă automobilul poate fi condus bine şi de un copil de doisprezece ani care-i inteligent şi atent; exagerează şi ceilalţi.

Desigur că şi în practicarea acestui sport, ca în tot ce face romånca este şi puţin snobism şi multă dorinţă de a se face remarcată, dar pe lângă aceasta mai este şi o adevărată şi teribilă dorinţă de a se ocupa.

Femeia de azi, aceea care-i activă din fire, are mai puţin de făcut decât cea de eri. Lucrul de mână, tapiseriile nesfârşite pe care-şi stricau ochii câte şapte ceasuri pe zi, fetele de-acum cincizeci de ani, ar fi pentru nervoasele de azi un obiect de teroare.

Femeea din trecut avea mai ales două mari ocupaţii: gospodăria şi copiii. Gospodăriile moderne s'au simplificat: apartamente mici, confort care uşurează serviciul. (De oarece-i vorba de automobil, e vorba şi de oamenii trăind în larg). Mesele de politeţă şi ceremoniile de familie se dau cu preferinţă în restaurantele din centru, în săli închiriate, cu oboseala şi timpul perdut reduse la minimum.

Copiii s'au redus şi ei la minimum în menajurile moderne, sau chiar la zero, şi prin asta mai ales i s'a răpit femeii cea mai naturală şi mai absorbantă dintre ocupaţii. I s'a creat o situaţie anormală, de aceea cere şi ea compensaţii cari sunt poate anormale însă perfect îndreptăţite.

Până să ajungă acolo, la drepturi depline şi la scuturarea oricărui jug legal sau moral, mai este puţin timp pe care ea şi-l ocupă, sau dacă vreţi şi-l înşeală cu sportul.

Tenisul a avut şi la noi fanatice. Dar racheta va lua curând loc în lada părăsită a jocului de croquet. Sportiva nouă nu vrea altceva decât un automobil pe care să-l conducă singură. Automobilul mulţumeşte nevoia de viteză şi acel *gust de risc* care-i caracteristica epocei noastre. Zborul lui Lindbergh şi Chamberlain peste ocean şi entuziasmul sărbătoririi lor au arătat până unde merge şi mai cu seamă cât este de preţuit acest gust de a risca totul pe o singură carte — chiar când această carte, e ceva mai puţin decât triumful unei idei. (Şi ideea de a traversa oceanul în zbor fusese înfăptuită doar de-acum câţi-va ani).

Automobilismul şi aviaţia sunt rude de-aproape. Cu salturile pe cari le face progresul, automobilul va începe curând să nu mai fie decât o şcoală, o sigură şcoală de iniţiativă şi prudenţă pentru a ajunge la avion care-i adevăratul vehicul al viitorului.

Dacă noi n'avem încă femei aviatoare, aceasta se datoreşte numai puţinelor mijloace ale aviaţiei noastre civile. In Franţa, de pildă, sunt atâtea femei piloţi încât se organizează meetinguri numai cu ele.

Nu de mult, un profesor dela Universitatea din Viena afirma, cu sprijinul fiziologiei, că femeea e mai bine dotată de natură pentru aviaţie decât bărbatul.

„Corpul femeii, zice el, este mai puţin dens ca al nostru; rezistă mai bine la înălţimile mari, căci plămânii ei au nevoie de mai puţin oxigen. La schimbările de temperatură, la capriciile vânturilor, ea reacţionează cu o extremă sensibilitate. Insfârşit, ea posedă într'un grad minunat, intuiţia, *instinctul gestului care trebue făcut în momentul deciziv*".

Pentru ultima constatare a profesorului vienez, avem şi dovada: dintre accidentele de automobil cari se întâmplă cu zecile pe străzile sucite ale Bucureştilor, nici unul n'a fost provocat până acum de maşini conduse de femei.

Şofeurii ar putea să cedeze volanul!

ALICE GABRIELESCU

LUIGI PIRANDELLO

Somnul bătrânului

In vreme ce salonul doamnei Venanzi fierbea de conversaţii în felurite limbi asupra celor mai deosebite subiecte, Vittorino Lamanna se gândea la cele două veşti pe cari i le dăduse stăpâna casei de îndată ce-l văzuse intrând. Una bună, cealaltă rea. Cea bună, că la lectura comediei sale avea să asiste în acea zi, Alexandru De Marchis, venerabilul bătrân care răspândise în lume atâta lumină prin cărţile sale de ştiinţă şi de filosofie şi pe care acuma, cu drept cuvânt, patria îl socotea ca pe una din cele mai strălucite glorii ale sale. Cea rea, că Luna, Cazimir Luna, *„brillant-ul"* gazetar Luna, întors de curând dela Londra, unde se dusese să ia un „interview" unui tânăr inventator italian, care tocmai făcuse o mare descoperire ştiinţifică, avea să vorbească în acea adunare, mai înainte ca „interview-ul" să fie publicat în ziarul de seară.

Lamanna nu-i invidia lui Cazimir Luna toate acele însuşiri bătătoare la ochi, cari în puţini ani îl făcuseră să ajungă răsfăţatul publicului, mai ales feminin; îl invidia norocul. Prevedea că peeste puţine clipe, privirile aveau să se întoarcă pline de simpatie spre jurnalistul efemer, spilcuit, şi că nimeni n'avea să-l mai bage în seamă pe dânsul; astfel că se lăsa cotropit, încet-încet, de reaua dispoziţie în care, fără nevoe, parcă sufla cu foalele un oarecare domn, pe care i-l dăduse pe cap doamna Venanzi; un domn limbut, chel, pe care nici nu mai ştia cum îl cheamă, dar care în schimb ştia numele tuturor persoanelor prezente, vorbindu-le de rău.

— Cine vrei să priceapă o iotă din comedia dumitale, dragă domnule? Nu-i vezi cine sunt? Dar asta n'are a face! Ajunge să se ştie că ai cetit-o în salonul *intelectual* al doamnei Venanzi. Să vezi ce-o să mai vorbească jurnalele! Ceeace, azi, înseamnă totul, dragul meu. Cea mai mare parte, după cum vezi, sunt streini care—abia—abia dacă pot să îndruge câte-o vorbă italienească. Nu ştiu bine cum se scrie cuvântul *soldo*, dar bagă de seamă imediat dacă gologanul e fals şi ştiu mai bine decât noi cât valorează cinci centime. Industria streinilor? O idee greşită, dragă domnule! Căci...—

Veni, din fericire, doamna Alba Venanzi să-l scape de chinul acela. Intrase în salon marchiza Landriani, căreia ţinea să i-l prezinte.

— Marchiză, iată pe Vittorino Lamanna al nostru, viitoarea glorie a teatrului naţional.

— Oh, doamnă! — zise Vittorino Lamanna, înroşindu-se, înclinându-se şi zâmbind.

Bătrâna, grasa marchiză Landriani, părând mereu picată din lună, era tocmai ocupată să-şi ia de pe nas ochelarii albaştri şi, mai înainte de a şi-i instala pe cei cu sticla albă, rămase un timp cu ochii închişi şi cu un zâmbet rece, resemnat, pe buzele palide.

— Te cunosc, te cunosc... — spuse, moale de tot. — Ajută-mă să-mi aduc aminte unde am cetit de curând ceva de dumneata.

— Hm!, — făcu Lamanna măgulit, răscolindu-şi memoria, Ştiu şi eu?

Şi cită vre-o câteva reviste, în care publicase de curând câte ceva.

— Ah, iată, da. Bravo! Nu-mi aduceam aminte bine. Cetesc atâta, domnul meu, cetesc atâta de mult încât pe urmă mă găsesc în încurcătură. Da, da, tocmai. Desigur! Bravo! bravo!

Şi-l privi cu ochelarii ceilalţi şi cu zâmbetul rece, resemnat, rămas încă pe buze.

— Aceia? — îi spunea, puţin în urmă, lui Lamanna la ureche domnul cel chel, care fără doar şi poate că-i pusese gând rău. Aceia? O cârtiţă, dragul meu! Nu ştie nici buchile. Cu toate astea spune în gura mare că cunoaşte pe toată lumea, că a cetit întreaga literatură. Mă prind că ţi-a spus şi dumitale! Ba nu zău, nu-i aşa? Să nu te împingă păcatul s'o crezi! O cârtiţă de mâna'ntâi, ascultă-mă ce-ţi spun eu.

Intră în clipa aceea Cazimir Luna. Vittorino Lamanna îl cunoştea bine, de pe când era, ca şi el, un necunoscut. Motiv pentru care Luna abia dacă-l onoră cu un salut cât se poate de rece!

— Miro! Miro!

Il strigau toţi pe nume, aşa, din toate părţile, iar el găsea câte un zâmbet şi câte o vorbă drăguţă pentru fiecare în parte. Dădu să zmulgă un trandafir dela pieptul unei doamne şi în urmă tot el făcu un gest de uimire şi de indignare faţă cu îndrăzneala sa, în vreme ce doamna râdea, cât se poate de bucuroasă. Stăpâna casei n'avu nevoe să-l prezinte nimănui. Il cunoşteau cu toţii.

Văzându-l atâta de sărbătorit şi de tămâiat, Vittorino Lamanna se gândea cât de uşor trebue să-i fi fost aceluia să pună în evidenţă puţina deşteptăciune de care era înzestrat, cât de uşoară trebue să fi fost viaţa pentru el. *„Viaţa?"* se întrebă totuşi în sine. „Dar viaţă era aceea pe care o ducea el? O neîntreruptă, dezgustătoare prefăcătorie! Nici o privire, nici o mişcare, nici un cuvânt, nimic sincer în el. Nu mai e om: e o caricatură ambulantă". Simţea, gândindu-se astfel, cu profund desgust chiar şi de sine însuş, îmbrăcat şi pieptănat după modă, şi-i era ruşine că venise să caute lauda, protecţia şi ajutorul acelei lumi care nu-l băga în seamă.

De-odată se făcu tăcere în salon şi cu toţii se întoarseră către uşă, în aşteptare, Intra, la braţul nevestii, Alexandru De Marchis.

Gâfâia ilustrul bărbat, scund şi corpolent cu căpăţâna chealá, sub a cărei piele lucioasă şi gălbue se lămurea reţeaua vinelor umflate. Nevasta, cu părul roşcat şi pieptănat cu nespusă măestrie, piramidal, îl ţinea de subţioară, dreaptă, băţoasă şi se uita în dreapta şi'n stânga, surâzând cu buzele pictate.

Toţi le eşiră în cale să se ploconească.

Alexandru De Marchis, dându-şi drumul să cadă greoi în fotelul anume preparat pentru dânsul, surâdea cu gura fără dinţi, fără mustăţi şi fără barbă şi scotea, printre gâfâiturile pricinuite de grăsime şi de bătrâneţe, un fel de grohăit, uitându-se cu ochii lui aproape stinşi, spălăciţi, apoşi.

Dar o mare încurcătură cuprinse întregul salon numai decât: toate privirile, de îndată ce se lăsau o clipă asupra ilustrului bărbat, se întorceau aiurea, eschivându-se care mai de care.

Doamna De Marchis, aprinsă la faţă, stăpânindu-şi ciuda cu mare greu, alergă în preajma bărbatului său, i se aşeză 'n faţă, cât putu mai aproape, şi-i spuse încet, dar cu glas plin de vibraţii:

— Alexandre, închee-te la pantaloni! Ce ruşine!

Bietul bătrân duse iute mâna cea groasă şi tremurătoare la locul pe care i-l arăta poruncitoare din ochi, nevastă-sa şi apoi o privi pe jumătate speriat, cu un zâmbet idiot pe buze.

Puţin după aceea, în vreme ce Cazimir Luna relata în chip „strălucit" convorbirea avută cu tânărul inventator italian asupra faimoasei descoperiri, invitaţii din salonul doamnei Venanzi uitându-se la bătrânul cel încărcat de glorie se văzură încercaţi în chip cu mult mai dureros decât prima oară.

Alexandru De Marchis, care totuşi era un celebru fizician, ale cărui opere desigur că acel tânăr inventator trebuise să le cetească şi să le consulte, Alexandru De Marchis se apucase să-i tragă un pui de somn, cu capul în piept.

Vittorino Lamanna băgă de seamă acest lucru printre cei dintâi şi simţi că-i îngheaţă sângele în vine. Cazimir Luna vorbea mereu; dar, la un moment dat, urmărind privirea celorlalţi şi văzând şi el pe De Marchis cufundat în somn, dădu feţei o expresie plină de atâta compătimire încât mulţi dintre cei de faţă, nemai putându-se stăpâni, izbucniră într'un râs scurt, înăbuşit iute-iute.

— Dar, mă rog dumitale, — observă încet, la urechea lui Lamanna acelaş domn limbut, — la optzeci şi şase de ani, cu un picior în groapă, ce-l mai poate interesa, ba nu zău, pe Alexandru De Darchis că Guglielmo Marconi a descoperit telegrafia fără fir? La optzeci şi şase de ani, dom'le, pe pragul morţii, ce preţ vrei să mai aibă pentru el chiar şi studiile sale proprii, chiar şi descoperirile lui, necum alte altora? Ce vrei să-i mai pese de gloriile şi de josniciile noastre?

Vittorino Lamanna, galben la faţă, amărît, se întoarse să-i spună răstit să tacă odată din gură; dar întâlni privirea doamnei Venanzi care-i făcu semn, sculându-se de pe scaun şi eşind din salon. Se sculă şi el după câte-va clipe, şi o urmă în salonaşul de alături.

O găsi aprinzându-şi o ţigară şi trăgând cu voluptate cele dintâi fumuri.

— Fumează, fumează, dragă Lamanna, fumează şi dumneata, — îi spuse, întinzându-i o cutie cu ţigarete. Nu mai puteam! Dacă nu fumez, simt că mor.

Din salon se auzi prin uşa cu geamuri un hohot de râs formidabil.

— Luna! Bată-l norocul să-l bată de băiat! Auzi? Face ce face şi provoacă râsul chiar şi când vorbeşte de o descoperire ştiinţifică! Să sperăm c'o să se trezească —oftă apoi, făcând aluzie la De Marchis. Inchipue-ţi ce-o fi pe capul bietei Cristine!

— Cristina? — întrebă, încruntat, Vittorino Lamanna

— Nevastă-sa, — explică doamna Venanzi. — N'ai văzut'o? Tare e frumoasă! Drept e că acuma se mai ajută şi ea cu.... chimia. Oh, dragul meu, ce mare păcat să-şi sacrifice ea atâta frumuseţe pentru gloria acelui babalâc! A calculat greşit! Bătrânul cel glorios stă colo, după cum vezi, părăsit de viaţă, uitat de moarte. Biata Cristina, fără îndoială, s'a gândit că.... da, că sacrificarea frumuseţii sale pentru glorie n'avea să dureze atâta de mult şi că splendoarea acestei glorii avea să-i lumineze în urmă şi mai bine frumuseţea. A calculat greşit şi pace! Iar acuma, sărmana, vrea să scoată de pe pielea gloriei căreia i s'a jertfit, toate acele slabe satisfacţii pe care le mai poate scoate: îşi târăşte bărbatul pretutindeni; mă mir cum de nu-şi atârnă de gât sumedenia de decoraţii streine şi naţionale pe care le-a primit el. Cu toate acestea bătrânul, e-hei! bătrânul se răzbună: doarme pe unde-apucă, cum îl vezi, doarme, dom'le, doarme dus. Cel puţin bine că nu sforăe!

Vittorino Lamanna simţi că i se înmoae braţele. Se gândi la apropiata lectură a comediei sale, în vreme ce bătrânul dormea; se gândi la spusele unui celebru dramaturg francez: că în timpul cetirii ori reprezentării unei piese de teatru somnul trebue să fie socotit drept o părere, şi lăsă să-i scape printre buze:

— Ah! Doamne! Atunci?

Doamna Venanzi, în faţa acelui nevinovat suspin, izbucni în hohote de râs, din toată inima.

— Nu-ţi fie frică! Ha, ha, ha! — îi spuse în urmă. O să facem tot chipul să-l ţinem treaz.

Sigur! Ai să vezi că nici n'are să fie nevoe. Arta dumitale o să săvârşească minunea aceasta fără ajutorul nimănui.

— Dar dacă spuneţi că doarme'ntr'una!

— Ei nu, frate: chiar totdeauna, nu! Sau... ştii ceva? Ca să fim mai siguri, o să-l instalăm alături de el pe Gabrini: îl cunoşti, acela care nu-ţi mai dă pace! Las'că te-am văzut eu! Ah! Gabrini e teribil! E în stare să-l ciupească pe sub fotoliu. Las' pe mine!

In clipa aceea intră Flora, fata nespus de frumoasă a doamnei Venanzi, ca s'o cheme. Cazimir Luna isprăvise de relatat „interview-ul", şi o ştersese.

Doamna Venanzi mângâie minunea aceea de copilă în faţa tânărului, îi îndreptă părul, îi netezi pe sânul plin cutele cămăşuţei de mătase. Flora nu se împotrivi, surâzătoare, cu ochii întorşi spre tânărul poet; apoi spuse mamei sale:

— Da' ştii că a plecat şi Cristina?

Doamna Venanzi se supără atunci foc şi pară.

— Cum aşa? Unde s'a dus? Şi-mi lasă acolo mauzoleul acela adormit? Ah! Asta e prea-prea... din cale-afară! Unde s'a dus?

— De unde să ştiu eu! — suspină domnişoara. A spus că se întoarce repede.

Apoi se întoarse către Lamanna şi adăogă:

— N'avea grije: ţi-l trezesc eu numai decât, cu o ceaşcă de ceai.

Lamanna, simţind că-i fierbe sângele în vine de necaz, ar fi voit să roage pe doamna Venanzi să lase baltă lectura piesei şi să-i îngădue să plece de-acolo pe furiş. Dar doamna Alba se şi sculase şi deschise uşa salonului ca să se întoarcă acolo cu Flora.

Când, puţin în urmă, aceasta cu o ceaşcă de ceai într'o mână şi în cealaltă cu vasul de lapte, rugă pe doamna englezoaică ce şedea lângă De Marchis să-l tragă de braţ, Vittorino Lamanna, tremurând ca varga de nervos ce se făcuse, ar fi voit să-i strige. — Da' lasă-l să doarmă, pentru numele lui Dumnezeu! Cu chipul acela, cei ce nu băgaseră de seamă obiceiul bătrânului de-a dormi pe unde apuca, ar fi putut să dea vina pe relaţiunea făcută de Luna, iar nu pe apropiata lectură a piesei sale.

Trezit, Alexandru De Marchis se uită la Flora cu ochii buimăciţi:

— Ah da... Guglielmo... Guglielmo Marconi...

— Nu, iartă-mă te rog, domnule senator, — îi spuse Flora, zâmbind. Cu lapte ori fără?

— Cu... cu lapte, cu lapte, da, să trăeşti...

Luând ceaiul, rămase treaz. Vittorino Lamanna, care acuma se pregătea să înceapă lectura, se mângâie cu speranţa că piesa lui avea să încătuşeze cu tot dinadinsul atenţia bătrânului, aşa precum îl asigurase doamna Venanzi, şi ceti cu glas tare titlul: *Conflictul.*

Ceti personagiile, ceti descrierea scenei, şi aruncă o căutătură furişe înspre De Marchis.

Acesta stătea încă cu sprincenele încruntate şi părea cât se poate de atent. Lamanna se legă şi mai mult de acea nădejde şi începu să citească prima scenă, părând renăscut.

Işi propusese să înfăţişeze un conflict sufletesc, spunea el. Un bătrân binefăcător, încă în putere, se însurase cu aceea pe care o miluise; aceasta, îndrăgostindu-se puţin timp

(Continuare în pagina VI-a)

după aceea de un tânăr, se zbătea între sentimentul datoriei şi al recunoştinţei şi între desgustul pe care-l simţea îndeplinindu-şi datoria sa de soţie, în vreme ce inima-i era plină de dragostea pentru celălalt. Să trădeze, nu; dar să mintă, să mintă nici atât!

Aşa fiind, cine ştie! poate că De Marchis ar fi putut să întrezărească în acea situaţie dramatică un caz asemănător cu al său şi ar fi ascultat cu încordare până la sfârşit. Şi Lamanna citea înainte cu multă căldură.

Deodată însă, din privirea ascultătorilor pricepu că bătrânul adormise din nou. Nu avu curajul să se uite, să se asigure. Căută în schimb privirea lui Gabrini şi-o întâlni pe dată aţintită asupra lui, tăioasă de ironie.

— *La optzeci şi şase de ani, în pragul morţii...* — i se păru că citeşte în acea privire, şi numaidecât simţi că i se urcă tot sângele în obraz, de mânie; se încurcă, se fâstâci, pierdu intonaţia, coloarea, măsura; şi, cu o vâjâitură în urechi, pradă unei exasperări tot mereu mai chinuitoare, ca vai de lume, îngăimă şi târî lectura operei sale până la capăt.

A fost un chin pentru el şi pentru ceilalţi, de parcă ar fi ţinut un secol. Odată isprăvită, nu ştia cum să ajungă acasă mai repede ca să rupă într'o mie de bucăţele acel *act unic* al său, care fusese pentru dânsul unealtă de nespusă tortură.

Fugi din salonul doamnei Venanzi, cu sufletul irosit. Când se văzu în stradă, nu-şi mai aducea aminte nici măcar dacă-şi luase ziua bună dela stăpâna casei. Işi închipui într'o străfulgerare comentariile pe care, poate în clipa aceea, le făceau puţinii invitaţi cari mai rămăseseră în salon, şi simţi o nevoe afurisită să plângă.

După o jumătate de ceas, în salonul doamnei Venanzi nu mai era nimeni, afară de bătrânul care dormea în fotel, cu capul înfipt în piept, cu buzele blege, de pe care spânzura pe vestă un fir de scuipat.

Mama şi fiica vorbeau în salonaşul dealături despre păţania lui Lamanna şi mâncau, distrate, bişcoţi şi bezele.

— Oh! Doamne! — exclamă la un moment dat mama. Aceea nu se mai întoarce. Trebue să-l trezim pe bătrân.

Se duseră în salon şi rămaseră câteva clipe să contemple cu o oarecare milă plină de desgust pe acel glorios adormit în care orice scăpărare a inteligenţei se stinsese de mult.

Il zguduiră încet-încet, apoi mai tare. Şi se căzni din greu bietul Alexandru De Marchis până să priceapă că nevastă-sa îl părăsise acolo.

— Dacă voiţi, — îi spuse doamna Venanzi, — să vă dau pe cineva să vă ducă până acasă.

— Ba nu, — răspunse bătrânul, încercând de mai multe ori să se scoale din fotel. Mi-ajunge... mi-ajunge până la scară, jos. Pe urmă, mă urc în trăsură.

Izbuti în cele din urmă să se smulgă de pe scaun; se uită la Flora; o mângâie pe un obraz.

— Ai cam slăbit, — îi spuse. Ce-i cu matale, fetiţo? nu cumva dragostea...? —

Flora, fără să roşească, ridică dintr'un umăr şi zâmbi.

— Vai, ce vorbiţi, domnule Senator!

— Foarte prost! — reluă atunci De Marchis. La nouăsprezece ani trebue să iubeşti. Ascultă-mă pe mine fetiţo: nimic nu-i mai bun ca iubirea.

Se apropie încet de-o etajeră ca să-şi îngroape faţa într'un mare buchet de trandafiri; pe urmă, ridicând-o, oftă:

— Vai de bătrâneţele mele... —

Incet, încet de tot, cu mare greutate, se dădu jos pe scară, ţinut la braţ de un lacheu; se sui în trăsură şi după câteva clipe adormi şi acolo, fără umbră de îndoială că seara, în „notele mondene", toate ziarele mai de seamă aveau să vorbească de el, de partea pe care o luase la victoria lui Guglielmo Marconi, de nespusa-i simpatie pentru Casimiro Luna şi de părinteasca bunăvoinţă arătată lui Vittorino Lamanna, tânăr autor dramatic, nădejdea de mâine a teatrului naţional.

Trad. de ALEX. MARCU

Cugetări

Artistul care nu se îndoeşte niciodată de sine, progresează foarte puţin.

Ura e mult mai clar văzătoare decât dragostea.

Leonardo da Vinci

E mult mai greu să dai gust acelora care n'au, decât să formezi gustul acelora care nu-l au aşa cum ar trebui să fie.

Fenelon

Originalitatea nu exclude simplicitatea.

Diderot

Aşi vrea să văd unde e şcoala care să ne înveţe să simţim!

In zadar critica va clădi teorii de artă, artistul nu va asculta decât de o estetică instinctivă şi personală.

Ackermann

Respectul legilor naturei, departe de a altera originalitatea cuiva, nu face dimpotrivă decât s'o desvolte în intensitate şi să-i îngădue fără pericol, cele mai mari îndrăzneli.

Jules Breton

Sunt oameni care colorează de minune cu culorile cele mai închise.

E. Fromentin

Marea artă e în fond îmbinarea spaţiului deschis, nemişcat şi sfânt, cu sufletul schimbător şi adânc.

J. Jaurès

Pentru a înţelege o operă de artă, un artist, un grup de artişti, trebue să cunoaştem în amănunt starea generală a spiritului şi moravurilor acelui timp.

Taine

EUGEN HEROVANU

PARIA

Sufletul unui evreu, analizat cu inima şi judecata unui creştin iată fondul acestui roman care atinge una din cele mai delicate probleme ale vieţei de astăzi

EDIŢIA II-a **Preţul 80 Lei**

Edit. „Viaţa Românească"

Strindberg şi Pirandello

O comparaţie între doi scriitori, atât de deosebiţi şi prin rasă şi prin temperament şi prin mediu, — sub a cărui influenţă s'au desvoltat fiecare în parte — se pare că dela început trebue să ducă la absurd. Când între cei doi termeni ai unei comparaţii, găseşti numai deosebiri, operaţia aceasta din punct de vedere logic, încetează. S'ar părea că este tocmai cazul nostru.

Intre Strindberg şi Pirandello există desigur deosebiri mari, atât din punct de vedere al problemelor care-i interesează, cât şi a substratului lor psihic. Fiecare vede realitatea în multe cazuri prin altă prizmă, şi fiecare redă aşa cum vede.

Totuşi, în felul în care au privit şi unul şi altul individualitatea omenească, relaţiile individului nu numai faţă de societate ci şi faţă de el însuşi se pot găsi foarte multe puncte comune, ceiace face cu putinţă considerarea lor sub unul şi acelaş aspect.

Tema principală, împrejurul căreia Strindberg şi-a construit întreaga lui operă dramatică, o formează conflictul între sexe, conflict perpetuu şi ireductibil, dus până la distrugere. Instinctul sexual, cu manifestările sale care ies din posibilităţile de control ale conştientului şi care transformă pe oameni în bestii e nervul principal al vieţii. Acţiunea dramatică din „Tatăl", din „Pelicanul", din „Fiul slujnicei", din „Ruptura" caşi de altfel din marea majoritate a operelor sale caută să pue în evidenţă unul şi acelaş adevăr: viaţa gravitează împrejurul instinctelor animalice, instincte necontrolabile, nestrăpânibile — şi este o dramă neîntreruptă sub impulsia acestor instincte.

Punându-se pe o asemenea temă, desigur că Strindberg n'a putut ajunge la o soluţie. Acest lucru explică sbuciumul lui sufletesc, agitaţia continuă în care a trăit şi care l-a dus până în pragul nebuniei.

Dacă teatrul lui Strindberg s'ar fi mărginit la discutarea — până la epuizare, — numai a problemei pe care conflictul între bărbat şi femeie o pune, atunci ori şi ce trăsătură comună între el şi Pirandello ar fi nu numai inexistentă, dar imposibilă. Dar el, — poate incidental, — ca o consecinţă naturală a temei lui principale, — poate ca urmare a auto-analizei., la care s'a supus toată viaţa, — a ajuns la următoarea concluzie, pe care o formulează astfel: „natura dublă este cheia personalităţii". In fiecare om trăesc mai mulţi oameni, mai multe conştiinţe.

Această temă o găsim la Pirandello desvoltată până la ultimele consecinţe şi devenită unul din pivoturile împrejurul căruia se grupează nu numai opera dramatică a scriitorului italian, ci întreaga sa literatură. Această temă este şi terenul pe care cei doi autori se întâlnesc.

Ceiace scriitorul nordic a voit să dovedească în „Destăinuirile unui nebun" în „Infernul" sau în „Evoluţia sufletului", Pirandello a căutat numai să analizeze, dovada fiind după el inutilă.

Negând şi unul şi altul, că individualitatea omenească ar fi constantă şi totdeauna egală cu sine însăşi, negând existenţa acelor caractere bine definite şi perfect logice, pe care ni le prezintă în special literatura naturalistă (gândiţi-vă la eroii lui Balzac, Zola sau Ibsen), ei proclamă ca singura realitate **individul ilogic**.

Fiecare din noi suntem un şir nesfârşit de „euri", deosebiţi unii de alţii, străini unii altora. Imprejurările în care suntem puşi fac ca individualitatea noastră să reacţioneze, nu în concordanţă cu directiva pe care noi credem că o dăm conştient, ci numai cu acele împrejurări. Condiţiile în care suntem puşi, dau personalităţii noastre un aspect sau altul, indiferent de ceeace credem sau voim noi. De aici decurge şi conflictul sufletesc pe care îl trăim, atunci când într'o anumită chestiune reacţionăm cu totul altfel decât conform ideii pe care o avem despre personalitatea noastră. In acel moment noi credem că suntem „unul", pe când de fapt suntem „altul".

In „Enric al IV-a" al lui Pirandello, eroul principal joacă, în mod voit, un rol dublu: două personagii în acelaş om. In „Şase personagii în căutarea unui autor", aceiaşi problemă e pusă dintr'un alt punct de vedere: a voi să condamni un om, pentrucă într'un anumit moment a avut o atitudine (cazul tatălui din piesă), înseamnează o complectă necunoaştere a individualităţii. Justificarea tatălui faţă de acuzările aduse de către fiica sa vitregă, revolta sa, nu fac altceva decât să invedereze că, dintr'un fapt, — ori şi cât de grav ar fi el, — nu se poate trage o concluzie asupra individului. Omul este o pluralitate de „euri", Tatăl surprins de fosta lui soţie, cu propria ei fiică, e unul, dar tatăl care-şi trăeşte viaţa lui de om cumsecade, (cel puţin autorul aşa vrea să ni-l arate) e altul. A trage o concluzie din fapta unuia, asupra celuilalt e un non sens. Omul nu e „unul" ci „mai mulţi".

Pentru concepţia lui Pirandello, romanul său de curând apărut într'o nouă ediţie „Uno, nessuno, centomila" (Unul nici unul, o sută de mii) e cât se poate de caracteristic. Titlul însuşi e o indicaţie suficientă.

Alături de această temă, — comună în parte şi lui Strindberg şi lui Pirandello, — desigur la acesta din urmă vom găsi şi probleme nouă, neîntâlnite la cel dintâiu.

Conflictul între tendinţa individului de a distruge toate formele cu care societatea îi îngrădeşte libertatea şi neputinţa în care se află el, de a trăi fără ele, este numai una dintre aceste probleme, dar desigur cea mai principală.

Iarăşi un punct comun între cei doi scriitori este **mysoghinismul** lor. Pentru Pirandello, ca şi pentru Strindberg, femeia îşi merită definiţia dată de Vigny:

„Un être impur de corps et d'âme".

* * *

Daniel Rops, într'un studiu asupra lui Strindberg (apărut în **Revue de Genève**) consideră pe scriitorul italian, drept un elev al lui Strindberg. Această afirmaţie ni se pare, dacă nu complect falsă, în ori şi ce caz, exagerată.

Pirandello, ca şi Strindberg, au privit multe din aspectele vieţii cu ochii omului modern: totul în Univers — şi omul nu face excepţie — se găseşte în mişcare, în transformare, în proces de devenire, iar nici decum în forme statice. Dialectica hegeliană îşi păstrează deci valabilitatea.

Observatori fini şi realişti şi unul şi altul, ei au trebuit să ajungă la concluzii asemănătoare, faţă de multe chestiuni, pentru că lucrurile li se prezentau, la amândoi, în acelaş fel. O influenţă hotărîtoare a lui Strindberg asupra lui Pirandello nu vedem.

RADU BOLDUR

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar": manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5—6

Cronica Şahului

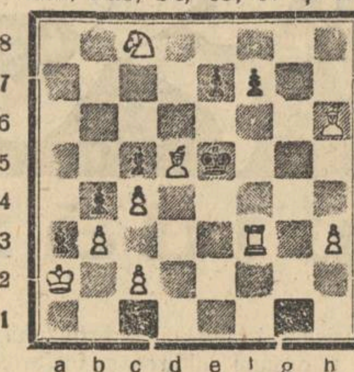
PROBLEMA No. 27

de **S. Herland**, Bucureşti

(«Revista de Şah» Mai 1927)

Negru (6 figuri)

Ré5, Pa3, b4, c5, é7 şi f7

Alb (9 figuri)

Ra2, Tf3, Cc8, Nd5 şi h6, Pb3, c2, c4 şi h3

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

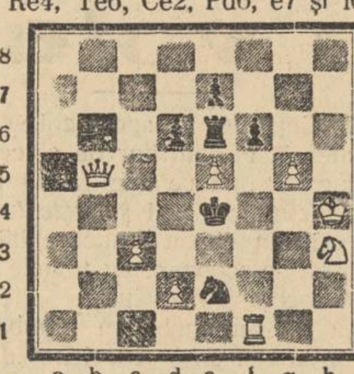
PROBLEMA No. 28

de **Constantin Gavrilov**, Vâlcov

(inedită)

Negru (6 figuri)

Ré4, Té6, Cé2, Pd6, é7 şi f6

Alb (8 figuri)

Rh4, Db5, Tf1, Ch3, Pc3, d2, é5 şi g5

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

Soluţia problemei No. 20 (Fain)

Alb (8 figuri): Rg2, Cc2 şi é5, Né6, Pd4, é2, é3 şi f4.
Negru (7 figuri): Ré4, Cb8 şi h8, Pb5, c4, g4 şi h5.
Mat în 3 mutări.

1. Rg2—g1!, Cb8 sau Ch8 ~; 2. Cd7 sau f7 şi 3. C mat 1...., c3 sau g3 2. Cd3 sau f3 şi 3. C mat. 1...., b4 sau h4 2. C×c4 sau C×g4 şi 3. C mat.

Soluţia problemei No. 21 (Ianovcic)

Alb (9 figuri): Rg7, Dh7, Tf5, Cb5 şi c4, Na8, Pf4, g2 şi g4. *Negru* (9 figuri): Ré4, Ta6 şi c6, Cé2, Nd2, Pc3, d3, d6 şi d7.
Mat în 2 mutări.

1. Rg7—h6!

La 1. Dh3, Cg3. La 1. Dg6, T×a8. La 1. Dg8, C×f4 şi nu mai e mat în a doua mutare.

Am primit soluţiuni corecte dela: Gică Alexandrescu, I. L. Lewin, Samuel Thau, Topsy, *Bucureşti*. Sandu Reiter, Iuliu Veisman, *Câmpina*. Victor Simu, *Caransebeş*. Alexandru Gh. Popovici, *Craiova*. M. Rabinovici, L. Rabinsohn, Calman Scharff, *Dorohoi*. G. Max, *Galaţi*. B. I. Semo, *Giurgiu*. Gheorghe V. Axinte, O. Costăchel, Paul Leibovici, Vasile Leonescu, P. Augustein & Simion Lernovici, *Iaşi*. Victor Pirozinski. *Paşcani*. H. Ianovici, M. Segal, *Piatra Neamţ*. Isidore Fain, *Ştefăneşti*. Gheorghe I. Mocrjiţchi, Iosif Schlarko, *Timişoara*. David Isac, *Bivolari*. Dr. Alfred Roth, *Jibert* (20 şi 21). Emil Schechter, *Tg. Neamţ* (20). Basile Mărculescu, Jean Schapira, Nicu Tănăsescu, *Bucureşti*. Ştefan Fedorovici, *Tg. Neamţ*. Lazăr Ianovici, *Bivolari* (21).

Am mai primit la timp soluţiuni corecte dela: O. Costăchel, *Iaşi*. Avram Rabinovici, *Piatra Neamţ* (18 şi 19).

Congresul şi Campionatul Naţional de Şah

Congresul şi campionatul naţional de şah, se va ţine anul acesta la Bucureşti în luna August.

In acest scop comitetul F. R. Ş. a trimis tuturor cercurilor afiliate din ţară, câte o circulară în care le invită a lua parte la această măreaţă şi unică manifestare şahistă română; deasemenea au fost înaintate şi liste de subscripţie care urmează să fie complectate de către membrii cercurilor respective.

Pentru toţi acei cari nu sunt înscrişi într'un cerc de şah precum şi pentru toţi amatorii nobilului joc, care voesc să participe cu o sumă cât de mică la înfăptuirea acestui important eveniment şahist, „Cranica Şahului" deschide o listă de subscripţie *a cărei produs va fi vărsat casierului general al F. R. Ş.*

Rugăm pe toţi acei cari vor înţelege însemnătatea complectării acestei liste, să ne trimeată cât mai urgent posibil, *orice sume pe adresa: Adeverul Literar şi Artistic pentru lista de subscripţie a „Cronicei Şahului", Bucureşti, str. Sărindar No. 9-11.*

Numele donatorilor se vor publica ulterior în „Cronica Şahului".

CORESPONDENŢA

Bivolari. — D. I. — Nepublicabilă.

Craiova (Sadova). — A. P. Problemele trimese sunt prea slabe. No. 3 este reproducerea aproape fidelă a partidei No. 9 din „Cronica Şahului".

Dorohoi. — C. S. — Problemele dv. sunt prea simple. Mai încercaţi.

Loco. — D. A. — Problema dv. în 4 mutări e slabă pentrucă: 1) în mutarea a doua poate da şah cu oricare din cai 2) pentrucă mutarea a treia cu T este inadmisibilă şi 3) pentrucă în general, e material prea mult pentru o idee banală.

* * *

Atragem atenţia cititorilor noştri asupra articolului din pag. IV-a al d-lui Mihail Sadoveanu intitulat: „O Aniversare".

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

Inspirată din poezia tragică a anticilor greci, dar pătrunsă de fiorul marelui războiu mondial,

ANTIGONA

lui

Walter Hasenclever

e o lucrare dramatică impresionantă şi extrem de interesantă din punct de vedere poetic.

Tradusă de d. ION SAN-GIORGIU, lucrarea aceasta a apărut în

Biblioteca „DIMINEAŢA" No. 79

Preţul 6 Lei

Curiozităţi

Clubul „celor de 200 kgr."

Arsène Raimond, un negustor de încălţăminte din Paris, ajuns decurând la greutatea de 196 kgr., îşi reclamă titlul de „champion al grosimei", ceeace pricinueşte multă neplăcere d-lui Sutyt, celebrul preşedinte al „clubului celor de 100 kgr., care cântăreşte astăzi 185 kgr. Arsène Raimond mai declară că încurând, ajungând la o greutate „rotundă" de 200 kgr., va înfiinţa un nou club din toţi acei cari au trecut de 150 kgr. şi se mai află „în progres". Noul champion intenţionează să rămână limita spre care membrii viitorului său club vor trebui să năzuiască. Raimond are o „talie" de 1 metru 90 cm. Fiind întrebat câtă ştofă cumpără pentru un costum, Raimond răspunse: — „Nu ştiu exact, însă ştiu că mă costă cel puţin o mie de franci"...

In ajunul eclipsei

Eclipsa soarelui din 29 Iunie cor., va fi vizibilă în toată Europa. In Anglia, pe o zonă destul de îngustă, eclipsa va fi complectă timp de 23 secunde, pe când pretutindeni în alte părţi ea nu va fi decât parţială. Fenomenul acesta se va începe dimineaţă la 5 ore şi 20 minute, şi se va isprăvi la 7 şi 15. Momentul eclipsei maxime vine la 6 şi 24. Astronomii englezi s'au pregătit să profite de ocazie şi să facă o mulţime de fotografieri cât mai variate, din care unele — de pe aeroplane şi dela mari înălţimi. Mii de curioşi şi-au şi închiriat toate locuinţele şi odăile disponibile din zona eclipsei totale, pe preţuri foarte ridicate.

Expoziţia... pisicilor

Cine a vizitat Germania, cunoaşte grija purtată aci — cânilor. In unele case, cânele poate fi considerat ca adevărat stăpân, centru al vieţii familiale. Pisica era până decurând prigonită şi desconsiderată, din cauza cultului cânilor. O societate de protecţiune pentru pisici, înfiinţată la Drezda a avut totuşi un suscces nemaiauzit, întrunind în câteva săptămâni peste 10.000 membri, şi formând un frumos capital de rezervă. Centrala din Drezda publică şi un buletin special consacrat apărării drepturilor pisicii. O expoziţie deschisă de această societate la Berlin are un succes... „colosal". Câteva sute de pisici, de toate rasele, şi în valoare dela 1.000 mărci aur în sus, sunt plasate în nişte cuşti decorate cu mare lux. Publicul care vizitează această expoziţie constă pe jumătate din copii şi bătrâni care admiră mai ales exponatele sosite din alte ţări. Intr'o cuşcă numită „Raiul prieteniei" stau împreună trei pisici, doi porumbei, o veveriţă, câţiva epuraşi de casă, un purceluş de mare, vreo zece şobolani şi tot atâţia şoareci. O mare mulţime de curioşi staţionează aci toată ziua. „Acesta-i adevărat Locarno", — se aude un spirit nepretenţios şi blajin, pur german, repetat de vizitatori în tot cursul zilei. Un mare motan dresat învârteşte manivela unei flaşnete; el e îmbrăcat în uniformă de.... vagmistru şi stârneşte admiraţia tuturor. Expoziţia mai are secţii: bibliotecă, pictură, sculptură, medicină, muzică — toate cu privire la viaţa pisicilor.

Cei doi preşedinţi

Preşedintele republicei Liberia a Negrilor Africani, King, a sosit la Paris. Preşedintele Doumergue l'a primit cu acelaş ceremonial cu care palatul preşedinţial întâmpină pe reprezentanţii supremi ai altor ţări, şi apoi i-a înapoiat vizita într'un hotel din cele mai modeste...

Lindbergh bate toate recordurile

După primirea solemnă făcută lui Lindbergh de comuna New-York, oraşul a fost curăţat de o armată de podari: 28.000, cu mături, timp de două zile. 1.700.00 kgr. de confetti şi serpentine s'au aruncat în ziua primirii — din ferestrele caselor prin străzile principale unde a trecut cortegiul. Numai timpul nefavorabil a făcut să fie contramandată defilarea celor 100.000 de şcolari. Mama lui Lindbergh va primi un enorm volum cu 300.000 articole de ziare, apărute în onoarea lui Lindbergh. Generalisimul Pershing a primit, când fusese sărbătorit la reîntoarcere în America, numai 100.000 articole; iar Regina Maria a României n'a întrunit „decât" 200.000 articole, anul trecut!....

Aviaţia în America

Liniile aeriene zilnic servite de aeroplane, (de poştă şi de pasageri) au ajuns în Statele-Unite la 20.000 km. Numai aeroplanele poştale au făcut în 1926, zboruri de peste 9 milioane de kilometri! Numărul acestor aeroplane a ajuns la 5.000, fără să mai socotim şi avioanele liniei de stat New-York-Chicago-San-Francisco.

Numărul total al societăţilor particulare aeriene e de 300. Lindbergh e slujbaş al soc. „Linia aeriană Robertsohn". 2068 aerodromuri, din care 310 aparţin comunelor urbane iar 626 — ministerului de războiu, — sunt sprijinite de 2672 câmpuri amenajate numai în scop de plecare. Statistica pasagerilor nu s'a întocmit încă; totuşi, se ştie că numai trei aeroplane Fokker de pe linia Philadelphia-Washington-Norfolk au transportat în cinci luni — 3695 pasageri!

Ministerul aero-comunicaţiei are un buget de 550.000 dolari, deocamdată. Transportul mărfurilor se desvoltă cu o repeziciune surprinzătoare. Aviaţiunea comercială deşi nu se exprimă încă în cifre exacte, duce zilnic sute şi mii de tone de mărfuri scumpe, care au volum mic. Semnalizarea a ajuns departe: sunt 124 faruri rotative cu diametru de 60 cm. Semnalizarea se desvoltă din cauza concurenţei ce fac liniile aeriene — căilor ferate, funcţionând şi noaptea. Succesul lui Lindbergh se explică prin gradul înalt de soliditate şi siguranţă, ajuns de aviaţia americană în genere.

Cronica circului

Spaniolul Ramon Gomez dela Serna a scris o carte „Circul", care după părerea fraţilor Fratellini întrece tot ceeace s'a scris până acum în acest gen.

Cartea conţine definiţii pline de pitoresc.

Citâm:

„...Când se întinde plasa asupra spectatorilor, s'ar părea că ei vor fi vânaţi ca potârnichile.

„...Cea mai bună amazoană ar fi aceea care ar trece prin cercurile de hârtie, fără să le rupă".

„...Ar părea paradoxal, dar vaisella circului durează mai mult de cât aceea pe care o maltratează bucătăresele".

„...Acest servitor şchiop, chior sau ciung, care ajută la transportarea lucrurilor şi care strânge frânghia ce fixează trapezul, poti constata uşor că e un artist infirm".

CĂRŢI ŞI REVISTE

ION MUREŞANU: Ardealul

Editura „Cartea Românească", Bucureşti

„O ţară mândră şi binecuvântată între toate ţările semănate de Domnul pe pământ. Ea seamănă a fi un măreţ palat, capodoperă de arhitectură, unde sunt adunate şi aşezate cu mândrie toate frumuseţile naturale ce împodobesc celelalte ţinuturi ale Europei, pe care ea cu plăcere ni le aduce aminte. Un brâu de munţi ocoleşte — precum zidul o cetate — toată această ţară, şi dintr'însul, ici colea, se desfac, întinzându-se până la centrul ei ca nişte valuri proptitoare, mai multe şiruri de dealuri înalte şi frumoase, măreţe piedestaluri înverzite, cari varsă urmele lor de zăpadă peste văi şi peste lunci..."

Punând în fruntea monografiei sale, cuvintele minunat cizelate ale lui Nicolae Bălcescu, d. Ion Mureşanu a înţeles să adauge descrierii aride geografico-istorice, politice şi culturale a Ardealului, o notă de interes pur artistic şi literar, a cărei utilitate abondentele citate din scriitorii noştri de seamă n'o desmint.

Concepută într'un plan larg şi suficient documentat, lucrarea d-lui Ion Mureşanu se impune atenţiunii noastre atât prin cuprinsul ei informativ, cât şi prin sinceritatea cu care sunt analizate împrejurările istorico-sociale, dar mai ales prin redarea exactă a adevăratului suflet românesc de dincolo de munţi.

După descrierea amănunţită a Ardealului, autorul face o scurtă schiţă istorică a Românilor din Ardeal şi a luptelor pentru conservarea naţională. In întuneric şi robie sub asuprirea pajurei cu două capete, Românul Ardelean a ştiut să-şi păstreze sufletul curat şi năzuinţele vii către libertate şi unire.

Biserica, şcoala românească instituţiunile culturale în fruntea cărora nu trebuie să uităm să punem întotdeauna asociaţia transilvană cunoscută sub numele de „Astra", scriitorii şi dascălii ardeleni, presa, luptătorii şi îndrumătorii politici ai neamului, au contribuit la păstrarea nealterată a conştiinţei româneşti, au dus apriga luptă pentru lumină, solidaritate şi dezrobire, au înălţat credinţa în izbânda adevăratei legi.

Paginile d-lui Mureşanu dacă au cusurul că păstrează cuvinte şi expresii neacceptate de limba literară ele au însă meritul de-a tălmăci toată desnădejdea, suferinţa şi încrederea mântuitoare a unui neam oprimat, şi ne fac să simţim şi noi cei cari n'am trăit în mijlocul acestor suferinţe, dar am fost totdeauna cu sufletul aproape, bucuria şi entuziasmul liberării dintr'un jug pe care numai cei nedemni trebuie să-l poarte fără nădejde şi fără răzvrătiri...

„Cartea Românească" a făcut bine tipărind şi premiind monografia d-lui Mureşanu.

H. LAZU

André Gide: Dostoiewsky (Plon-Nourrit & Cie, Paris)

Ceeace constitue originalitatea acestei cărţi e tonul firesc în care se pun la îndemână rezultatele gândirii adânci şi sigure a autorului. In afară de primele pagini, care au apărut în câteva ziare, restul cărţii e alcătuit din şase conferinţe ţinute la „Vieux-Colombier", acea grupare de artă severă, luată cu asalt şi distrusă de mediocritatea vremii.

Gide adresându-se ascultătorului parizian se adresează în acelaş timp şi celui român, crescut din frageda copilărie la cultura franceză. Comparaţiile cu felul de a scrie şi de a gândi ale lui Dikens şi Balzac, stabilesc de la început precis domeniul inedit şi profund al romancierului rus. „Toată literatura din Apusul Europei, spune Gide, se ocupă — cu rare excepţii — în roman de relaţiile oamenilor între ei, de relaţii pasionale sau intelectuale, de relaţii familiare sau sociale, dar niciodată sau aproape niciodată de relaţiile dintre individ şi el însuşi. Minunea înfăptuită de Dostoiewsky e că fiecare din personagiile lui — şi a creat un popor întreg — există în primul rând în funcţia de sine şi fiecare din aceste fiinţe intime, cu taina ei proprie, ni se înfăţişează în toată complexitatea-i problematică".

Fapt surprinzător e că Gide, el însuşi om de litere remarcabil, în loc să ne ofere un tablou al valorilor estetice din opera lui Dostoiewsky pe care-l declară „cel mai mare între toţi romancierii", se ocupă de opiniile lui. Această lipsă e răscumpărată însă de analiza amănunţită, pe texte precise, a câtorva adânci adevăruri sufleteşti, care dau personagiilor lui Dostoiewsky acea înfăţişare în acelaş timp reală şi halucinantă. Influenţa Evangheliei, pe care Dostoiewsky a cunoscut-o în Siberia, între criminalii de rând, se resimte în toată opera lui, unde umilirea voluntară, patima pentru suferinţă şi larga înţelegere a sufletelor care se pierd fac din romancierul rus un scriitor mai de actualitate decât mulţi contemporani. Rolul diavolesc al inteligenţei şi voinţei, mântuirea prin umilire şi pasivitate, la cei mai de seamă eroi, situiază pe Dostoiewsky pe o culme unică, de unde se văd fierbându-şi popoarele şi morala, cele două continente, Asia şi Europa.

Cu deosebire interesantă e observaţia lui Gide asupra rolului pe care l'a jucat epilepsia în romanele lui Dostoiewsky. „Există un epileptic în toate cărţile mari ale lui Dostoiewsky: Muizkin, Kirilof, Smerdiakoff... Insistenţa aceasta de a introduce epilepsia în toate romanele lui — şi Dostoiewsky era însuşi epileptic — ne luminează îndeajuns asupra rolului pe care-l atribuia acestei boale în alcătuirea eticei lui, în curba cugetării lui". Şi mai departe: „Nu cred că există un singur reformator, din cei care au propus omenirii valori şi evaluări nouă, la care să nu găsim un beteşug. **Căci dacă n'ar fi fost beteag, el n'ar fi căutat să rezolve problema pe care i-o punea acea anomalie, să regăsească o armonie din care disonanţa lui să nu fie înlăturată".**

Şi această preţioasă cugetare nu luminează numai pe Dostoiewsky, dar şi pe André Gide, autorul lui **Corrydon** şi al mărturisirilor din **„Si le graind ne meurt..."**

JEAN GOUDAL: Volontés de l'art moderne

Scopul lucrării lui Jean Goudal, „Volontés de l'art moderne", a fost — ne spune autorul — să găsească o poziţie dominantă de unde manifestările haotice ale artei vremei noastre să apară limpezi şi ordonate...

Pentru a ajunge la acest rezultat, Goudal aşează de-o parte lărgirea calitativă şi cantitativă a noţiunii de public iar de partea cealaltă întinderea noţiunii de creaţiune artistică. Apoi precizează că arta modernă ori care ar fi mijlocul ei de expresiune, e caracterizată printr'o criză a gustului.

Literatura, pictura, sculptura, muzica, — spune în „Vient de paraitre" Yves Gandon, — tind către un „totalism" care îndepărtează la infinit posibilităţile spiritului creator.

Câteva exemple individuale ilustrează în chip fericit constatarea aceasta de ordin general. Jean Goudal vede în cinematograf arta viitorului. Mergem către o întrepătrundere a artei şi a vieţii, către o artă „difuză", consistând mai mult într'o reproducere ce va trebui să fie la îndemâna tuturor, — în timp ce o artă „ascuţită", esenţial creatoare, va ocroti desvoltarea geniilor.

„Valorile estetice, ştiinţifice şi morale confundându-se, va rămânea valoarea umană care s'ar putea defini ca adaptarea de săvârşită a omului la planeta sa..."

Studiul acesta bogat în idei, care e cea dintâi operă a lui Jean Goudal, anunţă un estetician înzestrat.

Un roman postum al lui Pierre Louys

Revista „Manuscrit autographe" va publica fac-simile din ultima operă neisprăvită a lui Pierre Louys, romanul „Psyché".

Manuscrisul acestei lucrări e interesant prin aspectul său dublu, de brulion şi de copie ultimă. Pierre Louys detesta ştersăturile şi pentru o schimbare pe care voia s'o facă, recopia pagina toată cu obişnuitul său scris, îngrijit şi frumos. Astfel manuscrisul ne oferă numeroase variante, metamorfozele romanului.

Planul este indicat astfel: „I. Plecarea şi sosirea. II. Săptămâna primăverii. III. Conversaţii artistice şi literare. IV. Nisy. Trecutul. V. Voluptăţi. VI. Reintoarcerea. El o iubeşte în I şi II. Ea încearcă să-l reţie prin III, IV şi V. El îi scapă în VI. După III şi IV, scene la Paris".

Pe alte fişe, Pierre Louys încearcă diferite tonuri şi epitete pentru nuanţa de care are nevoie. De pildă: „Basané bronze, brûlé, bruni, brunatre, bise, bistré, fuligineux, noirâtre, noirci, obscur, foncé, noisette fauvre, havane, tanné, teinté, alezan, café, café-au-lait..." Urmează imediat numele personagiului feminin, pentru care pregătea nuanţa; Aracoeli. Şi în fine portretul definitiv al acestei femei: „Aracoeli n'était pas si foncée que la chronique voulait bien le dire.

Une heure après son arrivée, lorsque, au sortir du bain, elle se montra nue comme ses dieux l'avaient faite, Aimery lui dit qu'elle ressemblait à un chat de Siam: la robe fauve et quelques détails noirs. Sa couleur était exactement le havane clair, ou plus exactement le ton Broca No... pour parler le langage des ethnologues...".

Pierre Louys lucra foarte repede: în douăzeci de şedinţe (Iulie—Septembrie 1906) a scris 109 pagini, adică prima parte; iar a doua, 80 de pagini, a fost scrisă în douăsprezece zile (Septembrie 1907). Manuscrisul se opreşte la începutul primului capitol al părţei a treia.

Cu tot titlul său mitologic, romanul este parisian şi contemporan: Pierre Louys a transpus ingenios mitul antic al lui Amor şi Psyché.

Poetul Aimery Jouvelle, eroul romanului, are rolul lui Amor din legendă. El conduce spre iubire pe Psyché Vannetti, parisiană frumoasă şi distinsă, pe care o întâlnit-o într'o primăvară la Belleville.

Pe când Psyché, pe deplin cucerită de Aimery, crede în amor, Aimery, care premeditase această iniţiare, cântă în versuri victoria sa şi prevede sfârşitul iubirii. Versurile acestea sunt cunoscute căci Louys le publicase separat în diferite reviste.

„...Plus tard, ô ma Psyché, quand des nuits étrangères
Auront passé sur vous qui ne m'attendrez plus
...Rappelez-vous qu'un soir, couchés sur votre couche,
En caressant nos doigts frémissants de s'unir,
Nous avons échangé de la bouche à la bouche
La perte intarissable où dort le souvenir..."

Psyché descoperă manuscrisul lui Aimery şi cunoaşte astfel ultima taină a amorului, efemeritatea lui.

A doua parte a romanului se sfârşeşte aici, cu dezolarea lui Psyché. Puţinele rânduri care încep partea treia, nu pot preciza desnodământul.

Se ştie totuşi că Claude Farrère, cel mai intim confident al lui P. Louys, va adăuga la publicarea manuscrisului câteva indicaţii asupra sfârşitului acestui amor simbolic dintre Aimery Jouvelle şi Psyché Vannetti.

Dar şi aşa povestirea e interesantă mai ales pentru nota nouă la gama cunoscută a celui care a scris „Aphrodite" şi „Bilitis": o sensibilitate duioasă şi o emoţie pur sentimentală, neobişnuite la Pierre Louys.

Critica literară şi filozofia

In numărul de Iunie, *La Nouvelle Revue Francaise* [1]) publică un interesant articol de Albert Thibaudet: „Reflexions sur la littérature". Autorul se ocupă de influenţa pe care filozofia o exercită, sau ar putea-o exercita, asupra criticei. Căci, spune el, nu trebue să uităm că Lasserre şi Gabriel Marcel au ajuns critici pornind dela filozofie, şi că Charles du Bos şi Julien Benda sunt şi filozofi.

Critica în genere nu poate fi imaginată decât referindu-se explicit sau nu, la antichitatea greco-latină. Critica filozofică va rupe oare cu această tradiţie? Dimpotrivă, răspunde Thibaudet. Căci, pe când literatura, deşi sub puternica influenţă a trecutului, crează, evoluând, elemente estetice cu totul nouă, filozofia a păstrat în mare parte problemele şi „punctele de vedere" a celor antici. Problemele care au opus pe eleaţi ionienilor şi pe Aristot lui Platon, reprezintă mult mai curând formele eterne ale filozofiei, decât epopeia lui Homer sau drama lui Sofocle formele eterne ale artei.

Dar e vorba de critică, nu de filozofie. Şi Thibaudet îşi pune problema, care din două: şcoala ioniană sau cea eleată ar putea avea o mai bună influenţă asupra criticei. Fără îndoială, cea dintâi. Spiritului eleat i-ar corespunde o critică strimtă, legată mai mult de idei decât de forme şi negând dreptul de existenţă a tot ce nu e conform unor anumite modele estetice. Dimpotrivă ceiace face din ionism, sau bergsonism, o atmosferă sănătoasă pentru critică e pluralismul, sentimentul diferenţelor esenţiale individuale. Ar fi punctul de plecare pentru o critică cu idei largi şi libere.

In acelaş număr al revistei găsim o frumoasă povestire fantastică de Marcel Jouhandeau, „Nanhattan", în genul imprecis simbolic, pe care l'a creat Regnier cu „La canne de jaspe"; de asemenea o savuroasă auto-biografie din secolul al XVI-lea de Angélique de Longueral.

I. D. G.

Revue de Genève

Intr'un articol intitulat „Actualitatea lui Strindberg şi geniul Nordului", Daniel Rops caută (No. de Mai: Librăria Hasefer) să arate întrucât opera dramatică a autorului suedez, spre deosebire de a celorlalţi scriitori nordici, îşi păstrează încă un pronunţat caracter de actualitate.

Pe când Ibsen şi literatura contimporană lui, au sfârşit într'un naturalism lipsit de viaţă şi fără orizont, Strindberg „nelăsându-se închis în cadrele unei doctrine, neacceptând disciplina dogmelor", face ca în piesele sale să reflecteze neliniştea, căutarea febrilă a unei deslegări a conflictelor tragice care formează — după el — tot conţinutul vieţii. Această nelinişte, această lipsă de fixitate şi rigiditate, face ca şi noi cei de azi, să simţim conflictele eroilor lui Strindberg, nu ca ceva aparţinând trecutului, ci prezentului. Mai mult încă teatrul lui, datorită acestui lucru, e un veşnic exemplu viu pentru generaţia actuală.

Prin faptul că Strindberg şi-a păstrat caracterul de actualitate influenţa lui asupra autorilor dramatici moderni este incomparabil mai mare decât a lui Ibsen.

Opera lui Wedekind, Georg Kaiser, Lenormand, Jacinto Grau, Pirandelo, poartă urmele influenţei lui Strindberg.

„Printre puţinile nume, pe care ori şi ce cataclism nu le va putea distruge, alături de Ibsen şi de Björnson, alături de Kierkegoard, intelectualii Europei trebue să înscrie şi pe Strindberg" — sunt cuvintele cu care îşi inchee articolul Daniel Rops.

R. M. Coudenhove-Calergi în „L'Europe et le monde" — la cronica internaţională a revistei — susţine că singurul mijloc de a salva nu numai cultura şi civilizaţia europeană, dar mai presus de toate însuşi ideia de libertate, — astăzi atât de ameninţată — este realizarea federaţiei pan-europene.

[1]) De vânzare la librăria Hasefer.

La nouvelle Revue Française

Henry de Montherlant publică (No. de Iunie: Librăria Hasefer) note marginale la volumul său „Voyageurs Traqués". E mai mult o precizare a atitudinii autorului în faţa realităţii şi a vieţii, decât o explicaţie şi o apărare a operei.

„Unul câte unul, — spune Montherlant, — am văzut dispărând motivele care mă îndemnau să activez — subminate, fiecare la rândul său, de lipsa de interes..." „Asemenea motive au fost: credinţa religioasă, iubirea, fraternitatea, dorinţa de glorie, curiositatea şi plăcerea pe care o aveam de propria mea persoană. Singurul motiv care subsista, cu o inepuizabilă dragoste pentru plăcere era voinţa de a creia o operă literară. Imi părea că ori şi ce s'ar întâmpla, această voinţă va rămânea nesdruncinabilă... Astăzi să faci o operă de artă mi se pare o pierdere de timp, o eroare".

Şi mai departe: „Stau cu groază în faţa mea însumi, în faţa a tot ceiace distrug pentru a fi fericit — aceasta e singura mea preocupare, în faţa neputinţii de a ajunge".

Charles du Bos analizează jurnalul din timpul războiului al lui André Gide „Numquid et Tu?..." dând şi interesante amănunte asupra stării sufleteşti şi condiţiilor obiective care au determinat pe autor să scrie un jurnal religios.

Albert Thibaudet se ocupă în „Le quartier des philosophes" de necesitatea unei critici literare filosofică. „O critică filosofică, — spune Thibaudet, — căreia nu-i lipsesc nici înaintaşii, nici discipolii, iată o realitate de actualitate şi o posibilitate de mâni care merită atenţiune şi reflecţie". Făcând o excursie în trecut, asupra criticii humaniste, el arată influenţa pee care ar avea-o asupra literaturii moderne „cette critique de philosophes", inspirată din trecut, dar ţinând seamă de exigenţele timpurilor de faţă.

Die neue Rundschau

In ultimul număr al revistei germane Heinrich Mann publică amintiri despre Frank Wedekind (No. de Iunie: Librăria Hasefer).

Până când a cunoscut succesul — mulţi ani după ce debutase ca autor dramatic — Wedekind a dus o viaţă sbuciumată, plină de lipsuri şi restricţii, întâmpinând pretutindeni ostilitate şi o complectă neînţelegere a operei sale. Directorii de teatru refuzau să-i joace piesele. In schimb, pentru cele publicate, Wedekind urmărit de poliţie a fost condamnat la închisoare, ele fiind considerate ca o atingere directă a moralei publice şi o insultă adusă religiei şi lui D-zeu. Eşit din închisoare a trebuit să fugă pentru câtva timp din Germania la Paris.

Prima reprezentaţie a actului I din piesa sa „Erdgeist" a jucat-o însuşi autorul, ca **Sketch** sub titlu schimbat... într'un cabaret din München. Cariera de actor Wedekind a fost nevoit s'o continue mulţi ani ca mijloc de existenţă!

După ani de aşteptare şi luptă, de amărăciune şi de umilinţi, veni în sfârşit şi succesul. Max Reinhardt inscenează la Berlin opera din tinereţe a lui Wedekind, „Fühlings Erwachen", scrisă cu douăzeci de ani în urmă, când autorul trecuse de patruzeci.

Succesul obţinut îl face însă dintr'o dată cunoscut. Şi timpul n'a făcut decât să întărească acest succes.

Dacă în epoca imediat premergătoare răsboiului opera lui Frank Wedekind s'a putut impune, cu atât mai mult influenţa lui a trebuit să crească după răsboiu.

Răsboiul, — spune Heinrich Mann, — a confirmat complect concepţia lui Wedekind asupra vieţii burgheze, concepţie al cărei fond de adevăr el a căutat să-l dovedească cu zeci de ani înainte. Viaţa burgheză, depe care vălul a fost ridicat, este, oricare ar fi încercările de a o înfrumuseţa, ceiace a fost întotdeauna: luptă crâncenă până la extrem, lipsă de ori şi ce milă şi consideraţie faţă de semeni, neruşinata exploatare a celui mai mic avantaj".

Citiţi în **Lectura** No. 124
„O dramă la Bistriţa"
a cărei adânc emoţionantă acţiune se desfăşoară în ţara noastră, la Dorna
şi
UN LAŞ
un strigăt de protest, în numele vieţii adevărate, împotriva prejudecăţilor sociale; două nuvele din pana romancierului de elită
CARL EMIL FRANZOS

Princesse Bibesco: Le perroquet vert

O frumoasă, nespus de frumoasă carte este „Papagalul verde" al principesei Marta.

Nu ştiu dacă România e propriu zis ţara doamnei Bibescu. Ce-i sigur însă este că, ea, este a ţării noastre. Oricât lumea pariziană i-ar fi putut vopsi talentul, sufletul ei rămâne curat românesc.

Ascultaţi numai vorbele care încep prefaţa cărţii:

„Te souviens-tu, cher Antoine, de cette matinée de printemps ou nous remontions les champs Elysées en discutant de génie russe, toi, Georges et moi"... etc., etc.

Aceste cuvinte nu amintesc oare pe acele ale politicianului nostru care povestea cum îi zice el, lordului Grey: „ascultă Grey" şi lui Poincaré: „dragă Raymond ?".

Politicianul important vrea să metamorfozeze personagii ilustre în oameni oarecare. Principesa Marta, invers, preface în personajii subit ilustre oameni perfect oarecare. Mecanismul e identic.

Decât... doamna Bibescu face literatură bună. Şi asta este esenţialul.

* * *

„Papagalul verde" este povestea unui incest.

Ce zic ? A unei aritmetici întregi de incesturi, înlăuntrul unei familii de boeri ruşi, cari, bine înţeles samănă tot timpul între dânşii. Ba chiar uneori se şi identifică: Doi câte doi. Nepoate duble, veri cari coincid, mătuşi care se iubesc — iată foarte pitoresca lume a romanului. Iar peste acestea toate, din generaţie în generaţie, păstrată tradiţia potrivit căreia fiecare frate trebue să păcătuiască cu vre-una din surori

O privelişte de armonie prestabilită se desprinde din zugrăvirea acestui interior de monade necesare. Cu o algebrică rigoare, personagiile ce nu s'au născut încă îşi aşteaptă „Sosie"-ul să moară, pentru a putea trece în celălalt membru al ecuaţiei. Şi în toată această ceasornicărie, singura fiinţă normală este—cum era şi firesc— o nebună: sora Olga. Ea vine din când în când, să dea puţină spontaneitate unei societăţi împietrite de Determinism dostoewskian. Olga nu iubeşte fraţi morţi sau papagali verzi. Ea se mulţumeşte să nutrească pentru un brav şi onest danez unul din acele amoruri care împing pe femei să se culce şi apoi să fugă cu obiectul zisului sentiment. Se mai întoarce odată acasă — după moartea tatălui ei — din motive iarăşi foarte omeneşti: vrea să-şi reguleze drepturile la moştenire şi să spună câteva decisive răutăţi unei surori mult mai frumoase decât ea. (In treacăt fie spus: acest personagiu, care, pentru a fi principal, nu are nici măcar nevoe să înceteze de a rămânea secundar, este o capodoperă de artă).

Minunat, de asemeni, începutul. Un băeţel de opt ani, singurul vlăstar bărbătesc legitim al familiei, murise, Desnădejdea părinţilor — care în fiecare an fabricau câte o inutilă fată nouă — făcuse din scumpul dispărut un fel de zeu mitologic, un fel de totem. Toate evenimentele se raportau la El, se comentau prin El, prin ceeace El ar fi făcut în circumstanţa respectivă.

Intotdeauna a fost un minunat subiect literar această „mort de quelqu'un", care vine şi sbârceşte, în chip neînsemnat dar neşters, trupul planetei noastre. Tragica frumuseţe a traiului cotidian, în care morţii, într'o privinţă, trăesc mai tare decât viii — toate acestea principesa Marta le-a ştiut exploata şi descrie aproape tot atât de bine ca, mai înaintea ei, Jules Romains. Ceeace nu e puţin lucru.

* * *

Dar dece — ni se va spune — toţi oamenii romanului sunt ruşi ?

Este aci o întreagă problemă de politică şi psihologie literară.

In zilele noastre, aproape pretutindeni bântue snobismul „sufletului slav". Este foarte distins să cunoşti cât mai multe exemplare **de**, — să poţi vorbi mereu **despre**,— şi să posezi chiar personal **un: „suflet slav"**.

Englezii, cu naiva lor bonomie, au produs o carte (scrisă de Joseph Conrad) unde ni se povesteşte, subt titlul direct de „Sous les yeux d'occident" — o aventură muscălească comentată de un nemuscal.

„Sous les yeux du proche orient" — iată un subtitlu care i s'ar potrivi bine romanului prinţesei Marta.

Dar mai este ceva

Iată un caz neinventat, şi cu totul neprevenit.

Un căpitan român de intendenţă, la cursul său de „legislaţie" într'o şcoală militară, se rostea astfel:

„Anarhismul, domnilor, este doctrina subt formă bolnavă, care dezertează din armata română, şi te duce să atentezi la viaţa Majestăţii Sale Regele, — **mai ales la Ruşi"**.

Cam tot aşa a procedat şi compatriota domnului căpitan. Ca şi anarhismul, — incestul e un lucru grozav..., dar... mai ales la ruşi...

Mai sunt şi alte trăsături foarte româneşti în doamna Bibescu. Aşa bunăoară identificăm la dânsa o calitate specifică inteligenţei noastre naţionale: este ceea ce aş cere voie să numesc: **„adaptarea la interlocutor"**. Cine cetind „Isvor" (altă carte a Principesei, unde e vorba de farmecele folklorului românesc) n'a rămas uimit de justeţa cu care autoarea a ştiut să despoaie în câte-va luni bibliografia, pentru ea cu totul nouă, şi toată orală, a sufletului popular ? Simţim că din simplele reportagii ale unei simple fete în casă, doamna Bibescu ar putea să reconstitue întreg sufletul neamului nostru.

Insfârşit, românul de talent mai are o însuşire: el gândeşte în limitele debitului verbal. Ceeace nu-i de loc un cusur. Căci dacă vorbeşti — nu mult, dar **cu mulţi**, — e ca şi când ai gândi o mare cantitate de gânduri. Iată de ce principesa Marta, pe lângă o fermecătoare scriitoare, sfârşeşte prin a fi şi o ingenioasă cugetătoare. In cenaclele jumătate mondene şi jumătate literare, calde încă de suflarea lui Proust, prinţesa valahă găseşte acces şi material miliardar de inspiraţie (câte odată chiar şi fragmente de personagii: aşa de pildă Madame Verdurin din „Swan" şi „Sodomme" nu samănă oare cu personagiul din „Perroquet" care se îmbolnăveşte cetind pe Dostoiewsky ?).

Dar: româncă, pariziană sau slavă, Marta Bibescu **e, mai presus de toate, o femee de talent**. Iată de ce n'am putut spune aproape nimic cum se cade despre cartea ei. **Ar trebui mai ales cetită**, această carte. Căci cum aş putea măsura prin vorbe câtă fineţă de exprimare traduce atâta fineţă de analiză ? Este, în „Le perroquet vert", adevăr, mult, adevăr din acela, autentic; nu rusesc, ci „general omenesc" — vorba lui Antoine din prefaţă.

D. I. SUCHIANU

ÎNSEMNĂRI

A canicula, caniculare

Revistele şi publicaţiile speciale şi-au luat rămas bun dela cititori. E vară. Natura literară amorţeşte. Mi-e lene.

Ar fi de ştiut de ce îşi lasă, de fapt, redacţia persienele şi îşi ascunde florile artificiale? Nu se mai poate scri sau nu se mai poate citi? Cască cititorul sau şarpele inspiraţiei nu-şi mai ţine capul ridicat în arşiţă?

E de crezut că redactorii şi-au păstrat sufletul şcolăresc, speriat de examene şi refugiat în vacanţe. Bacalaureatul lor sentimental se repetă în fiecare an şi proba în scris le-a devenit odioasă, eterni repetenţi ai intelectului torturat de datorie. Sufletul se împleticeşte totuş între promovare şi corigenţă ,căci mulţi din ei îşi suspendă tipăritura cu făgăduiala serioasă că în timpul caniculei vor suferi îmbunătăţiri şi transformări importante. De toamnă, speranţele lor au promis să treacă două clase.

Cum? publicul nu citeşte tocmai vara, când lampa zilei durează mai mult şi când cartea şi revista se deschid mai plăcut la trunchiul unui copac din pădure şi pe nisipul de plaje? In unda spiritului liniştită de concediu lumina literară nu se reflectează mai lungă şi mai durabil? Sunt cititori care cumpără cărţile anului pentru a fi tăiate şi răscolite în timpul lunilor de căldură.

Siesta de crocodili ce-şi acordă publicaţiile două-trei luni, din douăsprezece, se invecineşte cu diletantismul. Foile pierd contactul cu publicul un sezon şi se silesc să-l ajungă din urmă, când plouă şi ninge. Lipsit de presă artistică românească, cititorul cumpără presă străină — şi nu se desobicinuieşte de ea. *A.*

Există o literatură feminină?

Lucien Maury se crede îndreptăţit să afirme că nu există literatură feminină.

Jules Bertaut, în lucrarea sa „Literatura feminină de astăzi", nu izbuteşte, după îndelungi analize, să scoată din puzderia de romane scrise de femei, nici-o concepţie nouă a vieţii şi a lumii, nici-o morală sau vre-o teorie de artă specială femeii.

Nu găsim în cartea lui Bertaut, spune Maury, nici măcar elementele psihologiei femeii moderne, despre care s'a vorbit atât de mult, pe care o dispreţuim şi ne-o închipuim fiecare după plac, findcă e mult mai lesne să ne-o închipuim decât s'o descoperim printre nenumăratele sinnuozităţi şi contradicţii ale vieţii.

Poate însăşi planul lucrării lui Jules Bertaut l-a condamnat pe autorul acesta să nu poată da ceva hotărât. Se ştie dealtmintreli că anchetele prea întinse nu dau niciodată un rezultat precis. Cu toate acestea, nu ne putem închipui că Bertaut n'ar fi descoperit nimic dacă într'adevăr ar fi fost ceva de descoperit... Or, nici o concluziune nu se poate trage din cartea aceasta — pentru a îndreptăţi să se vorbească despre o literatură feminină. Romancierele nu dovedesc mai multă originalitate decât poetesele: trei sau patru, cinci sau şease cel mult, au cu adevărat talent; restul e umplutură.

Femeile cultivă cu aceiaşi cutezanţă toate genurile şi toate varietăţile de roman; majoritatea operelor lor nu e, de bună seamă, nici superioară, nici inferioară majorităţii operelor masculine.

Mediocritatea aceasta înţeleaptă şi absenţa caracterelor specifice, micşorează într'o largă măsură interesul cărţilor scrise de femei, când se înfăţişează izolat: ele suportă toate influenţele, dar nu determină nici-una. Operele lor, foarte variate, nu au comun decât trăsăturile celei mai neexpresive generalităţi.

Dealungul celor trei sute de pagini ale lucrării sale, Jules Bertaut urmăreşte aceiaş fantomă, străduindu-se să explice succesul „literaturii feminine", — fără a întemeia însă acest succes pe consideraţiuni scoase din însuşirile speciale ale geniului feminin. Dar nici ironia aprecierilor lui Maury nu ni se pare îndreptăţită. Literatura feminină pentru autoritatea necontestată cu care e reprezentată în lumea modernă ar merita mai multă încredere, şi o atenţie deosebită.

Nebunia lui Guy de Maupassant

Pierre Borel publică în „Revue de France" amintiri şi documente inedite asupra nebuniei lui Maupassant.

O mărturie curioasă asupra felului cum s'a declarat aceastâ nebunie, este a ofiţerului de marină Muterse, proprietarul vilei „Le Bosquet", pe coasta Mediteranei, pe care scriitorul o închiriase în 1886. Intr'o după amiază de Septembrie, Muterse văzu pe Maupassant reîntorcându-se de la Cannes pe un triciclu. Abia putea să vorbească şi-i spuse în taină, că — asemenea lui Don Juan — nu mai era în stare să-şi numere mulţimea de prieteni.

Pe când bătrânul ofiţer îi atrăgea atenţia asupra primejdiei unei astfel de vieţi, Maupassant îi răspunse foarte serios: „Chiar şi doctorii mi-au recomandat-o". Apoi declară brusc că el nu se mai reîntoarce la Cannes cu triciclu, pentrucă râpi adânci mărginesc calea; pofti pe prietenul său la dejun pentru a doua zi şi porni înapoi cu trăsura. A doua zi, la prânz, Maupassant ieşi din odae cu pas şovăitor, cu privire vagă, ochii injectaţi. Fără un cuvânt se trânti pe o canapea. După prima înghiţitură se sculă, spuse câteva cuvinte de scuză şi dispăru. Muterse nu l-a mai văzut de atunci.

Maupassant rătăcea din oraş în oraş. Starea lui îngrijora pe toţi cei din jurul său. Intr'o zi, pe bordul vestitului său yacht „Bel-Ami", adresă injurii norilor pentrucă-l urmăresc. Altădată, în noaptea de 1 Ianuar 1892, pe când Maupassant se afla într'un conac din provincie, cineva care-l supraveghea mai de aproape, aude sgomot teribil la etajul întâiu. Aleargă şi găseşte pe scriitor izbind cu furie obloanele dela fereşti. Cu mare greutate a fost stăpânit, legat şi întins pe pat. Se sbătea cu o putere extraordinară. După ce s'a liniştit, şi-a cerut scuze. In urma acestei crize, una dintre cele mai tragice, Maupassant fu cuprins de-o toropeală mare, aiura şi-şi închipuia că-i pe teren şi se bate în duel cu un adversar primejdios.

Unele detalii asupra şederii sale la Maison Blanche sunt mişcătoare. Avea momente de halucinaţie, când vedea necontenit femeile pe care le cunoscuse, şi le saluta cu surâsul său bun de altădată. Când simţea că i se apropie criza, cerea cămaşa de forţă. Apoi se culca şi după un acces de câteva minute, se scula liniştit.

Intr'o zi, spuse amicului său Albert Cahen, singurul care putea să-l vadă: „Allez-vous-en, mon ami jè ne serai plus moi-même dans un instant".

Alteori, Maupassant alerga după ceva invizibil şi se plângea că nu mai poate să-şi prindă ideile...

Insectele pe scenă

La Praga s'a reprezentat o foarte amuzantă comedie a fraţilor Czapek: „Din viaţa insectelor".

Insectele înlocuesc aci oamenii. Aspectul fluturelui, al bondarului, al gândacului, al furnicii şi al muştei, îngăduie autorilor să vorbească mai liber, mai deschis, despre obiceiurile şi slăbuciunile oamenilor.

In prolog, un vagabond fără prieteni şi fără prejudecăţi, apare şchiopătând. Patria lui e întreg pământul; şi afară de om, toate vieţuitoarele îi sunt prieteni. Nici-o superioritate nu-l desparte de furnică. In ochii lui insectele se umanizează şi tolănindu-se în iarbă el stabileşte legături cu toate.

Cel dintâi se apropie fluturele, în salturi erotice, cochete, setos de iubire, deşi îngrijorat de marea problemă a dragostei uşuratece. (Fluturele-fecioară respinge fluturele-mascul cu vorbele: „Să ne iubim... da... dar nu vreau să fac ouşoare!").

Intr'o altă scenă, gândacii roiesc în jurul vagabondului.. Sunt gândaci de gunoaie cari se laudă: „Capitalul nostru... averea noastră... aurul nostru!" — „Aurul vostru pute!" — li se răspunde Iar ei ripostează: „Aurul n'are miros!"

Asistăm apoi la idila unei perechi de greeri, care e turburată de un gândac de pradă.

O insectă parazită, împrumutând accente comuniste, filozofează cu acest prilej: „Frumoasă dreptate! El mănâncă astăzi al treilea greer şi eu sunt încă cu stomacul gol!" Indată însă ce reuşeşte să înghită un pui al gândacului care mâncase greerul, parazitul se converteşte la capitalism.

In sfârşit, ni se înfăţişează regatul furnicilor: ateliere îngrămădite unele peste altele.

Coloniile acestea de furnici sunt dirijate de ingineri veritabili, cari sunt foarte fericiţi când izbutesc să mărească producţiunea. Sunt însă şi elemente vecinic gata de gâlceavă, care propagă şi provoacă războiul. Invingătorii îi ucid fără îndurare pe toţi inamicii.

— Insectă afurisită! — urlă vagabondul, strivind-o între degete.

— Insectă? — repetă el uimit, după săvârşirea faptei. — Şi eu sunt omul?...

Epilogul înfăţişează nişte muşte dansând şi murind pe rând, în timp ce altele se nasc şi cântă viaţa.

O larvă exclamă extaziată:

— Se petrece ceva extraordinar... Mă nasc... simt că-mi cresc aripi... capăt viaţă... şi de pe-acum îmi pun în gând să schimb faţa lumii!..."

De-abia sfârşeşte vorba, îşi sparge coaja şi dinr'însa răsare o efemeridă care începe să danseze — şi moare numai decât, — iar lumea pe care-şi propusese s'o reformeze rămâne neschimbată...

Vagabondul, eroul acesei comedii fantastice, moare odaă cu răsăritul soarelui. Lângă cadavrul său se întâlnesc în zori un bătrân pădurar şi o femee tânără ce purta un prunc în braţe...

Ziarele au avut cuvinte de laudă atât pentru autori cât şi pentru montarea şi interpretarea piesei fraţilor Czapek...

Un jurnal al lui André Gide

Aproape în acelaş timp cu „Si le grain ne meurt", André Gide a făcut să apară jurnalul său din timpul războiului, sub titlul „Numquid et Tu?..." (Titlul e luat din Evanghelia lui Ioan şi se referă la pasajul în care Nicodem, în dispută cu pontifii şi cu fariseii, este întrebat de către aceştia: „Şi tu eşti Galilean?")

Apărut pentru întâia dată, în 1922, într'o ediţie extrem de redusă (70 de exemplare), jurnalul lui Gide a fost pus la dispoziţia marelui public numai în timpul din urmă, când s'a tipărit ediţia obişnuită.

Autorul ţine să accentueze în prefaţă că paginile care urmează „scrise în timpul războiului reflectează neliniştea şi tulburarea (l'angoisse et le désarroi) din acel timp". Aceasta este desigur şi explicaţia pentruce „Numquid et Tu" este un jurnal religios. Conţinutul său este format dintr'o serie de meditaţiuni asupra textelor din evanghelii sau din epistolele Sf. Paul, din efuziuni şi dialoguri religioase.

Andrè Gide un mistic? Cel care a scris „Les Nourritures terrestres" şi „Les Faux-Monnayeurs", pătrunzând, prin credinţă, misterul evanghelic?

Dacă nu punem la îndoială sinceritatea autorului — ceeace n'ar fi de loc deplasat — nu putem să nu remarcăm în cele scrise de Gide, factura aproape clasică, a misticismului.

Să facem, ca exemplu şi dovadă, numai două citate:

„Ce mă importă — scrie Gide — controversele şi refutaţiunile doctorilor. In numele ştiinţei, ei pot nega miracolele, în numele filozofiei — doctrina şi în numele istoriei — faptele. Ei pot să pună în dubiu existenţa însăşi a lui Cristos, iar cu ajutorul criticii filologice să suspecteze autenticitatea textelor. Mi-ar plăcea chiar ca ei să poată s'o facă, de oarece credinţa mea nu depinde câtuşi de puţin de asemenea lucruri."

In altă parte, spune Gide însuşi pe ce îşi bazează el credinţa:

„Doamne, eu ascult cuvântul tău nu pentrucă mi s'a s'a spus că eşti Fiul Domnului; pentrucă cuvântul tău este mai frumos decât ori şi ce vorbă omenească, prin asta am recunoscut că eşti Fiul Domnului".

Charles du Bos, vorbind despre Gide, spune că atunci când Montaigne defineşte omul „Un être ondoyant et divers" parcă ar fi anunţat pe Gide!

„Si le grain ne meurt" şi „Numquid et Tu?..." trăite de acelaş om, scrise de aceiaşi pană, sunt o elocventă denegare a prejudecăţilor actuale.

Un om care şi-a descris amănunţat şi sistematic perversităţile este un creştin desăvârşit.

„Jocul vertiginos al lui Gide între cer şi infern" nu este după toate aparenţele o simplă figură poetică a lui Mauriac.

Max Liebermann şi arta nouă

In timpuri de sănătoasă evoluţie, spune Max Liebermann, artiştii se străduesc să câştige şi să domine toate mijloacele tehnice şi artistice de exprimare.

Talentele rămân în deobşte la ceiace au învăţat, fără să mai adauge ceva de seamă dela dânşii, — pe câtă vreme geniile încep de abia de unde au sfârşit talentele, strămutând graniţele artei cu mult mai departe, şi găsind noui mijloace de exprimare.

Epoca noastră nu e deloc prielnică artei, cu toată încurajarea statului şi a particularilor, pentrucă mersul evoluţiei artistice se face pe dos: artiştii tineri încearcă să pornească dela treapta la care geniile s'au oprit şi în loc să-şi apropie mai întâi toate mijloacele existente de exprimare, ei vor să creeze dela început altele noui.

Lucrul acesta a dus la prăbuşirea temeliei absolut trebuincioase meşteşugului şi necesar oricărei arte.

O întoarcere la normal se impune...

Dece mor oamenii..

Cei mai mulţi sălbateci — spune James-George Frazer — îşi închipuie că oameni isunt nemuritori, că ei n'ar muri niciodată dacă anumite vrăjitorii n'ar pune capăt în mod prematur existenţei lor.

Nedumeriţi în faţa unui fenomen pe care nu-l pot socoti cu nici-un preţ firesc, ei au născocit o serie intreagă de mituri care-şi propun să explice originea morţii.

Cele mai multe din aceste născociri sunt puerile; ele au însă o însemnătate particulară, fiind cele dintâi încercări făcute de omul primitiv pentru a aprofunda unul din cele mai mari mistere care îi învăluie existenţa lui şubredă şi efemeră pe pământ.

Legenda care urmează e varianta cea mai răspândită a unui mit care circulă printre Zuluşi.

La începutul existenţei umane pe pământ, Unkulunkulu, adică Cel Prea Bătrân, îl trimise pe Cameleon să le vestească oamenilor că nu vor muri niciodată.

Cameleonul porni la drum; dar el mergea foarte încet; se spune chiar că s'a căţărat într'un pom ca să se încălzească la soare, s'a îndopat cu musculiţe şi a adormit adânc.

In timpul acesta, Cel Prea Bătrân a stat şi-a chibzuit şi a trimis numaidecât o şopârlă pe urma Cameleonului, încredinţându-i un mesagiu cu totul diferit: „Şopârlă când vei ajunge în mijlocul lor, să le strigi:

— Oamenii mor!..."

Şopârla pleacă, îl lasă în urmă pe Cameleon şi ajungând cea dintâi printre oameni, le strigă:

— Oamenii mor!...

Apoi plecă şi se înapoie la Cel Prea Bătrân.

Puţin după aceea, Cameleonul sosi şi el cu făgăduiala nemuririi şi strigă:

— S'a hotărît ca oamenii să nu moară niciodată!

Dar oamenii îi răspunseră:

— Vai! Şopârla ne-a adus înaintea ta ştirea că oamenii mor. Mesagiul tău vine prea târziu. S'a hotărît de-acum: Oamenii vor muri!...

Şi de-atunci oamenii au murit şi mor mereu.

Iată de ce unii dintre Zuluşi urăsc Şopârla: „Ce nevoie a avut s'o apuce înaintea Cameleonului şi să spună că oamenii mor?"

Iată de ce o bat şi o ucid blestemând-o. „Cine-a pus-o să vorbească?"

Alţii, dimpotrivă, nu-l pot sufeeri pe Cameleon, îl brutalizează şi-l dojenesc: „Numai un găgăuţă ca ăsta a putut să întârzie să le anunţe oamenilor că sunt nemuritori. Dacă ar fi adus vestea la vreme n'am mai fi murit niciodată; strămoşii noştri ar fi încă în viaţă şi lumea n'ar şti ce e boala. Şi numai din pricina Cameleonului s'au întors altfel lucrurile!..."

Aceiaş poveste circulă, sub o formă aproape identică, şi la alte triburi.

Şi astăzi, Barongii şi Ngonii îl urăsc pe Cameleon, fiindcă a adus moartea în lume: astfel, când băeţii pun mâna pe vre-un Cameleon, îi deschid gura, îi toarnă câteva fire de tutun pe limbă, şi-apoi asistă încântaţi, la contorsiunile şi la transformările animalului, care trece dela portocaliu la verde şi dela verde la negru, până ce moartea pune capăt torturii. In chipul acesta se răzbună ei de răul pe care Cameleonul l-a făcut umanităţii...

EDITURA „VIAŢA ROMÎNEASCĂ"

A apărut:

G. IBRĂILEANU

Scriitori Romîni şi Străini

I. L. Caragiale -- M. Eminescu -- I. Creangă
Mihail Sadoveanu -- Jean Bart -- G. Coşbuc
Mihail Codreanu -- Ionel Teodoreanu
I. I. Mironescu -- Iacob Negruzzi -- Demostene Botez -- Duiliu Zamfirescu -- A. Macedonski -- H. Streitman.
Anatole France -- William James
Marcel Proust -- Ladislas Reymont
Max Nordau -- Thomas Hardy

Preţul 100 Lei

Acord perfect

— Ia spune: Te înţelegi bine cu fratele tau mai mare?
— O, da, doamnă. El şi cu mine facem tot ce vreau eu.
(Le Matin)

GELOZIE

—Sire, poporul murmură. Vrea, şi el, un aviator american. *(L'Oeuvre)*

Socoteala

— Marie! Imi pui tot atâta la socoteală când sunt în voiaj — ca şi când sunt acasă...
—O, Domnule.... o persoană mai mult sau mai puţin nu contează. *(Le Matin)*

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. SARINDAR No. 7—11